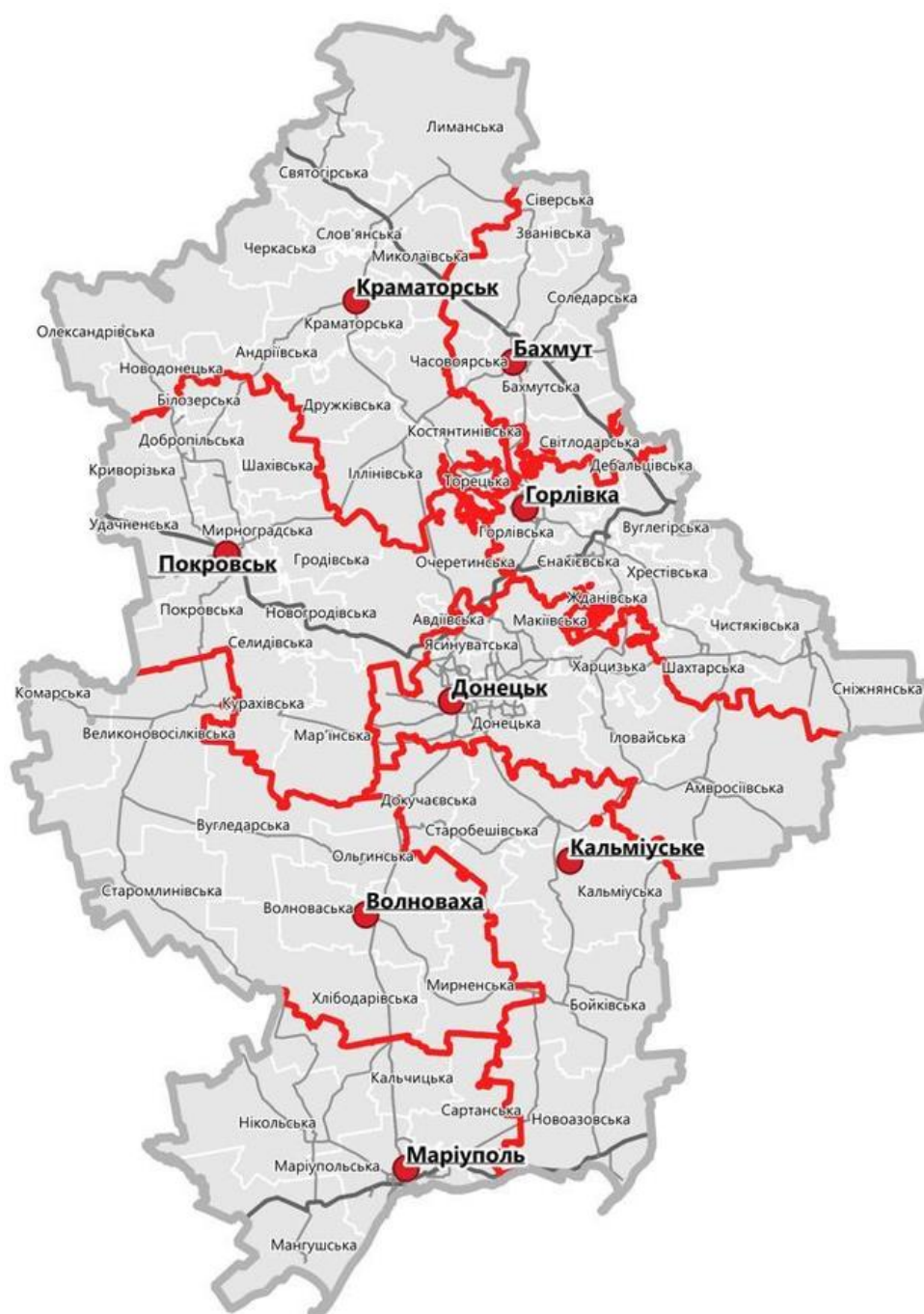

ДОНЕЦЬКА ОБЛАСНА ДЕРЖАВНА АДМІНІСТРАЦІЯ
ДЕПАРТАМЕНТ ЕКОЛОГІЇ ТА ПРИРОДНИХ РЕСУРСІВ

ЩОРІЧНА ДОПОВІДЬ
ПРО СТАН НАВКОЛИШНЬОГО ПРИРОДНОГО
СЕРЕДОВИЩА В ДОНЕЦЬКІЙ ОБЛАСТІ У 2023 РОЦІ

ЗМІСТ

Вступне слово	7
1. Загальні відомості	8
1. Географічне розташування та кліматичні особливості Донецької області	8
2. Соціальний та економічний розвиток території Донецької області	10
2. Атмосферне повітря	12
1. Викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря	12
Динаміка викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря	12
Основні забруднювачі атмосферного повітря (за видами економічної діяльності)	14
2. Транскордонне забруднення атмосферного повітря	18
3. Якість атмосферного повітря в населених пунктах	18
4. Стан радіаційного забруднення атмосферного повітря	23
5. Вплив забруднюючих речовин на здоров'я людини та біорізноманіття	24
6. Державна політика та заходи у сфері поліпшення та відновлення стану атмосферного повітря	24
3. Зміна клімату	26
1. Тенденції зміни клімату	26
4. Водні ресурси	28
1. Водні ресурси та їх використання	28
Загальна характеристика	28
Водокористування та водовідведення	29
2. Забруднення поверхневих вод	31
Скидання забруднюючих речовин у водні об'єкти та очистка стічних вод	31
Основні забруднювачі водних об'єктів (за сферами діяльності)	32
Транскордонне забруднення поверхневих вод	33
3. Стан поверхневих вод	33
Екологічний стан та потенціал масивів поверхневих вод	33
Хімічний стан масивів поверхневих вод	34
Мікробіологічна оцінка якості вод з огляду на епідемічну ситуацію	37
Радіаційний стан поверхневих вод	39
4. Екологічний стан Азовського моря	39
5. Державна політика та заходи щодо поліпшення стану водних об'єктів	39

5. Збереження біологічного та ландшафтного різноманіття, розвиток природно-заповідного фонду та формування регіональної екологічної мережі	41
1. Збереження біологічного та ландшафтного різноманіття, формування регіональної екологічної мережі	41
Загальна характеристика	41
Загрози та вплив антропогенних чинників на структурні елементи екомережі, біологічне та ландшафтне різноманіття	42
Заходи щодо збереження біологічного та ландшафтного різноманіття	43
Формування національної екомережі	43
Біобезпека та поводження з генетично модифікованими організмами	44
2. Охорона, використання та відтворення рослинного світу	45
Загальна характеристика рослинного світу	45
Охорона, використання та відтворення лісів та інших рослинних ресурсів	45
Охорона та відтворення видів рослин та грибів, занесених до Червоної книги України, та тих, що підпадають під дію міжнародних договорів	46
Охорона природних рослинних угруповань, занесених до Зеленої книги України	47
Охорона, використання та відтворення зелених насаджень	48
Інвазійні чужорідні види рослин у флорі в межах Донецької області	50
3. Охорона, використання та відтворення тваринного світу	52
Загальна характеристика тваринного світу	52
Стан і ведення мисливського господарства	53
Стан і ведення рибного господарства	54
Охорона та відтворення видів тварин, занесених до Червоної книги України, та тих, що підпадають під дію міжнародних договорів	59
Охорона, використання та відтворення водних біоресурсів	60
Інвазійні чужорідні види тварин у фауні в межах Донецької області	62
4. Природні території та об'єкти, що підлягають особливій охороні	63
Стан і перспективи розвитку природно-заповідного фонду	63
Водно-болотні угіддя міжнародного значення	65
Біосферні резервати та Всесвітня природна спадщина	66
Формування Смарагдової мережі	66
5. Еколого-освітня та рекреаційна діяльність у межах територій та об'єктів природно-заповідного фонду	69
6. Державна політика та заходи збереження біорізноманіття	71
6. Земельні ресурси та ґрунти	73
1. Структура та стан земель	73

Структура та динаміка основних видів земельних угідь	73
Стан ґрунтів	74
Деградація земель	74
2. Основні чинники антропогенного впливу на земельні ресурси та ґрунти	75
3. Державна політика та заходи у сфері охорони земель	76
Практичні заходи	77
Нормативно-правове, фінансове та інституційне забезпечення, міжнародне співробітництво	77
7. Надра	78
1. Мінерально-сировинна база	78
Стан та використання мінерально-сировинної бази	78
2. Система моніторингу геологічного середовища	78
Підземні води: ресурси, використання, якість	78
Екзогенні геологічні процеси	80
3. Дозвільна діяльність у сфері використання надр	85
4. Геологічний контроль за вивченням та використанням надр	85
5. Державна політика та заходи щодо геологічного вивчення та раціонального використання надр	86
8. Відходи	87
1. Структура утворення та накопичення відходів	87
2. Поводження з відходами (збирання, зберігання, утилізація та видалення)	91
3. Транскордонне перевезення небезпечних відходів	94
4. Державна політика та заходи у сфері поведження з відходами	95
9. Екологічна безпека	97
1. Екологічна безпека як складова національної безпеки	97
2. Об'єкти підвищеної небезпеки	97
3. Радіаційна безпека	97
Поводження з радіоактивними відходами	100
4. Екологічна безпека на територіях, які зазнали впливу внаслідок збройної агресії проти України	100
Шкода, завдана земельним ресурсам	100
Втрати надр	101
Збитки, завдані водним ресурсам	102
Шкода, завдана атмосферному повітрю	102
Втрати лісового фонду	103
Збитки, завдані природно-заповідному фонду	104

10. Промисловість та її вплив на навколишнє природне середовище	107
1. Структура та обсяги промислового виробництва	107
2. Вплив на навколишнє середовище	107
Гірничодобувна промисловість	107
Металургійна промисловість	111
Хімічна та нафтохімічна промисловість	112
Харчова промисловість	112
3. Державна політика та заходи з екологізації промислового виробництва	113
11. Сільське господарство та його вплив на навколишнє природне середовище	114
1. Тенденції розвитку сільського господарства	114
2. Вплив на навколишнє середовище	115
Внесення мінеральних і органічних добрив на оброблювані землі та під багаторічні насадження	115
Використання пестицидів	115
Зрошення та осушення земель	116
Тенденції в тваринництві	116
3. Органічне сільське господарство	117
4. Державна політика та заходи з екологізації сільського господарства	118
12. Енергетика та її вплив на навколишнє природне середовище	120
1. Структура виробництва та використання енергії	120
2. Ефективність енергоспоживання та енергозбереження	121
3. Вплив енергетичної галузі на навколишнє природне середовище	121
4. Використання відновлювальних джерел енергії та розвиток альтернативної енергетики	123
5. Державна політика та заходи щодо зменшення впливу енергетики на навколишнє природне середовище	123
13. Транспорт та його вплив на навколишнє середовище	124
1. Транспортна мережа Донецької області	124
Структура та обсяги транспортних перевезень	124
Склад парку та середній вік транспортних засобів	127
2. Вплив транспорту на навколишнє середовище	128
3. Державна політика та заходи щодо зменшення впливу транспорту на навколишнє середовище	128
14. Стале споживання та виробництво	130
1. Тенденції та характеристика споживання	130
2. Запровадження елементів сталого споживання та виробництва	130

15. Державне управління у сфері охорони навколишнього природного середовища	132
1. Національна та регіональна екологічна політика	132
2. Удосконалення нормативно-правового регулювання у сфері охорони навколишнього природного середовища	132
3. Державний нагляд (контроль) у сфері охорони навколишнього природного середовища	133
4. Виконання регіональних природоохоронних програм	135
5. Регіональна політика у сфері моніторингу навколишнього природного середовища	136
6. Оцінка впливу на довкілля	137
7. Економічні засади природокористування	138
Економічні механізми природоохоронної діяльності	138
Стан фінансування сфери охорони навколишнього природного середовища	142
8. Технічне регулювання у сфері охорони навколишнього природного середовища, використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки	142
9. Державне регулювання природокористування	144
10. Стан та перспективи наукових досліджень у сфері охорони навколишнього природного середовища	146
11. Участь громадськості в процесі прийняття рішень з питань, що стосуються охорони навколишнього природного середовища	151
12. Екологічна освіта та інформування	153
13. Міжнародне співробітництво у сфері охорони навколишнього природного середовища	162
Висновки	164

Вступне слово

Збройна агресія Російської Федерації проти України, яка розпочалася в нашій країні у 2014 році, має руйнівний вплив на життя українського народу та навколишнє середовище. Чим довше тривають бойові дії, тим більше шкоди та збитків вони завдають довкіллю, і тим більше наслідків ми матимемо в майбутньому, які носитимуть не лише локальний, а й глобальний довгостроковий характер.

Щорічна доповідь про стан навколишнього природного середовища в Донецькій області за 2023 рік підготовлена департаментом екології та природних ресурсів Донецької обласної державної адміністрації відповідно до пункту «б» частини другої статті 25¹ Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища» на виконання наказу Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України від 28.10.2022 № 454 «Про затвердження Порядку взаємодії Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України з обласними Київською і Севастопольською міськими державними адміністраціями з питань охорони навколишнього природного середовища».

При підготовки щорічної доповіді про стан навколишнього природного середовища в Донецькій області за 2023 рік використано статистичні дані, систематизовано та узагальнено інформацію структурних підрозділів Донецької обласної державної адміністрації, територіальних підрозділів міністерств, відомств та інших центральних органів виконавчої влади, підприємств, організацій та установ.

Другий рік поспіль мусимо констатувати, що остаточні висновки про вплив подій звітного періоду на стан довкілля можна буде зробити після деокупації та очищення територій від вибухонебезпечних предметів.

1. Загальні відомості

1. Географічне розташування та кліматичні особливості території області

Донецька область як адміністративно-територіальна одиниця в складі України утворилась 17 липня 1932 року. Її площа складає 26,5 тис. км², що становить 4,4 відсотка території України.

Донецька область розташована в південно-східній частині України. На південному заході та заході вона межує з Дніпропетровською та Запорізькою областями, на північному заході – з Харківською, на північному сході – з Луганською областю, на сході – з Ростовською областю Російської Федерації, а з півдня омивається Азовським морем. Територія області простягнулась з півночі на південь на 240 км та зі сходу на захід на 170 км.

Область займає західну частину Донецького кряжу та східну половину Приазовської височини. Територією області проходить вододіл річок басейнів Чорного та Азовського морів. Північна та центральна частини області – Донецький кряж, південна – Приазовська височина. Максимальні відмітки висот Донецького кряжу в області сягають 200-260 метрів. Найвища точка – Савур-могила з висотою 277,9 метрів. Амплітуда висот в цих районах досягає 200 метрів.

Територія Донецької області розподілена в межах трьох річкових басейнів: Дону – 30,2%, Дніпра – 28,5%, Приазов'я – 41,3%. Площі, зайняті водними об'єктами, складають 42,3 тис. га (біля 2% території області).

Водні ресурси області формуються за рахунок місцевого природного стоку (900 млн м³/рік), транзитної притоки по річці Сіверський Донець (1,8 млрд м³/рік), стічних шахтних і кар'єрних вод, а також запасів підземних вод. За запасами водних ресурсів територія Донецької області відноситься до маловодних регіонів. Найбільш дефіцитною ділянкою є русло р. Сіверський Донець. Дефіцит водних ресурсів в регіоні компенсується виключно за рахунок міжбасейнового перекидання стоку каналами та магістральними водогонами: з р. Дніпро до р. Сіверський Донець (канал Дніпро-Донбас) та з р. Сіверський Донець в басейн річок Приазов'я.

На виконання пункту 5 рішення Ради національної безпеки і оборони України від 15 квітня 2021 року «Про заходи державної регіональної політики на підтримку децентралізації влади», введеного в дію Указом Президента України від 29.04.2021 № 180/2021, на території Донецької області проведено інвентаризацію водних об'єктів. За результатами проведеної інвентаризації на території Донецької області визначено 1537 водних об'єктів, з них 84 водосховища, 1384 ставка та 69 озер.

На території області налічується 60 видів ґрунтів. На лесових породах – тучні чорноземи. У заплавах річок та балок – лугові чорноземи та лучно-болотні, переважно засолені ґрунти.

Клімат Донецької області формується під впливом ряду кліматичних факторів таких як температурний режим, випадіння опадів, циркуляція повітряних мас, а також рельєф місцевості.

Вся територія області знаходиться в області помірно континентального клімату і підлягає впливу континентальних мас як арктичного, так і тропічного походження.

В зимовий період переважають північно-східні та східні вітри, в літній період – південно-західні та південні, на узбережжі Азовського моря – бризи.

Середня швидкість вітру 5-10 м/с. Максимальні швидкості вітру досягають 25-30 м/с. Середня температура у січні становить мінус 4-6°C. Клімат нестійкий. У зв'язку з вторгненням теплих повітряних мас із заходу, морози часто змінюються відлигами.

З третьої декади березня температура повітря починає швидко підвищуватися. На початку квітня на всій території області вона сягає 5°C вище нуля. Найтепліший місяць – липень, середня температура якого становить 23,4°C. Максимальна температура повітря в літній період підвищується до 35°C.

Загальна тривалість періоду без морозів в північній частині області – до 172 днів, а у південній – до 198 днів.

Середня кількість атмосферних опадів у Донецькій області коливається від 350 мм (Приазов'є) до 550 мм (на Донецькому кряжі). Основна кількість опадів (76-82%) на території Донецької області випадає у вигляді дощу і тільки 18-24% – у вигляді снігу. Територія області відноситься до зони з недостатнім зволоженням. Максимальна кількість опадів випадає в травні-липні та вересні-жовтні, мінімальне взимку – січень-лютий. В літній період дощі мають зливний характер, а в зимовий – переважно обложний характер. Сніговий покрив досягає 10-30 см.

Зима м'яка і нетривала. Для території області взимку характерна активна циклонічна діяльність.

Початок зимового періоду (кінець листопада – початок грудня) відрізняється постійною хмарністю, туманами. Опади випадають переважно у вигляді снігу та мокрого снігу. Заметілі на території області можуть спостерігатися протягом всієї зими. Весна настає з приходом теплих південних і західних повітряних мас, починається на півдні і поступово переміщується на північ. Часто навесні, після встановлення додатних температур, настають холодні періоди, викликані вторгненням холодного арктичного повітря. У весняний період бувають дуже сильні вітри східного напрямку, які сприяють висушуванню верхнього шару ґрунту. Саме у цей час спостерігаються часті посухи, суховії і пилові бурі.

Літо спекотне, посушливе. У літній час ідуть дощі зливого характеру. Кінець літа характеризується зниженням температури повітря до +15°C і нижче.

Осінь на території області починається з поступового зниження температури повітря. В цей час на території області часто відзначається циклональна циркуляція, що характеризується туманами та посиленням

випадіння опадів. Однак бувають тривалі періоди, коли тримаються досить високі температури (+20°C). Поступово температура знижується і на початку жовтня починаються заморозки на поверхні ґрунту.

У 2023 році погодні умови в Донецькій області характеризувалися нестійкою погодою взимку з частими відлигами та теплим і помірно вологим літом.

Серед несприятливих атмосферних явищ, які спостерігалися впродовж 2023 року, слід виділити зимову відлигу, ожеледь, ожеледицю, туман, грозу, значний зливовий дощ навесні та влітку, суховій в серпні та вересні, значний мокрий сніг у листопаді.

Основна кількість опадів на території Донецької області випала у вигляді дощу. Сума опадів на кінець грудня 2023 року становила 633 мм (117% від норми). Дощі носили переважно зливовий характер.

За різноманітністю і значимістю природних ресурсів Донецька область є однією з найбагатших в Україні. Мінерально-сировинна база Донецької області майже на 48,6% складається з горючих корисних копалин (кам'яне вугілля, метан вугільних родовищ і газ вільний), друге місце належить неметалічним корисним копалинам, провідними з яких є гірничохімічні, гірничорудні та нерудні для металургії. Металічні корисні копалини представлені рудами заліза, ртуті, літію, цирконію та розсіяними елементами. Серед неенергетичних матеріалів найважливішими для області та держави є нерудні корисні копалини для металургії (флюсові і доломітизовані вапняки, вогнетривкі глини, доломіти), гірничохімічні корисні копалини (кам'яна сіль), будівельні корисні копалини (гіпс, будівельне каміння і крейда). Також наявні запаси цементної сировини, каменю облицювального, сировини для виробництва мінеральних пігментів, графіту, сировини польовошпатової та інші.

2. Соціальний та економічний розвиток території

Площа. Територія Донецької області складає 2 651 тис. га, у тому числі землі сільськогосподарського призначення – 2094,5 тис. га.

Населення. Згідно зі статистичними даними, які розміщені на офіційних веб-сайтах Державної служби статистики України та Головного управління статистики у Донецькій області, чисельність постійного населення Донецької області станом на 01.01.2022 складала 1788,1 тис. осіб (без тимчасово окупованих територій України).

Після 24 лютого 2022 року статистичні дані щодо чисельності населення не оновлюються. За оперативною інформацією, орієнтовна чисельність осіб, які фактично мешкали на території Донецької області станом на 01.01.2024, складала 537,4 тис. осіб.

Підприємства. Кількість суб'єктів господарювання, які сплачували податки у 2023 році – 5692 од., що на 60,3% менше до початку 2023 року (14 329 од.) та у 4,2 рази менше, ніж на початок 2022 року (23 764 од.).

Підприємства металургії, машинобудування, хімічної галузі зупинені.

В галузі тваринництва з 98 сільгосппідприємств (до початку війни), станом на 01.02.2024 працює 22 підприємства.

В харчовій та переробній промисловості з 146 підприємств працюють 79 підприємств, з них 34 підприємства обмежено ведуть господарську діяльність.

Програмою релокації станом на 01.01.2024 скористалося 1546 суб'єктів господарювання регіону.

Показники соціально-економічного розвитку. Втрата ВРП в області у 2023 році дорівнюватимуть приблизно 40,0% обсягу 2022 року (складе орієнтовно 60,1 млрд грн), становитиме приблизно 1% ВВП країни (очікувано 6370,1 млрд грн). У період 2016-2020 роки валовий регіональний продукт складав майже 6,0% ВВП країни.

За 2023 рік обсяг реалізованої промислової продукції склав 60,9 млрд грн, що в 1,8 рази менше 2022 року. Частка реалізованої промислової продукції регіону в загальному обсязі в Україні склала 1,9% (у 2022 році – 3,9%).

Індекс промислової продукції за 2023 рік склав 73,3% до 2022 року.

Видобуток вугілля державними вугледобувними підприємствами області за 2023 рік за оперативними даними склав 999,9 тис. тон, що на 20,3% менше минулого року. Станом на 01.01.2024 в вугільній промисловості діючими є 17 шахт, з яких 13 державних.

Індекс обсягу виробництва продукції сільського господарства за 2023 рік склав 94,7%, у т. ч. по галузі рослинництва – 115,6%, по галузі тваринництва – 56,3%.

Обсяг валової продукції сільського господарства в усіх категоріях господарств у 2023 році склав 5,1 млрд грн, що становить 87,9% до показника минулого року.

У 2023 році експорт скоротився на 29,8% до рівня 2022 року, імпорт – на 40,3%.

Виробництво електроенергії у 2023 році склало 3,8 млрд кВт*годин, що на 34,7% менше рівня минулого року. Втрати генерації за 2023 рік складають 2,0 млрд кВт*годин.

За 2023 рік збір податків до бюджетів усіх рівнів скоротився до 2022 року на 6,5% та склав 21,4 млрд грн (за 2022 рік – 22,8 млрд грн), у т.ч., до Державного бюджету – 10,0 млрд грн (на 9,7% менше), до місцевого – 11,4 млрд грн (на 2,6% менше). Обсяг коштів, що мобілізуються на території області – 23 065,1 млн грн.

Податковий борг до бюджетів усіх рівнів станом на 01.01.2024 складає 12,3 млрд грн, у тому числі до державного бюджету – 9,6 млрд грн, місцевого бюджету – 2,7 млрд грн.

2. Атмосферне повітря

1. Викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря

¹ За інформацією Державної служби статистики України, викиди забруднюючих речовин та парникових газів у атмосферу від стаціонарних джерел забруднення за 2023 рік становлять 161718,285 т (13,2% від загальних викидів по Україні), що на 26,1% менше ніж у 2022 році та на 78,3% менше ніж у 2021 році. Крім того, обсяги викидів діоксиду вуглецю за 2023 рік склали 3482836,007 т.

Динаміка викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря

Динаміка викидів в атмосферне повітря

Таблиця 2.1

Роки	Викиди в атмосферне повітря, тис. т.			Щільність викидів у розрахунку на 1 кв. км, т	Обсяги викидів у розрахунку на 1 особу, кг
	Всього	у тому числі			
		стаціонарними джерелами	пересувними джерелами		
2013	1621,8	1448,1	173,7	54,6	332,2
2014	1138,5	1043,0	95,5	39,3	241,4
2015	974,7	917,6	57,1	34,6	214,3
2016	1036,3	981,4	54,9	37,0	230,7
2017	839,2	784,8	54,4	29,6	185,9
2018	844,7	790,2	54,5	29,8	188,9
2019	830,4	773,5	56,9	29,2	186,4
2020	802,5	751,0	51,5	28,3	182,4
2021	795,4	744,1	51,3	28,1	182,4
2022	_***	218,8*	_***	_***	_***
2023	_***	161,7**	_***	_***	_***

* – Інформація сформована на основі фактично поданих підприємствами звітів (рівень звітування становив 51,9%) та проведених дооцінок показників. Дані можуть бути уточнені.

** – Інформація сформована на основі фактично поданих підприємствами звітів (рівень звітування становив 62,2%) та проведених дооцінок показників. Дані можуть бути уточнені.

*** – відсутні значення в даних Головного управління статистики у Донецькій області.

Примітка. Інформація за 2014-2021 роки наведена без урахування частини тимчасово окупованої території у Донецькій області, за 2022-2023 роки – без урахування тимчасово окупованих Російською Федерацією територій та частини територій, на яких ведуться (велися) бойові дії.

Зменшення викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря у 2014-2015 роках у порівнянні з 2013 роком пов'язано зі збройною агресією Російської Федерації на частині території регіону, внаслідок чого багато промислових підприємств зазнали руйнувань, а деякі взагалі припинили свою роботу.

¹ Інформація сформована на основі фактично поданих підприємствами звітів (рівень звітування становив по Україні - 91,0%, по Донецькій області - 62,2%). Дані можуть бути уточнені.

Примітка. Інформація наведена без урахування частини тимчасово окупованої Російською Федерацією території у Донецькій області та частини територій, на яких ведуться (велися) бойові дії.

З 2016 року спостерігається незначне зростання обсягів викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря (на 6,5% у порівнянні з попереднім роком) внаслідок збільшення потужності та обсягів виробництв промислових підприємств.

Суттєве зниження кількості викидів у 2017 році обумовлене припиненням надання інформації про обсяги викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря підприємствами-основними забруднювачами, промислові потужності яких розташовані на території Донецької області, що тимчасово окупована внаслідок збройної агресії Російської Федерації.

У 2018 році спостерігається незначне збільшення викидів відносно до 2017 року, що пов'язане з нарощуванням потужності промислових підприємств та переходом з газу на альтернативні види палива, зокрема на вугілля різних марок.

Зменшення кількості викидів забруднюючих речовин у 2019–2020 роках пов'язане з виконанням підприємствами природоохоронних заходів, спрямованих на зниження обсягів викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами.

Крім того, у 2020 році згідно з даними Головного управління статистики у Донецькій області спостерігається спад промислового виробництва (на 3,8% в порівнянні з 2019 роком), що також спричинило зменшення обсягів викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря.

У 2021 році зберігалась тенденція до зниження викидів, незважаючи на річний приріст промислового виробництва, який становив 2,8% в порівнянні з 2020 роком, що також можна пов'язати з виконанням підприємствами природоохоронних заходів.

Крім того, за інформацією Головного управління статистики у Донецькій області у 2021 році порівняно з попереднім роком випуск продукції зменшився у виробництві коксу та продуктів нафтоперероблення на 9,7%, постачанні електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря – на 10,4%, машинобудуванні – на 12,6%, виробництві харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів – на 17,0%. А враховуючи той факт, що окремі види економічної діяльності є переважаючими в регіоні, це також могло вплинути на кількість викидів забруднюючих речовин у бік їх зниження.

Значне зниження обсягів викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами у 2022–2023 роках пов'язано з:

веденням активних бойових дій на території Донецької області та частковою окупацією частини територій;

припинення виробничої діяльності та/або переміщення в більш безпечні регіони країни окремих підприємств Донецької області.

Оцінка динаміки викидів забруднюючих речовин від стаціонарних та пересувних джерел Донецької області представлена на рисунку 2.1.

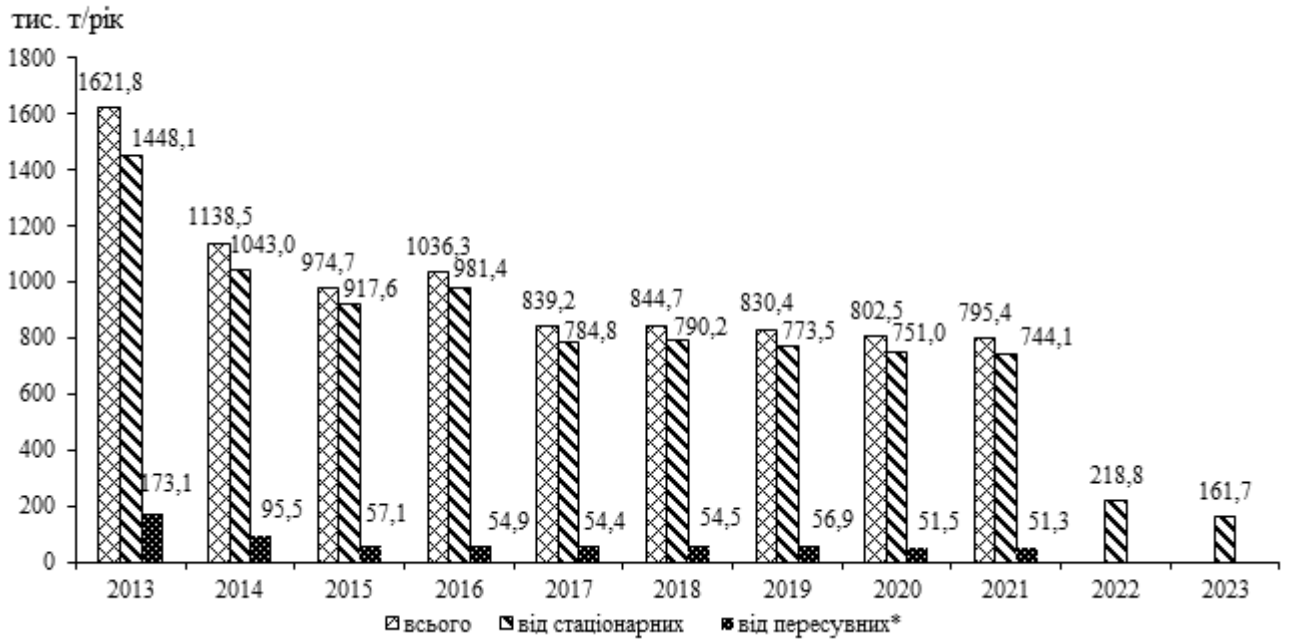

Рисунок 2.1 – Динаміка викидів забруднюючих речовин від стаціонарних та пересувних джерел Донецької області

* – за 2013-2015 роки відображаються дані по автомобільному, залізничному, авіаційному, водному транспорту та виробничій техніці, з 2016 року по автомобільному транспорту розраховані на основі даних про кінцеве використання палива автомобільним транспортом, наведених в енергетичному балансі України. За 2022-2023 року відсутні значення в даних Головного управління статистики у Донецькій області.

Примітка. Інформація за 2022-2023 роки сформована на основі фактично поданих підприємствами звітів (рівень звітування становив 51,9% та 62,2% відповідно) та проведених дооцінок показників. Дані можуть бути уточнені. Інформація за 2014-2021 роки наведена без урахування частини тимчасово окупованої території у Донецькій області, за 2022-2023 роки – без урахування тимчасово окупованих Російською Федерацією територій та частини територій, на яких ведуться (велися) бойові дії.

Щільність викидів шкідливих речовин від стаціонарних джерел у розрахунку на квадратний кілометр області у 2021 році склала 28,1 т проти 28,3 т за 2020 рік. Інформація за 2022-2023 роки відсутня в даних Головного управління статистики у Донецькій області.

Основні забруднювачі атмосферного повітря (за видами економічної діяльності)

Ситуація з інтенсивним забрудненням повітряного басейну Донецької області складалася в процесі становлення і розвитку промисловості протягом минулих десятиріч.

При будівництві і експлуатації промислових об'єктів екологічному аспекту приділялася дуже незначна увага, незважаючи на те, що концентрація промисловості в Донецькій області є найбільш високою на території України.

Інформація стосовно обсягів викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами за видами економічної діяльності представлена у таблиці 2.2.

Викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря за видами економічної діяльності за 2023 рік та два попередніх¹

Таблиця 2.2

	Код за КВЕД-2010	Обсяг викидів, т		
		2021	2022 ²	2023 ³
Усі види економічної діяльності		744120,6	218764,4	161718,3
Сільське, лісове та рибне господарство	A	1339,0	382,1	68,1
Добувна промисловість і розроблення кар'єрів	B	164475,3	124593,1	99060,5
Переробна промисловість	C	344744,6	394,6	93,8
Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	D	193885,2	81547,6	61617,5
Водопостачання; каналізація, поводження з відходами	E	301,3	173,0	179,3
Будівництво	F	554,6	538,5	522,2
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів та мотоциклів	G	120,9	2,5	4,8
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	H	399,6	221,7	59,0
Тимчасове розміщування й організація харчування	I	3,9	-	-
Інформація та телекомунікації	J	-	-	-
Фінансова та страхова діяльність	K	-	-	-
Операції з нерухомим майном	L	37276,8	10632,4	-
Професійна, наукова та технічна діяльність	M	9,4	3,3	3,3
Діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування	N	2,6	-	-
Державне управління й оборона; обов'язкове соціальне страхування	O	491,7	59,3	38,1
Освіта	P	160,2	93,0	41,9
Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	Q	350,2	118,8	25,3
Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	R	1,5	-	-
Надання інших видів послуг	S	3,8	4,5	4,5

¹ – від стаціонарних джерел забруднення.

² – Інформація сформована на основі фактично поданих підприємствами звітів (рівень звітування становив 51,9%) та проведених дооцінок показників. Дані можуть бути уточнені.

³ – Інформація сформована на основі фактично поданих підприємствами звітів (рівень звітування становив 62,2%) та проведених дооцінок показників. Дані можуть бути уточнені.

Примітка. Інформація за 2021 рік наведена без урахування частини тимчасово окупованої території у Донецькій області, за 2022-2023 роки – без урахування тимчасово окупованих Російською Федерацією територій та частини територій, на яких ведуться (велися) бойові дії.

Відповідно до даних таблиці 2.2 у 2023 році основними забруднювачами атмосферного повітря в Донецької області є підприємства добувної

промисловості та підприємства-виробники електроенергії (рисунок 2.2). Інформація за 2023 рік сформована на основі фактично поданих підприємствами звітів (рівень звітування становив 62,2%) та проведених дооцінок показників. Дані можуть бути уточнені. Крім того, зазначена інформація наведена без урахування тимчасово окупованих Російською Федерацією територій та частини територій, на яких ведуться (велися) бойові дії.

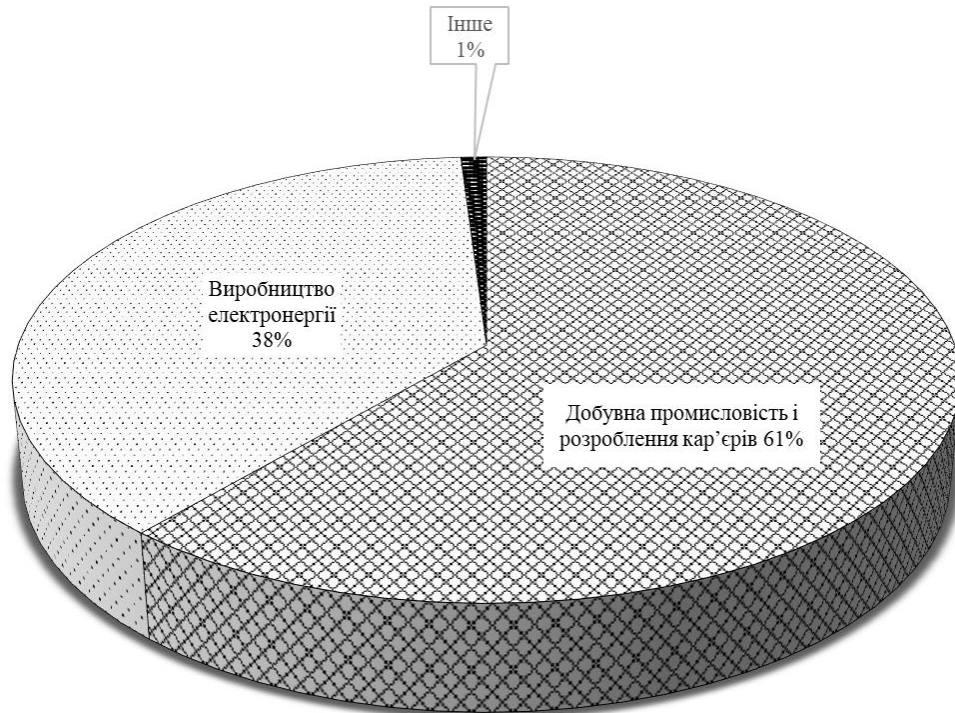

Рисунок 2.2 – Розподіл викидів забруднюючих речовин від стаціонарних джерел за видами економічної діяльності у 2023 році.

В таблицях 2.3, 2.4 наведена інформація щодо обсягів викидів забруднюючих речовин підприємствами-основними забруднювачами атмосферного повітря Донецької області.

**Темпи зростання/зниження обсягів викидів
забруднюючих речовин підприємствами-основними забруднювачами
атмосферного повітря в 2023 році**

Таблиця 2.3

№ з/п	Підприємство-забруднювач	Відомча приналежність	Валовий викид, тис. т		Зменшення/- Збільшення/+ (тис. т)	У % до 2022
			2022	2023		
1.	СТРУКТУРНА ОДИНИЦЯ ПАТ «ДОНБАСЕНЕРГО» «СЛОВ'ЯНСЬКА ТЕС»	ПАТ «ДОНБАСЕНЕРГО»	10,63	1,75	-8,88	16,5
2.	ТОВ «ДТЕК КУРАХІВСЬКА ТЕС»	-	24,98	59,28	34,3	237,3
3.	ТОВ «КРАМАТОРСЬКТЕПЛОЕНЕРГО»	-	_*	_*	-	-
4.	ПрАТ «АВДІЇВСЬКИЙ КОКСОХІМІЧНИЙ ЗАВОД»	ТОВ «МЕТІНВЕСТ ХОЛДИНГ»	_*	_*	-	-
5.	ПрАТ «НОВОКРАМАТОРСЬКИЙ МАШИНОБУДІВНИЙ ЗАВОД»	-	_*	_*	-	-
6.	ПрАТ «ШАХТОУПРАВЛІННЯ «ПОКРОВСЬКЕ»	-	100,38	76,14	-24,24	75,9

* – Підприємство розташоване в межах території, наближеної до зони активних бойових дій, ускладнена можливість збору та надання відомостей, переміщено більшість персоналу в безпечні місця, діють положення Закону України «Про захист інтересів суб'єктів подання звітності та інших документів у період дії воєнного стану або стану війни».

** – Підприємство знаходиться на тимчасово окупованій території у зв'язку з тим, що з 29.02.2024 територію Авдіївської міської територіальної громади Покровського району віднесено до тимчасово окупованих Російською Федерацією територій України відповідно до наказу Міністерства з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України від 22.12.2022 № 309 «Про затвердження Переліку територій, на яких ведуться (велися) бойові дії або тимчасово окупованих Російською Федерацією» (із змінами).

**Динаміка викидів забруднюючих речовин
підприємств-основних забруднювачів атмосферного повітря (тис. т)**

Таблиця 2.4

№ з/п	Підприємство-забруднювач	2018	2019	2020	2021	2022	2023
1.	СТРУКТУРНА ОДИНИЦЯ ПАТ «ДОНБАСЕНЕРГО» «СЛОВ'ЯНСЬКА ТЕС»	44,68	61,24	62,70	37,27	10,63	1,75
2.	ТОВ «ДТЕК КУРАХІВСЬКА ТЕС»	-	-	-	-	24,98	59,28
3.	ТОВ «КРАМАТОРСЬКТЕПЛОЕНЕРГО»	4,43	5,05	3,63	2,35	_*	_*
4.	ПрАТ «АВДІЇВСЬКИЙ КОКСОХІМІЧНИЙ ЗАВОД»	12,47	10,48	9,25	7,97	_*	_*
5.	ПрАТ «НОВОКРАМАТОРСЬКИЙ МАШИНОБУДІВНИЙ ЗАВОД»	0,512	0,494	0,461	0,436	_*	_*
6.	ПрАТ «ШАХТОУПРАВЛІННЯ «ПОКРОВСЬКЕ»	49,1	53,3	74,98	96,51	100,4	76,14

* – Підприємство розташоване в межах території, наближеної до зони активних бойових дій, ускладнена можливість збору та надання відомостей, переміщено більшість персоналу в безпечні місця, діють положення Закону України «Про захист інтересів суб'єктів подання звітності та інших документів у період дії воєнного стану або стану війни».

** – Підприємство знаходиться на тимчасово окупованій території у зв'язку з тим, що з 29.02.2024 територію Авдіївської міської територіальної громади Покровського району віднесено до тимчасово окупованих Російською Федерацією територій України відповідно до наказу Міністерства з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України від 22.12.2022 № 309 «Про затвердження Переліку територій, на яких ведуться (велися) бойові дії або тимчасово окупованих Російською Федерацією» (із змінами).

Однією з основних причин надмірних викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря є моральне старіння та фізичне зношення технологічного та пилогазоочисного устаткування, що не відповідає сучасним вимогам щодо забезпечення встановлених законодавством нормативів граничнодопустимих викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря.

Через це підприємствами-основними забруднювачами атмосферного повітря щорічно викидаються значні обсяги забруднюючих речовин, а саме за 2023 рік:

ТОВ «ДТЕК КУРАХІВСЬКА ТЕС» – 59,28 тис. т;

СО ПАТ «ДОНБАСЕНЕРГО» «СЛОВ'ЯНСЬКА ТЕС» – 1,75 тис. т;

ПрАТ «ШУ «ПОКРОВСЬКЕ» – 76,14 тис. т.

На ТЕСах Донецької області рівень ефективності роботи очисних споруд не забезпечує зниження рівня викидів до нормативних величин для речовин у вигляді суспендованих твердих частинок недиференційованих за складом.

В Донецькій області близько 26,5% загального обсягу викидів складають викиди підприємствами вугільної промисловості газу метану. Для зниження викидів метану необхідно максимально його використовувати в різних галузях промисловості.

2. Транскордонне забруднення атмосферного повітря

У зв'язку зі збройною агресією Російської Федерації на теперішній час частина території Донецької області (включаючи територію, що межує з сусідньою країною) тимчасово окупована. Процеси, які відбуваються на цій території, на даний момент є неконтрольованими та мають наслідки, які важко оцінити.

Так само неможливо оцінити ймовірний вплив транскордонного забруднення атмосферного повітря з боку Російської Федерації.

3. Якість атмосферного повітря в населених пунктах

На території Донецької області створювалась потужна техносфера, що включала понад 1100 значних промислових підприємств гірничодобувної, металургійної, хімічної промисловості, енергетики, важкого машинобудування та будівельних матеріалів, експлуатувалось близько 300 родовищ корисних копалин.

Висока концентрація промислового, сільськогосподарського виробництва, транспортної інфраструктури в поєднанні із значною щільністю населення створили величезне навантаження на біосферу.

Внаслідок ведення активних бойових дій на території Донецької області та тимчасової окупації частини її територій призупинено роботу частини структурних підрозділів Донецького регіонального центру з гідрометеорології, що мало негативний вплив на виконання Програми спостережень за забрудненням атмосферного повітря на 2023 рік.

До 24.02.2022 на території Донецької області 78 відсотків промислового потенціалу припадало на екологічно небезпечні виробництва металургійної та видобувної галузей, виробництво електроенергії й виробництво коксу. Підприємства саме цих галузей найнегативніше впливали на довкілля.

Моніторинг стану атмосферного повітря у Донецькій зоні здійснювався Краматорською лабораторією спостережень за забрудненням атмосферного повітря Донецького регіонального центру з гідрометеорології (далі – Краматорська ЛСЗА Донецького РЦГМ) впродовж двох останніх місяців четвертого кварталу 2023 року за Програмою спостережень атмосферного повітря на 2023 рік, затвердженою Українським гідрометеорологічним центром Державної служби України з надзвичайних ситуацій.

Відбір проб атмосферного повітря виконувався на двох постах спостережень за забрудненням атмосферного повітря (далі – ПСЗ) м. Краматорськ та на одному ПСЗ м. Слов'янськ.

За листопад-грудень 2023 року Краматорською ЛСЗА Донецького РЦГМ проаналізовано 1404 проби (у м. Краматорськ – 936 проб та у м. Слов'янськ – 468 проб).

Результати спостережень стану атмосферного повітря у Донецькій зоні за даними Краматорської ЛСЗА Донецького РЦГМ за листопад-грудень 2023 року наведені у таблиці 2.5.

Вміст забруднюючих речовин в атмосферному повітрі в населених пунктах
Донецької області за даними стаціонарних постів
за листопад-грудень 2023 року

Таблиця 2.5

Назва забруднюючої речовини	Місто	Середньо-квартальний вміст, мг/м ³	Середньодобові ГДК, мг/м ³	Максимальний вміст, мг/м ³	Максимальні разові ГДК, мг/м ³
1	2	3	4	5	6
Пил (завислі речовини)	Краматорськ	0,10	0,15	0,60	0,50
Діоксид сірки		0,005	0,050	0,084	0,500
Оксид вуглецю		1	3	4	5
Діоксид азоту		0,08	0,04	0,75	0,20
Фенол		0,004	0,003	0,020	0,010
Фторид водню		0,012	0,005	0,032	0,020
Формальдегід		0,006	0,003	0,048	0,035
Пил (завислі речовини)	Слов'янськ	0,10	0,15	0,3	0,50
Діоксид сірки		0,003	0,050	0,021	0,500
Оксид		1	3	8	5

Назва забруднюючої речовини	Місто	Середньо-квартальний вміст, мг/м ³	Середньодобові ГДК, мг/м ³	Максимальний вміст, мг/м ³	Максимальні разові ГДК, мг/м ³
вуглецю					
Діоксид азоту		0,04	0,04	0,14	0,20
Фенол		0,004	0,003	0,010	0,010
Фторид водню		0,011	0,005	0,036	0,020
Формальдегід		0,004	0,003	0,037	0,035

Центральною геофізичною обсерваторією імені Бориса Срезневського здійснювалась оцінка стану забруднення атмосферного повітря за 2023 рік в містах України за даними пунктів мережі базових спостережень, які проводились гідрометеорологічними організаціями, підпорядкованими Державній службі України з надзвичайних ситуацій.

²Відповідно до отриманих даних значення індексу забруднення атмосферного повітря для міст Донецької області, де проводились спостереження, у 2023 році становив: м. Краматорськ – 11,2 (високий), м. Слов'янськ – 7,1 (високий).

Крім того, у 2023 році за даними спостережень зафіксовано перевищення середньорічних концентрацій у м. Краматорськ по забруднюючим речовинам: діоксид азоту – 3,8 ГДК_{м.р.}, фенол – 1,5 ГДК_{с.д.} та 2,0 ГДК_{м.р.}, фтористий водень – 2,5 ГДК_{с.д.} та 1,6 ГДК_{м.р.}, формальдегід – 2,7 ГДК_{с.д.} та 1,8 ГДК_{м.р.}; у м. Слов'янськ по забруднюючим речовинам: оксид вуглецю – 1,6 ГДК_{м.р.}, фенол – 1,4 ГДК_{с.д.}, фтористий водень – 2,1 ГДК_{с.д.} та 1,8 ГДК_{м.р.}

Філіями державної установи «Донецький обласний центр контролю та профілактики хвороб Міністерства охорони здоров'я України» (далі – ДУ «ДОНЕЦЬКИЙ ОЦКПХ МОЗ») здійснювалися дослідження проб атмосферного повітря. Лабораторні дослідження атмосферного повітря здійснювалися Добропільською, Дружківською, Краматорською, Костянтинівською, Слов'янською, Селидівською, Покровською філіями ДУ «ДОНЕЦЬКИЙ ОЦКПХ МОЗ» під факелом викидів забруднюючих речовин, у зоні впливу пром підприємств, звалищ, автомагістралей, у житловій зоні. У зв'язку з проведенням бойових дій та небезпекою для фахівців філій лабораторні дослідження стану атмосферного повітря на стаціонарних постах Торецькою, Бахмутською та Костянтинівською філіями не виконувалися. На стаціонарному посту спостереження за станом атмосферного повітря Слов'янською філією у м. Слов'янськ досліджено 800 проб, перевищення ГДК не виявлені.

Протягом 2023 рік усього досліджено 7401 проба атмосферного повітря, забруднення хімічними речовинами вище нормативного рівня зареєстровані у 221 пробі, що складає 2,99% (2022 рік – 1,02%). Перевищення ГДК зареєстровані за вмістом вуглецю оксиду, азоту діоксиду, аміаку, пилу, фенолу, формальдегіду, сажі, свинцю, ангідриду сірчистому (діоксиду сірки). Відсоток

² Оцінка якості атмосферного повітря здійснювалась для м. Слов'янськ та м. Краматорськ – дані за 1 місяць (грудень).

проб вище нормативного рівня склав: у м. Краматорськ – 9,19% (за вмістом азоту діоксиду, вуглецю оксиду, пилу, ангідриду сірчистому, фенолу, формальдегіду), м. Костянтинівка – 0,46% (за вмістом формальдегіду), м. Селидове – 4,09% (за вмістом формальдегіду, азоту діоксиду), м. Дружківка – 1,84% (за вмістом азоту діоксиду, пилу, ангідриду сірчистому), м. Покровськ – 1,95% (за вмістом аміаку, сажі, пилу, діоксиду сірки), м. Мирноград – 4,09% (за вмістом діоксиду сірки, сажі, формальдегіду), м. Слов'янськ – 2,84% (за вмістом азоту діоксиду, вуглецю оксиду, свинцю), м. Добропілля – 1,96% (за вмістом пилу).

За результатами досліджень 88 проб атмосферного повітря у сільських поселеннях Покровського району та 3 проб атмосферного повітря у м. Білозерськ вміст шкідливих забруднюючих речовин в атмосферному повітрі не перевищував граничнодопустимих концентрацій та відповідав вимогам чинних Гігієнічних регламентів допустимого вмісту хімічних і біологічних речовин в атмосферному повітрі населених місць, затверджених наказом Міністерства охорони здоров'я України.

У зоні впливу промислових підприємств на території Донецької області філіями досліджено 1808 проб атмосферного повітря (м. Костянтинівка – 1560, м. Покровськ – 220, м. Краматорськ – 25, м. Добропілля – 3), перевищення встановлених нормативів не зафіксовано (2022 рік – 1,02%)

У зоні впливу автомагістралей досліджено 2153 проби повітря, перевищення ГДК зареєстровані у 188 пробах, що складає 8,73% (2022 рік – 3,19%). Відхилення ГДК зареєстровані:

м. Слов'янськ (18,67%) за вмістом азоту діоксиду, вуглецю оксиду, свинцю;

м. Краматорськ (15,58%) за вмістом азоту діоксиду, вуглецю оксиду, пилу, ангідриду сірчистому, фенолу, формальдегіду;

м. Костянтинівка (5,93%) за вмістом формальдегіду;

м. Добропілля (6,00%) за вмістом пилу;

м. Мирноград (6,82%) за вмістом діоксиду сірки, сажі, формальдегіду;

м. Покровськ (3,41%) за вмістом аміаку, сажі, пилу, діоксиду сірки;

м. Дружківка (2,45%) за вмістом пилу, азоту діоксиду, ангідриду сірчистому.

У зоні впливу місць складування відходів досліджено 78 проб атмосферного повітря (усі у м. Краматорськ), без відхилень від нормативів, як і в 2022 році.

В інших місцях житлової зони населених місць досліджено 2562 проби атмосферного повітря, забруднення хімічними речовинами вище нормативного рівня зареєстровані у 33 пробах, що складає 1,29% (2022 рік – 1,07%). Відхилення від нормативів зареєстровані у м. Дружківка – 1,47% (за вмістом азоту діоксиду, ангідриду сірчистому), м. Селидове – 4,09% (за вмістом формальдегіду, азоту діоксиду), м. Покровськ 1,51% (за вмістом сажі, ангідриду сірчистому). В інших місцях житлової зони м. Мирноград досліджено 88 проб, м. Краматорськ – 379 проб, м. Слов'янськ – 33 проби, м. Костянтинівка –

32 проби, м. Добропілля – 206 проб. Перевищення ГДК у досліджених пробах атмосферного повітря не реєструвалися.

Інформація про зафіксовані рівні забруднюючих речовин за результатами лабораторних досліджень філіями ДУ «ДОНЕЦЬКИЙ ОЦКПХ МОЗ» на пересувних або підфакельних постах в населених пунктах Донецької області в 2023 році наведена в таблиці 2.6.

Найвищі рівні забруднюючих речовин в атмосферному повітрі, зафіксовані за результатами лабораторних досліджень на пересувних або підфакельних постах, в населених пунктах Донецької області в 2023 році

Таблиця 2.6

Філія ДУ «ДОНЕЦЬКИЙ ОЦКПХ МОЗ»	Населений пункт	Назва забруднюючої речовини	Максимально разове значення забруднюючої речовини	
			мг/м ³	частка ГДК
1	2	3	4	5
Дружківська	м. Дружківка	Пил (завислі речовини)	0,99	1,98
		Діоксид азоту	0,35	1,75
		Діоксид сірки	0,81	1,62
		Оксид вуглецю	5,0	1,0
Краматорська	м. Краматорськ	Пил (завислі речовини)	0,77	1,54
		Діоксид азоту	0,32	1,60
		Діоксид сірки	0,83	1,66
		Оксид вуглецю	9,5	1,88
		Фенол	0,021	2,10
		Формальдегід	0,048	1,37
Покровська	м. Покровськ	Пил (завислі речовини)	0,72	1,44
		Сажа	0,63	4,2
		Діоксид сірки	0,65	1,3
		Аміак	0,22	1,1
Покровська	м. Мирноград	Діоксид сірки	0,55	1,1
		Сірководень	0,0085	1,1
		Формальдегід	0,038	1,1
Селидівська	м. Селидове	Діоксид азоту	0,93	4,65
		Фенол	0,01	1,0

Філія ДУ «ДОНЕЦЬКИЙ ОЦКПХ МОЗ»	Населений пункт	Назва забруднюючої речовини	Максимально разове значення забруднюючої речовини	
			мг/м ³	частка ГДК
1	2	3	4	5
		Формальдегід	0,047	1,34
Добропільська	м. Добропілля	Пил (завислі речовини)	0,54	1,08
Добропільська	м. Білицьке	Пил (завислі речовини)	0,56	1,12
Слов'янська	м. Слов'янськ	Діоксид азоту	0,28	1,4
		Оксид вуглецю	7,8	1,56
Костянтинівська	м. Костянтинівка	Формальдегід	0,035	1

Результати спостережень стану атмосферного повітря населених пунктів Донецької області вказують, що на частині територій, незважаючи на обмеження, пов'язані з дією військового стану, зберігаються підвищені рівні забруднення, які обумовлені надходженням забруднюючих речовин в атмосферне повітря в основному внаслідок ведення активних бойових дій.

4. Стан радіаційного забруднення атмосферного повітря

Радіаційний фон на території Донецької області відстежувався шляхом регулярних спостережень за потужністю експозиційної дози (ПЕД) гамма-випромінювання на 4 пунктах контролю (м. Маріуполь, м. Волноваха, м. Бахмут, м. Покровськ).

Внаслідок ведення активних бойових дій на території Донецької області та тимчасової окупації частини її територій призупинено роботу трьох пунктів контролю Донецького РЦГМ у м. Маріуполь, м. Волноваха та м. Бахмут.

Впродовж 2023 року спостереження за потужністю експозиційної дози гамма-випромінювання на території Донецької області, проводилися на метеорологічній станції (далі – М) Покровськ Донецького РЦГМ у почасеному режимі, а саме щоденно о 09:00, 12:00, 15:00 годинах.

Протягом 2023 року радіаційний фон на території Донецької області залишався стабільним.

За даними спостережень М Покровськ Донецького РЦГМ потужність експозиційної дози (ПЕД) гамма-випромінювання у Донецькій області знаходилась у межах коливань природного радіаційного фону, обумовлених випромінюванням природних радіонуклідів та космічним випромінюванням, і складала 6-21 мкР/год.

Випадків перевищення контрольних рівнів ПЕД (25 мкР/год) на пункті спостережень Донецького РЦГМ не зафіксовано.

Філіями ДУ «ДОНЕЦЬКИЙ ОЦКПХ МОЗ» у населених пунктах Донецької області здійснювався моніторинг об'єктів навколишнього природного середовища (зокрема радіаційного фону). У 2023 році проведено 8187 досліджень рівнів зовнішнього гама-випромінювання, перевищень не встановлено. Радіаційних аварій по області не зареєстровано. Природні рівні радіаційного фону на території Донецької області у 2023 році знаходились у межах нормативних показників і у середньому складали 0,11-0,19 мкЗв/год.

5. Вплив забруднюючих речовин на здоров'я людини та біорізноманіття

Облік захворювань населення припинено через втрату чинності первинної облікової документації згідно з наказом Міністерства охорони здоров'я України від 26.01.2018 № 157 «Про внесення змін до деяких наказів Міністерства охорони здоров'я України». Збір даних та звітування щодо захворюваності населення згідно з Формою звітності № 12 «Звіт про захворювання, зареєстровані у хворих, які проживають у районі обслуговування лікувально-профілактичного закладу» припинено згідно з наказом Міністерства охорони здоров'я України від 04.10.2018 № 1802 «Про затвердження Змін до наказу Міністерства охорони здоров'я України від 10 липня 2007 року № 378».

³ Показник онкозахворюваності за 2021 рік для Донецької області склав 206,0 на 100 тис. населення (для порівняння за 2020 – 206,0 на 100 тис. населення).

У 2023 році в Донецькій області взято на облік з вперше в житті встановленим діагнозом злоякісного новоутворення 936 хворих осіб.

Всього в регіоні на кінець звітного 2023 року на обліку перебувало 23448 хворих на злоякісні новоутворення.

Серед контингентів хворих на злоякісні новоутворення, які перебувають на обліку у Донецької області, найбільша кількість хворих на:

- злоякісні новоутворення жіночих статевих органів – 18,9%;
- злоякісні новоутворення молочної залози – 17,6%;
- інших новоутворень шкіри (за винятком шкіри статевих органів) – 14,6%.
- злоякісні новоутворення органів травлення – 12,9%;
- злоякісні новоутворення трахеї, бронхів, легені – 3,9%.

6. Державна політика та заходи у сфері поліпшення та відновлення стану атмосферного повітря

З метою вирішення складних екологічних проблем області, в тому числі поліпшення ситуації щодо охорони атмосферного повітря, щорічно на території

---

³ Інформація про показники захворюваності на території Донецької області за 2022-2023 роки відсутня. Відповідно до листів департаменту охорони здоров'я облдержадміністрації від 01.06.2023 № 01-17/1591/0/71-23, від 09.05.2024 № 01-17/1928/0/71-24, у зв'язку з відсутністю даних щодо кількості населення у статистичній інформації Головного управління статистики у Донецькій області розрахувати показники захворюваності неможливо.

Донецької області розробляються Програми економічного та соціального розвитку адміністративно-територіальних одиниць.

Програмою економічного і соціального розвитку Донецької області на 2023 рік, затвердженою розпорядженням голови Донецької обласної державної адміністрації, начальника обласної військової адміністрації від 31.01.2023 № 41/5-23 (зі змінами), за напрямом «Охорона навколишнього природного середовища» протягом звітного 2023 року не передбачалось виконання заходів щодо охорони атмосферного повітря.

Інформація щодо виконання у 2023 році природоохоронних заходів не надається. Враховуючи факт, що виконання заходів щодо скорочення викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря відповідно до дозволів на викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами припадала на підприємства-основні забруднювачі атмосферного повітря, більшість яких розташовані на територіях, які з 2022 року були тимчасово окуповані, тому відповідна інформація відсутня. Крім того, з огляду на ведення активних бойових дій на території Донецької області окремі підприємства припинили виробничу діяльність та/або були переміщені в більш безпечні регіони країни, відповідна інформація також відсутня.

3. Зміна клімату

3.1. Тенденції зміни клімату

За останні роки в нашому регіоні, по Україні та в цілому у світі відмічається безперервний період потепління. За даними вчених 2023 рік загалом є найтеплішим за час спостережень на планеті.

Підвищення глобальної температури збільшує ймовірність виникнення екстремальних погодних явищ, таких як: спека, повені, посухи, шторми, буревії та потужні зливи, через які відбувається втрата біорізноманіття, страждають і вмирають люди.

Температура повітря є важливим індикатором зміни стану усієї кліматичної системи: атмосфери, гідросфери, літосфери і зрештою, біосфери, включно з людиною і її діяльністю.

Холодна пора року в регіоні визначалася нестійкою погодою, з частими відлигами. Оподи випадали у вигляді дощу та снігу. Кількість опадів за січень-лютий склала 59% кліматичної норми. Найхолодніше було 08.01.2023 – 18,2° морозу. Найтепліше було 27.02.2023 – 14,4° тепла. Сніговий покрив був нестійким з максимальною висотою 8-12 см.

Весна характеризувалась теплою погодою з випадінням значних зливових опадів. Кількість опадів за весняний сезон склала 175% кліматичної норми. Найбільша кількість опадів випала у квітні – 100 мм, що становить 233% місячної кліматичної норми. Температура повітря змінювалась від 6° морозу на початку березня до 28° тепла на кінець травня.

Літо було теплим та помірно вологим. Кількість опадів влітку була в межах кліматичної норми. Дефіцит зволоження був тільки в червні – 58%, що обумовило надзвичайно високу пожежну небезпеку. Найспекотніше було 06.08.2023, коли максимальна температура повітря досягла +37,2°C.

За осінь випало 117% норми опадів. На початку осені, у вересні, був дефіцит опадів (34%), що обумовило надзвичайно високу пожежну небезпеку протягом усього місяця. Максимальна температура повітря у вересні досягала 27-32° тепла. Жовтень та листопад були вологими. 22.11.2023 температура повітря знизилась до 11,2° морозу. Кількість опадів за листопад склала 224% кліматичної норми.

У грудні коливання температури повітря від -7°C до +14°C, та опади у вигляді снігу та дощу обумовили часті ожеледні явища. Кількість опадів у грудні склала 111% кліматичної норми. Основна кількість опадів на території Донецької області випала у вигляді дощу. Сума опадів на кінець грудня 2023 року становила 633 мм (117% від норми). Дощі носили переважно зливовий характер.

Серед несприятливих атмосферних явищ, які спостерігалися впродовж 2023 року, слід виділити зимову відлигу, ожеледь, ожеледицю, туман, грозу, значний зливовий дощ навесні та влітку, суховій в серпні та вересні, значний мокрий сніг у листопаді.

У грудні 2023 року внаслідок ускладнення погодних умов склалася критична ситуація з електропостачанням населених пунктів Донецької області.

12.12.2023-13.12.2023 виникло особливо небезпечне гідрометеорологічне явище – сильна ожеледь (діаметр відкладень на проводах стандартного ожеледного станка становив 20 мм). Такі погодні умови призвели до погіршення умов життєзабезпечення населення Донеччини: було порушено роботу підприємств електропостачання, зв'язку, зокрема обриви ліній електропередач та відключення електроенергії, порушено рух транспорту на окремих ділянках доріг та вулиць.

15.12.2023 внаслідок негоди (зледеніння, дощ, сильний вітер) в області знеструмлено 221 населений пункт.

4. Водні ресурси

1. Водні ресурси та їх використання.

Загальна характеристика

Водні ресурси області формуються за рахунок транзитної притоки поверхневих вод по р. Сіверський Донець, місцевого природного стоку, стічних шахтних і кар'єрних вод, а також експлуатаційних запасів підземних вод.

Згідно з гідрографічним районуванням територія області поділяється на три частини: північну (суббасейн Сіверського Дінця район басейну річки Дон), південну (басейн річок Приазов'я) та західну (суббасейн Нижнього Дніпра).

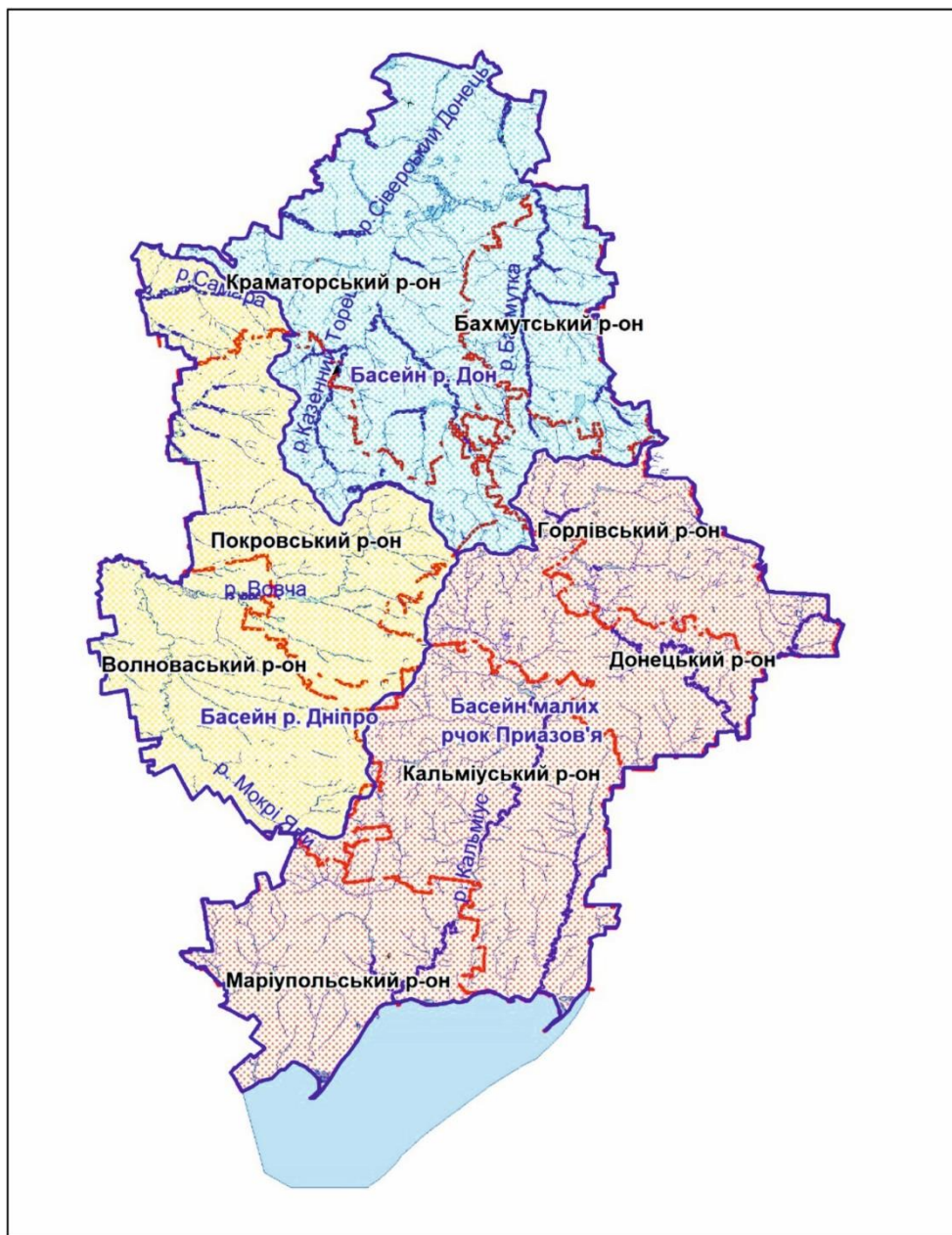

Рисунок 4.1 – Схематична карта гідрографічної мережі Донецької області

Відповідно до результатів інвентаризації, проведеної в 2021 році в Донецькій області на виконання пункту 5 рішення Ради національної безпеки і оборони України від 15 квітня 2021 року «Про заходи державної регіональної політики на підтримку децентралізації влади», введеного в дію Указом Президента України від 29 квітня 2021 року № 180/2021, на території Донецької області налічується 132 лінійних водних об'єкта (річок): суббасейн Сіверського Дінця – 56, басейн річок Приазов'я – 33, суббасейн Нижнього Дніпра – 43.

Згідно з класифікацією річок України одна річка відноситься до великих – Сіверський Донець загальною довжиною 1053 км, шість – до середніх, серед яких Казенний Торець, Лугань (суббасейн Сіверського Дінця район річкового басейну річки Дон), Кальміус (басейн річок Приазов'я), Самара, Вовча та Мокрі Яли (суббасейн Нижнього Дніпра). Решта річок відноситься до категорії малих.

В області розташовано:

84 водосховища (суббасейн Сіверського Дінця – 38, суббасейн Нижнього Дніпра – 30, район басейну річок Приазов'я – 16), загальним об'ємом 576,4 млн м³;

1384 ставка (суббасейн Сіверського Дінця – 649, суббасейн Нижнього Дніпра – 526, район басейну річок Приазов'я – 209), загальним об'ємом 186,9 млн м³;

69 озер (суббасейн Сіверського Дінця) загальним об'ємом 20,7 млн м³.

Водокористування та водовідведення

За даними державної звітності за формою 2ТП-водгосп (річна) водокористування у 2023 році в Донецькій області здійснювали 133 водокористувача.

Із природних водних об'єктів протягом 2023 року було забрано 350,352 млн м³ води (6 % від загального забору води в Україні), у тому числі:

поверхневої – 294,302 млн м³ (84%) та підземної – 56,050 млн м³ (16%), з них 45,527 млн м³ – шахтно-кар'єрних вод.

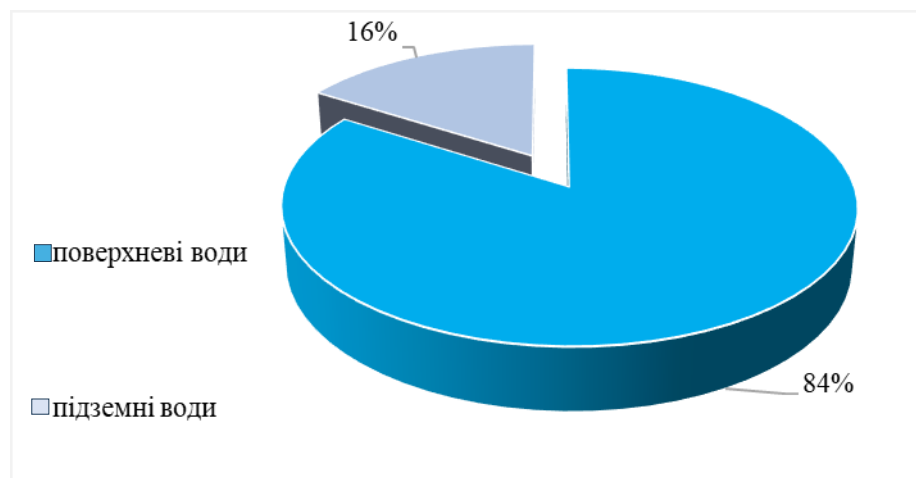

Рисунок 4.2 – Структура використання водних ресурсів області

Найбільший відсоток водних ресурсів забраний з басейну р. Дон (суббасейн р. Сіверський Донець) – 300,127 млн м³ (86% від загального забору води по області), з басейну р. Дніпро (суббасейн Нижнього Дніпра) – 50,225 млн м³ (14% від загального забору води по області).

Співвідношення забору води за галузями економіки до загального забору води по області складає:

промисловість – 283,609 млн м³ (81%), у тому числі:

235,966 млн м³ (83%) – забрано енергетикою;

48,875 млн м³ (16%) – добувною промисловістю і розробленням кар'єрів;

1,768 млн м³ (1%) – переробною промисловістю (з них виробництво машин і устаткування спеціального призначення – 1,764 млн м³ (99,8%), 0,004 млн м³ води забрано іншими видами діяльності);

житлово-комунальне господарство – 57,610 млн м³ (16%), з них 17,193 млн м³ (29%) забрано Слов'янським РВУ КП Компанія «Вода Донбасу» з р. Сіверський Донець для забезпечення водою споживачів по каналу Сіверський Донець-Донбас;

сільське господарство – 1,836 млн м³ (1%), них 1,798 млн м³ (97,9%) – забрано на вирощування однорічних та дворічних культур та 0,038 млн м³ (2,11%) – використано води на потреби тваринництва;

інші галузі – 7,297 млн м³ (2%).

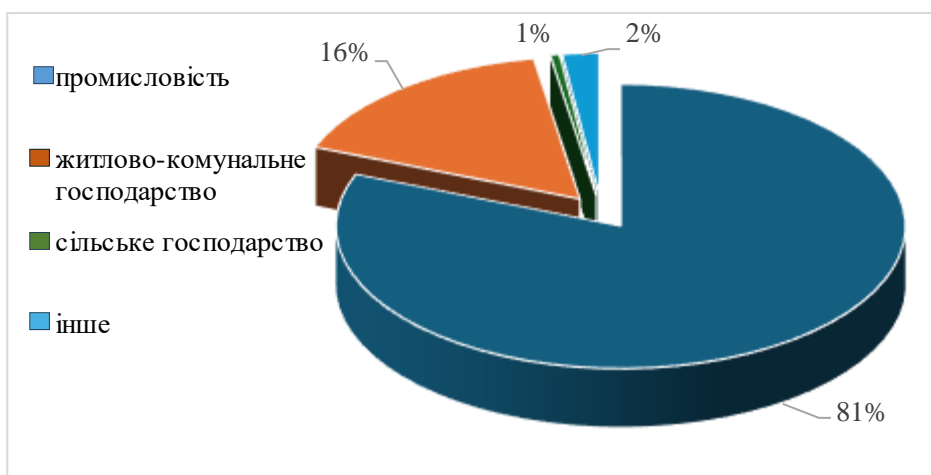

Рисунок 4.3 – Співвідношення забору води за галузями економіки

Втрати води при транспортуванні склали 43,820 млн м³ (12,5% від забраної води).

Використано 257,562 млн м³ свіжої води, у тому числі на потреби: питні і санітарно-гігієнічні – 10,257 млн м³ (4%); виробничі – 245,604 млн м³ (95%); зрошення – 1,045 млн м³ (0,5%); інші – 0,660 млн м³ (0,5%).

Обсяг води без вилучення на рибогосподарські потреби склав 24,566 млн м³.

Загальне водовідведення складало 280,380 млн м³ зворотних (стічних) вод, у тому числі:

за приймачами: у поверхневій водній об'єкти – 280,360 млн м³ (99,9%), не віднесених до водних об'єктів – 0,020 млн м³; в підземні горизонти скид не здійснювався;

по категоріям води: зворотних (стічних) – 239,380 млн м³ (93%), шахтно-кар'єрних – 40,548 млн м³ (6,7%), колекторно-дренажних – 0,453 млн м³ (0,3%).

Скинуто 8,073 млн м³ транзитної води.

Оборотне, повторне та послідовне використання води у 2023 році склало 733,339 млн м³.

2. Забруднення поверхневих вод

Скид зворотних (стічних) вод у 2023 році в поверхневій водній об'єкти Донецької області здійснювали 32 водокористувачі (34% від загальної кількості водокористувачів).

У поверхневій водній об'єкти скинуто 280,360 млн м³ зворотних (стічних) вод.

Співвідношення скиду зворотних вод по суббасейнах складає:

р. Сіверський Донець – 251,399 млн м³ (93%);

басейн річок Нижнього Дніпра – 28,962 млн м³ (7%).

Скидання забруднюючих речовин у водні об'єкти та очистка стічних вод

У 2023 році в поверхневій водній об'єкти скинуто 280,360 млн м³ зворотних (стічних) вод, у тому числі:

забруднених – 33,315 млн м³ (12%);

нормативно чистих без очистки – 223,920 млн м³ (80%);

нормативно очищених на очисних спорудах – 23,126 млн м³ (8%), у тому числі очищених на спорудах: біологічного очищення – 6,657 млн м³ та механічного очищення – 16,468 млн м³.

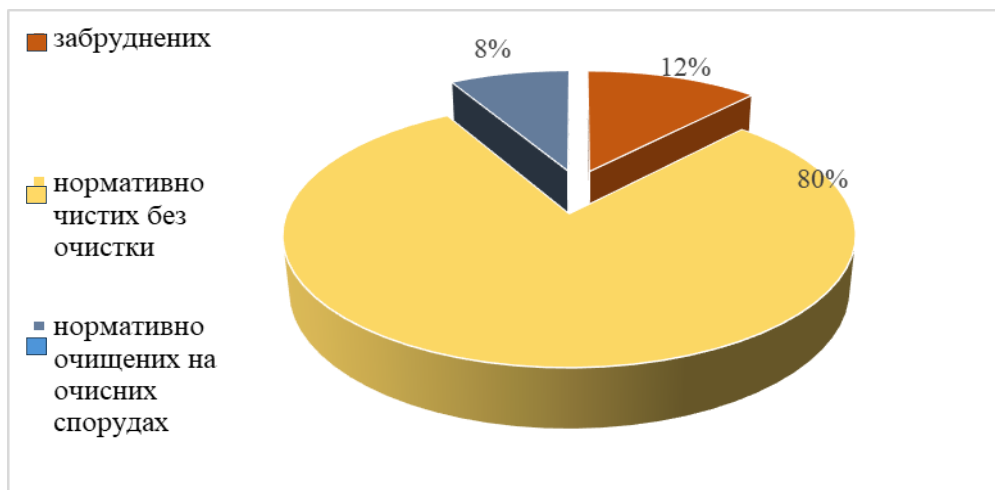

Рисунок 4.3 – Співвідношення скиду зворотних (стічних) вод у поверхневій водній об'єкти

Загальна потужність очисних споруд склала 187,509 млн м³, у тому числі перед скидом у водні об'єкти – 187,509 млн м³.

У 2023 році в поверхневі водні об'єкти Донецької області було скинуто 48,2 тис. т забруднюючих речовин (без врахування сухого залишку), у тому числі:

азот амонійний – 86,5 т;
 БСК₅ – 286,2 т;
 завислі речовини – 865,2 т;
 нітрати – 494,6 т;
 нітроти – 18,2 т;
 сульфати – 8634,9 т;
 хлориди – 16603,8 т;
 ХСК – 1292,3 т;
 алюміній – 121,9 кг;
 залізо – 7574,1 кг;
 марганець – 110 кг;
 мідь – 121,4 кг;
 нафтопродукти – 5383,9 кг;
 СПАР – 2106,9 кг;
 фосфати – 69506,7 кг;
 хром шестивалентний – 107,6 кг;
 цинк – 118,0 кг.

Співвідношення скиду забруднюючих речовин (без врахування сухого залишку) за басейнами складає:

район басейну річки Дон (суббасейн річки Сіверський Донець) – 20,7 тис. т (44%);

район басейну річки Дніпро (суббасейн Нижнього Дніпра) – 27,5 тис. т (56%).

Основні забруднювачі водних об'єктів

Басейн р. Сіверський Донець.

В межах Донецької області негативний вплив на формування якості в р. Сіверський Донець мають скиди підприємств безпосередньо в р. Казенний Торець та його основний приток – р. Кривий Торець.

Загальний скид зворотних (стічних) вод до поверхневих водних об'єктів в басейні здійснювали 19 підприємств з об'ємом 251,399 млн м³, з них 19,352 млн м³ – забруднених.

У басейні річки Казенний Торець здійснювали скиди 14 підприємств об'ємом 237,133 млн м³, з них 19,236 млн м³ – забруднених.

Найбільшими забруднювачами поверхневих водних об'єктів басейну, які здійснювали скид забруднених зворотних (стічних) вод у 2023 році в обсязі більше 1 млн м³, є підприємства вугільної промисловості, комунального господарства та машинобудування: ВП «Шахта 1-3 «Новгородівська», ДП «Селидіввугілля», ВП «Шахта «5/6», «Шахта «Капітальна»,

«Шахта «Центральна» ДП «Мирноградвугілля», ДП «ВК «Краснолиманська», Мирноградське ВУВКГ КП «Компанія «Вода Донбасу», ПрАТ «НКМЗ».

Значний вплив на формування якості води у р. Сіверський Донець має р. Бахмутка. Скид забруднених стічних вод в басейн р. Бахмутка здійснювало 1 підприємство – Часовоярське РВУ «КП «Компанія «Вода Донбасу» в обсязі 0,007 млн м³.

Басейн річки Дніпро (суббасейн Нижнього Дніпра).

Загальний скид зворотних (стічних) вод до поверхневих водних об'єктів в басейні здійснювали 14 підприємств в обсязі 28,962 млн м³, з них 13,964 млн м³ – забруднених.

Найбільшими забруднювачами поверхневих водних об'єктів басейну, які здійснювали скид забруднений зворотних (стічних) вод у 2022 році в обсязі більше 1 млн м³ на підконтрольній Уряду України території, є підприємства вугільної промисловості: ВП «Шахта «Курахівська», «Шахта «Україна», ВП «Шахта 1-3 «Новгородівська» ДП «Селидіввугілля», ТДВ «Шахта «Білозерська».

ВП «Шахта 1-3 «Новгородівська» ДП «Селидіввугілля» одночасно здійснює скид у 2 суббасейни – Сіверського Дінця та Нижнього Дніпра.

Транскордонне забруднення поверхневих вод

Територією Донецької області протікає три транскордонні річки: Сіверський Донець (контрольні створи в с. Яремівка на кордоні Харківської та Донецької областей та с. Дронівка на кордоні Донецької та Луганської областей), Міус (контрольний створ в с. Дмитрівка) та Кринка (контрольний створ в с. Успенка) на кордоні Донецької області та Російської Федерації.

З другого півріччя 2014 року моніторингові дослідження у створах річок Міус та Кринка не здійснюються, у зв'язку з тим, що створи знаходяться на тимчасово окупованій території Донецької області.

На річках басейну Сіверського Дінця в межах Донецької області транскордонних створів немає.

3. Стан поверхневих вод

Екологічний стан та потенціал масивів поверхневих вод

Визначення екологічного стану та екологічного потенціалу штучного або істотно зміненого масиву поверхневих вод здійснюється відповідно до Методики віднесення масиву поверхневих вод до одного з класів екологічного та хімічного станів масиву поверхневих вод, а також віднесення штучного або істотно зміненого масиву поверхневих вод до одного з класів екологічного потенціалу штучного або істотно зміненого масиву поверхневих вод, затвердженої наказом Міністерства екології та природних ресурсів від 14 січня 2019 року № 5, зареєстрованою в Міністерстві юстиції України 05.02.2019 р. за № 127/33098 (далі – Методика) за біологічними, гідро-морфологічними,

хімічними та фізико-хімічними показниками, які узагальнено характеризують стан за результатами державного моніторингу.

Відбір проб та виконання вимірювань в рамках державного моніторингу поверхневих вод за біологічними, гідро-морфологічними, хімічними та фізико-хімічними показниками в межах області територіальними підрозділами Українського гідрометеорологічного центру Державної служби України з надзвичайних ситуацій у 2023 році не здійснювалися у зв'язку із проведенням активних бойових дій та тимчасовою окупацією частини її території.

Хімічний стан поверхневих вод

У 2023 році Сіверсько-Донецьким басейновим управлінням водних ресурсів державний моніторинг поверхневих вод здійснювався згідно з наказом Міндовкілля від 17.01.2023 № 27 та наказом Держводагентства від 25.01.2023 № 18 в місцях, де дозволяла оперативно-військова ситуація:

у 18 пунктах на 15 масивах поверхневих вод суббасейні р. Сіверський Донець на річках Сіверський Донець, Казенний Торець, Кривий Торець, Сухий Торець, Сорищі, Бичок, Маячка, Біленька;

в 1 пункті моніторингу на 1 масиві поверхневих вод в суббасейні Нижнього Дніпра на річці Бик.

Вимірювання здійснювались по 74 показниках, в тому числі:

13 – фізико-хімічних (у районах поверхневих питних водозаборів);

39 – забруднюючих речовинах для визначення хімічного стану масивів поверхневих вод (згідно з наказом Мінприроди від 06.02.2017 № 45);

15 – басейнових специфічних речовинах;

7 – додаткових показниках для питних пунктів моніторингу.

У 2023 році моніторинг поверхневих водних об'єктів в Донецькій області виконувався у 3 пунктах моніторингу по р. Сіверський Донець, в місцях забору води для задоволення питних і господарсько-побутових потреб населення.

Середньорічні концентрації показників у цих пунктах моніторингу становили:

водозабір КП «Слов'янськводоканал», 540 км: азот загальний – 2,3 мг/дм³, азот амонійний – 0,66 мг/дм³, азот нітритний – 0,048 мг/дм³, нітриту – 0,17 мг/дм³, азот нітратний – 1,51 мг/дм³, нітрати – 6,7 мг/дм³, фосфор загальний – 0,38 мг/дм³, фосфор фосфатів – 0,37 мг/дм³, фосфати – 1,16 мг/дм³, БСК₅ – 3,6 мгО₂/дм³, ХСК – 21,4 мгО/дм³, мінералізація – 710 мг/дм³, розчинений у воді кисень – 7,7 мгО₂/дм³;

показники, що можуть впливати на якість питної води: алюміній – 0,022 мг/дм³, залізо загальне – 0,041 мг/дм³, кобальт – 0,0004 мг/дм³, сульфати – 298,6 мг/дм³, хлориди – 85,8 мг/дм³, нафтопродукти – 0,028 мг/дм³;

важкі метали: кадмій – 0,00013 мг/дм³, нікель – 0,0009 мг/дм³, свинець – 0,0007 мг/дм³, ртуть не визначено.

Жорсткість складала 7,9 ммоль/дм³.

водозабір Слов'янського РВУ КП «Компанія «Вода Донбасу», 527 км: азот загальний – 2,27 мг/дм³, азот амонійний – 0,64 мг/дм³, азот нітритний –

0,049 мг/дм³, нітрити – 0,18 мг/дм³, азот нітратний – 1,49 мг/дм³, нітрати – 6,7 мг/дм³, фосфор загальний – 0,39 мг/дм³, фосфор фосфатів – 0,37 мг/дм³, фосфати – 1,19 мг/дм³, БСК₅ – 3,6 мгО₂/дм³, ХСК – 21,3 мгО/дм³, мінералізація – 746 мг/дм³, розчинений у воді кисень – 7,8 мгО₂/дм³;

показники, що можуть впливати на якість питної води: алюміній – 0,017 мг/дм³, залізо загальне – 0,044 мг/дм³, кобальт – 0,00027 мг/дм³, сульфати – 297,4 мг/дм³, хлориди – 84 мг/дм³, нафтопродукти – 0,027 мг/дм³;

важкі метали: кадмій – 0,00083 мг/дм³, нікель – 0,0006 мг/дм³, свинець – 0,0009 мг/дм³, ртуть не визначено.

Жорсткість складала 7,1 ммоль/дм³.

с. Райгородок, 522 км (питний водозабір в канал Сіверський Донець-Донбас РУЕК КП «Компанія «Вода Донбасу»): азот загальний – 2,25 мг/дм³, азот амонійний – 0,63 мг/дм³, азот нітритний – 0,045 мг/дм³, нітрити – 0,16 мг/дм³, азот нітратний – 1,51 мг/дм³, нітрати – 6,2 мг/дм³, фосфор загальний – 0,33 мг/дм³, фосфор фосфатів – 0,36 мг/дм³, фосфати – 1,14 мг/дм³, БСК₅ – 3,3 мгО₂/дм³, ХСК – 21,4 мгО/дм³, мінералізація – 7650 мг/дм³, розчинений у воді кисень – 7,8 мгО₂/дм³;

показники, що можуть впливати на якість питної води: алюміній – 0,029 мг/дм³, залізо загальне – 0,054 мг/дм³, кобальт – 0,0003 мг/дм³, сульфати – 298,2 мг/дм³, хлориди – 86,4 мг/дм³, нафтопродукти – 0,027 мг/дм³;

важкі метали: кадмій – 0,00012 мг/дм³, нікель – 0,0009 мг/дм³, свинець – 0,0002 мг/дм³, ртуть не визначено.

Жорсткість складала 7,8 ммоль/дм³.

Оцінка хімічного стану масивів поверхневих вод виконувалась за 39 показниками відповідно до Методики з урахуванням екологічних нормативів якості, визначених у додатку 8 Методики, та відповідно до Директиви 2013/39/ЄС від 12 серпня 2013 року, в т.ч.:

4 – важкі метали (свинець, нікель, кадмій, ртуть);

35 – органічні показники.

Суббасейн р. Сіверський Донець.

За результатами державного моніторингу масивів поверхневих вод у 2023 році у пунктах моніторингу суббасейну р. Сіверський Донець в Донецькій області спостерігалось перевищення екологічних нормативів якості (ЕНЯср) та (ЕНЯмах) наступних речовин:

кадмій: перевищення ЕНЯср спостерігалось у 4 пунктах моніторингу на 4 масивах поверхневих вод в межах 1,2 (р. Сіверський Донець, с. Богородичне) – 4 (Клебан-Бикське водосховище, р. Маячка) рази та перевищення ЕНЯмах у 6 разів (р. Маячка);

свинець: перевищення ЕНЯср спостерігалось у 2 пунктах моніторингу на 2 масивах поверхневих вод в межах 1,4 (р. Кривий Торець, нижче м. Костянтинівка) – 2,2 (р. Кривий Торець, вище м. Костянтинівка) рази;

хлорпіріфос: перевищення ЕНЯср спостерігалось у 4 пунктах моніторингу на 4 масивах поверхневих вод в межах 1,1 (р. Казенний Торець, м. Слов'янськ) – 2,4 (р. Маячка) рази;

пентахлорбензол: перевищення ЕНЯср спостерігалось у 2 пунктах моніторингу на 2 масивах поверхневих вод в межах 1,2 (Клебан-Бикське водосховище) – 3,3 (р. Кривий Торець, нижче м. Костянтинівка) рази;

бенз(а)пірен: перевищення ЕНЯср спостерігалось у 5 пунктах моніторингу на 5 масивах поверхневих вод в межах 4,7 (р. Маячка) – 5,9 (р. Сіверський Донець, водозабір КП «Компанія «Вода Донбасу» в канал Сіверський Донець-Донбас; р. Казенний Торець, нижче м. Дружківка) раз.

У 2023 році за вмістом важких металів та органічних показників масиви поверхневих вод суббасейну річки Сіверський Донець в Донецькій області були віднесені до наступних класів хімічного стану:

I класу «добрий» – 6 масивів поверхневих вод на річках Сіверський Донець, Казенний Торець, Кривий Торець, Сухий Торець, Бичок;

II класу «недосягнення доброго» – 9 масивів поверхневих вод на річках Сіверський Донець, Казенний Торець, Кривий Торець, Бичок, Маячка, Біленька, Сориці.

Середньорічні концентрації показників специфічних речовин, характерних для річкового басейну складали:

барій: 0,04 (р. Бичок) – 0,063 (р. Сіверський Донець, с. Богородичне) мг/дм³;

жорсткість: 7,1 (р. Сіверський Донець, водозабір Слов'янського РВУ КП «Компанія «Вода Донбасу» – 24,5 (р. Кривий Торець, вище м. Костянтинівка) ммоль/дм³;

літій: 0,0188 (р. Сіверський Донець, водозабір КП «Компанія «Вода Донбасу» в канал Сіверський Донець-Донбас) – 0,038 (р. Казенний Торець, м. Слов'янськ) мг/дм³;

марганець: 0,076 (р. Сіверський Донець, с. Богородичне) – 0,118 (р. Казенний Торець, нижче м. Дружківка) мг/дм³;

мідь: 0,0002 (р. Бичок) – 0,0073 (р. Сіверський Донець, нижче впадіння р. Казенний Торець) мг/дм³;

прометрин: зафіксовано у 13 пунктах моніторингу в межах 0,0011 (р. Казенний Торець, м. Слов'янськ) – 0,011 (р. Сіверський Донець, водозабір Слов'янського РВУ КП «Компанія «Вода Донбасу» мг/дм³; у пунктах моніторингу: р. Казенний Торець (нижче м. Дружківка та гирло), р. Сухий Торець, р. Біленька та р. Бичок не зафіксовано;

стронцій (стабільний): 0,97 (р. Сіверський Донець, водозабір Слов'янського РВУ КП «Компанія «Вода Донбасу» – 1,92 (Клебан-Бикське водосховище) мг/дм³;

тербутилазин: зафіксовано у 16 пунктах моніторингу в межах 0,0006 (р. Бичок) – 0,08 (р. Маячка) мг/дм³; у пунктах моніторингу: р. Казенний Торець, нижче м. Дружківка та гирло не зафіксовано;

хром загальний: 0,0005 (Клебан-Бикське водосховище) – 0,0055 (р. Кривий Торець, нижче м. Костянтинівка) мг/дм³;

цинк: 0,005 (Клебан-Бикське водосховище) – 0,02 мг/дм³ (р. Сіверський Донець, нижче впадіння р. Казенний Торець);

бісфенол А: 0,0105 (р. Казенний Торець, гирло) – 0,0115 (р. Сіверський Донець, с. Богородичне) мг/дм³;

антипірин: 0,022 (р. Сорищі) – 0,096 (р. Казенний Торець, нижче м. Дружківка) мг/дм³.

Карбамазепин, імідаклоприд, тіаклоприд не зафіксовано.

Суббасейн Нижнього Дніпра.

За результатами державного моніторингу масивів поверхневих вод суббасейну Нижнього Дніпра в Донецькій області у 2023 році (спостереження здійснювались у період вересень-грудень) у пункті моніторингу р. Бик, с. Ганнівка, перевищення екологічних нормативів якості ЕНЯ_{ср} та ЕНЯ_{мах} не зафіксовано, масив поверхневих вод віднесено до I класу хімічного стану «добрий».

Середньорічні концентрації показників специфічних речовин, характерних для річкового басейну складала: мідь – 0,0016 мг/дм³, цинк – 0,015 мг/дм³.

Карбамазепин, імідаклоприд, тербутилазин не зафіксовано.

Перевищення екологічних нормативів якості у поверхневих водних об'єктах Донецької області по важких металах, поліароматичних вуглеводнях, пестицидах та інших небезпечних органічних речовинах пов'язано з високим антропогенним навантаженням та інтенсивною сільськогосподарською діяльністю в регіоні.

Слід зазначити, що концентрації показників мають як антропогенне так і природне походження. Коливання протягом року відбуваються в залежності від періоду року та фактичної водності річок, особливо таких показників, як жорсткість, хлориди, сульфати, сухий залишок (сольові показники), сполуки азоту та фосфору, марганець (вміст якого також залежить від інтенсивності фотосинтезу, розкладання фітопланктону, мікроорганізмів і вищої водної рослинності та інших процесів).

Мікробіологічна оцінка якості вод з огляду на епідемічну ситуацію

Протягом 2023 року ДУ «Донецький обласний центр контролю та профілактики хвороб Міністерства охорони здоров'я України» здійснювалися дослідження води із річок Сіверський Донець, Казенний Торець, Кривий Торець, Бик, Бичок, Вовча, Солона, каналу «Сіверський Донець-Донбас», озер Ріпне, Гаряче, Вейсове, водосховища Василівська Пустош, Маячківського водосховища, Веселовського водоймища, ставків № 1, № 2 селища Городещино.

За санітарно-хімічними показниками безпечності поверхневих вод було досліджено 106 проб, у тому числі: 17 – із водоймищ 1 категорії і 89 – із водоймищ 2 категорії водокористування, зареєстровано 76,47% і 92,13% перевищень відповідно. Загальний відсоток перевищень склав 89,62%.

За показниками мікробіологічної безпеки у 2023 році досліджено 106 проб, у т.ч. 17 – із водоймищ 1 категорії і 89 – із водоймищ 2 категорії водокористування, зареєстровано 17,65% і 52,81% перевищень відповідно. Загальний відсоток перевищень склав 47,17%.

За паразитологічними показниками досліджено 18 проб усі водойми 2 категорії – без перевищень.

Води поверхневих водойм, які досліджувалися, характеризувалися наступними перевищеннями:

водойми 1 категорії:

р. Сіверський Донець: за вмістом сухого залишку – 1,17 гранично-допустимих концентрацій (далі – ГДК), залізу загальному 2,27 ГДК, кількість лактозопозитивних паличок (далі – ЛКП) перевищувала норматив у 2,4 рази;

канал «Сіверський Донець-Донбас» (1 категорія): за рівнем забарвленості у 1,1-1,67 рази, хімічному споживанню кисню (далі – ХСК) – від 1,33 до 1,37 ГДК, кількість ЛКП перевищувала норматив у 1,5-2,4 рази;

водойми 2 категорії:

р. Казенний Торець: за вмістом сухого залишку – від 1,75 до 4,84 ГДК, хлоридам – від 1,37 до 3,14 ГДК, сульфатам – від 1,42 до 3,24 ГДК, кальцію – від 1,23 до 1,55 ГДК, магнію – від 1,49 до 2,05 ГДК, залізу загальному – від 1,07 до 1,93 ГДК, фтору – від 1,02 до 1,41 ГДК, розчинному кисню – від 1,18 до 1,24 ГДК, ХСК – від 1,02 до 1,13 ГДК, БСК₅ – від 1,13 до 2,57 ГДК, рівень забарвленості перевищив норматив у 1,35-1,6 рази, запахи – перевищення у 2 рази, водневий показник (рН) був у межах 8,61-9,02 (норматив – не повинен виходити за межі 6,5 – 8,5), кількість ЛКП перевищувала норматив у 1,18-48,39 разів;

р. Кривий Торець: за вмістом сухого залишку – від 1,85 до 4,57 ГДК, хлоридам – від 1,07 до 2,87 ГДК, сульфатам – від 1,14 до 3,27 ГДК, залізу загальному – від 1,17 до 1,83 ГДК, фтору від 1,04 до 1,69 ГДК, БСК₅ – від 1,97 до 2,35 ГДК, кількість ЛКП перевищувала норматив у 48 разів;

р. Бик: за вмістом сухого залишку – від 4,18 до 4,24 ГДК, запаху у 2 рази, сульфатам – від 2,96 до 3,07 ГДК, хлоридам – від 2,06 до 2,46 ГДК;

р. Бичок: за вмістом сульфатів – від 1,71 до 1,74 ГДК, залізу загальному – від 1,03 до 1,1 ГДК, БСК₅ – від 1,2 до 1,27 ГДК, кількість ЛКП перевищувала норматив у 1,11 – 1,5 разів;

р. Солона: за вмістом сухого залишку – від 3 до 3,34 ГДК, сульфатам – від 2,74 до 3,79 ГДК, хлоридам – 1,09 ГДК, залізу загальному – від 1,5 до 1,63 ГДК, кальцію від 2,61 до 3,67 ГДК, магнію – від 3,99 до 7,28 ГДК;

р. Вовча: після руйнування греблі Карлівського водосховища перевищення реєструвалися за вмістом сульфатів – 3,91 ГДК, сухому залишку – 2,98 ГДК, магнію (Mg²⁺) – 5,98 ГДК, кальцію (Ca²⁺) – 2,51, БСК₅ – 2,06 ГДК;

водосховище Василівська Пустош в м. Краматорськ: за вмістом сухого залишку – 1,51 ГДК, сульфатам – 1,08 ГДК, магнію – від 1,39 до 1,54 ГДК, рівень забарвленості перевищив норматив у 1,32 рази, кількість ЛКП перевищувала норматив у 3,11 – 56 рази;

Маячківське водосховище: за вмістом сухого залишку від 1,59 до 2,75 ГДК, сульфатам – від 1,31 до 1,79 ГДК, кальцію – від 1,06 до 1,48 ГДК, магнію – від 1,31 до 2,15 ГДК, розчинний кисень – 1,1 ГДК, ХСК – 1,07 ГДК, БСК₅ – від 1,37 до 1,53 ГДК, рівень забарвленості перевищував норматив у 1,61-1,91 рази, кількість ЛКП перевищувала норматив у 2,82-56 рази;

водоймище Веселовське: за вмістом сухого залишку від 1,25 до 1,95 ГДК, сульфатам – від 1,02 до 1,41 ГДК, кальцію – від 1,06 до 1,29 ГДК, магнію – від 1,18 до 2,05 ГДК, розчинний кисень – 1,14 ГДК, ХСК – від 1,03 до 1,07 ГДК, БСК₅ – від 1,09 до 1,43 ГДК, рівень забарвленості перевищував норматив у 1,38-1,51 рази, кількість ЛКП перевищувала норматив у 1,02-48,39 рази;

озеро Гаряче (м. Слов'янськ) – кількість ЛКП перевищило норматив у 48 разів;

озеро Ріпне (м. Слов'янськ): кількість ЛКП перевищило норматив у 3,35-12,26 рази. Причиною перевищення нормативів вказаних показників було пов'язано із несанкціонованим скидом, який був зафіксований та завчасно ліквідований. Якість води з часом нормалізувалась;

ставок № 1 селища Городещино: за вмістом сухого залишку – 1,33 ГДК, БСК₅ – 1,37 ГДК (дослідження проводилися у квітні місяці після руйнування греблі);

ставок № 2 селища Городещино: за вмістом сульфатів – 1,34 ГДК, БСК₅ – 1,43 ГДК (дослідження проводилися у квітні місяці після руйнування греблі).

Радіаційний стан поверхневих вод

У 2023 році ДУ «Донецький обласний центр контролю та профілактики хвороб Міністерства охорони здоров'я України» радіологічні дослідження води водоймищ не проводилися.

4. Екологічний стан Азовського моря

У зв'язку з тимчасовою окупацією узбережжя Азовського моря, протягом 2023 року гідрохімічні дослідження морської води ДУ «Донецький обласний центр контролю та профілактики хвороб Міністерства охорони здоров'я України» та Донецьким регіональним центром з гідрометеорології не проводилися.

5. Державна політика та заходи щодо поліпшення стану водних об'єктів

Розпорядженням голови облдержадміністрації, керівника обласної військово-цивільної адміністрації від 18 жовтня 2017 року № 1325/5-17 затверджено Регіональну програму «Вода Донеччини на 2017-2025 роки» (у редакції розпорядження голови облдержадміністрації, керівника обласної військово-цивільної адміністрації від 11 червня 2020 року № 585/5-20), якою передбачено відновлення, будівництво, реконструкцію очисних споруд, зливової каналізації, мереж водовідведення, будівництво, реконструкція та капітальний ремонт розподільчих (місцевих) систем водопостачання, реконструкцію насосних станцій.

У зв'язку із військовою агресією Російської Федерації проти України та веденням бойових дій на території Донецької області, виконання заходів відповідної Програми у 2022 році було призупинено.

Подальше планування/виконання програмних заходів в межах області здійснюватиметься в рамках Планів управління річковими басейнами, що розробляються з метою досягнення екологічних цілей, визначених для кожного району річкового басейну на території Донецької області, в установлені строки.

5. Збереження біологічного та ландшафтного різноманіття, розвиток природно-заповідного фонду та формування регіональної екологічної мережі

5.1. Збереження біологічного та ландшафтного різноманіття, формування регіональної екологічної мережі

Біологічне різноманіття є складовою природного (ландшафтного) різноманіття, а також, основою стійкості та продуктивності природних екосистем.

Збереження біологічного різноманіття неможливе без збереження ландшафтного різноманіття – природних ландшафтів. Типові ландшафти області – сильно розчленовані балками рівнини та височини, які переходять у заплавні ландшафти річкових долин, а також лиманні рівнини на морському узбережжі.

Загальна характеристика

Біологічне різноманіття Донецької області нараховує понад 27 тисяч видів рослин та тварин різноманітних систематичних груп, з яких більше 24 тисяч видів представлені безхребетними тваринами (молюсками, комахами, багатоніжками, павукоподібними, ракоподібними, кільчастими червами та іншими). Хребетні тварини представлені рибами, круглоротими, амфібіями – 9 видів, рептиліями – 12 видів. На території області зустрічаються понад 300 видів птахів, близько 100 видів ссавців.

Рівень ендемізму флори області складає 15% (близько 250 видів), є види з дуже вузькими і локальними ареалами – 11 приазовських і 10 донецьких ендеміків. Раритетну фракцію флори складають 369 видів судинних рослин, тобто близько 19% від загальної кількості, в тому числі 23 ймовірно зниклих в Донецькій області.

Станом на 2023 рік на території Донецької області налічується 312 видів рослин та тварин, занесених до Червоної книги України. 26 видів флори Донецької області знаходяться у Червоному списку МСОП, 41 вид – у Європейському червоному списку, 12 видів охороняються Бернською конвенцією, а 282 – охороняються на регіональному рівні. У фауністичному світі 189 видів охороняються на регіональному рівні, 64 види фауни занесені до додатків Конвенції про міжнародну торгівлю видами дикої фауни і флори, що перебувають під загрозою зникнення (CITES), 269 видів охороняються Бернською конвенцією, 165 видів занесені до додатків Конвенції про збереження мігруючих видів диких тварин (Боннської конвенції, CMS), 112 видів охороняються відповідно до Угоди про збереження афро-євразійських мігруючих водно-болотних птахів (AEWA), 13 видів охороняються відповідно до Угоди про збереження кажанів в Європі (EUROBATS).

Безсистемний техногенний вплив діяльності людини призвів до значного руйнування навколишнього природного середовища. Більшість природних угідь, що залишилися, приурочені до річкових долин. Стан цих територій в цілому незадовільний, майже всі вони перебувають на різних стадіях трансформації. І все ж природний потенціал біологічного різноманіття області сьогодні ще значний.

Загрози та вплив антропогенних чинників на структурні елементи екомережі, біологічне та ландшафтне різноманіття

У зміні структури ландшафтів області та їх властивостей велика роль належить антропогенній діяльності. Особливо великого впливу зазнали сільськогосподарські землі, ліси, урбанізовані території.

До основних загроз біорізноманіттю належать незбалансованість структури землекористування, надмірна розораність, а також низький рівень лісистості області (7,7%). Забруднення довкілля, велика кількість та значний об'єм сміттєзвалищ, часті пожежі утворюють небезпеку існуванню біорізноманіття області.

У 2023 році найбільшою антропогенною загрозою для біорізноманіття області стала збройна агресія російської федерації. Станом на 01.01.2024 року на території, тимчасово окупованій Російською Федерацією, знаходяться 85 території та об'єкта природно-заповідного фонду загальною площею 44346,2043 га, зокрема, Донецький ботанічний сад Національної академії наук України, національний природний парк «Меотида», частина території національного природного парку «Святі Гори», регіональні ландшафтні парки «Донецький кряж», «Зуївський» та «Меотида», окремі ділянки Українського степового природного заповідника Національної академії наук України (відділення «Хомутовський степ», «Кальміуське», «Кам'яні Могили»).

На території об'єктів природно-заповідного фонду, які знаходяться на підконтрольній території, виникають пожежі, пошкодження природних комплексів, лісових насаджень та майна.

Наразі кількісна або якісна інформація щодо випадків мору риби та/або загибелі тварин, зниклих видів рослин внаслідок проведення бойових дій та окупації відсутня. Науковці не можуть встановити, як постраждали тварини, птахи, комахи на території об'єктів природно-заповідного фонду, бо неможливо потрапити на території, які залишаються необстеженими на наявність вибухонебезпечних предметів.

Наразі доступ до лісів обмежений або взагалі відсутній. Від війни страждають усі тварини, тільки різною мірою. Адже збройна агресія по-різному впливає на різні популяції й види. Це може призвести як до безпосередньої загибелі особин, так і до опосередкованої. Через знищення чи забруднення оселищ, багато тварин змушені змінювати свою звичну поведінку, території, життєві чи сезонні цикли тощо. Найбільше від замінування страждають великі ратичні тварини: лосі, олені, сарни, дикі свині, що можуть підриватися на мінах і внаслідок спрацювання розтяжок.

Території національного природного парку «Меотида» та відділення «Кам'яні Могили» Українського степового природного заповідника НАН України з березня 2022 року опинились на тимчасово окупованій Російською Федерацією території, тому проведення будь-яких практичних робіт зі збереження або вивчення біорізноманіття на їх території не можливе.

За інформацією НПП «Святі Гори» з 11894,5 га земель, наданих парку в постійне користування, на наявність вибухонебезпечних предметів обстежено лише 85,0 га, що складає 0,72% цієї території.

Протягом 2023 року на території регіональних ландшафтних парків сталося 2 займання загальною площею 13 га (внаслідок влучання боєприпасів).

Акваторія Клебан-Бицького водосховища декілька разів потерпала від влучань (зокрема касетних боєприпасів), спостерігалася масова загибель водних біоресурсів на площі до 5 га.

Заходи щодо збереження біологічного та ландшафтного різноманіття

З метою збереження біологічного та ландшафтного різноманіття, за рахунок коштів обласного фонду охорони навколишнього природного середовища у 2023 році завершені роботи з розробки ще 8 проєктів створення об'єктів природно-заповідного фонду Донецької області.

Спеціальні заходи щодо збереження біологічного та ландшафтного різноманіття на територіях природно-заповідного фонду не проводилися у зв'язку із збройною агресією Російської Федерації. З 01 березня 2022 року на період введення воєнного стану в Україні для працівників парків впроваджено дистанційну роботу із застосуванням електронних комунікацій і технологій.

Працівники служби державної охорони регіональних ландшафтних парків виконують заплановані рейдові та просвітницькі заходи щодо превентивної охорони природних комплексів і об'єктів флори і фауни за можливості з урахуванням безпекової складової.

На території регіонального ландшафтного парку «Краматорський» протягом 2023 року співробітниками відділу служби державної охорони проводився постійний інспекторський контроль за закріпленими ділянками з метою недопущення порушень режиму охорони об'єкту природно-заповідного фонду. Проводилася постійна роз'яснювальна робота з мешканцями населених пунктів, розташованих у безпосередній близькості до ділянок парку. Загалом проведено 231 рейд по боротьбі зі всіма видами браконьєрства.

Розпочате у 2021 році за рахунок коштів обласного фонду охорони навколишнього природного середовища будівництво розплідника для розведення, реабілітації рідкісних хижих птахів з метою їх розселення у природному середовищі на території регіонального ландшафтного парку «Краматорський» у 2022-2023 роках було призупинено.

Формування національної екомережі

Регіональна Схема формування екологічної мережі Донецької області розроблена у складі Регіональної програми формування та розвитку екологічної мережі в Донецькій області на період 2019-2022 роки, затвердженої розпорядженням голови облдержадміністрації, керівника обласної військово-цивільної адміністрації від 19.03.2019 № 300/5-19.

Згідно з Порядком включення територій та об'єктів до переліків територій та об'єктів екологічної мережі, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 16.12.2015 № 1196, протягом 2023 року продовжено складення Переліку територій та об'єктів екологічної мережі, який станом на 01.01.2024 включав 125 ключових та 1 сполучну території та об'єкти екологічної мережі Донецької області.

Загалом станом на 01.01.2024 року затверджено у встановленому порядку 1 регіональну та 11 місцевих схем формування екологічної мережі. Площа екологічної мережі області наразі становить 209 961,714 га, що складає 7,92% від загальної площі Донецької області.

Протягом 2023 року на замовлення Комарської сільської військової адміністрації Волноваського району Донецької області розроблялась місцева схема формування екологічної мережі Комарської сільської територіальної громади.

Просторова структура регіональної екологічної мережі (РЕМ)

Таблиця 5.1

Національні екокоридори (НЕК)	Національні ключові території (НКТ)	Регіональні екокоридори (РЕК)	Регіональні ключові території (РКТ)
Сіверсько-Донецький	Святогірська	Казенноторецький Бахмутський	Різниківська
Південно-український (степовий)	5 НКТ: Кам'яногогильська, Донецький кряж, Хомутовська Кальміуська, Великоанадольська	8 РЕК: Казенноторецький, Бахмутський, Самарський, Вовчо-Мокроялинський, Бердський, Кальміуський, Грузько-Сланчицький, Міус-Кринський	13 РКТ Донецька, Клебанбицька, Краматорська, Зуївська, Верхньосамарська, Торецька, Ясинуватська, Артемівська, Вільхуватська, Мокроялинська, Кальчицька, Азовська дача, Міуська
Азово-Чорноморський	Білосарайська, Кривокіська	Кальміуський, Грузькоеланчицький	Маріупольська
3 НЕК	8 НКТ	12 РЕК	15 РКТ

Біобезпека та поводження з генетично модифікованими організмами

За інформацією, наданою Головним управлінням Держпродспоживслужби в Донецькій області, спеціальні заходи з біобезпеки та поводження з генетично модифікованими організмами на території Донецької області не проводились.

2. Охорона, використання та відтворення рослинного світу

Загальна характеристика рослинного світу

Рослинний світ Донецької області представлений, в першу чергу, степовими рослинними формаціями і частково лісостеповими та заплавними. Але саме на південному сході України він зазнав найбільшої антропогенної трансформації внаслідок інтенсивного розвитку промисловості та сільського господарства, високого рівня урбанізації території.

Сучасний склад флори Донецької області – це 1930 видів судинних рослин, що відносяться до 653 родів, 136 родин, серед яких 250 ендемічних і субендемічних (рівень ендемізму флори області складає 15%), є види з дуже вузькими і локальними ареалами – 11 приазовських і 10 донецьких ендеміків. Раритетну фракцію флори складають 369 видів судинних рослин, тобто близько 19 % від загальної кількості, в тому числі 23 ймовірно зниклих на території Донецької області. Серед раритетних видів флори Донецької області 147 видів внесено до Червоної книги України, 7 – до Червоного списку МСОП, 41 вид – до Європейського червоного списку, 12 видів охороняються Бернською конвенцією, а 282 – охороняються на регіональному рівні.

Більше 90% видів флори зареєстровано на територіях і об'єктах природно-заповідного фонду різних категорій, в тому числі, 82% – на територіях об'єктів природно-заповідного фонду загальнодержавного значення.

Охорона, використання та відтворення лісів та інших рослинних ресурсів

Загальна площа лісів Донецької області складає 204,1 тис. га. За лісокористувачами територія лісового фонду Донецької області розподілена наступним чином: державні лісогосподарські підприємства – 121,8 тис. га (59,68%), Служба відновлення та розвитку інфраструктури у Донецькій області – 1,2 тис. га (0,59%), акціонерне товариство «Українська залізниця» Регіональна філія «Донецька залізниця» – 8,916 тис. га (4,37%), національний природний парк «Святі Гори» – 11,9 тис. га (5,83%), комунальне підприємство «Компанія «Вода Донбасу» – 12,0 тис. га (5,88%), землі запасу та інші – 48,284 тис. га (23,65%).

Більш ніж 70% лісових масивів області мають штучне походження і посаджені, перш за все, на землях, що піддаються впливу водної та вітрової ерозії, а також в заплавах річок і навколо штучних водойм. Структуру цих лісів на 51% утворюють дубові і на 25% соснові насадження. У той же час в області збережені особливо цінні природні (байрачні, заплавні) ліси, типові для степової зони.

Лісистість області складає 7,7%, що майже вдвічі нижче, ніж в середньому по Україні, і нижче оптимального рівня (12%).

Ліси області не мають промислового значення, виконують виключно природоохоронні та рекреаційні функції, підлягають особливій охороні, тому рубки головного користування в них не проводяться

Державними лісгосподарськими підприємствами Донецької області проводиться постійна робота з охорони лісів від пожеж і незаконних рубок, враховуючи можливості проведення відповідної роботи у зв'язку з воєнними діями на території області, що пов'язані зі збройною агресією Російської Федерації проти України. У 2023 році було виконано профілактичні та попереджувальні заходи з охорони лісів від пожеж: проведено 102 рейди по виявленню порушників правил пожежної безпеки, влаштовано 85 км мінералізованих смуг та виконано догляд за 1160 км існуючих мінералізованих смуг та протипожежних розривів; перекрито 25 позапланових доріг, встановлено 17 одиниць наглядної агітації, спрямованих на збереження лісів від пожеж, проведено 42 лекції та бесіди з населенням та опубліковано 8 статей у засобах масової інформації, пов'язані з тематикою дотримання правил пожежної безпеки в лісах.

У 2023 році, не зважаючи на збройну агресію Російської Федерації проти України, лісгосподарськими підприємствами Донецької області на площі 69,0 га проведені роботи щодо садіння і висівання лісу, з яких 50,0 га захисні лісові насадження. Висаджено 21,4 га лісових культур, у тому числі 19,0 га лісових культур висаджено садивним матеріалом із закритою кореневою системою. Окрім цього, переведено у вкриті лісовою рослинністю землі 22,7 га земель, з яких 2,5 га лісорозведення. Вирощено 29,0 тис. шт. саджанців, з яких 2,982 тис. шт. з метою озеленення. Проведено обробку 10,0 га ґрунту для створення у наступному році захисних лісових насаджень. На площі 133,2 га проведено догляд за лісовими культурами.

До основних екологічних проблем області, які стосуються рослинного світу, належить пошкодження та знищення значних площ лісів, викликаних бойовими діями, пожежами та неконтрольованими рубками.

Охорона та відтворення видів рослин та грибів, занесених до Червоної книги України, та тих, що підпадають під дію міжнародних договорів

Серед раритетних видів флори Донецької області 147 видів внесено до Червоної книги України, 7 – до Червоного списку МСОП, 41 вид – до Європейського червоного списку, 12 видів охороняються Бернською конвенцією, а 282 – охороняються на регіональному рівні. З раритетної фракції флори 220 видів (58,7% від їх загальної кількості) відомі у регіоні лише за поодинокими знахідками.

Для забезпечення належної охорони та відтворення рослин, занесених до Червоної книги України, та тих, що підпадають під дію міжнародних договорів України, створені об'єкти природно-заповідного фонду різних категорій, на території яких зареєстровано більше 90% видів флори.

У 2023 році спеціальні заходи для збереження рослинного світу не проводились у зв'язку зі збройною агресією Російської Федерації.

Охорона природних оселищ, які є місцями перебування окремих рідкісних видів рослин та грибів, здійснювалась працівниками служби охорони регіональних ландшафтних парків «Клебан-Бик» та «Краматорський» під час охорони територій зазначених парків.

Охорона природних рослинних угруповань, занесених до Зеленої книги України

Зелена книга України включає 160 рідкісних, таких, що перебувають під загрозою зникнення, та типових природних рослинних угруповань, які підлягають охороні. На території Донецької області виявлено 18 угруповань, занесених до Зеленої книги України:

1) звичайнодубових лісів скумпієвих (*Querceta (roboris) cotinosa (coggygriae)*) та звичайноясеневих–звичайнодубових лісів скумпієвих (*Fraxineto (excelsioris)–Querceta (roboris) cotinosa (coggygriae)*) (НПП «Святі Гори»);

2) звичайнососнових лісів скумпієвих (*Pineta (sylvestris) cotinosa (coggygriae)*), звичайнодубово–звичайнососнових лісів скумпієвих (*Querceto (roboris)–Pineta (sylvestris) cotinosa (coggygriae)*) та повислобerezово–звичайнососнових лісів скумпієвих (*Betuleto (pendulae)–Pineta (sylvestris) cotinosa (coggygriae)*) (НПП «Святі Гори», відділення «Крейдяна флора» Українського степового природного заповідника НАН України (УСПЗ), регіональний ландшафтний парк «Краматорський»);

3) формації дрока скіфського (*Genisteta scythicae*) (відділення «Хомутовський степ» УСПЗ);

4) формації калофаки волзької (*Calophaceta wolgaricae*), (відділення «Хомутовський степ» УСПЗ);

5) формації карагани скіфської (*Caraganeta scythicae*), (відділення «Хомутовський степ» УСПЗ, ботанічна пам'ятка природи загальнодержавного значення «Балка Гірка»);

6) формації ковили вузьколистої (*Stipeta tirsae*), (відділення «Хомутовський степ» та «Кам'яні могили» УСПЗ);

7) формації ковили гранітної (*Stipeta graniticolae*), (відділення «Кальміуське» та «Кам'яні могили» УСПЗ);

8) формації ковили Залеського (*Stipeta zalesskii*), (відділення «Хомутовський степ» УСПЗ);

9) формації ковили Лессінга (*Stipeta lessingianae*), (УСПЗ, НПП «Святі Гори»);

10) формації ковили пухнастолістої (*Stipeta dasyphyllae*), (відділення «Хомутовський степ» та «Кам'яні могили» УСПЗ);

11) формації ковили української (*Stipeta ucrainicae*), (УСПЗ);

12) формації осоки низької (*Cariceta humilis*), (відділення «Крейдяна флора» УСПЗ);

13) формації пирію ковилолистого (*Elytrigietta stipifoliae*), (відділення «Кальміуське» та «Хомутовський степ» УСПЗ, НПП «Святі Гори»);

14) формації солодки голої (*Glycyrrhiza glabra*), (відділення «Хомутовський степ» УСПЗ, РЛП «Меотида»);

15) формації гісопу крейдяного (*Hyssopus cretaceus*), (відділення «Крейдяна флора» УСПЗ, НПП «Святі Гори», ботанічний заказник місцевого значення «Крейдяна рослинність біля с. Свято-Покровське»);

16) формації грабельків Бекетова (*Erodium cicutarium*), (відділення «Кальміуське» УСПЗ);

17) формації полину суцільнобілого (*Artemisia hololeuca*), (відділення «Крейдяна флора» УСПЗ, НПП «Святі Гори», ботанічні заказники місцевого значення «Крейдяна рослинність біля с. Свято-Покровське», «Пристенське», ботанічна пам'ятка природи загальнодержавного значення «Балка Гірка»);

18) формації сонцещвіту сивого (*Helianthemum canis*: incl. *Helianthemum cretaceum* (Rupr.) Juz., *H. cretophilum* Klok. et Dobrocz.), (відділення «Крейдяна флора» УСПЗ).

Охорона, використання та відтворення зелених насаджень

Згідно зі статтею 30 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» вирішення питань щодо організації благоустрою населених пунктів, здійснення контролю за озелененням, охорона зелених насаджень, а також здійснення контролю за додержанням земельного та природоохоронного законодавства належить до компетенції виконавчих органів сільських, селищних, міських рад.

Наслідком бойових дій є пошкодження або знищення зелених насаджень населених пунктів області та об'єктів зеленого господарства.

Департамент екології та природних ресурсів Донецької облдержадміністрації виступав замовником виконання I черги заходів з реконструкції набережної в Лівобережному районі міста Маріуполь. Ступінь виконання заходу станом на 01.01.2022 склав 60%. На даний час територія Маріупольської міської територіальної громади тимчасово окупована, стан зазначеного об'єкта зеленого господарства не відомий. Враховуючи, що зазначений об'єкт реконструкції ймовірно пошкоджено або зруйновано внаслідок збройної агресії Російської Федерації та тимчасової окупації міста Маріуполь, сума збитків, завданих обласному бюджету, може сягати 15564035,73 грн.

Призупинені роботи із створення зелених насаджень з улаштуванням системи догляду за ними в рамках I черги реконструкції центральної частини парку культури та відпочинку «Сад Бернацького» в місті Краматорськ, ступінь виконання яких склала 64,5%.

За заходом «Озеленення міста, а саме реконструкція бульвару «Шахтарський» м. Вугледар, I черга» загальний розмір витрат склав 11558492,77 грн за рахунок коштів обласного фонду охорони навколишнього природного середовища. Враховуючи, що зазначений об'єкт реконструкції ймовірно пошкоджено або зруйновано внаслідок збройної агресії Російської

Федерації, сума збитків, завданих обласному бюджету, може сягати зазначеної вище суми.

Ступень пошкодження/руйнування об'єктів потребує уточнення після завершення бойових дій.

Озеленення населених пунктів, га *

Таблиця 5.2

Показники	2022 рік	2023 рік
Розділ 1. Зелені насадження		
Загальна площа зелених насаджень, га	16730,58	11084,2
Площа зелених насаджень, уражених фітозахворюваннями - всього, м ²	5,20	5,20
у тому числі:		
квітковими паразитами та напівпаразитами	3,70	3,70
мікозами (грибами)	1,50	1,50
ентомошкідниками	0,00	0,00
Площа зелених насаджень загального користування, охоплених доглядом, га	2237,26	2181,5
Площа зелених насаджень загального користування - всього, га	3078,61	3064,97
у тому числі:		
парки культури та відпочинку	518,65	542,16
парки міські, районні, сади житлових районів при житлових будинках	751,23	752,30
сквери	421,76	467,72
набережні та бульвари	122,96	98,73
гідропарки, лугопарки, лісопарки	58,40	58,40
інші об'єкти благоустрою	1205,61	1145,67
Витрати на утримання зелених насаджень загального користування - всього, тис. грн.	77957,02	82124,362
у тому числі:		
матеріальні витрати	16848,28	25153,195
витрати на оплату праці	41291,04	38086,475
відрахування на соціальні заходи	8338,89	8280,530
амортизація	4189,06	4993,357
інші операційні витрати	7289,75	5610,805
Кредиторська заборгованість - всього, тис. грн.	10698,40	150,000
у тому числі з оплати праці	0,00	0,00
Дебіторська заборгованість - всього, тис. грн.	3062,50	110,200
Площа зелених насаджень обмеженого користування - всього, га	1247,89	1229,73
у тому числі на території:		
житлових районів та мікрорайонів	941,44	941,44
дошкільних установ	37,59	34,68
закладів освіти	79,60	68,75
закладів охорони здоров'я	26,52	21,52
промислових підприємств	143,40	143,40
інші	19,34	19,94

Продовження таблиці 5.2

Показники	2022 рік	2023 рік
Площа зелених насаджень спеціального призначення - всього, га	7472,333	2259,37
у тому числі насадження: вздовж вулиць	2105,315	1286,67
санітарно-захисних зон	1588,389	760,76
інші	3778,629	211,94
Площа міських лісів, га	2619,13	2322,30
Розділ 2. Насінництво		
Загальна площа під насінництво, га	0,00	0,00
Реалізація насіння квітів, кг	0,00	0,00
Реалізація насіння газонних трав, т	0,00	0,00
Розділ 3. Розсадництво		
Загальна площа під розсадництво, га	0,06	0,03
Реалізація посадкового матеріалу - всього, тис. шт.	0,00	0,00
у тому числі саджанців дерев	0,00	0,00
Розділ 4. Квітникарство		
Інвентарна площа оранжерей (теплиць), га	0,21	0,03
Реалізація розсади квітів, тис. шт.	0,00	7,72
Реалізація насіння квітів, які вирощені в закритому ґрунті, кг	0,00	0,00
Розділ 5. Загальна інформація		
Облікова кількість штатних працівників на 31 грудня, осіб	495,00	460

* інформація надана департаментом житлово-комунального господарства облдержадміністрації (без урахування Маріупольського та більшої частини Волноваського та Бахмутського районів у зв'язку з продовженням збройної агресії Російської Федерації у 2023 році)

Інвазійні чужорідні види рослин у флорі України

Чужорідна фракція флори Донецької області налічує 413 видів. Відмічене значне збільшення кількості адвентивних видів за останню чверть століття. Більшість адвентивних видів не представляють загрози рослинному покриву території регіону і не впливають суттєво на стан природних комплексів. Такі види ростуть невеликими популяціями у антропогенних екотопах. Деякі періодично заносяться та зникають внаслідок низької екологічної пристосованості до місцевого клімату (на теперішній час 33 види вважаються ймовірно зниклими). Але є ряд видів, що дуже впливають на екосистеми регіону внаслідок масового розмноження та освоєння різних місцезростань, у тому числі проникаючи до природних непорушених та малопорушених рослинних угруповань. Близько 20% чужорідних видів виявляють інвазійну активність.

Чужорідні види рослин флори Донецької області, які проявляють тенденцію до експансії, такі:

- мак сумнівний;
- рутка Шлейхера;
- оксибафус нічноцвітний;
- щириця біла, загнута, брудна, колюча;

хрінниця густоцвіта,
 сухоребрик Ірію;
 кропива жалка;
 скельноочиток відхилений;
 енотера хрестоцвіта, червоностеблова, верболиста,
 козлятник лікарський,
 чина бульбиста;
 жовтоквасениця рожкова, пряма;
 дикий виноград п`ятилисточковий;
 жимолость татарська;
 амброзія полинолиста, багаторічна, трироздільна;
 полин Турнефорта;
 череда облиствлена;
 коніза канадська;
 чорнощир звичайний;
 галінсога дрібноцвіта, кропиволиста;
 гринделія розчепірена;
 соняшник бульбистий;
 жовтозілля клейке;
 золотушник канадський, запізнений;
 нетреба ельбінська, західна, борозниста, звичайна;
 вербезіна енцелієвидна;
 дурман метелеподібний, фіолетовий;
 липучка шорстка;
 вероніка персидська, тьмян;
 м`яточник чорний; жабрій ладанний;
 нерівноквітник неплідний, покрівельний;
 метлюг звичайний;
 бромус польовий, мінливий, житній, розчепірений;
 ценхрус довгоколючковий;
 пальчатка єгипетська, кровоспиняюча, кров`яна;
 плоскуха звичайна, дрібноколюча, рисовидна;
 пажитниця багатоквіткова, багаторічна;
 мишій сизий, Фабера.

На території Донецької області виявлено 4 види карантинних бур`янів, що занесено у список А-2 (Карантинні організми, обмежено поширені в Україні) Переліку регульованих шкідливих організмів, затвердженого наказом Міністерства аграрної політики України від 04.08.2010 № 467 «Про внесення змін до Переліку регульованих шкідливих організмів», а саме: амброзія полинолиста, повитиці (повитиця польова, повитиця одностовпчикова), гірчак повзучий.

5.3. Охорона, використання та відтворення тваринного світу

Загальна характеристика тваринного світу

Видовий склад фауни Донецької області нараховує понад 25 тисяч видів тварин різноманітних систематичних груп, з яких більше 24 тисяч видів представлені безхребетними тваринами (моллюсками, комахами, багатоніжками, павукоподібними, ракоподібними, кільчастими червами та іншими). Хребетні тварини представлені рибами, круглоротими, амфібіями – 9 видів, рептиліями – 12 видів. На території області зустрічаються понад 300 видів птахів, близько 100 видів ссавців.

Найбільша кількість видів тварин зафіксована у межах території національного природного парку «Святі Гори» – приблизно 3500 видів, в т.ч. біля 3000 – членистоногі. Фауна хребетних нараховує 340 вид, в т.ч. ссавців – 58 видів, птахів – 222, плазунів – 10, земноводних – 9, риб – 40, круглоротих – 1.

Для степової частини території області типовими видами із ссавців є лисиця, ховрах сірий, полівки сіра та степова, хом'ячок сірий, сліпак, тхір степовий, їжак вухатий, степова мишівка, куниця кам'яна, зустрічається бабак, тхір-перев'язка. Типовими птахами регіону є жайворонок, перепілка, фазан, вівсянка, сіра куріпка. Зустрічаються дрофа, степовий журавель, степовий орел, канюк. Типовими степовими плазунами є полоз жовтобрюхий і гадюка степова. На Азовському узбережжі поряд із степовими водяться навколоводні, болотні і водоплавні тварини, насамперед птахи. Характерні чайка, мартин сріблястий, норець, качка, чапля, бугай. Для Азовського моря характерні наступні види риб: оселедець керченський, пузанок, хамса, велика камбала, тюлька, бичок.

Безхребетні тварини Донецької області заселяють два різко відмінні між собою середовища: наземне і водне. Наземні безхребетні у межах області заселяють різноманітні біотопи, як природні, так і антропогенні; як зональні (лісові, степові), так і азональні з реліктовою фауною (крейдяні відслонення, піски, солончаки). Тваринне населення водної біоти Донецької області налічує понад 2000 видів і представлене різними систематичними групами (найпростіші, губки, олігохети, п'явки, моллюски, ракоподібні, водяні кліщі й павуки, водяні комахи), які заселяють різноманітні біотопи (річки, стариці, водосховища, озера, ставки, болота різних типів, струмки, степові поди, джерела типу реокрена чи гелокрена). Аналіз розподілу рідкісних видів безхребетних Донеччини за систематичним складом свідчить, що до класу комах належить понад 97% біорізноманіття безхребетних, по 2 види відносяться до класів п'явки та ракоподібні, по 1 виду до класів дощові черви і біля 100 - моллюски.

Місцеположення Донецької області на межі лісу зі степом визначило межі поширення як степових видів на північ, так і лісових на південь. Теж саме можна зазначити і про водно-болотні види. Тут проходить межа поширення на північ лежня, дерихвоста степового, жайворонка степового, жайворонка малого, щеврика польового, чаплі рудої, чепури великої і чепури малої,

розташовані північні гніздові поселення квака, кулика-довгонога. По області проходить південна межа таких лісових видів, як синиця чубата, дрізд омелюх, чикотень, чиж, слуква, журавель сірий.

На цей час антропогенна трансформація найбільше торкнулась навколоводних просторів і перш за все долинних ландшафтів. Зі створенням на території області великих водосховищ (Клебан-Бицьке, Червонооскільське, Курахівське, Карлівське, Вільхівське, Волинцівське, Зуївське, Миронівське, Нижньокальміуське, Ханжонківське, Вуглегірське, тощо) орнітофауна поповнилась елементами, нетиповими для внутрішньоматерикових водойм, або видами, що вкрай рідко зустрічались до появи водосховищ. З'явилися птахи – мешканці морських узбереж, що в пролітний час зустрічаються на великих озерах і водосховищах, і зимують на незамерзаючих ділянках моря. Збільшилось видове різноманіття, змінився статус і чисельність мартинів, крячків, куликів, чапель. На водосховищах під час прольоту зареєстровані нові види птахів, що раніше не зустрічались (баклан великий, казарка білощока, казарка червоноголова, луток, морянка, крохаль довгоносий, турпан, чернь морська, гага звичайна).

У степових системах домінуюче положення займають мишоподібні гризуни, ховрах сірий, сліпак звичайний, заєць сірий, лисиця звичайна. У заплавлених лісах – численний кріт європейський, бурозубка звичайна, вовк, ласка, куниця, кабан дикий.

Стан і ведення мисливського господарства

Загальна площа мисливських угідь, які надано у користування 27 користувачам, складає 1118,648 тис га, а саме: підприємствам Українського товариства мисливців та рибалок (9) – 690,22 тис. га, державним підприємствам лісового господарства (3) – 79,668 тис. га, іншим користувачам (15) – 348,76 тис. га.

Охорона, відтворення та раціональне використання диких тварин є основними завданнями ведення мисливського господарства.

Станом на 01.01.2024 року на території Донецької області у зв'язку із збройною агресією Російською Федерацією, частина мисливських угідь опинилась на тимчасово окупованих територіях або на територіях, на яких ведуться (велися) активні бойові дії.

У 2023 році загальні витрати на ведення мисливсько-господарської діяльності становили 1339,957 тис. грн., а загальні надходження лише 1185,341 тис. грн., з яких 715,715 тис. грн. спонсорська допомога та 469,626 тис. грн. від реалізації залишків кормів, торгівлі тощо.

Загальна кількість мисливців в області становить 51649 осіб. Кількість зареєстрованих мисливців у мисливських господарствах на території області, яка контролюється українською владою, становить 1988 осіб.

У 2023 році видано 22 посвідчення мисливця (нові або замість втрачених).

Полювання у мисливський сезон 2023 року на контрольованій території області не проводилось.

У 2023 році проведено 39 рейдів з охорони державного мисливського фонду.

Динаміка чисельності основних видів мисливських тварин (голів)*

Таблиця 5.3

Види мисливських тварин	2021 рік	2022 рік	2023 рік*
1	3	4	
Кабан	1060	1067	557
Олень	103	117	33
Козуля	2766	2897	1913
Заєць	61041	65221	35446
Лисиця	2210	2481	1562
Фазан	47048	46416	26608
Сіра куріпка	46609	50323	24179
Лось	22	19	19
Вовк	240	197	152

*- зменшення чисельності основних видів мисливських тварин пов'язано з неможливістю проведення обліку на територіях активних бойових дій та на територіях тимчасово окупованих російською федерацією.

Добування основних видів мисливських тварин (голів)*

Таблиця 5.4

Рік	Види мисливських тварин	Затверджений ліміт добування	Видано ліцензій	Добуто	Не використано ліцензій	Причина невикористання
1	2	3	4	5	6	7
2021	кабан	211	211	87	0	-
	козуля	233	233	142	0	-
	олень	10	10	0	0	-
2022	кабан	-	32	32	-	-
	козуля	-	-	-	-	-
2023	кабан	-	-	-	-	-
	козуля	-	-	-	-	-

* – інформація надана Південно-Східним міжрегіональним управлінням лісового та мисливського господарства.

Стан і ведення рибного господарства

Питання ведення рибного господарства, організацію та контроль вилучення водних живих ресурсів на водоймах Донецької області здійснює Управління Державного агентства меліорації та рибного господарства у Донецькій області (далі – Донецький рибоохоронний патруль).

У сучасних умовах найбільш надійним засобом підвищення рибного виробництва є штучне розведення цінних промислових риб, їх вселення у природні водойми та штучно створені водосховища та ставки.

На даний час рибогосподарська діяльність суб'єктів господарювання на внутрішніх водних об'єктах Донецької області здійснюється за наявності науково-біологічних обґрунтувань (НБО) і Режимів рибогосподарської експлуатації СТРГ (спеціальне товарне рибне господарство), де визначені показники щодо обсягів щорічного вилову та вселення водних біоресурсів.

В районі діяльності Донецького рибоохоронного патруля у 2023 році рибогосподарську діяльність провадив 41 суб'єкт господарювання відповідно до 44 Режимів рибогосподарської експлуатації водних об'єктів, в тому числі погоджених Держрибагентством 09.02.2023 та 02.05.2023.

Основними об'єктами промислового рибальства у водних об'єктах Донецької області є товстолоб білий та строкатий, короп, білий амур, в меншій кількості – карась, судак, лящ та щука.

У 2023 році суб'єкти господарювання, які здійснюють рибогосподарську діяльність відповідно до діючих Режимів рибогосподарської експлуатації водних об'єктів (їх частин), здійснили вилов водних біоресурсів у кількості 167,104 т.

Динаміка вилову риби*

Таблиця 5.5

Рік	Назва водного об'єкта	Затверджений ліміт вилову, т/рік	Фактичний вилов, т/рік
1	2	3	4
2021	Анадольське водосховище	10,430	5,459
	Артемівське-2 водосховище	15,950	4,220
	Берхівське водосховище	10,990	1,000
	Верхньокаменське водосховище	12,400	11,597
	Вуглегірське водосховище	831,000	-
	Захарівське водосховище	6,172	-
	Званівське водосховище	6,400	0,250
	Карлівське водосховище (нижня ділянка)	26,600	26,600
	Карлівське водосховище (верхня ділянка)	38,200	27,122
	Катеринівське водосховище	11,210	-
	Кіровське водосховище	17,180	8,180
	Красногорівське водосховище	14,630	2,884
	Курахівське водосховище	193,100	107,599
	Мануйлівське водосховище	5,480	0,283
	Мар'євське водосховище	11,900	-
	Марківське водосховище	4,300	4,300
	Маячківське водосховище	43,700	43,700
	Миколаївське – 1 водосховище	9,890	9,890
	Миколаївське водосховище	200,000	50,522
	Миронівське водосховище	81,560	-
	Октябрьське водосховище	21,050	17,232
	Оскільське водосховище	19,580	13,937
	Петрівське водосховище	6,850	-
	Приморське водосховище	20,100	6,800
	Садовське водосховище	13,429	-
	Сенянське водосховище	3,370	-
	Сергіївське водосховище	15,780	15,780
	Стародубівське водосховище	13,102	-

Продовження таблиці 5.5

1	2	3	4
	Водойма - охолоджувач № 1 Слов'янської ТЕС	102,320	102,320
	Водойма - охолоджувач № 2 Слов'янської ТЕС	35,800	35,800
	Трудове водосховище	36,400	2,990
	Черкаське водосховище	7,840	7,840
2022	Анадольське водосховище	10,430	-
	Артемівське-2 водосховище	15,950	-
	Берхівське водосховище	10,990	-
	Верхньокаменське водосховище	12,400	-
	Вуглегірське водосховище	831,000	-
	Захарівське водосховище	6,172	-
	Званівське водосховище	8,600	-
	Карлівське водосховище (нижня ділянка)	26,600	8,000
	Карлівське водосховище (верхня ділянка)	38,200	-
	Катеринівське водосховище	11,210	-
	Кіровське водосховище	17,180	-
	Красногорівське водосховище	16,250	-
	Курахівське водосховище	200,300	41,535
	Мануйлівське водосховище	8,500	-
	Марківське водосховище	4,300	-
	Маячківське водосховище	43,700	-
	Миколаївське – 1 водосховище	9,890	-
	Миколаївське водосховище	200,000	2,470
	Октябрьське водосховище	22,550	15,218
	Оскільське водосховище	19,580	4,575
	Петрівське водосховище	6,850	-
	Садовське водосховище	13,889	-
	Сенянське водосховище	3,870	-
	Сергіївське водосховище	15,780	3,415
	Стародубівське водосховище	13,102	-
	Водойма – охолоджувач № 2 Слов'янської ТЕС	35,800	23,421
	Черкаське водосховище	7,840	-
2023	Берхівське водосховище	10,990	-
	Захарівське водосховище	6,172	-
	Карлівське водосховище (нижня ділянка)	26,600	3,085
	Карлівське водосховище (верхня ділянка)	41,7	-
	Катеринівське водосховище	11,210	-
	Кіровське водосховище	17,180	-
	Красногорівське водосховище	16,850	-
	Курахівське водосховище	201,900	14,505
	Мануйлівське водосховище	10,170	-
	Марківське водосховище	4,300	-
	Миколаївське – 1 водосховище	9,890	-
	Октябрьське водосховище	22,550	20,143
	Оскільське водосховище	19,580	-
	Садовське водосховище	13,889	-
	Стародубівське водосховище	13,102	-
	Водойма - охолоджувач №1 Слов'янської ТЕС	102,710	86,414
	Водойма – охолоджувач №2 Слов'янської ТЕС	34,110	26,140

Продовження таблиці 5.5

1	2	3	4
	Черкаське водосховище	7,840	-

* – інформація надана Управлінням Державного агентства меліорації та рибного господарства у Донецькій області

Динаміка вилову водних біоресурсів у рибогосподарських водних об'єктах Донецької області за 2021-2023 роки*

Таблиця 5.6

Рік	План, т	Факт, т	%
1	2	3	4
2021	2051,113	619,024	30,2
2022	629,489	119,333	18,9
2023	580,969	167,104	28,8

* - без урахування територій тимчасово окупованих РФ.

Виконання планових показників вилову водних біоресурсів у 2023 році користувачами спеціальних товарних рибних господарств в неповному обсязі обумовлюється тимчасовим призупиненням або зменшенням обсягів рибогосподарської діяльності переважної більшості користувачів спеціальних товарних рибних господарств на водних об'єктах області, що виникло внаслідок збройної агресії Російської Федерації та, як наслідок, введенням воєнного стану в Україні, проведенням евакуаційних заходів на території Донецької області відповідно до розпорядження Кабінету Міністрів України від 02 серпня 2022 року № 679-р «Про проведення обов'язкової евакуації населення Донецької області», мобілізаційними заходами та тимчасовою окупацією частини території Донецької області.

Також однією з причин є втрата традиційних ринків збуту водних біоресурсів у Донецькій області та відсутність можливості пошуку нових внаслідок вищевказаних обставин.

Відновлення рибогосподарського потенціалу та підтримання сталих запасів риби у водоймах Донецької області відбувається за рахунок зариблення водойм. Завдяки вселенню водних біоресурсів формується суттєва частка загальної промислової рибопродукції.

У 2023 році суб'єктами господарювання, які здійснюють рибогосподарську діяльність, було вселено 0,189 млн екз. молоді цінних видів риб, а саме: товстолоб – 0,13 млн екз., короп – 0,051 млн екз. та білий амур – 0,008 млн екз. Роботи з відтворення водних біоресурсів у рибогосподарських водних об'єктах (їх частинах), розташованих в районі діяльності Донецького рибохоронного патруля проводились за рахунок користувачів рибогосподарських водних об'єктів. Контроль за процесом зариблення водних біоресурсів здійснювала Комісія з контролю за проведенням робіт з відтворення водних біоресурсів у рибогосподарських водних об'єктах (їх частинах), які знаходяться у районі діяльності Управління Державного агентства меліорації та рибного господарства у Донецькій області, у 2023 році, склад якої затверджений наказом Держрибагентства від 10.02.2023 № 84.

Динаміка вселення водних біоресурсів у рибогосподарські водні об'єкти
Донецької області за 2021-2023 роки

Таблиця 5.7

Рік	План, т	Факт, т	%
1	2	3	4
2021	3,78175	1,983750	52,5
2022	1,449550	0,197	13,6
2023	0,9674	0,189	19,5

* - без урахування територій тимчасово окупованих РФ.

Невиконання обсягів вселення водних біоресурсів, як і в частині їх вилову, пов'язано, в першу чергу, із повномасштабною агресією Російської Федерації проти України. Також слід зазначити, що до 2022 року основними постачальниками рибопосадкового матеріалу для суб'єктів рибного господарства різних форм власності Донецької області були ПрАТ «Донрибкомбінат» (Донецька область), ТОВ «ІЗЮМРИБА» (Харківська область) та ПрАТ «Петриківський рибгосп» (Дніпропетровська область).

У зв'язку з нестабільним економічним становищем, що склалося внаслідок збройного вторгнення Російської Федерації, руйнуванням та пошкодженням виробничих потужностей рибних господарств, інфляційних процесів, зростання цін (тарифів) на електроенергію, газ, дизпаливо та інші види енергоносіїв, значно зменшилися обсяги виробництва рибопосадкового матеріалу традиційними для Донецької області постачальниками рибопосадкового матеріалу. Протягом 2022-2023 років суб'єкти рибного господарства, розташовані на території Донецької області, не здійснювали реалізацію рибопосадкового матеріалу у зв'язку з його недостатньою кількістю.

Враховуючи вищезазначені обставини, витрати на транспортування спецтранспортом рибопосадкового матеріалу з інших рибних господарств України, розташованих на значній відстані від Донецької області (відстань перевезення складає від 500 до 800 км), у 2023 році зменшилися обсяги вселення водних біоресурсів у водні об'єкти, розташовані в районі діяльності Управління.

Також у 2023 році в районі діяльності Донецького рибоохоронного патруля здійснювали рибогосподарську діяльність 17 суб'єктів аквакультури.

Протягом 2023 року для цілей аквакультури було в експлуатації 1 909,669 га та 3 360 м² водного дзеркала (садки).

Суб'єкти аквакультури утримували та вирощували маточне поголів'я корошових, рослиноїдних, сомових та окуневих видів риб. Маточне поголів'я складало: корошових – 88 шт. вагою 673 кг., рослиноїдних – 303 шт. вагою 2 352 кг., сомових – 35 шт. вагою 156 кг., окуневих – 30 шт. вагою 110 кг.

Суб'єктами аквакультури у 2023 році в інкубаційних цехах отримано 36 290 тис. шт. личинок риб та придбано в інших суб'єктів 1 080 личинок риб.

У 2023 році вирощено 2796,02 тис. шт. рибопосадкового матеріалу загальною масою 234430 кг. Придбано в інших суб'єктів господарювання 51,5 тис. шт. рибопосадкового матеріалу загальною масою 10225 кг. Зменшення

обсягів вирощування рибопосадкового матеріалу, відбулося внаслідок збройного вторгнення Російської Федерації. Активні бойові дії зробили неможливим проведення у плановому обсязі нерестової та інкубаційної компанії весною 2023 року.

У 2023 році вироблено товарної продукції аквакультури 447426 кг.

Охорона та відтворення видів тварин, занесених до Червоної книги України, та тих, що підпадають під дію міжнародних договорів

На території Донецької області налічується 165 видів тварин, занесених до Червоної книги України, 64 види включені до додатків Конвенції про міжнародну торгівлю видами дикої фауни і флори, що перебувають під загрозою зникнення (CITES), 269 видів включені до додатків Конвенції про охорону дикої флори та фауни і природних середовищ існування в Європі (Бернської конвенції), 165 видів занесені до додатків Конвенції про збереження мігруючих видів диких тварин (Боннської конвенції, CMS), 112 видів охороняються відповідно до Угоди про збереження афро-євразійських мігруючих водно-болотних птахів (AEWA), 13 видів охороняються відповідно до Угоди про збереження кажанів в Європі (EUROBATS).

До Переліку видів тварин, що підлягають особливій охороні на території Донецької області, затвердженого наказом Міністерства екології та природних ресурсів України від 11.09.2021 № 333, включено 189 видів тварин, які не входять до Червоної книги України. У 2021 році за рахунок коштів обласного фонду охорони навколишнього природного середовища розпочато реалізацію заходу щодо створення розплідника та реабілітаційного центру хижих птахів на базі регіонального ландшафтного парку «Краматорський» з метою штучного підтримання популяції окремих видів хижих птахів (шуліка чорний, орел-карлик, балабан та інших), характерних для природних умов регіону, дослідження практичних аспектів розведення денних хижих птахів в умовах неволі, в т.ч. штучного запліднення, інкубації, поведінки, розвитку, сезонної мінливості, харчування хижих птахів. Реабілітаційний центр дозволить забезпечити потреби у реабілітації та лікуванні постраждалих диких птахів. У 2023 році у зв'язку з триваючими бойовими діями захід не виконувався.

Низка передбачених законодавством заходів щодо охорони та відтворення видів тварин, занесених до Червоної книги України, включає, в тому числі, систематичну роботу щодо виявлення місць їх перебування та зростання, проведення постійного спостереження (моніторингу) за станом популяцій та необхідних наукових досліджень з метою розробки наукових основ їх охорони та відтворення на територіях, де вони оселені, та на шляхах міграції системи заповідних та інших об'єктів, що особливо охороняються.

У зв'язку з бойовими діями працівниками адміністрацій об'єктів природно-заповідного фонду області з метою інформування населення проводилась екологічна освітньо-виховна робота щодо пропаганди збереження рідкісних видів тварин, зокрема в онлайн форматі, відповідні матеріали розміщувались в мережі Інтернет та інших засобах масової інформації.

5. Охорона, використання та відтворення водних біоресурсів

Акваторія басейну середньої течії річки Сіверський Донець, як правило, відчуває сильне антропогенне навантаження, у зв'язку з чим великий інтерес представляє екологічний аналіз фауни мешкаючих в ній риб. Фауна риб басейну середньої течії річки Сіверський Донець в основному представлена прісноводними (98,2%) та прохідними і напівпрохідними формами (1,8%). Перелік риб, які водяться у річці Сіверський Донець, налічує 41 вид. Найчисленнішими з них, які представляють інтерес для спортивного лову, вважаються плітка, краснопірка, лящ, окунь, судак, щука, головень, сом та інші.

Враховуючи щільність популяції риб різних екологічних груп, можна вважати, що істотне екологічне значення річки Сіверський Донець в даний час мають в основному представники прісноводних риб (крім риб, що мають статус «дуже рідкісних»). З прохідних риб екологічно значущими є рибець, вирозуб, шемая.

Також на сьогодні у водних об'єктах регіону мешкають 10 видів риб (19% від загальної іхтіофауни), що занесені до Червоної книги України, зокрема, віднесених до категорії «зникаючий»: мінога українська, стерлядь прісноводна, ялець Данилевського, вирезуб причорноморський, йорж-носар; до категорії «вразливий» – карась золотий, шемая азовська, підуст волзький, щипавка сибірська, минь річковий.

Сумарно іхтіофауна басейну характеризується переважанням придонних і придонно-пелагічних видів і має в цілому загальнопрісноводний характер. Більшість риб пристосована до життя в умовах середнього і меншою мірою низького насичення киснем води з переважанням бентофагів (тварин, які харчуються організмами, що живуть на дні водойм). Переважна більшість видів нереститься у весняно-літньо та раньовесняний періоди. У той же час необхідно відзначити, що з риб, які належать до різних екологічних груп, найбільш схильними до негативного впливу господарської діяльності людини виявилися донні, часто приурочені до водойм з хорошою проточною води, оксифільні риби, які харчуються бентосом.

Всі ці зміни пов'язані з погіршенням умов проживання риб і, перш за все, з зарегулюванням і забрудненням промисловими стічними водами як корінного русла річки Сіверський Донець, так і її притоків.

До неаборигенних видів можна віднести акліматизовані види риби (білий та строкатий товстолобик, амур білий). Ці види не здатні розмножуватися в наших умовах, їх розповсюдження обмежено територіями спеціальних товарних рибних господарств, поодинокі особини зустрічаються у річках області, але вони не мають суттєвого впливу на аборигенні види риб.

З метою забезпечення контролю за діяльністю спеціальних товарних рибних господарств щомісяця фахівцями відділу іхтіології, регулювання рибальства, меліорації та аквакультури Управління проводився моніторинг інформації, зазначеної у Звітах про обсяги вилову водних біоресурсів, наданих суб'єктами господарювання, щодо здійснення ними на законних підставах вилову водних біоресурсів відповідно до виданих їм дозволів на спеціальне

використання водних біоресурсів у рибогосподарських водних об'єктах (їх частинах) (для здійснення промислового рибальства, дослідного вилову) (далі – Дозвіл), в обсязі та за видами, згідно з визначеними прогнозами допустимого вилову водних біоресурсів, передбачених Режимом спеціальних товарних рибних господарств.

Донецький рибоохоронний патруль постійно здійснював контроль за веденням промислового лову водних біоресурсів суб'єктами господарювання дозволеними засобами та знаряддями лову на підставі отриманих ними Дозволів (окрім тимчасово окупованих Російською Федерацією територій та територій активних бойових дій).

З метою забезпечення контролю в частині проведення робіт з відтворення водних біоресурсів у рибогосподарських водних об'єктах (їх частинах), розташованих в районі діяльності Донецького рибоохоронного патруля, наказом Держрибагентства від 10.02.2023 № 84 було затверджено склад Комісії з контролю за проведенням робіт з відтворення водних біоресурсів у рибогосподарських водних об'єктах (їх частинах), які знаходяться у районі діяльності Управління Державного агентства меліорації та рибного господарства у Донецькій області, у 2023 році.

Обсяги вселення молоді водних біоресурсів суб'єктами господарювання, які здійснюють рибогосподарську діяльність відповідно до Режимів рибогосподарської експлуатації водних об'єктів (їх частин), у 2023 році становили 0,189 млн. екз.

З метою забезпечення охорони водних біоресурсів:

1. Наказом Донецького рибоохоронного патруля від 07.02.2023 № 25 було встановлено заборону на лов (добування) щуки під час здійснення любительського, спортивного рибальства та підводного полювання у водних об'єктах (їх частинах), розташованих в районі діяльності Управління, у період її нерестової активності – з 15 лютого до 31 березня 2023 року.

2. Наказом Донецького рибоохоронного патруля від 29.03.2023 № 48 було затверджено Перелік меж нерестовищ у період нересту водних біоресурсів у водних об'єктах, що розташовані в районі діяльності Управління Державного агентства меліорації та рибного господарства у Донецькій області, із зазначенням GPS – координат та забезпечено дотримання заборони на добування (вилов) водних біоресурсів на період нересту водних біоресурсів у межах нерестовищ, визначених цим переліком, у такі строки:

у річках - з 1 квітня до 21 травня 2023 року (50 діб);

у водосховищах і озерах - з 1 квітня до 10 червня 2023 року (70 діб);

у новостворених водних об'єктах, а також у придаткових системах річок та інших водних об'єктах - з 1 квітня до 30 червня 2023 року (90 діб).

3. Наказом Донецького рибоохоронного патруля від 23.11.2023 № 153 з 01 грудня 2023 року по 30 червня 2024 року (включно) встановлено період линьки річкових раків і виношування ними ікри, в який забороняється їх вилов у рибогосподарських водних об'єктах, розташованих в районі діяльності Управління Державного агентства меліорації та рибного господарства у Донецькій області.

4. Наказом Донецького рибоохоронного патруля від 25.10.2023 № 136 «Про затвердження Переліку меж зимувальних ям у період зимівлі водних біоресурсів 2023-2024 років» затверджено Перелік меж зимувальних ям у рибогосподарських водних об'єктах (їх частинах), що розташовані в районі діяльності Управління Державного агентства меліорації та рибного господарства у Донецькій області, у період зимівлі водних біоресурсів 2023-2024 років із зазначенням GPS – координат та забезпечено дотримання заборони на добування (вилов) водних біоресурсів з 01 листопада 2023 року до початку весняно-літньої нерестової заборони у 2024 році на період нересту водних біоресурсів у межах зимувальних ям, визначених цим переліком.

Інвазійні чужорідні види тварин у фауні в межах Донецької області

Зростаючі темпи глобалізації, зміна клімату, фрагментація та деградація середовищ існування пришвидшують вторгнення чужорідних видів на нові території за межами їх природних ареалів.

Інвазійні види трансформують цілі екосистеми та роблять їх бідними на біорізноманіття, витісняючи природні автохтонні види. Частина їх є видами-трансформерами, які не просто витісняють один чи два природні конкуренти, а й своєю життєдіяльністю змінюють умови довкілля. Створені нові умови приваблюють інші нехарактерні види, і в результаті змінюється вся екосистема.

Інвазійні види тварин Донецької області

Таблиця 5.8

Назва виду (українська і латинська (наукова))	Результати досліджень, заходи контролю чисельності
Американський сомик коричневий <i>Ictalurus nebulosus</i>	Не проводилися
Амур білий <i>Ctenopharyngodon idella</i>	Не проводилися
Голуб сизий <i>Columba livia</i>	Не проводилися
Горихвістка чорна <i>Phoenicurus ochruros</i>	Не проводилися
Горлиця садова <i>Streptopelia decaocto</i>	Не проводилися
Дятел сирійський <i>Dendrocopos syriacus</i>	Не проводилися
Єнот уссурійський <i>Nyctereutes procyonoides</i>	Не проводилися
Карась золотий <i>Carassius carassius</i>	Не проводилися
Кіроп звичайний <i>Cyprinus carpio</i>	Не проводилися
Миша хатня <i>Mus musculus</i>	Не проводилися
Мнеміопсис <i>Mnemiopsis leidyi</i>	Не проводилися
Норка американська <i>Mustela vison</i>	Виявлено місця перебування
Окунь сонячний <i>Lepomis gibbosus</i>	Виявлено місця перебування
Олень плямистий <i>Cervus nippon</i>	Не проводилися
Ондатра звичайна <i>Ondatra zibethicus</i>	Не проводилися
Пацюк мандрівний <i>Rattus norvegicus</i>	Не проводилися
Піленгас <i>Planiliza haematocheilus</i>	Не проводилися
Пуголовка зірчаста <i>Benthophilus stellatus</i>	Не проводилися
Собака єнотоподібний <i>Nyctereutes procyonoides</i>	Виявлено місця перебування
Сонячна риба синезяброва <i>Lepomis gibbosus</i>	Вид виявлений у великій кількості
Товстолоб білий <i>Hypophthalmichthys molitrix</i>	Не проводилися
Товстолобик строкатий <i>Hypophthalmichthys nobilis</i>	Не проводилися
Фазан <i>Phasianus colchicus</i>	Не проводилися
Чебачок амурський <i>Pseudorasbora parva</i>	Виявлено місця перебування

4. Природні території та об'єкти, що підлягають особливій охороні

Наявність потужних запасів мінеральної сировини і сприятливі ґрунтово-кліматичні умови зумовлюють високу концентрацію промислових об'єктів і розвиток аграрного сектору. У результаті більша частина земель антропогенно трансформована. В таких умовах дуже складним є питання виявлення та збереження цінних природних територій та об'єктів, що підлягають особливій охороні.

Мережа природоохоронних територій та об'єктів в Донецькій області включає 190 об'єктів природно-заповідного фонду, 2 охоронні зони територій та об'єктів природно-заповідного фонду, 126 територій та об'єктів екологічної мережі, 16 територій Смарагдової мережі, 2 водно-болотних угіддя міжнародного значення.

Стан і перспективи розвитку природно-заповідного фонду

Природно-заповідний фонд (далі – ПЗФ) Донецької області станом на 01.01.2024 має у своєму складі 190 територій та об'єктів фактичною площею 110050,841 га (4,15% території області).

При цьому 85 території та об'єкта природно-заповідного фонду загальною площею 44346,2043 залишаються на тимчасово окупованих територіях області, зокрема, Донецький ботанічний сад Національної академії наук України, національний природний парк «Меотида», частина території національного природного парку «Святі Гори», регіональні ландшафтні парки «Донецький кряж», «Зуївський» та «Меотида», окремі ділянки Українського степового природного заповідника Національної академії наук України (відділення «Хомутовський степ», «Кальміуське», «Кам'яні Могили»).

Протягом 2023 року площа природно-заповідного фонду була збільшена на 66,5 га.

Згідно з розпорядженням голови облдержадміністрації, начальника обласної військової адміністрації від 02.05.2023 № 165/5-23 на території Званівської сільської територіальної громади Бахмутського району створено ландшафтний заказник місцевого значення «Званівський» площею 35,5 га.

Згідно з розпорядженням голови облдержадміністрації, начальника обласної військової адміністрації від 08.08.2023 № 355/5-23 на території Костянтинівської міської територіальної громади Краматорського району створено ландшафтний заказник місцевого значення «Балка Диліївська» площею 31,0 га.

За рахунок коштів обласного фонду охорони навколишнього природного середовища у 2023 році завершені роботи по розробці 8 проєктів створення об'єктів природно-заповідного фонду Донецької області.

Станом на 01.01.2024 року за рахунок коштів обласного фонду охорони навколишнього природного середовища повністю встановлено межі територій 60 об'єктів природно-заповідного фонду загальнодержавного та місцевого значення та частково встановлено межі територій 2 об'єктів природно-

заповідного фонду місцевого значення, відомості про які внесені до Державного земельного кадастру. Роботи з встановлення меж територій ще 5 об'єктів природно-заповідного фонду місцевого значення тимчасово призупинені на час до припинення або скасування правового режиму воєнного стану.

Динаміка структури природно-заповідного фонду Донецької області

Таблиця 5.9

Категорії територій та об'єктів ПЗФ	На 01.01.2023 (попередній рік)		На 01.01.2024 (поточний рік)	
	Кількість, шт.	Площа, га	Кількість, шт.	Площа, га
1	2	3	4	5
Природні заповідники	1	3033,2	1	3033,2
Біосферні заповідники	-	-	-	-
Національні природні парки	2	61906,7147	2	61906,7147
Регіональні ландшафтні парки	6	28927,3129	6	28927,3129
Заказники загальнодержавного значення	8	4800,84	8	4800,84
Заказники місцевого значення	114	17871,4795	116	17937,9795
Пам'ятки природи загальнодержавного значення	10	236,0	10	236,0
Пам'ятки природи місцевого значення	31	469,392	31	469,392
Заповідні урочища	12	801,1	12	801,1
Ботанічні сади загальнодержавного значення	1	203,0	1	203,0
Ботанічні сади місцевого значення	-	-	-	-
Дендрологічні парки загальнодержавного значення	-	-	-	-
Дендрологічні парки місцевого значення	-	-	-	-
Зоологічні парки загальнодержавного значення	-	-	-	-
Зоологічні парки місцевого значення	-	-	-	-
Парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва загальнодержавного значення	-	-	-	-
Парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва місцевого значення	3	30,0	3	29,5
РАЗОМ:	188	118278,5391	190	118345,0391
в тому числі:	-	-	-	-
загальнодержавного значення	22	70179,7547	22	70179,7547
місцевого значення	166	48099,2844	168	48165,2844
Фактична площа ПЗФ	-	103471,1106	-	110050,841
% фактичної площі ПЗФ від площі адміністративно-територіальних одиниць	-	3,90	-	4,15

Водно-болотні угіддя міжнародного значення

В Донецькій області знаходяться 2 водно-болотних угіддя міжнародного значення (далі – ВБУ): «Затока Білосарайська та коса Білосарайська» площею 11280,8 га та «Затока Крива та коса Крива» площею 11861,05 га (Маріупольський та Кальміуський райони відповідно).

З 2014 року ВБУ «Затока Крива та коса Крива», а з 1 березня 2022 року – «Затока Білосарайська та коса Білосарайська» знаходяться на територіях, тимчасово окупованих РФ, у зв'язку з чим будь-які наукові дослідження або заходи щодо організації їх охорони та використання протягом 2023 року не проводились.

Водно-болотні угіддя міжнародного значення за роками

Таблиця 5.10

№ з/п	Назва ВБУ	2022 рік	2023 рік
1.	«Затока Крива та коса Крива»	11861,05 га	11861,05 га
2.	«Затока Білосарайська та коса Білосарайська»	11280,8 га	11280,8 га

Виходячи з доступних джерел інформації, територіям та природним комплексам ВБУ у межах НПП «Меотида» потенційно загрожує:

1. Пряме знищення природних комплексів внаслідок ведення бойових дій на ділянках ВБУ.

2. небезпека зберігання воєнної техніки окупаційними військами на ділянках Парку, що приведе до знищення рослинного покриву, у тому числі видів рослин та тварин, які занесені до Червоної книги України (ЧКУ), та природних рослинних угруповань, занесених до Зеленої книги України.

3. Забруднення територій і акваторії ВБУ внаслідок попадання до них отруйних речовин після вибухів снарядів та ракет.

4. Забруднення акваторії ВБУ внаслідок попадання до неї отруйних речовин після руйнування захисної дамби навколо відстійника Азовсталі, який розташований в Азовському морі біля м. Маріуполя вище за течією від акваторії Парку.

5. Загибель водної фауни Азовського моря, а особливо азовки (*Phocoena phocoena relict*), яка занесена до Червоного списку МСОП та ЧКУ, внаслідок дії сонарів на військових кораблях РФ і вибухів у морі.

6. Опосередкований негативний вплив окупації через відсутність охорони ділянок Парку, що може привести до зникнення або зменшення чисельності колоній гідрофільних птахів.

Остаточний вплив військових дій та окупації на біологічне та ландшафтне різноманіття Парку стане можливим дослідити тільки після деокупації та розмінування території Парку.

Біосферні резервати та Всесвітня природна спадщина

Біосферні резервати та об'єкти, віднесені до Всесвітньої природної спадщини, на території Донецької області відсутні.

Формування Смарагдової мережі

Мережа Емеральд (Смарагдова мережа, Emerald Network) – це мережа, що включає території особливого природоохоронного інтересу (Areas of Special Conservation Interest, ASCI, далі – «території (об'єкти) мережі Емеральд»).

Мережа Емеральд проєктується в державах, які є сторонами Бернської конвенції. У країнах Європейського Союзу на виконання Бернської конвенції створюється мережа «Натура 2000», яка проєктується за аналогічними принципами, що і мережа Емеральд, але використовує юридичні і фінансові інструменти ЄС.

Території Смарагдової мережі, затверджені Постійним комітетом Бернської Конвенції, займають 5,44% площі Донецької області:

1. Український степовий природний заповідник – Ukrainskyi Stepovyi Nature Reserve, UA0000019, (3355,00 га), до території відносяться 4 відділення: Хомутовський степ, Кам'яні могили, Крейдова флора, Кальміуське Українського степового природного заповідника НАН України;

2. Національний природний парк «Святі Гори» – Sviati Hory, UA0000029, (43437,00 га);

3. Регіональний ландшафтний парк «Донецький кряж» – Donetskyyi Kriazh Regional Landscape Park, UA0000063, (7451,00 га), в територію увійшли регіональний ландшафтний парк «Донецький кряж» та геологічна пам'ятка природи місцевого значення «Балка Журавльова»;

4. Регіональний ландшафтний парк «Клебан-Бик» – Kleban-Byk Regional Landscape Park, UA0000064, (2912,00 га) складається із геологічної пам'ятки природи загальнодержавного значення «Дружківські закам'янілі дерева», геологічної пам'ятки природи загальнодержавного значення «Клебан-Бицьке відслонення», геологічної пам'ятки природи загальнодержавного значення «Балка Кравецька»;

5. Національний природний парк «Меотида» – Meotyda, UA0000065, (22199,00 га), до складу увійшли ландшафтний заказник загальнодержавного значення «Білосарайська коса», орнітологічний заказник загальнодержавного значення «Приазовський чапельник», орнітологічний заказник загальнодержавного значення «Бакаї Кривої коси», орнітологічний заказник загальнодержавного значення «Сланчанські бакаї», орнітологічний заказник місцевого значення «Кривокоський лиман», зоологічна пам'ятка природи місцевого значення «Крива коса», комплексна пам'ятка природи місцевого значення «Соснові культури», водно-болотні угіддя міжнародного значення «Затока Крива та коса Крива» і «Затока Білосарайська та коса Білосарайська»;

6. Ботанічний заказник місцевого значення «Пристенське» – Prystenske Zakaznyk, UA0000066, (358,00 га);

7. Никанорівський – Nykanorivskiy, UA0000067, (652,00 га), в який увійшли заповідне урочище «Никанорівський ліс», ботанічний заказник місцевого значення «Гектова балка»;

8. Великоанадольський – Velykoanadolskiy, UA0000096, (2672,00 га), в який увійшли лісовий заказник загальнодержавного значення «Великоанадольський», заповідне урочище «Маріупольська лісова дача»;

9. Червонооскільське водосховище – Chervonooskilske Reservoir, UA0000104, (загалом 10082,00 га, з яких 841,2 га на території Донецької області);

10. Грабова балка – Hrabova Balka, UA0000157, (1905,00 га);

11. Dibrivskiy, UA0000202, (загалом 4481,00 га, з яких 253,9 га на території Донецької області);

12. Різниківський – Riznykivskiy, UA0000219, (547,00 га), в який увійшли ботанічні заказники місцевого значення «Крейдяна рослинність біля с. Свято-Покровське» та «Ділянка Різниківська»;

13. Oleksandrivs'ki lakes, UA0000277, (загалом 15200,90 га, з яких 14843,39 га – на території Донецької області), являє собою комплекс балок із ставками, є важливим для збереження навколоводних птахів;

14. Bilokuzmynivske, UA0000300, (2241,70 га). Урочище «Білокузьминівське» – один з найбільших осередків рослинності крейдяних відслонень (в т.ч., скелі та останці) у Донецькій області, розташований на околиці м. Краматорськ;

15. Kalmius river valley, UA0000314, (40142,90 га). Каньйон р. Кальміус та його основних приток. Являє собою великі масиви гранітних петрофітних степів із раритетними видами комах та рослин. Це місця мешкання щільної популяції гадюки степової, полозів сарматського та каспійського, сиворакиши, кам'янки лисої;

16. Kayalo-Berdyanskiy, UA0000349, (загалом 12681,30 га, з яких 452,00 га на території Донецької області). Територія долини річки Берда з притоками.

Ознайомитися з картою зазначених територій Смарагдової мережі можливо у Переліку Постійного комітету Бернської конвенції за посиланням <https://rm.coe.int/updated-list-of-officially-adopted-emerald-sites-december-2019-/168098ef51>

На території, тимчасово окупованій Російською Федерацією, опинилися 6 територій Смарагдової мережі площею 77,7 тис. га, а саме:

1. Український степовий природний заповідник – Ukrainskiy Stepoviy Nature Reserve, UA0000019, (3355,00 га), а саме 3 відділення: Хомутовський степ, Кам'яні могили, Кальміуське Українського степового природного заповідника НАН України.

відділення «Хомутовський степ» і «Кальміуське» – з 2014 року знаходяться на території, тимчасово окупованій російською федерацією. Наразі відсутня інформація щодо наслідків воєнних дій на екологічний стан територій;

відділення «Кам'яні могили» — з березня 2022 року знаходиться на території, тимчасово окупованій російською федерацією. Інформація щодо наслідків воєнних дій на екологічний стан території відсутня;

відділення «Крейдова флора» – з березня по вересень 2022 року перебувало на території, тимчасово окупованій російською федерацією. Надати інформацію щодо наслідків воєнних дій на екологічний стан території не можливо. Станом на 01.01.2024 року знаходиться поблизу зони ведення активних бойових дій. Детонації, обстріли, мінування території призводять до механічного знищення тваринного світу, вибухи становлять загрозу птахам. Активні земельні роботи призводять до пошкодження верхнього шару ґрунту та знищення степової рослинності. Вирубка дерев завдає непоправної шкоди лісовим насадженням заповідника.

2. Регіональний ландшафтний парк «Донецький кряж» – Donetsk Regional Landscape Park, UA0000063, (7451,00 га), з 2014 року знаходиться на території, тимчасово окупованій російською федерацією.

3. Національний природний парк «Меотида» – Meotyda, UA0000065, (22199,00 га), з березня 2022 року знаходиться на території, тимчасово окупованій російською федерацією.

4. Великоанадольський – Velykoanadolskyi, UA0000096, (2672,00 га). З березня 2022 року знаходиться на території, тимчасово окупованій російською федерацією.

5. Грабова балка – Hrabova Balka, UA0000157, (1905,00 га). З березня 2022 року знаходиться на території, тимчасово окупованій російською федерацією.

6. Kalmius river valley, UA0000314, (40142,90 га). З 2014 року знаходиться на території, тимчасово окупованій російською федерацією.

Номінованими на включення до Смарагдової мережі та поданими до Бернського комітету є наступні важливі для збереження природи території, що повністю або частково розташовані на території Донецької області:

1. Riznykivska gulch (SiteCode: UA0000386) площею 3 127,12 га;
2. Ravine forests of the Donetsk ridge (SiteCode: UA0000437) площею 51239,54 га;
3. Steppes of the Donetsk ridge (SiteCode: UA0000438) площею 122 737,52 га;
4. Krynkа river basin (SiteCode: UA0000439) площею 43 733,46 га,
5. Naholna river basin (SiteCode: UA0000440) площею 82 530,14 га,
6. Hruzka gulch (SiteCode: UA0000442) площею 7 300,74 га,
7. Hruzko-Lomivskyi (SiteCode: UA0000443) площею 4 459,34 га,
8. Sydorivskyi storks land (SiteCode: UA0000444) площею 1 574,18 га,
9. Zaporizhian Cossacks' secret waterway (SiteCode: UA0000447) площею 45067,43 га,
10. Naichur-Yanchur (SiteCode: UA0000472) площею 11 441,70 га,
11. Karatysh river valley (SiteCode: UA0000569) площею 7 898,58 га,
12. Kalchyk river canyon (SiteCode: UA0000570) площею 20 674,81 га,

Ознайомитися з картою зазначених номінованих територій Смарагдової мережі можливо за посиланням <https://emerald.eea.europa.eu/>.

5. Еколого-освітня та рекреаційна діяльність у межах територій та об'єктів природно-заповідного фонду

Унікальні природні об'єкти складають значну частину ресурсів, що цікавлять туристів. Передумовами для створення зон рекреації і туризму є естетична привабливість місцевості, можливість спілкування з природою, пізнання цікавих особливостей про природу рідного краю, сприятливі кліматичні умови, запаси лікувальних природних ресурсів, вигідне географічне розташування, розвинена транспортна інфраструктура, наявність поблизу існуючої мережі закладів відпочинку, наявність населених пунктів.

Розвиток екологічного туризму передбачає використання рекреаційних можливостей національних природних парків «Святі Гори», «Меотида», регіональних ландшафтних парків «Клебан-Бик», «Краматорський», «Слов'янський курорт», окремих заказників і пам'яток природи, на яких не заборонено проведення еколого-просвітницької та туристичної діяльності.

У зв'язку зі збройною агресією Російської Федерації на сході України з 1 березня 2022 року вся територія національного природного парку «Меотида» знаходиться на території, тимчасово окупованій Російською Федерацією.

Більша частина території національного природного парку «Святі Гори» з березня 2022 року знаходилась в районі ведення бойових дій. Проведення будь-якої рекреаційної та еколого-просвітницької діяльності на території парку було ускладнене, але в 2023 році рекреаційна та еколого-освітня діяльність почала відновлюватись. Відбулися екскурсії екологічною стежкою «Дубовий Гай». Працівниками парку проведено:

лекцію «Бережи довкілля», приурочену до Дня Землі, з показами фільму «Людина і земля» для дорослих та дітей;

лекції на тему «Бережемо красу довкілля для себе, для майбутнього», приурочені до Дня захисту дітей;

5 бесід для учнів початкових класів на тему «Посади своє дерево» та щодо лікувальних властивостей окремих рослин, що ростуть у цій місцевості;

квест «Як я люблю рідну природу», в якому прийняли участь 40 дітей та 17 дорослих;

онлайн екоуроки та бесіди до природоохоронних свят.

З метою дотримання заходів безпеки більшість еколого-освітніх та рекреаційних заходів у 2023 році регіональними ландшафтними парками проводились в онлайн-форматі.

Регіональними ландшафтними парками «Клебан-Бик» і «Краматорський» з метою підвищення екологічної свідомості населення у 2023 році проведено:

311 тематичних уроків, якими охоплено 3248 осіб із 92 закладів освіти;

66 екологічних заходів, якими охоплено 1332 особи;

54 презентації;

74 онлайн екскурсії.

Опубліковано в соціальних мережах 3816 онлайн публікацій та дописів.

Проводилась співпраця з громадськими організаціями, а саме Хмельницьким національним університетом, Донецьким обласним еколого-

натуралістичним центром, Департаментом освіти та науки Хмельницької облдержадміністрації, Департаментом природних ресурсів та екології Хмельницької облдержадміністрації, центром навчання поводженню з відходами «Гуфіцентр», коворкінг хабом «Заходи Хаб Хмельницький».

Працівниками парків взято участь у 114 міжнародних, всеукраїнських та обласних заходах (семінари, екоекспедиції, вебінари, дискусії, форуми, тренінги, наукові конференції, фестивалі, екологічні ініціативи), а саме:

- в науково-практичній конференції «Біологічні дослідження та винахідництво»;

- в обласному етапі Всеукраїнського конкурсу «Земля – наш спільний дім»;

- у природоохоронному заході «Школа природоохоронника – 2023», який пройшов в національному природному парку «Слобожанський»;

- в інформативному вебінарі за темою «SMART – платформа для управління природоохоронними територіями»;

- в онлайн лекції, яка була присвячена підготовці до Міжнародної Ночі кажанів в Україні 2023;

- у природоохоронному заході до Всесвітнього дня прибирання «World Cleanup Day», який у 2023 році проходив під гаслом «Хай небо буде мирним, а Україна чистою!»;

- у зустрічі учнівської молоді та їхніх батьків з представниками Сіверсько-Донецького басейнового управління водних ресурсів;

- у роботі круглого столу «Туристичний оверсайз», який було присвячено Всесвітньому дню туризму;

- у Міжнародному семінарі за темою «Адаптація природних парків України в умовах військових дій».

На базі простору Тато Хаб з дітьми шкільного віку проведено інтерактивні заняття за темами «Нагодуй птахів узимку», «Сортуй та переробляй!» до Всесвітнього дня переробки, «Знайди спосіб зберегти планету», «Ліси Донеччини», «Збережемо первоцвіти», «Ефемероїди Донеччини», «Чисте повітря», «Врятуй світ від сміття!», «Екологія планети», «Не топчіть бджіл», «Цікаво про світ», «Ніч кажанів 2023», «Цифрове прибирання. Як позбавитись віртуальних та цифрових відходів, які впливають на реальне життя», «Підводний світ українського моря», «Біосферні заповідники України», «Як тварини готуються до зими?», «День вічнозелених рослин», низку заходів в рамках акції з очищення водойм до Міжнародного дня очищення водойм, заходи до Всесвітнього дня боротьби з опустелюванням та посухою, еколого-виховний захід з дітьми шкільного віку селища Комишуваха в рамках акції «Збережи ялинку».

Зроблено знімання, монтаж та публікацію освітніх відеороликів про весняні квіти Донеччини, степи Донеччини та з нагоди Європейського дня парків.

Працівники відділів рекреації та екологічної освіти регіональних ландшафтних парків «Клебан-Бик» і «Краматорський» пройшли навчання з підвищення кваліфікації за темою «Безбар'єрна грамотність» та отримали відповідні сертифікати на освітній платформі «Дія. Цифрова освіта».

Розроблено та розповсюджено через офіційну сторінку парку в соціальній мережі Facebook інформаційні плакати до екологічних дат.

Протягом 2023 року постійно проводилась профілактична робота з населенням околиць міста щодо необхідності дотримуватися правил протипожежної небезпеки на природних ділянках, в приватному секторі та на сільгоспугоддях.

Крім того, у рамках вказаної діяльності науково-дослідним відділом регіонального ландшафтного парку «Краматорський» протягом 2023 року проведено лекції:

про рідкісні види флори та фауни ділянок регіонального ландшафтного парку «Краматорський» та діяльність установи для студентів, які проходять практику на кафедрі фізичної терапії, фізичного виховання та біології Донбаського державного педагогічного університету;

про діяльність регіонального ландшафтного парку «Краматорський» для викладачів та студентів Луганського національного університету ім. Т. Шевченко;

для слухачів онлайн школи «Науковий пошук» у співпраці з Донецьким еколого-натуралістичним центром на теми:

«Синантропні види тварин Донецької області. Хребетні»;

«Пристосування риб для життя в водному середовищі»;

«Кажани населених пунктів Донецької області»;

«Дрібні ракоподібні наших водойм»;

«Викопна флора та фауна нашого краю»;

«Денні метелики нашого краю»;

«Дерева та чагарники Донеччини»;

«Поводження з дикими тваринами»;

«Синантропні види тварин, яких можна зустріти в теплу пору року»;

«Регіональний ландшафтний парк «Краматорський». Унікальна природа донецьких степів»;

«РЛП «Краматорський». Особливості лісів Донеччини. Мешканці лісу: чи потребують вони охорони?»;

«Екзотичні рослини в нашому житті. Представники підродини Ластовневі на підвіконнях та в природних умовах».

6. Державна політика та заходи збереження біорізноманіття

Стратегією розвитку Донецької області на період до 2027 року, затвердженою розпорядженням голови облдержадміністрації, керівника обласної військово-цивільної адміністрації від 17 лютого 2020 року № 147/5-20 (із змінами), Національним планом дій з охорони навколишнього природного середовища на період до 2025 року, затвердженого розпорядженням Кабінету Міністрів України від 21 квітня 2021 р. № 443-р., передбачено виконання комплексу природоохоронних заходів, направлених на формування та розвиток екологічної мережі в Донецькій області, зокрема, таких як розроблення місцевих схем формування екологічної мережі адміністративних утворень,

збільшення площі природно-заповідного фонду, встановлення на місцевості меж існуючих територій та об'єктів природно-заповідного фонду та інші.

Але подальше виконання цих заходів можливе після припинення бойових дій, деокупації території Донецької області, розмінування земельних ділянок об'єктів природно-заповідного фонду та інших природоохоронних територій, оцінки стану та шкоди, заподіяної природних комплексам та об'єктам внаслідок збройної агресії Російської Федерації.

У звітному періоді постановою Кабінету Міністрів України від 12.05.2023 № 499 затверджено Порядок створення охоронних зон для збереження біорізноманіття у лісах та Порядок створення охоронних зон для збереження об'єктів Червоної книги України.

Відповідно до вимог Порядку створення охоронних зон для збереження об'єктів Червоної книги України науковцями регіонального ландшафтного парку «Краматорський» проведено польові обстеження та спільно з департаментом екології та природних ресурсів Донецької облдержадміністрації підготовлено відповідні матеріали для створення в межах Краматорської міської територіальної громади першої в Донецькій області охоронної зони для збереження об'єктів Червоної книги України.

6. Земельні ресурси та ґрунти

1. Структура та стан земель

Структура та динаміка основних видів земельних угідь

Земельний фонд Донецької області складає 2651,7 тис. га, у тому числі землі сільськогосподарського призначення 2094,5 тис. га, що становить 4,4% загального земельного фонду України.

Площа сільськогосподарських угідь – 2041,5 тис. га (77% від загальної площі), у т.ч. рілля – 1652,50 тис. га (81% від загальної площі сільськогосподарських угідь).

Структура земельного фонду області:

сільськогосподарського угіддя – 2041,5 тис. га (77%);

лісові площі – 204,00 тис. га (7,7%);

землі під забудовами – 200,30 тис. га (7,5%);

заболочені землі – 10,20 тис. га (0,4%);

землі під водою – 42,40 тис. га (1,6%);

інші землі – 153,5 (5,8%)

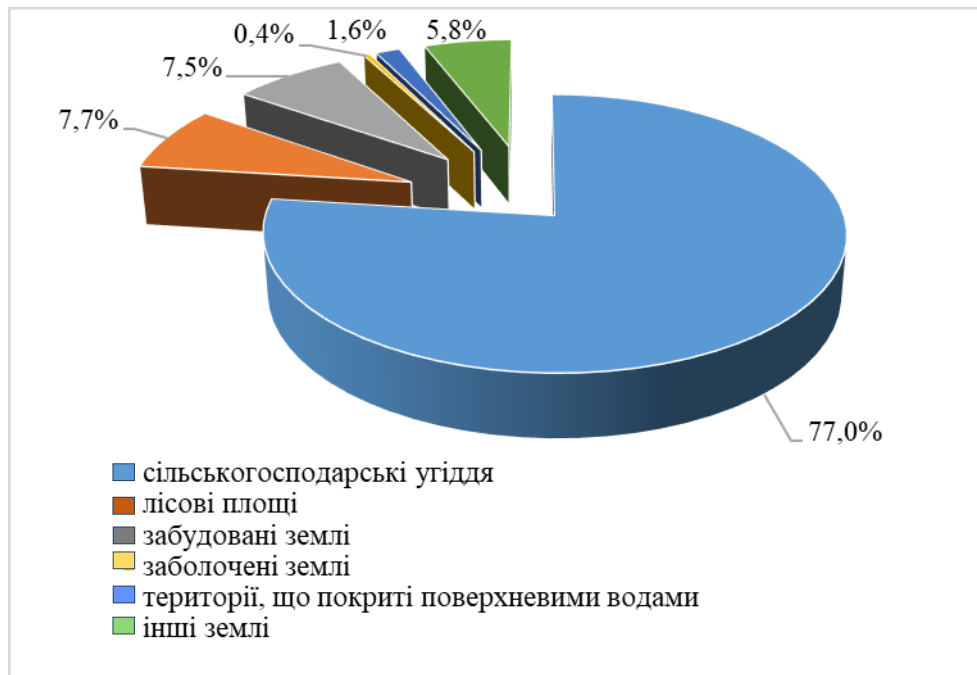

Рисунок 6.1 – Структура земельного фонду Донецької області

Розораність сільськогосподарських угідь у Донецькій області складає 81% (1652,5 тис. га), а розораність земель складає 63,4% від загальної площі, за винятком земель під водою (1654,3 тис. га).

Інформація надана за даними державної статистичної звітності з кількісного обліку земель, форма якої затверджена наказом Державного комітету статистики України від 05.11.98 № 377 «Про затвердження форм

державної статистичної звітності з земельних ресурсів та Інструкції з заповнення державної статистичної звітності з кількісного обліку земель (форми №№ 6-зем, 6а-зем, 6б-зем, 2-зем)», зареєстрованим в Міністерстві юстиції України 14.12.1998 за №788/3228, станом на 01.01.2016.

Наказом Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України від 30.12.2015 № 337 «Про затвердження форм адміністративної звітності з кількісного обліку земель (форми №№ 11-зем, 12-зем, 15-зем, 16-зем) та Інструкцій щодо їх заповнення» встановлені нові форми звітності, де передбачено облік земельних ділянок, але функціонал Державного земельного кадастру за допомогою якого така звітність складається, на даний час не розроблено.

Стан ґрунтів

Загальну характеристику стану родючості ґрунтів можна оцінити за еколого-агрохімічним балом на підставі отриманих результатів проведення ґрунтового-агрохімічного обстеження та агрохімічної паспортизації земельних ділянок сільськогосподарського призначення. Такий бал земельної ділянки враховує не лише наявність у ґрунті поживних речовин, важких металів, пестицидів та радіонуклідів, а й поширені ґрунти, їх змитись, кислотність та інші фізико-хімічні властивості, які впливають на родючість ґрунту.

Проведення ґрунтового-агрохімічного обстеження та агрохімічної паспортизації земельних ділянок сільськогосподарського призначення, моніторинг показників родючості ґрунтів та рівня їх забруднення токсичними речовинами, а також спостереження за змінами цих показників унаслідок господарської діяльності на землях сільськогосподарського призначення, є основним видом діяльності ДУ «Інститут охорони ґрунтів України».

Агрохімічне обстеження орних земель здійснюється через кожні 5 років, а відповідні зміни показників якісного стану ґрунтів фіксуються по п'ятирічках (турах агрохімічного обстеження). В межах України в 2020 році було завершено XI тур (2016-2020 рр.) агрохімічного обстеження.

У зв'язку із активними бойовими діями на території Донецької області та знищення виробничих потужностей Донецькою філією ДУ «Інститут охорони ґрунтів України», агрохімічне обстеження не проводилось.

Враховуючи зазначене, інформація щодо стану ґрунтів на момент підготовки щорічної доповіді про стан навколишнього природного середовища Донецької області у 2023 році відсутня.

Деградація земель

Деградація земель проявляється у зниженні вмісту поживних та органічних речовин, ерозії, підкисленні, опустелюванні, забрудненні та є серйозним викликом для сталого розвитку країни, що спричиняє істотні проблеми екологічного і соціально-економічного характеру.

Найбільш поширеними видами деградації є водна ерозія, вітрова ерозія, хімічна та фізична деградація.

За результатами досліджень стану ґрунтів найбільша деградація притаманна слаборозвиненим ґрунтам, які сформувались на щільних породах, на елювії щільних порід, крутих схилах, де є умови розвитку ерозійних процесів. Вміст гумусу, елементів живлення рослин таких видів ґрунтів низький та дуже низький, водний режим недостатній для нормального розвитку рослин.

Основним і найбільш негативним наслідком нераціонального сільськогосподарського землекористування є інтенсивний розвиток водно-ерозійних процесів, що призводить до зниження родючості ґрунтів та є наслідком розорювання земель на схилах більше 3-5°, відсутності системи протиерозійних заходів на сільськогосподарських угіддях, а також значного зменшення внесення добрив (у 3-5 раз) при вирощуванні сільськогосподарських культур.

Відтворити еродовані ґрунти природним шляхом практично неможливо, а штучне відновлення вимагає значних трудових і фінансових затрат.

Деградація земель та опустелювання призводять до втрат біорізноманіття, погіршення стану або зникнення водних об'єктів, загострення проблем водозабезпечення населення і галузей економіки та, як наслідок, погіршення умов життя людей.

Заходи, які сприяють вирішенню проблеми деградації земель та опустелювання:

- створення захисних лісових смуг по межах полів;

- відновлення рослинного покриву на територіях відкритих гірничих розробок, уздовж доріг, трубопроводів і всіх місць, де він знищений;

- впровадження науково обґрунтованих сівозмін, прогресивних технологій збереження та відтворення родючості ґрунтів та ведення землеробства;

- запобігання деградаційним процесам ґрунтового покриву на найбільш ерозійно-небезпечних територіях, консервація деградованих та малопродуктивних земель;

- закріплення і заліснення рухливих пісків.

У зв'язку із широкомасштабною збройною агресією Російської Федерації проти України детальну інформацію щодо деградації земель на момент підготовки Регіональної доповіді про стан навколишнього природного середовища Донецької області у 2023 році не отримано.

2. Основні чинники антропогенного впливу на земельні ресурси та ґрунти

Одним з найактуальніших питань у забезпеченні раціонального природокористування в області є поліпшення використання та охорони земельних ресурсів.

Серед основних чинників антропогенного впливу на земельні ресурси та ґрунти в межах Донецької області є: сільське господарство, промисловість,

енергетика, транспорт, гірничодобувна промисловість. У зв'язку із широкомасштабною збройною агресією Російської Федерації проти України до основних чинників антропогенного впливу на земельні ресурси та ґрунти в межах Донецької області додаються й наслідки ведення активних бойових дій.

Природно-кліматичні умови, довготривале нераціональне використання сільськогосподарських земель, порушення і не дотримування сівозмін, застосування важкої техніки, недостатність внесення органічних та мінеральних добрив, надмірна насиченість структури посівних площ технічними культурами – все це ставить під загрозу стан ґрунтів та збільшує площу деградованих ґрунтів області.

З метою запобігання виснаження та втрати сільськогосподарських земель необхідно впроваджувати послідовний перехід на ландшафтне землеробство, його ґрунтозахисну спрямованість, й у повному обсязі виконувати протиерозійні заходи і рекультивацію земель.

Великої шкоди земельним ресурсам завдає виробнича діяльність гірничодобувної, хімічної та металургійної промисловості, транспорт та енергетика. Також значний вплив на забруднення ґрунтів здійснюють звалища промислових та побутових відходів.

Ведення активних бойових дій на території області з лютого 2022 року та по теперішній час спровокували широкомасштабну та довготривалу деградацію довкілля. Спорудження окопів, формування та руйнування інженерних споруд, вирви, осколки, забруднення залишками інфраструктури, хімічними речовинами, нафтопродуктами, важкими металами тощо, негативно впливають на якість ґрунтів.

Внаслідок активних бойових дій в ґрунти потрапляють хімічні речовини від специфічних вибухових засобів, що надає активного навантаження на ґрунти в цілому. Такі хімічні речовини, що потрапили у ґрунт, дуже розпорошені, а це сприяє їх швидкому розповсюдженню, зокрема потраплянню у ґрунтові та поверхневі води. Шкідливі речовини, які потрапляють у ґрунт, іноді є менш токсичними, ніж продукти їхнього розкладання, яке може тривати певний час.

Для визначення впливу таких речовин на ґрунти необхідні додаткові спеціалізовані дослідження, які можливо проводити лише після припинення бойових дій, деокупації та очищення територій забруднених вибухонебезпечними предметами, визначення розмірів та обсягів шкоди та збитків, завданих земельним ресурсам збройною агресією Російської Федерації.

3. Державна політика та заходи у сфері охорони земель

Основним завданням охорони земель є забезпечення збереження та відтворення земельних ресурсів, екологічної цінності природних і набутих якостей земель.

Закон України «Про охорону земель» чітко регламентує основні напрямки охорони земель при здійсненні різноманітних видів господарської діяльності (здійсненні меліорації, веденні лісового та водного господарства, спорудженні та

експлуатації лінійних інженерних споруд, веденні містобудівної діяльності тощо).

Захист земель від ерозії повинен здійснюватися відповідно до цільових програм і планів на основі землевпорядних, містобудівних і інших проектів, що забезпечують підвищення протиерозійної стійкості території. З цією метою на землях сільськогосподарського призначення має широко впроваджуватися ґрунтозахисна система землеробства, що передбачає диференційоване використання земель залежно від рельєфу, ґрунтово-екологічних умов.

Консервації підлягають деградовані та малопродуктивні землі, господарське використання яких є екологічно небезпечним та економічно неефективним, а також техногенно забруднені земельні ділянки, на яких неможливо одержати екологічно безпечну продукцію, а перебування людей на цих земельних ділянках є небезпечним для їх здоров'я.

Практичні заходи

У зв'язку із широкомасштабною збройною агресією Російської Федерації проти України практичні заходи з охорони земель та розвитку земельних відносин на території Донецької області у 2023 році не здійснювалися.

Нормативно-правове, фінансове та інституційне забезпечення, міжнародне співробітництво

Правове регулювання у сфері охорони земель здійснюється відповідно до Конституції України, Земельного кодексу України, законів України «Про охорону земель», «Про державний контроль за використанням та охороною земель» та інших нормативно-правових актів.

Відповідно до статті 55 Закону України «Про охорону земель», фінансування заходів щодо охорони земель і ґрунтів здійснюється за рахунок Державного бюджету України, місцевих бюджетів, у тому числі коштів, що надходять у порядку відшкодування втрат лісгосподарського виробництва, від плати за землю, а також коштів землевласників і землекористувачів та інших джерел, не заборонених законом.

У зв'язку із широкомасштабною збройною агресією Російської Федерації проти України інституційне забезпечення розвитку земельних відносин в аграрному секторі на території Донецької області у 2023 році не здійснювалося.

7. Надра

1. Мінерально-сировинна база

Стан та використання мінерально-сировинної бази

Мінерально-сировинна база Донецької області майже на 48,6% складається з горючих корисних копалин (кам'яне вугілля, метан вугільних родовищ і газ вільний), друге місце належить неметалічним корисним копалинам, провідними з яких є гірничохімічні (кам'яна сіль), гірничорудні та нерудні для металургії (флюсові і доломітизовані вапняки, вогнетривкі глини, доломіти) корисні копалини.

У межах області у Краматорському районі розташоване одне газоконденсатне родовище – Дробишівське із затвердженими запасами і ресурсами $C_1 + C_2 + C_3 - 1092$ млн m^3 .

Запаси кам'яного вугілля на території Донецької області в межах Донецького басейну становлять: балансових категорій $A+B+C_1 - 13300,7$ млн т, з них коксівного – 6681,6 млн т, антрациту – 2071,2 млн т.

2. Система моніторингу геологічного середовища

Підземні води: ресурси, використання, якість

Роль підземних вод надзвичайно важлива в житті та діяльності людини. Підземні води – важливий компонент геологічного середовища, що динамічно змінюється під впливом зовнішніх навантажень.

Ресурси підземних вод є вразливими та вичерпними і потребують природоохоронного захисту.

Підземні води займають важливе місце у господарстві навіть тих територій, де водоспоживання здійснюється за рахунок поверхневих вод. Це зумовлено двома важливими причинами. По-перше, у останні роки зросло забруднення поверхневих водотоків, які у багатьох випадках стали непридатними для водокористування та водоспоживання. Цьому сприяє і зміна клімату, яка зумовлює зменшення водності річок, а разом із тим робить їх більш вразливими до забруднення. По-друге, підземні води краще захищені природою від забруднення. Проте, недбала господарська діяльність та інтенсивне використання підземних водних ресурсів спричинило виснаження підземних водоносних горизонтів та погіршення якісного складу підземних вод через їх забруднення.

Існують два основних види забруднення підземних вод: бактеріальне і хімічне.

Бактеріальне забруднення підземних вод характеризується локалізацією по площі та малою тривалістю через те, що патогенні мікроорганізми і віруси мають слабку виживаність в умовах потоку. Розповсюдження бактеріального забруднення на великі відстані можливо лише в карстових районах. Навіть за

наявності суттєвого джерела бактеріального забруднення, після його ліквідації можливе самоочищення підземних вод у досить короткі терміни.

Хімічне забруднення підземних вод можна виявити через появу в їхньому складі нових речовин або зростання вмісту інших компонентів, що створює небезпеку для здоров'я людини.

До джерел потенційного хімічного забруднення підземних вод належать:

місця акумуляції промислової продукції, відходів виробництва та побутових відходів;

сільськогосподарські або інші угіддя, на яких застосовуються мінеральні добрива, пестициди та інші хімічні речовини, в обсягах, що перевищують гранично допустимі норми;

забруднені ділянки поверхневих водних об'єктів, які живлять підземні води;

забруднені ділянки водоносного горизонту, природно або штучно пов'язаного з суміжними водоносними горизонтами;

промислові майданчики підприємств, поля фільтрації, бурові свердловини та інші гірничі виробки;

полігони захоронення та накопичувачі забруднюючих рідинних речовин, відходів виробництва і стічних вод та інші.

Моніторинг стану геологічного середовища проводиться Державною службою геології та надр України (далі – Держгеонадра) та державними геологічними підприємствами, що належать до її сфери управління щодо:

екзогенних та ендегенних геодинамічних процесів (у тому числі визначення їх просторових і видових характеристик, активності проявів);

геохімічних показників (у тому числі визначення вмісту та поширення природних і техногенних хімічних елементів та сполук);

геофізичних полів (у тому числі фонових та аномальних); підземних вод (у тому числі оцінки ресурсів, їх гідрогеологічних та гідрохімічних показників і властивостей).

Інформація щодо стану державної мережі спостережень за підземними водами в межах області на момент підготовки щорічної доповіді про стан навколишнього природного середовища Донецької області у 2023 році відсутня.

Станом на 01.01.2024 на території Донецької області знаходилось:

119 ділянок родовищ води підземні і технічні із балансовим запасом по категорії $A+B+C_1$ – 1011,934 тис. m^3 /добу, по категорії C_2 – 143,050 тис. m^3 /добу;

16 ділянок родовищ води підземні мінеральні із балансовим запасом по категорії $A+B+C_1$ – 7909,300 m^3 /добу, по категорії C_2 – 468,000 тис. m^3 /добу;

2 ділянки родовищ грязі лікувальні із балансовим запасом по категорії $A+B+C_1$ – 17,344 тис. m^3 .

Територія області характеризується складними гідрогеологічними умовами формування підземних вод, що обумовлено геолого-структурними особливостями, природно-кліматичними та техногенними факторами.

Прогнозні ресурси підземних вод у Донецькій області були визначені при регіональній оцінці запасів прісних підземних вод.

Станом на 01.01.2024 прогнозні ресурси підземних вод з мінералізацією до 3 г/дм³ в межах області складають 2464,0 тис. м³/добу, з мінералізацією до 1,5 г/дм³ – 1732,6 тис. м³/добу, з мінералізацією до 1,0 г/дм³ – 1050,4 тис. м³/добу.

У межах картувальних глибин підземні води приналежні до четвертинних, неогенових, палеогенових, крейдових, юрських, тріасових, пермських, кам'яновугільних і девонських відкладів, а також зони тріщинуватості кристалічних порід та їх продуктів вивітрювання.

Основні дані величини прогнозних ресурсів та експлуатаційних запасів в межах території Донецької області станом на 01.01.2024 рік

Таблиця 7.1

Геологічний індекс водовмісних порід	Кількість прогнозних ресурсів, тис.м ³ /добу	Кількість експлуатаційних запасів, тис.м ³ /добу
Q	60,5	–
N	159,0	62,51
Pg	146,6	93,35
K	1028,9	581,149
J	26,7	–
T	545,7	140,928
P	31,8	9,6
C	411,6	259.667
D	3,6	–
AR-PR	49,6	7,78
Всього по області	2464,0	1154,984

У зв'язку із широкомасштабною збройною агресією Російської Федерації проти України, інформацію щодо величини видобутих підземних і технічних вод, а також мінеральних вод та грязі лікувальної в межах балансових запасів, відповідно до щорічної звітності за формою 7-ГР (підземні води) за 2023 рік, не надано.

Екзогенні геологічні процеси

Згідно з листом Держгеонадра від 21.06.2024 № 3991/05/2-24 протягом 2022-2023 років моніторингові спостереження за екзогенними геологічними процесами у межах Донецької області не проводились.

Проте на території області до основних небезпечних екзогенних геологічних процесів віднесені зсуви, карст, абразія, осідання земної поверхні над гірничими виробками, підтоплення, просідання лесоподібних порід.

Інформація щодо поширення екзогенних геологічних процесів на території Донецької області наведена у таблиці 7.2 та на рисунку 7.1.

Зсувні процеси зосереджені на узбережжі Азовського моря та на крутих схилах р. Сіверський Донець.

Поширення екзогенних геологічних процесів на території Донецької області

Таблиця 7.2

№ з/п	Вид екзогенних геологічних процесів	Площа поширення, км ²	Кількість проявів, шт.	Ураженість, %
1	Зсуви	9,04	189	0,03
2	Карст (відклади, що здатні до карстування), з них: покритого типу перекритого типу	23380,0 3100,0 20280,0	394*	88,2 11,7 76,5
3	Підтоплення	1659,8	371**	6,3
4	Лесові ґрунти, що здатні до просідання, з них: I типу II типу	9370,0 6210,0 3160,0		35,3 23,4 11,9
5	Осідання над гірничими виробками	2417,0***	23**	9,1
6	Абразія	69,7 пог. км		

*) поверхневий карстопрояв

**) населений пункт

***) площа підробленої території

Інформація згідно з листом Держгеонадра від 21.06.2024 № 3991/05/2-24.

Багаторічні спостереження за зсувами Донецької області свідчать, що їх розвиток залежить, в основному, від метеорологічного чинника, а для зсувів узбережжя Азовського моря ще і від гідрологічного режиму моря. Особливо широко розвинуті зсувні процеси на узбережжі Азовського моря, інтенсивно забудованому курортно-оздоровчими комплексами, будівництво яких відбувалося без належного геологічного обґрунтування, супроводжувалося переплануванням схилів, порушенням природного режиму підземних вод і перезволоженням зсувних нагромаджень побутовими водами.

В області мають розвиток 189 зсувів, в активному стані перебуває 91 зсув, площею 5,0 км², з них 37 зсувів перебувають в активній стадії з 1969 р. (узбережжя Азовського моря). Новоутворених зсувів не виявлено.

На ділянці узбережжя Азовського моря активність зсувів контролюється хвилевим режимом моря та проявами процесу абразії, який формує берегову лінію. Активність зсувного процесу проявляється у відділенні нових блоків ґрунтів, просіданні раніше відокремлених блоків, сповзанні ґрунтів на пляж, насунанні ґрунтів на стіни будинків, їх руйнування.

У басейні р. Сіверський Донець найбільш уражені зсувними явищами населені пункти у Краматорському районі – села Хрестище, Біліївка, Рай-Стародубівка, територія Свято-Успенської Святогірської Лаври, Дронівка, селище Зарічне, у Покровському – села Торецьке, Паньківка, Шахове.

Розвиток зсувів покривних утворень схилів рік і балок басейну р. Сіверський Донець залежить, в основному, від метеорологічного фактору.

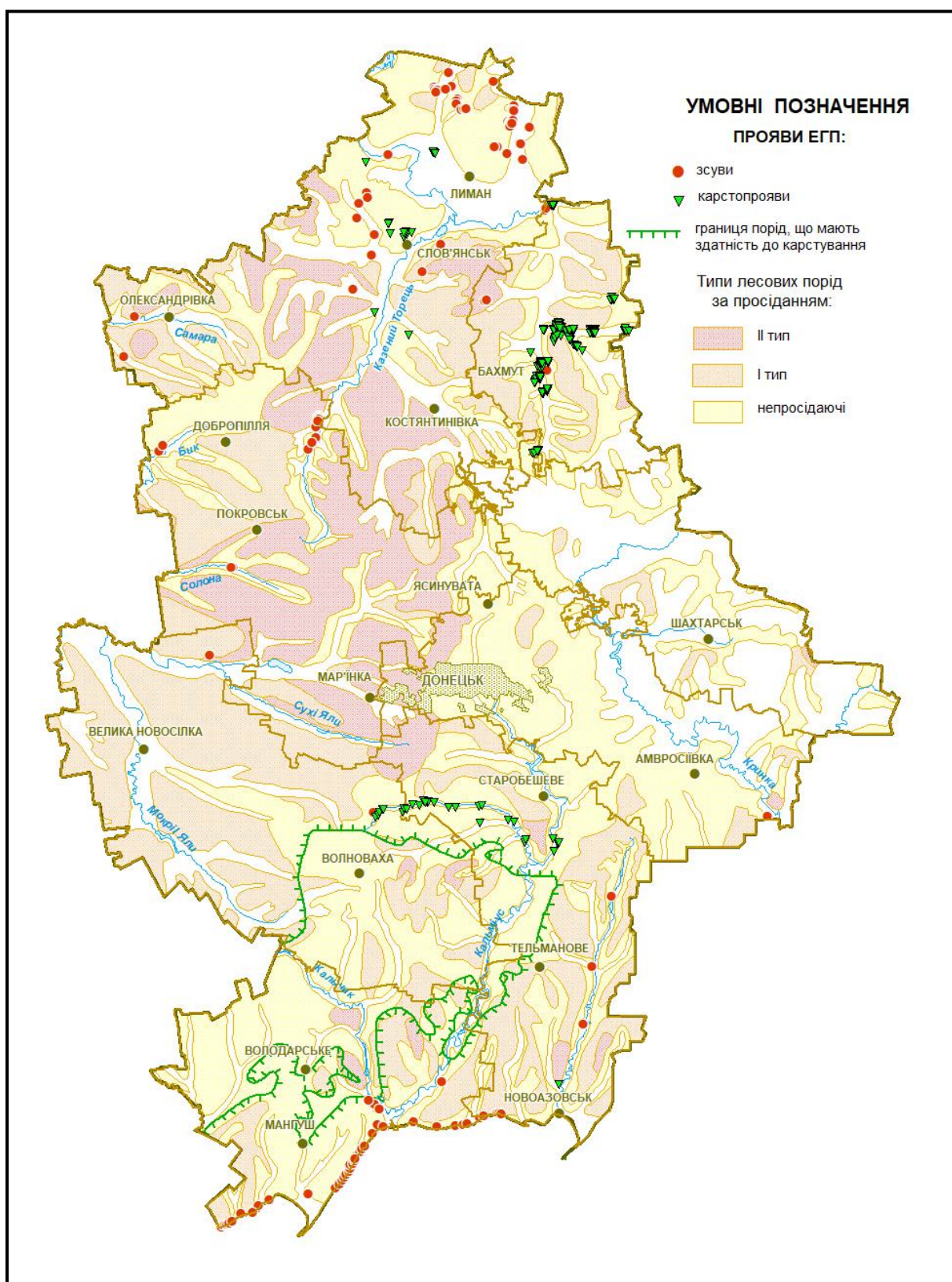

Рисунок 7.1 - Поширення екзогенних геологічних процесів на території Донецької області

Карст на території області розвивається в карбонатних відкладах верхньокрейдового, юрського та карбонового віку, сульфатних та галогенних відкладах пермського віку. Відклади, що здатні карстуватись, мають досить широке поширення на площах Бахмутського, Волноваського, Горлівського, Кальміуського, Краматорського районів. Перелік територіальних громад та населених пунктів по яким спостерігається карстоутворення наведено у таблиці 7.3.

Перелік адміністративних районів та територіальних громад, в межах населених пунктів яких спостерігається карстоутворення

Таблиця 7.3

№ з/п	Назва району	Назва територіальної громади	Назва населеного пункту
1.	Бахмутський	Бахмутська	м. Бахмут, с. Бахмутське, с. Іванград, с. Опитне, с. Покровське
		Соледарська	м. Соледар, с. Дронівка, с. Нагірне, с. Новопетрівка, с. Трипілля
2.	Волноваський	Ольгинська	с. Новотроїцьке, с. Ольгинка
3.	Горлівський	Горлівська	с. Зайцеве
4.	Кальміуський	Докучаєвська	м. Докучаєвськ
		Старобешівська	с. Старобешеве, с. Стила,
5.	Краматорський	Лиманська	с. Дробишеве,
		Краматорська	м. Краматорськ, с. Новоселівка
		Слов'янська	м. Слов'янськ,
		Святогірська	с. Богородичне

Площа порід, здатних до карстування (різного типу покритості), складає 23,38 тис. км² (88,2% території).

Площа порід, здатних до активного карстування складає 3102,0 км², що становить 11,7% території області.

Станом на 01.01.2024 у Донецькій області нараховувалось 394 карстових форм (воронки, западини, печери). Спостереженнями були охоплені 176 карстових форм, з яких активними були 53.

Ділянки з розвитком техногенно-активізованого типу карсту мають більш активний розвиток карстопроявів ніж ділянки природно-історичного карсту.

У м. Слов'янськ на ділянці, що характеризується розвитком сульфатно-соляного карсту, суттєвих зрушень не відмічено, але в районі мульди осідання над колишнім розсолопромислом ВО «Хімпром», де розташовані провальні озера (Ріпне, Сліпне, Вейсове та Левадне), відбуваються повільні деформаційні процеси. Під вплив дії карсту на ділянці попадають житлові будівлі, забудова загального користування (школа, храм, будівлі Слов'янського курорту, магазини), лінії ЛЕП, опори газопроводу, автодорожнє покриття. Стан ділянки визначається як тимчасово стабільний.

Камишеваська ділянка (між с. Богородичне та с. Дробишеве) характеризується розвитком крейдяного карсту в стадії тимчасової стабілізації. На момент обстеження нових карстопроявів на ділянці не зафіксовано.

Ділянка в районі с. Дронівка Бахмутського району характеризується розвитком сульфатно-карбонатного карсту природно-історичного типу.

Підтоплення на території Донецької області в природних умовах зустрічається рідко і на невеликих площах. Збільшення ділянок підтоплення може бути спровоковано інтенсивною інженерною діяльністю людини при будівництві фундаментів будинків і споруд. Якщо фундамент знаходиться нижче рівня ґрунтових вод, створюється штучний підпір, і при слабких фільтраційних властивостях порушених ґрунтів рівень підземних вод піднімається досить високо – до самовиливу і заболочування.

Території деяких міст і населених пунктів, які розташовані в заплавах рік і днищах балок, є природно підтопленими, з частковим впливом техногенних факторів, таких як будівництво гребель, мостів на ріках, у результаті чого відбувається підпір рівнів ґрунтових вод водотоками.

У природних умовах підтоплюються найбільш знижені ділянки заплав річок, днищ балок, кіс і пересипів узбережжя Азовського моря.

Еколого-гідрогеологічна обстановка гірничо-промислових районів і прилягаючих територій Донбасу ускладнилася у зв'язку із закриттям і затопленням вугільних шахт. При закритті шахт з їх повним або частковим затопленням підйом рівня підземних вод стає головним фактором порушення існуючої відносної рівноваги геологічного середовища. Як наслідок, активізуються процеси підтоплення, затоплення, забруднення поверхневих і підземних вод, додаткового осідання денної поверхні, нагромадження потенційної енергії в затоплених гірничих виробках з формуванням гідрогеологічних напруг і зниженням стійкості гірських масивів.

Абразія розвивається на узбережжі Азовського моря. Довжина берегової лінії з розвитком абразії становить 69,7 км, довжина активної частини складає 32,7 км. Довжина берегу, ускладненого зсувами – 21,6 км.

Активізація абразійного процесу призводить до відмиву берегової лінії, активізації зсувів та загрози руйнування житлових будинків та господарських угідь.

Осідання земної поверхні над гірничими виробками має розвиток у межах підробленої території, що становить 2417,0 км² (9,1% території області), глибина осідання змінюється від 0,02 до 6,8 м. Оскільки в Донецькому басейні розробка вугілля ведеться більше двохсот років, практично вся поверхня басейну є підробленою. Масове закриття вугільних шахт викликає підйом рівня підземних вод і, як наслідок, замочування порід навколо старих виробок, що може служити причиною активізації зрушень над ними. Підробка поверхні гірничими виробками в Донецькій області має місце не тільки при розробці вугільних родовищ, але і при видобутку кам'яної солі шахтним способом, або шляхом її штучного вилуговування. У зоні підробки знаходяться міста Донецьк, Соледар, Макіївка, Горлівка, Єнакієве, Білозерське та інші. Всього в зоні осідання знаходиться 23 міста. Глибина форм осідання на забудованій території коливається від 0,0 до 2,0 м. Загальна площа підтоплення в межах осідання складає 90,0 км². Спостереження за осіданням порід над гірничими виробками не проводиться.

Лесові та лесоподібні ґрунти, що мають здатність до просідання, поширені на площі 9,37 тис.км² (35,3% території області), з них 6,21 тис.км² (23,4%) – відповідають I типу ґрунтових умов за просіданням, а 3,16 тис.км² (11,9%) характеризуються II типом.

Міста Красногорівка, Новогродівка, Часів Яр, Родинське, Добропілля, Білицьке, Вугледар, частково Донецьк, Покровськ, Мирноград, Краматорськ, Сіверськ, Українськ розташовані на лесових ґрунтах, здатних до просідання.

3. Дозвільна діяльність у сфері використання надр

Порядок надання спеціальних дозволів на користування надрами затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 30.05.2011 № 615 (в редакції постанови Кабінету Міністрів України від 19.02.2020 № 124) (далі – Порядок), який регулює питання надання спеціальних дозволів на користування надрами у межах території України, її континентального шельфу та виключної (морської) економічної зони, а також визначає процедуру продовження строку дії, переоформлення, поновлення дії, зупинення дії чи анулювання та внесення до нього змін.

Згідно з пунктом 25 Порядку надання спеціальних дозволів на користування надрами, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 30.05.2011 № 615 (в редакції постанови Кабінету Міністрів України від 19.02.2020 № 124) (із змінами), облік наданих дозволів та заяв ведеться державним науково-виробничим підприємством «Геоінформ України» (далі – ДНВП «Геоінформ України») в установленому Держгеонадрами порядку.

Згідно із інформацією, наданою листом Держгеонадр від 24.04.2024 № 2782/05-1/2-24, у 2023 році в межах Донецькій області шляхом проведення електронних торгів видано 3 спеціальні дозволи на користування надрами.

4. Геологічний контроль за вивченням та використанням надр

Державний геологічний контроль здійснюється відповідно до вимог Закону України «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності» у формі планових і позапланових перевірок.

Згідно із інформацією, наданої листом Держгеонадр від 21.06.2024 № 3991/05/2-24, у зв'язку із введенням військового стану відповідно до Указу Президента України від 24.02.2022 № 64/2022 «Про введення воєнного стану в Україні», та заборобою встановленою постановою Кабінету Міністрів України від 13.03.2022 № 303 «Про припинення заходів державного нагляду (контролю) і державного ринкового нагляду в умовах воєнного стану», на території Донецької області в 2023 році не проводились перевірки діяльності суб'єктів господарювання.

5. Державна політика та заходи щодо геологічного вивчення та раціонального використання надр

Державну політику у сфері геологічного вивчення та раціонального використання надр реалізує Держгеонадра, відповідно до Положення про Держгеонадра, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 30.12.2015 № 1174 (із змінами).

У зв'язку із широкомасштабною збройною агресією проти України з боку Російської Федерації, відсутністю фінансування геологорозвідувальних робіт в рамках реалізації Загальнодержавної програми розвитку мінерально-сировинної бази України на період до 2030 року, на момент підготовки щорічної доповіді про стан навколишнього природного середовища Донецької області у 2023 році інформацію щодо стану мінерально-сировинної бази по корисним копалинам за 2023 рік по Донецькій області не надано.

8. Відходи

1. Структура утворення та накопичення відходів

Однією з найгостріших екологічних проблем в Донецькій області є проблема поводження з відходами. Накопичені в області у великих обсягах промислові відходи (понад 800,2 млн т) чинять на навколишнє природне середовище техногенний вплив.

Наявність в області підприємств хімічної, коксохімічної, машинобудівної промисловості, чорної та кольорової металургії та інших призвела до значних обсягів утворення і накопичення відходів та забруднення територій міст.

Ведення протягом 2022-2023 років активних бойових дій на території області призводить до накопичення відходів, що утворились у зв'язку з пошкодженням (руйнуванням) будівель та споруд внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій або проведенням робіт з ліквідації їх наслідків (далі – відходи від руйнувань), що також чинять на навколишнє природне середовище негативний вплив.

Інформація про утворення та здійснення діяльності у сфері управління відходами по Донецькій області у 2023 році сформована на основі фактично поданих підприємствами звітів за формою державного статистичного спостереження № 1-відходи (річна) «Звіт про відходи», затвердженою наказом Державної служби статистики України від 02.05.2023 № 167 (далі – форма № 1-відходи).

Відповідно до листа Головного управління статистики у Донецькій області від 25.07.2024 № 01-02/743-24 у зв'язку із військовою агресією Російської Федерації проти України згідно з положеннями пункту 1 Закону України від 03.03.2022 № 2115-IX «Про захист інтересів суб'єктів подання звітності та інших документів у період дії воєнного стану або стану війни» фізичні особи, фізичні особи-підприємці, юридичні особи під час воєнного стану або стану війни та протягом трьох місяців після його припинення мають право не подавати статистичну та фінансову звітність. Частина респондентів скористалася цим правом. Рівень звітування за 2023 рік становив 68,6%, за 2022 рік – 45,3%.

За даними Головного управління статистики у Донецькій області (без урахування тимчасово окупованих Російською Федерацією територій та частини територій, на яких ведуться (велися) бойові дії) відповідно до звітів за формою № 1-відходи внаслідок виробничої діяльності підприємств у 2023 році в області утворилося 5095,910 тис. т відходів I-IV класів небезпеки, з яких небезпечних відходів I-III класів небезпеки – 0,504 тис. т. За 2022 рік ці показники становили 7171,624 тис. т та 2,863 тис. т відповідно.

У 2023 році відходів I класу небезпеки (надзвичайно небезпечні) утворено 0,0017 тис. т, II класу небезпеки (високо-небезпечні) – 0,081 тис. т, III класу небезпеки (помірно небезпечні) – 0,421 тис. т та IV класу небезпеки (мало небезпечні) – 5095,405 тис. т.

У 2022 році було утворено: I класу небезпеки – 0,0025 тис. т, II класу небезпеки – 0,058 тис. т, III класу небезпеки – 2,802 тис. т, IV класу небезпеки – 7168,762 тис. т.

Утворення промислових відходів за роками представлено у таблиці 8.1.

Таблиця 8.1

№ з/п	Показник	2020 рік*	2021 рік*	2022 рік*	2023 рік**
1.	Обсяги утворення відходів:				
2.	Відходи IV класу небезпеки (за формою № 1-відходи), т	26835937,724	23323821,691	7173698,494	5095405,499
3.	Відходи I-III класу небезпеки (за формою № 1-відходи), т	145268,787	144098,963	2862,639	504,372
4.	Загальна кількість відходів, т	26981206,511	23467920,654	7176561,133	5095909,871

* За даними Головного управління статистики у Донецькій області (без урахування частини тимчасово окупованої території у Донецькій області), відповідно до поданих підприємствами звітів за формою державного статистичного спостереження № 1-відходи (річна) «Звіт про утворення та поводження з відходами».

** Відповідно до листа Головного управління статистики у Донецькій області від 25.07.2024 № 01-02/743-24 у зв'язку із військовою агресією Російської Федерації проти України, згідно з положеннями пункту 1 Закону України від 03.03.2022 р. № 2115-IX «Про захист інтересів суб'єктів подання звітності та інших документів у період дії воєнного стану або стану війни» фізичні особи, фізичні особи-підприємці, юридичні особи під час воєнного стану або стану війни та протягом трьох місяців після його припинення мають право не подавати статистичну та фінансову звітність. Інформація про утворення відходів по Донецькій області у 2023 році сформована на основі фактично поданих підприємствами звітів за формою державного статистичного спостереження № 1-відходи (річна) «Звіт про відходи». Рівень звітування становив 68,6 %. Дані наведено за місцезнаходженням (реєстрації) підприємств. Інформація наведена без урахування тимчасово окупованих Російською Федерацією територій та частини територій, на яких ведуться (велися) бойові дії.

За видами економічної діяльності підприємств Донецької області загальний обсяг утворення відходів I-IV класів небезпеки у 2023 році склав 5095,910 тис. т, I-III класів небезпеки – 0,504 тис. т.

Найбільша кількість відходів I-IV класів небезпеки утворена за такими видами економічної діяльності: добувна промисловість і розроблення кар'єрів – 4499,82 тис. т, постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря – 506,61 тис. т, водопостачання; каналізація, поводження з відходами – 80,04 тис. т, діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування – 7,328 тис. т, переробна промисловість – 1,395 тис. т, транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність – 0,485 тис. т, охорона здоров'я та надання соціальної допомоги – 0,081 тис. т, державне управління й оборона, обов'язкове соціальне страхування – 0,041 тис. т, сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство – 0,038 тис. т, освіта – 0,019 тис. т, будівництво – 0,0037 тис. т.

За даними Головного управління статистики у Донецькій області у 2023 році найбільше утворено відходів I-IV класів небезпеки в наступних територіальних громадах області: Удачненській – 2788,410 тис. т, Курахівській – 1121,117 тис. т, Покровській – 493,368 тис. т, Добропільській – 350,721 тис. т, Селидівській – 230,142 тис. т, Білозерській – 37,024 тис. т, Краматорській – 32,332 тис. т, Слов'янській – 13,610 тис. т, Дружківській – 11,771 тис. т, Мирноградській – 11,229 тис. т, Лиманській – 3,553 тис. т.

Накопичення відходів (станом на 31.12.2023 р.)

Таблиця 8.2

№ з/п	Показник	Одиниця виміру	Кількість	Примітка
1.	Суб'єкти господарської діяльності, виробнича діяльність яких пов'язана з утворенням відходів I-IV класів небезпеки	од.	61*	Згідно з наданим Головним управлінням статистики у Донецькій області переліком підприємств, які мали утворення відходів від економічної діяльності у Донецькій області за 2023 рік та які подали звіт за формою № 1-відходи.
2.	Накопичено відходів протягом експлуатації, у спеціально відведених місцях чи об'єктах, усього	т	800156079,238**	Дані за 2020 рік. Відомості про накопичення відходів протягом експлуатації у спеціально відведених місцях чи об'єктах на кінець 2021-2023 років відсутні.

* Відповідно до листа Головного управління статистики у Донецькій області від 25.07.2024 № 01-02/743-24 у зв'язку із військовою агресією Російської Федерації проти України, згідно з положеннями пункту 1 Закону України від 03.03.2022 р. № 2115-IX «Про захист інтересів суб'єктів подання звітності та інших документів у період дії воєнного стану або стану війни» фізичні особи, фізичні особи-підприємці, юридичні особи під час воєнного стану або стану війни та протягом трьох місяців після його припинення мають право не подавати статистичну та фінансову звітність. Інформація про утворення відходів по Донецькій області у 2023 році сформована на основі фактично поданих підприємствами звітів за формою державного статистичного спостереження № 1-відходи (річна) «Звіт про відходи». Рівень звітування становив 68,6%. Дані наведено за місцезнаходженням (реєстрації) підприємств. Інформація наведена без урахування тимчасово окупованих Російською Федерацією територій та частини територій, на яких ведуться (велися) бойові дії.

** Відповідно до листа Головного управління статистики у Донецькій області від 25.07.2024 № 01-02/743-24 планом державних статистичних спостережень на відповідний рік, затвердженим Кабінетом Міністрів України, інформація щодо загальних обсягів відходів, накопичених протягом експлуатації у спеціально відведених місцях чи об'єктах (місцях видалення відходів), починаючи з даних за 2021 рік, не передбачена.

За останньою наявною офіційною державною статистичною інформацією на початок 2021 року загальний обсяг відходів, накопичених протягом експлуатації у спеціально відведених місцях чи об'єктах (місцях видалення відходів) у Донецькій області складав 800156,1 тис. т відходів I-IV класів небезпеки.

Проте фактично їх значно більше, оскільки статистична звітність не враховує відходів, що накопичені на об'єктах, які були виведені з експлуатації, тобто відходів тих підприємств, що накопичували відходи виробництва протягом своєї діяльності, але на теперішній час не функціонують. Найбільше відходів накопичено у містах області, на території яких сконцентровані підприємства добувної промисловості, чорної металургії, хімічної та машинобудівної промисловості.

Відповідно до листа Головного управління статистики у Донецькій області від 25.07.2024 № 01-02/743-24 планом державних статистичних спостережень на відповідний рік, затвердженим Кабінетом Міністрів України, інформація

щодо загальних обсягів відходів, накопичених протягом експлуатації у спеціально відведених місцях чи об'єктах (місцях видалення відходів), починаючи з даних за 2021 рік, не передбачена.

Територія Донецької області повністю включена до Переліку територій, на яких ведуться (велися) бойові дії або тимчасово окупованих Російською Федерацією, затвердженого наказом Міністерства з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України від 22 грудня 2022 року № 309 (із змінами), зареєстрованим в Міністерстві юстиції України 23 грудня 2022 р. за № 1668/39004.

Щоденно відбуваються руйнування об'єктів житлового фонду та інфраструктури області, що призводить до утворення відходів від руйнувань. Також пошкодження зазнають спеціалізована техніка та обладнання для збору побутових відходів комунальних підприємств області, об'єкти поводження з відходами.

Управління відходами від руйнувань в Донецькій області організовано відповідно до Порядку поводження з відходами, що утворились у зв'язку з пошкодженням (руйнуванням) будівель та споруд внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій або проведенням робіт з ліквідації їх наслідків, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 27 вересня 2022 року № 1073 (далі – Порядок).

Військові адміністрації населених пунктів області організовують облік відходів від руйнувань відповідно до вимог Порядку.

Станом на 01.01.2024 року обліковано 57050,095 м³ та 1826,51 т.

Зберігати відходи від руйнувань відповідно до Порядку можливо на наявних об'єктах поводження з відходами, у кількості, що не перевищує відповідних норм і правил їх експлуатації, або за відсутності таких об'єктів на місцях тимчасового зберігання.

Існуючі об'єкти поводження з відходами, що представляють собою звалища та полігони побутових відходів не в змозі прийняти значної кількості відходів від руйнувань. Наразі в більшості випадків відходи від руйнувань залишаються за місцем утворення.

Відповідно до пункту 25 Порядку, з метою запобігання та зменшення негативного впливу відходів від руйнувань на навколишнє природне середовище та здоров'я людини, розпорядженням голови облдержадміністрації, начальника обласної військової адміністрації від 23.08.2023 № 397/5-23 було прийнято рішення про розміщення одного місця тимчасового зберігання відходів від руйнувань на території Краматорської міської територіальної громади Краматорського району Донецької області.

2. Поводження з відходами (збирання, зберігання, утилізація та видалення)

Основні показники поведження з відходами I-IV класів небезпеки (тис. т)

Таблиця 8.4

№ з/п	Показники		2020* рік	2021* рік	2022* рік	2023** рік
1.	Утворено	<u>1-3 кл.</u> 4 кл.	<u>145,3</u> 26835,9	<u>144,1</u> 23323,8	<u>2,9</u> 7168,8	<u>0,504</u> 5095,4
2.	Одержано від інших підприємств	<u>1-3 кл.</u> 4 кл.	<u>34,7</u> 5247,9	<u>14,6</u> 5381,02	<u>0,016</u> 667,6	відомості відсутні
3.	Використано (утилізовано)	<u>1-3 кл.</u> 4 кл.	<u>70,7</u> 4593,1	<u>69,8</u> 4256,2	<u>0,21</u> 4,5	відомості відсутні
4.	Оброблено, у т.ч.					
4.1.	Відновлено	<u>1-3 кл.</u> 4 кл.	відомості відсутні	відомості відсутні	відомості відсутні	<u>0,0028</u> 4,354
4.2.	Спалено, у т.ч.	<u>1-3 кл.</u> 4 кл.	<u>0,02</u> 2,04	<u>0,0</u> 1,79	<u>0,0</u> 0,003	<u>0,0</u> 0,0003
4.2.1.	з метою виробництва енергії або матеріальних продуктів	<u>1-3 кл.</u> 4 кл.	<u>0,02</u> 2,04	<u>0,0</u> 1,79	<u>0,0</u> 0,003	<u>0,0</u> 0,0003
4.3.	Видалено у спеціально відведені місця та об'єкти	<u>1-3 кл.</u> 4 кл.	<u>33,4</u> 19025,7	<u>19,104</u> 19176,4	<u>0,012</u> 6980,4	<u>0,012</u> 5052,3
5.	Передано іншим підприємствам	<u>1-3 кл.</u> 4 кл.	<u>59,3</u> 5605,7	<u>53,4</u> 6410,8	<u>0,27</u> 547,3	відомості відсутні
6.	Направлено в місця неорганізованого складування за межі підприємств	<u>1-3 кл.</u> 4 кл.	відомості відсутні	відомості відсутні	відомості відсутні	відомості відсутні
7.	Накопичено протягом експлуатації у місцях видалення відходів на кінець року	<u>1-3 кл.</u> 4 кл.	<u>815,7</u> 799340,4	відомості відсутні***	відомості відсутні***	відомості відсутні***

* За даними Головного управління статистики у Донецькій області (без урахування частини тимчасово окупованої території у Донецькій області), відповідно до поданих підприємствами звітів за формою державного статистичного спостереження № 1-відходи (річна) «Звіт про утворення та поведження з відходами».

** Відповідно до листа Головного управління статистики у Донецькій області від 25.07.2024 № 01-02/743-24 у зв'язку із військовою агресією Російської Федерації проти України, згідно з положеннями пункту 1 Закону України від 03.03.2022 р. № 2115-IX «Про захист інтересів суб'єктів подання звітності та інших документів у період дії воєнного стану або стану війни» фізичні особи, фізичні особи-підприємці, юридичні особи під час воєнного стану або стану війни та протягом трьох місяців після його припинення мають право не подавати статистичну та фінансову звітність. Інформація про утворення відходів по Донецькій області у 2023 році сформована на основі фактично поданих підприємствами звітів за формою державного статистичного спостереження № 1-відходи (річна) «Звіт про відходи». Рівень звітування становив 68,6 %. Дані наведено за місцезнаходженням (реєстрації) підприємств. Інформація наведена без урахування тимчасово окупованих Російською Федерацією територій та частини територій, на яких ведуться (велися) бойові дії.

*** Відповідно до листа Головного управління статистики у Донецькій області від 25.07.2024 № 01-02/743-24 планом державних статистичних спостережень на відповідний рік, затвердженим Кабінетом Міністрів України, інформація щодо загальних обсягів відходів, накопичених протягом експлуатації у спеціально відведених місцях чи об'єктах (місцях видалення відходів), починаючи з даних за 2021 рік, не передбачена.

Утворення побутових відходів та обсяги їх накопичення за останні 4 роки згідно з формою звітності № 1-ТПВ «Звіт про поводження з твердими побутовими відходами», затвердженою наказом Мінбуду України від 19.09.2006 р. № 308 за погодженням з Держкомстатом України від 14.11.2006 р. (далі – форма № 1-ТПВ), наведено у таблиці 8.3.

Утворення побутових відходів та обсяги їх накопичення*

Таблиця 8.3

	2020 рік (на 01.01.2021)	2021 рік (на 01.01.2022)	2022 рік (на 01.01.2023)	2023 рік (на 01.01.2024)
Зібрано побутових відходів, тис. т	538,148	702,48	158,269	200,551
Накопичення побутових відходів, тис. т	19031,855	19604,763	16876,662	19706,476

* Інформація наведена без урахування тимчасово окупованих Російською Федерацією територій Донецької області та частини територій, на яких ведуться (велися) активні бойові дії.

Основним способом поводження з побутовими відходами залишається їх захоронення на полігонах/звалищах. Відповідно до форми № 1-ТПВ у 2023 році в Донецькій області захоронено 200 965,31 т твердих побутових відходів на 10 полігонах/звалищах загальною площею 115,06 га.

За інформацією, отриманою від військових адміністрацій населених пунктів області, для складання звіту відповідно до наказу Міністерства розвитку громад та територій України від 16.12.2019 № 312 «Про здійснення моніторингу стану розрахунків за житлово-комунальні послуги та інших показників у сфері житлово-комунального господарства», контейнери для роздільного збирання ресурсоцінних компонентів побутових відходів встановлені в 32 населених пунктах Донецької області (інформація наведена за виключенням територій активних бойових дій та територій тимчасово окупованих Російською Федерацією, що визначені наказом Міністерства з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України від 22.12.2022 № 309 «Про затвердження Переліку територій, на яких ведуться (велися) бойові дії або тимчасово окупованих Російською Федерацією», зареєстрованим в Міністерстві юстиції України 23 грудня 2022 р. за № 1668/39004 (із змінами).

Всього у 2023 році роздільно зібрано 493,72 м³ ресурсоцінних компонентів побутових відходів, що на 58,6 % менше ніж у 2022 році (841,55 м³). Здебільшого роздільно збирається скло та полімери.

Реформуванню системи управління побутовими відходами в Донецькій області приділяється значна увага, проте збройна агресія Російської Федерації проти України, що триває, заважає подальшому її розвитку. У зв'язку із веденням активних бойових дій, раніше запроваджений в деяких населених пунктах області роздільний збір, у 2023 році не здійснювався.

У 2016-2020 роках в Донецькій області тривала реалізація заходів Програми поводження з відходами в Донецькій області на 2016-2020 роки (далі – Програма), яка була розроблена з метою подолання негативних

тенденцій в сфері поводження з відходами в області та затверджена розпорядженням голови облдержадміністрації, керівника обласної військово-цивільної адміністрації від 22 вересня 2016 року № 836 (із змінами). Програмою було поставлено за мету здійснити план заходів щодо побудови ефективної системи управління в галузі поводження з побутовими відходами на території області та знизити негативний вплив на навколишнє природне середовище і здоров'я населення.

Позитивні зрушення у сфері поводження з відходами, що відбулися за час реалізації Програми:

розпочата робота зі створення інфраструктури у сфері поводження з відходами (розпочато будівництво сортувальних потужностей);

розширилася мережа регіональних полігонів ТПВ;

зміцнена матеріальна база комунальних підприємств області (кількість сміттєвозів зросла на 88 одиниць);

відбувається сортування побутових відходів на спеціалізованих станціях.

В рамках Програми за рахунок коштів обласного фонду охорони навколишнього природного середовища збудовано 3 регіональні полігони ТПВ, реконструйоване сміттесортувальне підприємство, ліквідовано неорганізоване звалище з наступною рекультивацією порушених земель.

Через збройну агресію Російської Федерації проти України на тимчасово окупованих територіях Донецької області залишились регіональний полігон ТПВ у м. Волноваха та сміттєперевантажувальна станція з сортувальним обладнанням у м. Бахмут, що будувалися в рамках Програми та не були введені в експлуатацію.

Незавершеними залишаються будівництво сміттесортувальної та сміттєперевантажувальної станцій на територіях Олександрівської селищної територіальної громади та Добропільської міської територіальної громади відповідно, а також рекультивація полігону ТПВ у м. Слов'янськ.

До повномасштабного вторгнення Російської Федерації в області була наявна інфраструктура для здійснення ліцензійної діяльності зі збирання небезпечних відходів, яка являла собою низку підприємств, що здійснювали збирання відпрацьованих батарей свинцевих акумуляторів, відпрацьованих нафтопродуктів, відходів, що містять свинець або сполуки свинцю, цинкових залишків, гальванічних шлаків, відпрацьованих каталізаторів, відходи кислотних розчинів та інші для подальшої їх передачі на переробку.

Динаміка наявності непридатних та заборонених до використання пестицидів та агрохімікатів*

Таблиця 8.5

Донецька область	2020 рік	2021 рік	2022 рік	2023 рік**
Наявність пестицидів, т/л	4,004 т та 231,6 л	4,004 т та 231,6 л	4,004 т та 231,6 л	2,004 т та 231,6 л

* Без урахування тимчасово окупованих Російською Федерацією територій Донецької області та частини територій, на яких ведуться (велися) активні бойові дії.

** За даними військових адміністрацій населених пунктів.

За даними військових адміністрацій населених пунктів на території Донецької області, на якій органи державної влади здійснюють свої повноваження, станом на початок 2024 року залишилось 2,004 т та 231,6 л непридатних та заборонених до використання пестицидів та агрохімікатів, а саме:

123,6 л – Краматорський район (Іллінівська сільська територіальна громада, с. Стара Миколаївка). Власник – ТОВ «Сортове насіння Еліт». Стан складу – добрий;

0,004 т та 108 л – Краматорський район (Іллінівська сільська територіальна громада, с. Іллінівка). Власник – СТОВ «Імпульс». Стан складу – добрий;

2,0 т – Бахмутський район (Бахмутська міська територіальна громада, с. Іванівське). Власник – ТДВ «Красносільське». Стан складу – незадовільний. (оскільки с. Іванівське Бахмутської міської територіальної громади знаходиться в зоні ведення активних бойових дій, інформація зазначена станом на 01.01.2023).

У 2023 році з території області вивезення на утилізацію та знешкодження непридатних пестицидів не здійснювалось.

3. Транскордонне перевезення небезпечних відходів

Згідно зі статтею 197 Митного кодексу України на окремі товари встановлюються обмеження щодо їх переміщення через митний кордон України. Пропуск таких товарів через митний кордон України та/або їх випуск залежно від вимог відповідного закону здійснюються митними органами на підставі отриманих від державних органів, інших установ та організацій, уповноважених на здійснення дозвільних або контрольних функцій щодо переміщення товарів, транспортних засобів комерційного призначення через митний кордон України, з використанням механізму «єдиного вікна» відповідних дозвільних документів.

Відповідно до даних, які оприлюднено на сайті Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України, суб'єкти господарювання, що функціонують на території Донецької області отримували повідомлення (письмову згоду) на транскордонне перевезення небезпечних відходів відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 13 липня 2000 р. № 1120 «Про затвердження Положення про контроль за транскордонними перевезеннями небезпечних відходів та їх утилізацією/видаленням і Жовтого та Зеленого переліків відходів». Відповідний перелік наведено у таблиці 8.6.

**Перелік суб'єктів господарювання,
що отримували у 2023 році повідомлення (письмову згоду)
на транскордонне перевезення небезпечних відходів**

Таблиця 8.6

№ з/п	Повідомник	Експорт, імпорт, транзит	Назва відходів	Кількість відходів, т	Дата видачі	Анулювання/переоформлення/термін дії
1	2	3	4	5	6	7
1.	ТОВ «МЕГАТЕКС»	імпорт	брухт та відходи свинцевих акумуляторних батарей	3000	24.01.2023	дійсне до 31.12.2023
2.	ТОВ «МЕГАТЕКС»	імпорт	брухт та відходи свинцевих акумуляторних батарей	2000	25.01.2023	дійсне до 31.12.2023
3.	ТОВ «МЕГАТЕКС»	імпорт	брухт та відходи свинцевих акумуляторних батарей	1000	07.07.2023	дійсне до 25.05.2024
4.	ТОВ «МЕГАТЕКС»	імпорт	брухт та відходи свинцевих акумуляторних батарей	2000	07.07.2023	дійсне до 31.12.2023
5.	ТОВ «МЕГАТЕКС»	імпорт	брухт та відходи свинцевих акумуляторних батарей	1000	07.07.2023	дійсне до 25.05.2024
6.	ТОВ «МЕГАТЕКС»	імпорт	брухт та відходи свинцевих акумуляторних батарей	1000	07.07.2023	дійсне до 31.12.2023
7.	ТОВ «МЕГАТЕКС»	імпорт	брухт та відходи свинцевих акумуляторних батарей	3000	07.07.2023	дійсне до 25.05.2024

4. Державна політика та заходи у сфері поводження з відходами

Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 08 листопада 2017 року № 820-р схвалено Національну стратегію управління відходами в Україні до 2030 року (далі – Стратегія), яка запроваджує в Україні європейські принципи поводження із усіма видами відходів: твердими побутовими, промисловими, будівельними, небезпечними, відходами сільського господарства тощо. Це

перший стратегічний документ національного рівня, який визначає цілісну державну політику у сфері поводження з відходами.

Метою Стратегії є впровадження системного підходу до поводження з відходами на державному та регіональному рівнях, зменшення обсягів утворення відходів шляхом збільшення обсягу їх переробки та повторного використання. Її реалізація сприятиме впровадженню системи управління відходами на інноваційних засадах, розробленню відповідного законодавства, покращенню стану навколишнього природного середовища, а також санітарного та епідемічного благополуччя населення. Планується залучення інвестицій у сферу поводження з відходами, створення сучасної інфраструктури, запровадження новітніх технологій, зменшення обсягів їх захоронення на полігонах тощо.

Стратегія передбачає створення до 2030 року 800 нових потужностей із переробки вторинної сировини, утилізації та компостування біовідходів, зменшення загального обсягу захоронення побутових відходів з 95% до 30%, мінімізацію загального обсягу відходів, що захоронюються, з 50% до 35%, а також створення мережі з 50 регіональних полігонів, які відповідатимуть вимогам Директиви 1999/31/ЄС від 26 квітня 1999 року про захоронення відходів.

На виконання розпорядження Кабінету Міністрів України від 20 лютого 2019 року № 117-р «Про затвердження Національного плану управління відходами до 2030 року» та розпорядження голови Донецької облдержадміністрації, керівника обласної військово-цивільної адміністрації від 18 травня 2020 року № 506/5-20 «Про розробку Регіонального плану управління відходами в Донецькій області на період до 2030 року та утворення робочої групи з підготовки пропозицій до нього» в області у 2021 році була розпочата робота з розробки Регіонального плану управління відходами в Донецькій області на період до 2030 року.

Однак, у зв'язку із початком широкомасштабної збройної агресії Російської Федерації проти України, веденням на території Донецької області активних бойових дій та тимчасової окупації частини населених пунктів Донецької області робота із розробки проекту Регіонального плану управління відходами в Донецькій області на період до 2030 року була призупинена.

9. Екологічна безпека

1. Екологічна безпека як складова національної безпеки

Екологічна безпека це такий стан навколишнього природного середовища, при якому забезпечується попередження погіршення екологічної обстановки та виникнення небезпеки для здоров'я людей. Екологічна безпека територій і акваторій є складовою загальної безпеки життєдіяльності.

Екологічна безпека є компонентом національної безпеки, що гарантує захищеність життєво важливих інтересів людини, суспільства, держави та довкілля від реальних чи потенційних загроз, що їх створюють природні чи антропогенні чинники.

Згідно з частиною першою статті 50 Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища» екологічна безпека гарантується громадянам України здійсненням широкого комплексу взаємопов'язаних політичних, економічних, технічних, організаційних, державно-правових та інших заходів.

Екологічна безпека ускладнюється веденням військових дій на території Донецької області та наявністю антропогенного та техногенного навантаження.

2. Об'єкти підвищеної небезпеки

За даними Головного управління Державної служби України з надзвичайних ситуацій у Донецькій області відповідно до Порядку ідентифікації об'єктів підвищеної небезпеки та їх обліку, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 13.09.2022 № 1030 «Деякі питання ідентифікації об'єктів підвищеної небезпеки», станом на 01.01.2024 на території Донецької області в Реєстрі об'єктів підвищеної небезпеки зареєстровано 25 об'єктів підвищеної небезпеки, з яких: 1 класу – відсутні, 2 класу – відсутні, 3 класу – 25 об'єктів (10 – АЗС ТОВ «ЛАФАР РІТЕЙЛ», 2 – БП АЗС ФОП Соловйова Т.В., 3 – АЗС ТОВ «НАФТОГАЗТОРГ», 8 – БП АЗС ТОВ «НОВАКС ТРЕЙД», 2 – БП АЗС ФОП Плєсканьов С.І.).

3. Радіаційна безпека

На території Донецької області відсутні атомні електростанції, промислові та дослідні реактори, а також спеціалізовані підприємства, які займаються збором та захороненням радіоактивних відходів.

Основний ризик у радіаційній безпеці території стосується використання джерел іонізуючого випромінювання (далі – ДІВ) в промислових галузях та у медицині.

Промислові галузі, такі як вугільна, металургійна та гірничодобувна, використовують ДІВ для контролю якості продукції, вимірювання та дослідження матеріалів тощо. У медицині ДІВ застосовуються для діагностики і лікування різних захворювань.

Кожна галузь має власні особливості у використанні ДІВ, що вимагає захисту для людей, які працюють з ними. Забезпечення радіаційного захисту людей та навколишнього середовища є важливим завданням державного регулювання.

Функції державного регулювання на території Донецької області виконує Південно-східна інспекція з ядерної та радіаційної безпеки (на правах самостійного управління) Державної інспекції ядерного регулювання України (далі – Південно-східна інспекція).

Діяльність суб'єктів, що використовують ДІВ, здійснюється на підставі ліцензій на право провадження діяльності з використання ДІВ, виданих Держатомрегулювання та її територіальними органами.

На кінець 2023 року на території Донецької області мають ліцензії на використання ДІВ 239 суб'єктів діяльності в сфері використання ядерної енергії, в тому числі: 64 промислових підприємства, 169 медичних закладів та 6 ліцензіатів, які проводять технічне обслуговування ДІВ.

З метою запобігання незаконному обігу ДІВ, контролю за їх зберіганням, місцезнаходженням і переміщенням, аналізом якісного і кількісного складу, ДІВ реєструються в Державному реєстрі ДІВ та індивідуальних доз опромінення.

Станом на кінець 2023 року суб'єктами діяльності у сфері використання ядерної енергії у Донецькій області зареєстровано 2483 одиниць джерел іонізуючого випромінювання, що не звільнені від регулюючого контролю (660 радіонуклідних ДІВ та 1823 ДІВ генеруючого типу).

У результаті збройної агресії Російської Федерації, яка почалася у 2014 році, та подальшої ескалації бойових дій у 2022 році, близько 60% території Донецької області опинилась під контролем окупантів. Це спричинило втрату регулюючого контролю над суб'єктами використання радіонуклідних джерел іонізуючого випромінювання, які залишилися на тимчасово окупованій території.

На кінець 2023 року лише 7 суб'єктів діяльності Донецької області, які використовують радіонуклідні ДІВ, перебувають на території під контролем української влади. Ці підприємства використовують 112 закритих радіонуклідних ДІВ, переважно в сфері вугільної промисловості.

У 2023 році ДП «СКРЦ «СЛОВ'ЯНСЬКИЙ КУРОРТ» ПРАТ «УКРПРОФОЗДОРОВНИЦЯ" передано ТОВ «РАДОН МЕД» радіонуклідне ДІВ (генератор (барботеру) радону з радіонуклідом радій-226). Передача радіонуклідного ДІВ проведена з дотриманням всіх законодавчих вимог радіаційної безпеки.

Перелік підприємств, які використовують
радіонуклідні джерела іонізуючого випромінювання на території Донецької
області, підконтрольній українській владі

Таблиця 9.1

№ з/п	Суб'єкт	Юридична адреса
1	ДЕРЖАВНЕ ПІДПРИЄМСТВО «ВУГІЛЬНА КОМПАНІЯ «КРАСНОЛИМАНСЬКА»	85310, Донецька область, м. Покровськ, м. Родинське, вул. Перемоги, 9
2	ПРИВАТНЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО «ШАХТОУПРАВЛІННЯ «ПОКРОВСЬКЕ»	85300, Донецька обл., м. Покровськ, площа Шибанкова, 1 А
3	ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ «ЗБАГАЧУВАЛЬНА ФАБРИКА СВЯТО- ВАРВАРИНСЬКА»	85333, Донецька обл., Покровський р-н, с. Сергіївка, пр. Верхній, 44
4	ДЕРЖАВНЕ ПІДПРИЄМСТВО «ШАХТОУПРАВЛІННЯ «ПІВДЕННОДОНБАСЬКЕ № 1»	85670, Донецька обл., м. Вугледар, вул. Магістральна, 4
5	ДЕРЖАВНЕ ПІДПРИЄМСТВО «ШАХТА ІМ. М. С. СУРГАЯ»	85670, Донецька обл., м. Вугледар
6	КОМУНАЛЬНЕ НЕКОМЕРЦІЙНЕ ПІДПРИЄМСТВО «ОБЛАСНЕ ТЕРИТОРІАЛЬНЕ МЕДИЧНЕ ОБ'ЄДНАННЯ М. КРАМАТОРСЬК»	84307, Донецька обл., м. Краматорськ, вул. Олекси Тихого, 31
7	ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ «ЕЛЕКТРОСТАЛЬ»	85612, Донецька обл., м. Курахове, Промислова зона, 70

У зв'язку із обмеженнями, що діють на період воєнного стану, планові інспекційні перевірки виконання вимог чинного законодавства, норм, правил з ядерної та радіаційної безпеки при здійсненні діяльності у сфері використання ядерної енергії підприємств, установ та організацій протягом 2023 року Південно-східною інспекцією не проводились.

Поточний аналіз стану забезпечення радіаційної безпеки у суб'єктів діяльності, які здійснюють діяльність з використання ДІВ на території Донецької області, підконтрольних українській владі, здійснювався шляхом аналізу звітних документів ліцензіатів, аналізу документів, які подаються заявниками на видачу (внесення змін) ліцензій на провадження окремих видів діяльності у сфері використання ядерної енергії.

За результатами аналізу звітів спостерігається збільшення порушень суб'єктами господарювання дозвільного принципу використання ядерної енергії, зокрема, в частині експлуатації ДІВ, отриманих у якості гуманітарної допомоги, використання яких не передбачено умовами діючих ліцензій. Також погіршилась ситуація з проведенням регулярного технічного обслуговування (випробовування ДІВ) та дозиметричного контролю. Ці порушення фіксуються переважно у суб'єктів діяльності, які продовжують працювати зоні ведення бойових дій, що ускладнює доступ спеціалізованих організацій для проведення цих видів робіт. Південно-східною інспекцією вживаються відповідні заходи,

які спрямовані на мінімізацію таких випадків та приведення діяльності ліцензіатів у відповідність до вимог чинного законодавства.

Поводження з радіоактивними відходами

За інформацією Південно-східної інспекції на кінець 2023 року на території Донецької області, підконтрольній українській владі, відсутні радіоактивні відходи, які можуть утворюватися на підприємствах при використанні ДІВ, за виключенням епізодичних випадків виявлення ДІВ, термін експлуатації яких закінчився в період після введення воєнного стану, що унеможливило залучення спеціалізованої організації для проведення обстеження технічного стану ДІВ з метою продовження терміну експлуатації.

4. Екологічна безпека на територіях, які зазнали впливу внаслідок збройної агресії проти України

Ведення активних бойових дій на території Донецької області при наявності великої кількості екологічно небезпечних підприємств та об'єктів значно збільшує ризики виникнення аварійних ситуацій на промислових підприємствах та інфраструктурних об'єктах, що призводить до додаткового забруднення навколишнього природного середовища.

Відповідно до пункту 2 Порядку визначення шкоди та збитків, завданих Україні внаслідок збройної агресії Російської Федерації (далі – Порядок), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 20.03.2022 № 326, Державною екологічною інспекцією у Донецькій області (далі – ДЕІ у Донецькій області) протягом 2023 року здійснювалось визначення шкоди та збитків. У зв'язку із тим, що на території Донецької області продовжуються бойові дії у ДЕІ у Донецькій області відсутня повна інформація для обчислення шкоди та збитків довіллю, тому розрахунки не є остаточним. Повну шкоду довіллю можливо буде оцінити після настання безпечних умов (припинення бойових дій, деокупація, очищення від вибухонебезпечних предметів тощо).

Шкода, завдана земельним ресурсам

Ведення активних бойових дій призвело до руйнувань будівель та споруд, що в свою чергу призвело до засмічення земельних ділянок відходами від руйнувань на територіях населених пунктів, промислових підприємств та об'єктів інфраструктури, сільськогосподарських господарств.

Відходи від руйнувань можуть містити у своєму складі компоненти, що виявляють властивості небезпечні для довкілля та здоров'я населення, проникають в ґрунт та підземні води, потрапляють до атмосферного повітря, розповсюджуючи забруднення.

Шкода, завдана земельним ресурсам, – напрям, що включає шкоду від пошкодження і знищення родючого шару ґрунту та шкоду, зумовлену забрудненням і засміченням земельних ресурсів.

Основні показники, які оцінюються: витрати на рекультивацію земель, які були порушені внаслідок бойових дій, будівництво, облаштування та утримання інженерно-технічних і фортифікаційних споруд, огорож, прикордонних знаків, прикордонних просік, комунікацій для облаштування державного кордону; збитки, завдані власникам (землекористувачам) земельних ділянок сільськогосподарського призначення; витрати на відновлення меліоративних систем; шкода, завдана ґрунтам та земельним ділянкам внаслідок забруднення ґрунтів речовинами, які негативно впливають на їх родючість та інші корисні властивості; шкода, завдана ґрунтам та земельним ділянкам внаслідок засмічення земельних ділянок сторонніми предметами, матеріалами, відходами та/або іншими речовинами.

Згідно з підпунктом 9 пункту 2 Порядку визначення шкоди та збитків, завданих Україні внаслідок збройної агресії Російської Федерації, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 20 березня 2022 року № 326, та Методики визначення розміру шкоди, завданої землі, ґрунтам внаслідок надзвичайних ситуацій та/або збройної агресії та бойових дій під час дії воєнного стану, затвердженої наказом Міндовкілля від 04.04.2022 № 167, протягом 2023 року Державна екологічна інспекція у Донецькій області здійснила 107 розрахунків шкоди заподіяної внаслідок засмічення земельних ділянок сторонніми предметами, матеріалами, відходами та/або іншими речовинами на загальну суму 19 млрд 963 млн 012 тис. грн.

Втрати надр

Втрати надр – напрям, що включає втрати надр, завдані самовільним їх користуванням.

Основні показники, які оцінюються: обсяг самовільного, зокрема незаконного, користування надрами; збитки, завдані внаслідок самовільного користування надрами.

Порядок розрахунку розміру збитків, заподіяних державі в результаті самовільного користування надрами на тимчасово окупованих територіях та на іншій території України внаслідок збройної агресії Російської Федерації (далі – збитки) передбачений розділом V Методики визначення розмірів відшкодування збитків, заподіяних державі внаслідок самовільного користування надрами, затвердженої наказом Міндовкілля від 15.09.2022 № 366.

Відповідальними за визначення збитків за наведеним показником є Державна служба геології та надр України (далі – Держгеонадра).

Інформація щодо втрати надр на момент підготовки щорічної доповіді про стан навколишнього природного середовища Донецької області у 2023 році відсутня.

Збитки, завдані водним ресурсам

Активні бойові дії на території Донецької області завдають колосальної шкоди водогосподарській інфраструктурі: на території області відбувається руйнування гребель, дамб та інших гідротехнічних споруд, що призводить до втрат води та підтоплення населених пунктів. Це створює суттєвий вплив на екосистему басейнів річок та завдає збитків водогосподарській інфраструктурі і водним об'єктам Донецької області.

Основною проблемою забруднення водних об'єктів є руйнування/пошкодження/припинення діяльності очисних споруд, що очищують стоки перед скиданням у водні об'єкти, руйнування гідротехнічних споруд, водогосподарських систем та систем зливової каналізації.

Наказом Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України від 21.07.2022 № 252 затверджено Методику визначення збитків, заподіяних внаслідок забруднення та/або засмічення вод, самовільного користування водними ресурсами (далі – Методика).

Збитки, завдані водним ресурсам – напрям, що включає забруднення, засмічення, вичерпання та інші дії щодо водних ресурсів, які можуть погіршити умови водопостачання, завдати шкоди здоров'ю людей, спричинити зменшення рибних запасів та інших об'єктів водного промислу, погіршення умов існування диких тварин, зниження родючості ґрунтів та інші несприятливі явища внаслідок зміни фізичних і хімічних властивостей вод, зниження їх здатності до природного очищення, порушення гідрологічного і гідрогеологічного режиму вод.

Відповідальною за визначення шкоди та збитків за наведеним напрямом є Держекоінспекція, яка веде облік кількості та сум розрахованих збитків.

Внаслідок бойових дій у травні 2023 року було пошкоджено греблю Карлівського водосховища, розташованого в Покровському районі Донецької області, що призвело до втрат води в об'ємі 9,142 млн м³.

Відповідно до зазначеної Методики розрахунки розмірів збитків, заподіяних державі внаслідок руйнування гідроспоруди, протягом 2023 року Державною екологічною інспекцією у Донецькій області не проводились.

Шкода, завдана атмосферному повітрю

Відповідно до підпункту 12 пункту 2 Порядку визначення шкоди та збитків, завданих Україні внаслідок збройної агресії Російської Федерації, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 20.03.2022 № 326, шкода, завдана атмосферному повітрю, – напрям, що включає шкоду, завдану викидами забруднюючих речовин в атмосферне повітря.

Основним показником, який оцінюється, є обсяг неорганізованих викидів.

Визначення шкоди та збитків, завданих атмосферному повітрю, здійснюється відповідно до Методики розрахунку неорганізованих викидів забруднюючих речовин або суміші таких речовин в атмосферне повітря внаслідок виникнення надзвичайних ситуацій та/або під час дії воєнного стану

та визначення розмірів завданої шкоди, затвердженою наказом Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України від 13 квітня 2022 року № 175.

Державною екологічною інспекцією у Донецькій області у 2023 році здійснено 786 розрахунків розмірів внаслідок шкоди, завданої викидами забруднюючих речовин в атмосферне повітря на загальну суму 15 млрд 013 млн 864 тис. 454 грн.

Втрати лісового фонду

У 2023 році територіальні громади, на яких знаходились значні площі державних підприємств лісового господарства Донецької області були деокуповані. Ведення активних бойових дій на території державного лісового фонду призвело до значного збільшення кількості лісових пожеж. Інфраструктурні об'єкти лісового господарства зазнали значних втрат та нищення внаслідок військової агресії, що унеможливило забезпечення сталого і невиснажливого використання лісових ресурсів, відтворення природних екологічних систем.

Значних пошкоджень зазнали лісові насадження ДП «Лиманське лісове господарство», які входять до складу національного природного парку «Святі Гори». Моніторинг стану лісів ведеться за допомогою продукту FIRMS від NASA (дистанційне виявлення лісових пожеж за допомогою супутникового спостереження). Інформація про кількість пошкоджених дерев та їх характеристики встановлюється аналітичним шляхом на основі матеріалів лісовпорядкування та відповідних нормативів для таксації насаджень.

Обсяги шкоди та збитків, завданих лісовому фонду України внаслідок збройної агресії Російської Федерації, встановлюються відповідними комісіями згідно з Методикою визначення шкоди та збитків, заподіяних лісовому фонду внаслідок збройної агресії Російської Федерації, затвердженою наказом Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України від 05.10.2022 № 414, за Методикою визначення шкоди та збитків, завданих територіям та об'єктам природно-заповідного фонду внаслідок збройної агресії Російської Федерації, затвердженою наказом Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України від 13.10.2022 № 424.

Розпорядження голови облдержадміністрації, начальника обласної військової адміністрації від 29.03.2023 № 116/5-23 «Про організацію роботи щодо встановлення та фіксації фактів заподіяння шкоди та збитків, завданих лісовому фонду Донецької області внаслідок збройної агресії Російської Федерації проти України», згідно з яким протягом квітня-червня 2023 року розпорядженнями голів районних державних адміністрацій, начальників районних військових адміністрацій створено комісії з встановлення фактів заподіяння шкоди та збитків земельним ділянкам лісогосподарського призначення, захисним насадженням лінійного типу, лісовим розсадникам, лісовим культурам та мисливським угіддям в Краматорському та Покровському районах у розрізі територіальних громад, а також районна комісія у Маріупольському районі. Бахмутська та Волноваська

райдержадміністрації, районні військові адміністрації повідомили про недоцільність створення на даний час відповідних комісій через тимчасову окупацію, масовані обстріли та нестабільну безпекову ситуацію на території відповідних районів.

На даний час доступ до лісів обмежений або взагалі зовсім відсутній, тому комісійне обстеження на предмет встановлення фактів заподіяння шкоди та збитків земельним ділянкам лісогосподарського призначення, захисним насадженням лінійного типу, лісовим розсадникам, лісовим культурам та мисливським угіддям на даний час неможливо.

У зв'язку з цим, протягом 2023 року до створених комісій повідомлень щодо фактів заподіяння шкоди від власників та користувачів вищезазначених земельних ділянок, користувачів мисливських угідь не надходило.

Акти про факти заподіяння шкоди та збитків земельним ділянкам лісогосподарського призначення, захисним насадженням лінійного типу, лісовим розсадникам, лісовим культурам та мисливським угіддям, а також їх масштаби, що встановлюються комісіями, до Південно-Східного міжрегіонального управління лісового та мисливського господарства не надходили.

Повне обстеження земельних ділянок лісогосподарського призначення, захисних насаджень лінійного типу, лісових розсадників, лісових культур та мисливських угідь з метою встановлення фактів заподіяння шкоди та збитків, буде можливим лише після настання безпечних умов (припинення бойових дій, деокупація, очищення від вибухонебезпечних предметів тощо).

Станом на 01.01.2024 року значна частина території лісогосподарських підприємств Донецької області знаходиться або знаходилась на території, тимчасово окупованій Російською Федерацією. За наявною інформацією площа лісів, пошкоджених пожежами на території ДП «Лиманське лісове господарство» в тому числі, національного природного парку «Святі Гори», за попередніми підрахунками складає майже 9 тис. га, інформація про кількість пошкоджених дерев та їх характеристики встановлена аналітичним шляхом на основі матеріалів лісовпорядкування та відповідних нормативів для таксації насаджень, оскільки значна частина території лісового фонду засмічена вибухонебезпечними предметами, потребує обстеження та розмінування.

У 2023 році внаслідок ворожих обстрілів та обставин, спричинених бойовими діями, на території лісогосподарських підприємств Донецької області виникло 29 лісових пожеж на загальній площі 33,01 га. При цьому гасіння пожеж унеможлиблювалось бойовими діями і постійними обстрілами лісу та лісогосподарської інфраструктури.

Збитки, завдані природно-заповідному фонду

Станом на 01.01.2024 на тимчасово окупованій території та в зоні активних бойових дій повністю або частково опинилися більш ніж 85 об'єктів природно-заповідного фонду загальною площею 44007,1743 га, зокрема, території відділень Українського степового природного заповідника НАН України,

національних природних парків «Меотида» та «Святі Гори», регіональних ландшафтних парків «Донецький кряж», «Зуївський» та «Меотида».

На території об'єктів природно-заповідного фонду виникають пожежі, забруднені ґрунти, пошкоджені природні комплекси, лісові насадження та майно.

За інформацією національного природного парку «Святі Гори» з 11894,5 га земель, наданих парку в постійне користування, наявність вибухонебезпечних предметів обстежено лише 85,0 га, що складає 0,72% цієї території. За попередніми підрахунками площа лісів, пошкоджених пожежами та внаслідок механічних пошкоджень, складає майже 18 тисяч гектарів. Крейдяні схили, які є унікальними для всієї Європи, понівечені. Вони всіяні, як і інша територія парку, нерозірваними снарядами.

На території національного природного парку «Святі Гори» проведення бойових дій та тимчасова окупація призвели до пожеж та механічного ушкодження лісів, знищення тваринного світу та забруднення водних ресурсів. В результаті влучань зруйновано значну частина адміністративних та робочих приміщень, а також знищено всю автомобільну техніку, протипожежну техніку та обладнання, будівлі протипожежної станції, систему виявлення лісових пожеж (телевізійну систему типу «ВПК-1600»). Триває відновлення роботи парку.

Протягом 2023 року службою державної охорони регіональних ландшафтних парків Донецької області було проведено 40 патрулювань з питань пожежної безпеки. Проведено 383 бесіди з населенням про пожежну безпеку та розповсюджено 303 листівки щодо профілактики виникнення та дій населення у разі виникнення пожеж. Після введення військового стану в країні всі бесіди переведені в дистанційний формат.

Протягом 2023 року на території регіональних ландшафтних парків сталося 2 займання загальною площею 13 га (внаслідок влучання боєприпасів).

Служба держохорони регіональних ландшафтних парків постійно у межах своїх повноважень та зважаючи на безпекову ситуації знаходиться на протипожежному чергуванні на території парків, контактуючи з підрозділами ДСНС і лісового господарства.

Починаючи з 24 лютого 2022 року і до теперішнього часу організоване відвідування територій регіональних ландшафтних парків не проводиться.

Відповідно до розпорядженням голови облдержадміністрації, начальника обласної військової адміністрації від 15.03.2023 № 95/5-23 «Про організацію роботи щодо визначення шкоди та збитків, завданих територіям та об'єктам природно-заповідного фонду Донецької області внаслідок збройної агресії Російської Федерації проти України» протягом квітня-червня 2023 року розпорядженнями голів районних державних адміністрацій, начальників районних військових адміністрацій створено комісії в Бахмутському, Волноваському, Краматорському, Покровському районах у розрізі територіальних громад та районна комісія у Маріупольському районі.

У зв'язку з військовою агресією Російської Федерації частина територій природно-заповідного фонду залишається тимчасово окупованою, засмічена

вибухонебезпечними предметами або перебуває в зоні активних бойових дій. За попередньою інформацією адміністрацій установ природно-заповідного фонду області на деяких природно-заповідних територіях мають місце випадки знищення та пошкодження природних комплексів та об'єктів.

У 2023 році відповідно до інформації, наданої адміністраціями установ природно-заповідного фонду (Українським степовим природним заповідником НАН України (відділення «Крейдова флора»), НПП «Святі Гори», РЛП «Клебан-Бик», «Краматорський» та «Слов'янський курорт») складено 5 актів комісійного встановлення та фіксації фактів заподіяння шкоди та збитків територіям установ природно-заповідного фонду, які направлені до Державної екологічної інспекції у Донецькій області для розрахунку шкоди та збитків, завданих територіям природно-заповідного фонду внаслідок збройної агресії Російської Федерації проти України.

Наприклад, Державною екологічною інспекцією у Донецькій області на підставі Акту від 01.12.2023 комісійного встановлення та фіксації фактів заподіяння шкоди на ділянках національного природного парку «Святі Гори» внаслідок збройної агресії Російської Федерації, розрахована заподіяна шкода, яка склала 108 млн 897 тис. 437 грн за знищення або пошкодження дерев та рослин, що мають здерев'яніле стебло (більше ніж більше 3000 дерев), та 13 млрд 039 млн 387 тис. 952 грн 30 коп за неорганізовані викиди забруднюючих речовин або суміші таких речовин в атмосферне повітря.

На підставі Акту від 01.12.2023 комісійного встановлення та фіксації фактів заподіяння шкоди на території регіонального ландшафтного парку «Краматорський», внаслідок збройної агресії Російської Федерації, розрахована заподіяна шкода, яка склала 2 млрд 551 млн 186 тис. 200 грн за знищення або пошкодження дерев та рослин, що мають здерев'яніле стебло.

Всього у 2023 році Державною екологічною інспекцією у Донецькій області виконано 5 розрахунків збитків, завданих природно-заповідному фонду, на суму 15 млрд 783 млн 273 тис. 695 грн.

10. Промисловість та її вплив на навколишнє природне середовище

1. Структура та обсяги промислового виробництва

З початком ведення бойових дій промислові підприємства області практично припинили виробничу діяльність. Крім того, підприємства ПрАТ «Маріупольський металургійний комбінат ім. Ілліча», ПрАТ «Металургійний комбінат «Азовсталь», ПрАТ «Авдіївський коксохімічний завод», ТОВ «Завод кольорових металів», ПрАТ «Машинобудівний завод «Вістек», ТОВ «Кнауф Гіпс Донбас», ТДВ «Сініат» опинилися на тимчасово окупованій Російською Федерацією території України.

Значна частина промислових підприємств області зазнали значних пошкоджень від ракетних обстрілів, а саме ПрАТ «Новокраматорський машинобудівний завод», ТОВ «Корум Дружківський машинобудівний завод», ПАТ «Енергомашспецсталь» та інші.

Деякі підприємства області перемістили виробничі потужності та здійснюють діяльність у більш безпечних регіонах України, зокрема, ПрАТ «Краматорський завод важкого верстатобудування», ТОВ «Корум Дружківський машинобудівний завод», ТОВ «Фурлендер Вінд Технолоджі», ТОВ «Завод автогенного обладнання Донмет» та інші.

У зв'язку із неможливістю проведення виробничої діяльності більшість підприємств вимушені були призупинити трудові відносини зі своїми працівниками, крім тих, які забезпечують збереження у працездатному стані об'єктів та комунікацій підприємств.

За даними Міненерго, у 2023 році вуглевидобувними підприємствами області, розташованими на території, підконтрольній українській владі, видобуто 9214,7 тис. тон вугілля, що на 41,8 тис. тон більше, ніж за 2022 рік. Державними вуглевидобувними підприємствами області видобуто 1000,7 тис. тон вугілля, що на 171,4 тис. тон менше, ніж за 2022 рік.

Вплив на навколишнє середовище

Гірничодобувна промисловість

Гірничодобувна промисловість, яка охоплює процеси виробництва (видобутку), перетворення, транспортування корисних копалин, є організаційно складною еколого-економічною та виробничо-технологічною системою, що активно впливає на довкілля.

Характерна особливість цього впливу полягає у багатоплановості (одночасний вплив на різні компоненти навколишнього середовища: атмосферу, гідросферу, літосферу, біосферу) та різноманітності характеру впливу (відчуження територій, спотворення ландшафтів, механічні порушення, хімічне та радіоактивне забруднення, теплові, радіаційні, акустичні та інші фізичні впливи).

Розробка вугільних родовищ у Донбасі ведеться більш 200 років. Протягом цього часу тут працювало понад 1000 шахт. Це створило велике навантаження і призвело до значного накопичення негативних факторів, що впливають на навколишнє природне середовище. Вплив гірничих робіт на навколишнє середовище пов'язаний з багаторічним нераціональним використанням природних ресурсів із застосуванням застарілих технологій і характеризується наступним:

- активізацією деформацій земної поверхні, утворенням провалів;
- зсувами зон активного газовиділення, неконтрольованим метановиділенням;
- порушенням гідрологічного режиму, підтопленням територій;
- забрудненням водного і повітряного басейнів, негативним впливом породних відвалів;
- знищенням ґрунтового і рослинного покриву на територіях, значно більших, ніж земельні відводи підприємств.

В області функціонують підприємства, які займаються видобутком та збагаченням кам'яного вугілля, вапняків, вапняків флюсових доломітизованих та доломітів, гіпсу, крейди та деяких інших корисних копалин.

Видобування та збагачення корисних копалин здійснюють шахти і шахтоуправління, шахтобудівні підприємства, збагачувальні фабрики, кар'єроуправління та інші. Можна виділити найбільші підприємства в цій галузі: ПАТ «ДТЕК ДОБРОПІЛЬСЬКА ЦЗФ», ПАТ «ДТЕК «ОКТЯБРСЬКА ЦЗФ», ТОВ «ДТЕК «ДОБРОПІЛЛЯВУГІЛЛЯ», ПрАТ «ШАХТОУПРАВЛІННЯ «ПОКРОВСЬКЕ» та інші.

Актуальною і гострою проблемою для Донецької області залишається негативний вплив на навколишнє природне середовище наслідків багаторічного інтенсивного видобутку вугілля і закриття у стислі терміни десятків глибоких нерентабельних шахт, діяльність яких призвела до незворотних змін у геологічному середовищі на великій території. Виробнича діяльність гірничодобувних підприємств призводить до погіршення екологічної ситуації в області.

Під час ліквідації (закриття) шахти проєктом ліквідації підприємства у деяких випадках необхідно передбачати тимчасове збереження шахтного водовідливу. Це пов'язано із запобіганням затопленню суміжних шахт і об'єктів, заболочуванню земної поверхні, порушенню гідрогеологічного режиму підземних вод. Вимоги правил безпеки для таких підприємств до водовідливного обладнання такі ж, як і на діючих шахтах.

На території Донецької області знаходиться половина вугільних підприємств України, що ліквідуються (38 шахт і 1 збагачувальна фабрика). На теперішній час переважна більшість цих підприємств (33 шахти і 1 збагачувальна фабрика) знаходяться на тимчасово окупованій Російською Федерацією території України.

До 2014 року заходи з ліквідації шахт здійснювалися державним підприємством «Донвуглереструктуризація». У 2014 році відповідно до наказу Міністерства енергетики України від 15.05.2014 № 358 створено державне

підприємство «Об'єднана компанія «Укрвуглереструктуризація». На території Донецької області заходи з ліквідації шахт здійснював відокремлений підрозділ ДП «ОК «Укрвуглереструктуризація» – Східна дирекція з ліквідації шахт.

На теперішній час відбувається реорганізація структури ДП «ОК «Укрвуглереструктуризація» шляхом приєднання ВП «Східна дирекція з ліквідації шахт» до ВП «Західна дирекція з ліквідації шахт».

Виконання природоохоронних заходів, передбачених проектами ліквідації, є проблемним питанням практично всіх шахт, що ліквідуються. Не виконуються в повному обсязі роботи з рекультивації земель промислових майданчиків, озеленення відвалів породи та роботи з ліквідації ставків-відстійників, що обумовлено систематичним бюджетним недофінансуванням.

Також не вирішеним залишається питання правонаступників рекультивованих земельних ділянок промислових майданчиків разом із породними відвалами.

Гірничодобувна промисловість здійснює також небезпечний вплив на якість водних ресурсів.

За даними державної звітності за формою 2ТП-водгосп (річна) забір води з природних водних об'єктів протягом 2023 року здійснювали 22 водокористувача, які здійснюють діяльність у сфері добувної промисловості, розроблення кар'єрів, добування кам'яного та бурого вугілля в об'ємі 45,875 млн м³, у т.ч. з підземних джерел – 45,734 млн м³, з яких – 45,527 млн м³ (99%) шахтно-кар'єрних.

Скид зворотних (стічних) вод до поверхневих водних об'єктів здійснювали 14 водокористувачів об'ємом 40,572 млн м³, з яких 26,069 млн м³ (63%) забруднених (9 водокористувачів).

Найбільший скид забруднених стічних вод здійснюють:

суббасейн Нижнього Дніпра:

ВП «Шахта «Курахівська» ДП «Селидіввугілля» – 5,94 млн м³;

ВП «Шахта «Україна» ДП «Селидіввугілля» – 2,328 млн м³;

ВП «Шахта 1-3 «Новгородівська» ДП «Селидіввугілля» – 1,93 млн м³;

ТДВ «Шахта «Білозерська» – 4,153 млн м³;

суббасейн Сіверського Дінця:

ДП «Вугільна компанія «Краснолиманська» – 2,164 млн м³;

ВП «Шахта «Центральна» ДП «Мирноградвугілля» – 4,291 млн м³;

ВП «Шахта «5/6» ДП «Мирноградвугілля» – 2,288 млн м³;

ВП «Шахта «Капітальна» ДП «Мирноградвугілля» – 1,507 млн м³;

ВП «Шахта 1-3 «Новгородівська» ДП «Селидіввугілля» – 2,24 млн м³;

Забір води з природних водних об'єктів за видом діяльності «Добування кам'яного та бурого вугілля» здійснювали 19 водокористувачів в об'ємі 45,856 млн м³, у т.ч. з підземних джерел – 45,715 млн м³, з яких 45,527 млн м³ (99%) шахтно-кар'єрних.

Забір води з природних водних об'єктів за видом діяльності «Добування інших корисних копалин і розроблення кар'єрів» здійснювали 3 водокористувача в об'ємі 0,019 млн м³ шахтно-кар'єрних вод.

Скид до поверхневих водних об'єктів не здійснювався.

Зі зворотними (стічними) водами підприємств добувної промисловості (добування кам'яного та бурого вугілля) було скинуто 32,07 тис. т забруднюючих речовин (без урахування сухого залишку), у тому числі: азот амонійний, БСК₅, завислі речовини, залізо, нафтопродукти, нітрати, нітроти, сульфати, фосфати, хлориди, ХСК.

Державні шахти, що здійснюють видобуток вугілля на підконтрольній українській владі території області мають постійний водоприплив від 200 до 600 м³/год кожна. Це стосується наступних шахт:

шахти «Капітальна», «5-6» та «Центральна» ДП «Мирноградвугілля»;

шахти «Торецька» та «Центральна» ДП «Торецьквугілля»;

шахти 1-3 «Новгородівська», «Курахівська», «Україна» та «Котляревська» ДП «Селидіввугілля»;

шахти «Алмазна», «Добропільська», «Новодонецька», «Білицька» та «Піонер» ДП «Добропільвугілля-видобуток»;

ДП «ВК «Краснолиманська».

Від початку військової агресії Російської Федерації проти України значних пошкоджень завдано ДП «Шахтоуправління «Південнодонбаське № 1» та ДП «Шахта ім. М. С. Сургая» (м. Вугледар). Виробничу діяльність та роботу водовідливних комплексів на цих підприємствах припинено. Стан гірничих виробок і устаткування невідомий. Здійснення оглядів пошкоджених підприємств та їх оцінка стане можливим за умов безпечного та безперешкодного доступу відповідних фахівців до таких підприємств.

Шахти ДП «Торецьквугілля» через пошкодження внаслідок обстрілів та безпекову складову переведено в режим підтримання життєдіяльності.

У м. Селидове протягом тривалого часу зазнають підтоплення ґрунтовими та шахтними водами, в основному у період паводків, приватні домогосподарства, розташовані уздовж річки Солена. Це обумовлено тим, що заплава та русло річки Солена, до якої у тому числі скидає воду шахта ім. Д. С. Коротченка, значно замулені, захаращені рослинністю, потребують розчищення та укріплення берегової лінії. В подальшому існуюча ситуація може призвести до просідання земної поверхні та виникнення провалів ґрунту.

Найбільш проблемною є ситуація у м. Торецьк, на території якого розташовані 4 шахти в стадії ліквідації. Внаслідок широкомасштабної збройної агресії Російської Федерації проти України роботу водовідливних комплексів на цих шахтах припинено. Деякі з цих шахт мають стійкий гідравлічний зв'язок між собою, а також з закритими шахтами на тимчасово окупованій Російською Федерацією території у м. Горлівка.

За наявними даними, на сьогодні у м. Горлівка відбувається неконтрольоване затоплення ряду шахт, що створює загрозу перетікання шахтних вод на підконтрольну територію та підтоплення м. Торецьк. Проте достовірна інформація щодо реального стану справ з затопленням шахт на тимчасово непідконтрольній території відсутня. Для здійснення достовірного прогнозу подальшого розвитку гідрогеологічної ситуації в м. Торецьк необхідно проведення моніторингу ситуації та відповідних досліджень щодо

затоплення шахт на тимчасово окупованій Російською Федерацією території України, для чого необхідно залучення міжнародних організацій.

Процес видобування вугілля супроводжується пиловими й газовими викидами забруднюючих речовин в атмосферне повітря. У разі підземного видобування вугілля основними джерелами забруднення атмосферного повітря є газопилові викиди з вентстволів шахт і газопилові виділення з породних відвалів.

Істотним фактором забруднення атмосферного повітря є виділення значної кількості пилу, газоподібних, у тому числі отруйних, продуктів і диму з поверхні відвалів порід (териконів), що зумовлено ерозією, окисненням і горінням породи у териконах, що містить значну кількість вугілля.

Відкрита розробка родовищ супроводжується ще більш інтенсивним забрудненням навколишнього природного середовища в результаті машинного руйнування порід, транспортування.

В таблиці 10.1 наведена інформація про обсяги викидів забруднюючих речовин від окремих процесів добувної промисловості.

Викиди забруднюючих речовин стаціонарними джерелами від окремих процесів добувної промисловості у 2023 році¹

Таблиця 10.1

	Код за КВЕД-2010	Обсяг викидів, т	Крім того, діоксиду вуглецю, т
Добування кам'яного вугілля	05.1	98854,1	80782,8
Добування піску, гравію, глини і каоліну	08.12	206,5	46,2

¹ – Інформація сформована на основі фактично поданих підприємствами звітів (рівень звітування становив 62,2%) та проведених дооцінок показників. Дані можуть бути уточнені.

Примітка. Інформація наведена без урахування тимчасово окупованих Російською Федерацією територій та частини територій, на яких ведуться (велися) бойові дії.

Металургійна промисловість

Основними джерелами викидів в атмосферу в чорній металургії є агломераційне виробництво, виробництво чавуну та сталі. Переважно викиди складаються з оксидів вуглецю (67,5% сумарного викиду в атмосферу), твердих речовин (15,5%), діоксиду сірки (10,8%) та оксидів азоту (5,4%).

До основних джерел забруднення атмосферного повітря відносяться агломераційне, коксове виробництво, доменне виробництво чавуну, сталеплавильне виробництво та ін.

Ступінь впливу кольорової металургії на навколишнє природне середовище аналогічний впливу підприємств чорної металургії.

Забруднення атмосфери підприємствами кольорової металургії характеризується переважно викидами діоксиду сірки (75% від сумарного викиду в атмосферне повітря), оксидів вуглецю (10,5%) та пилу (10,4%).

За підсумками 2023 року про забір води з природних водних об'єктів за групою видів економічної діяльності «Лиття металів» підприємства металургійної промисловості не звітували за формою № 2ТП-водгосп (річна).

Хімічна та нафтохімічна промисловість

В коксохімічній та хімічній промисловості функціонували такі заводи як ПрАТ «АВДІВСЬКИЙ КОКСОХІМІЧНИЙ ЗАВОД» (місто Авдіївка) та фенольно-нафталінове виробництво ПрАТ «АВДІВСЬКИЙ КОКСОХІМІЧНИЙ ЗАВОД» (колишнє ТОВ «НВО «ІНКОР і Ко» (місто Торезьк, селище Нью-Йорк).

ПрАТ «АВДІВСЬКИЙ КОКСОХІМІЧНИЙ ЗАВОД» випускав близько 30 видів продукції, основним з яких є доменний кокс для металургії.

У зв'язку зі збройною агресією Російською Федерацією на частині територій Донецької області протягом 2023 року велись активні бойові дії, в результаті чого на підприємстві ПрАТ «АВДІВСЬКИЙ КОКСОХІМІЧНИЙ ЗАВОД» були зупинені усі виробничі процеси, відсутня можливість збору та надання відомостей, підприємство перебувало в режимі «холодної» консервації.

На фенольно-нафталіновому виробництві ПрАТ «АВДІВСЬКИЙ КОКСОХІМІЧНИЙ ЗАВОД» (колишнє ТОВ «НВО «ІНКОР і Ко») вироблялись феноло-крезоли і нафталін, наразі підприємство також перебуває у режимі «холодної» консервації.

Протягом 2023 року підприємства хімічної та нафтохімічної промисловості не звітували за формою № 2ТП-водгосп (річна).

Харчова промисловість

Серед підприємств харчової промисловості, які здійснюють викиди в атмосферне повітря регіону, є підприємства з виробництва м'яса та м'ясних продуктів (ПрАТ «АПК-ІНВЕСТ», ТОВ «СЛОВ'ЯНСЬКИЙ КОМБІНАТ М'ЯСОПРОДУКТІВ»).

В таблиці 10.2 наведена інформація про обсяги викидів забруднюючих речовин від окремих виробництв харчової промисловості.

Викиди забруднюючих речовин стаціонарними джерелами від окремих виробництв харчової промисловості у 2023 році¹

Таблиця 10.2

	Код за КВЕД-2010	Обсяг викидів, т	Крім того, діоксиду вуглецю, т
Виробництво м'яса свійської птиці	10.12	6,2	539,8

¹ – Інформація сформована на основі фактично поданих підприємствами звітів (рівень звітування становив 62,2%) та проведених дооцінок показників. Дані можуть бути уточнені.

Примітка. Інформація наведена без урахування тимчасово окупованих Російською Федерацією територій та частини територій, на яких ведуться (велися) бойові дії.

Протягом 2023 року виробничу діяльність здійснювало ПрАТ «ВО «КОНТІ», яке отримує воду від комунального підприємства для використання без скиду стічних вод у водний об'єкт.

Державна політика та заходи з екологізації промислового виробництва

Найбільш шкідливий вплив на атмосферне повітря спричиняється внаслідок господарської діяльності в окремих сферах економіки (наразі це: добувна промисловість, енергетика, транспорт тощо), тому питання екологізації доцільно виконувати саме в цих сферах, шляхом впровадження різних заходів.

У вугільній промисловості: розробити технологію видобутку вугілля без видачі відпрацьованої породи на поверхню; забезпечити максимальне використання метану, що виділяється з вугільних пластів; впровадження збагачення всього об'єму вугілля, що добувається для потреб енергетики; удосконалити систему профілактики самозаймання і гасіння породних відвалів шахт і вуглезбагачувальних фабрик.

В енергетиці: впроваджувати комбіновані методи пригнічення або очищення викидів оксидів азоту та двооксиду сірки від котлоагрегатів та іншого устаткування, що використовує вугільне паливо українських родовищ; впровадження на підприємствах спалення палива в псевдозрідженому (киплячому) шарі; впровадження альтернативного виробництва електроенергії.

У транспортній галузі: проведення комплексу заходів, зокрема, регулювання двигунів, перехід на газоподібне паливо, остаточне виключення використання етилованого бензину, використання нейтралізаторів токсичних вихлопів, вдосконалення системи контролю за викидами автотранспорту.

У транспортній галузі: проведення комплексу заходів, зокрема, регулювання двигунів, перехід на газоподібне паливо, остаточне виключення використання етилованого бензину, використання нейтралізаторів токсичних вихлопів, вдосконалення системи контролю за викидами автотранспорту.

11. Сільське господарство

1. Тенденції розвитку сільського господарства

Земельний фонд Донецької області складає 2651,7 тис. га, у тому числі 2094,5 тис. га земель сільськогосподарського призначення, що становить 78,98% земельного фонду області та 4,4% загального земельного фонду України.

Станом на 01.01.2022 сільськогосподарську та виробничу діяльність здійснювали 1223 підприємства різних організаційно-правових форм, у тому числі 851 фермерське господарство та 17 сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів. Наразі вищезазначена інформація в органах державної статистики відсутня.

За січень-грудень 2023 року індекс обсягу сільськогосподарського виробництва по Донецькій області порівняно з січнем-груднем 2022 року склав 79,8%, у тому числі по сільськогосподарських підприємствах – 77,4%, по господарствах населення – 83,1%.

По галузі рослинництва індекс склав 92,4%, у тому числі по сільськогосподарських підприємствах – 82,2%, по господарствах населення – 104%.

По галузі тваринництва індекс склав 56,3%, у тому числі: по сільськогосподарських підприємствах – 70,2%, по господарствах населення – 27,7%.

Відповідно до оперативних даних за результатами 2023 року обсяг валової продукції сільського господарства в усіх категоріях господарств області складає в сумі 5 580,6 млн грн (96,4% до відповідного показника 2022 року та 26,6% до відповідного показника 2021 року), у тому числі в галузі рослинництва – 4 892,2 млн грн (101,2% до відповідного показника 2022 року), в галузі тваринництва – 688,4 млн грн (72,2% до відповідного показника 2022 року).

Зменшення показників валового виробництва в галузі тваринництва в порівнянні з аналогічним показником минулого року обумовлено тим, що ряд агропідприємств зупинили свою діяльність або практично не працюють через проведення бойових дій або тимчасової окупації територій області.

Відповідно до оперативних даних у звітному періоді зібрана площа зернових та зернобобових культур по усіх категоріях господарств складає 181,1 тис. га, або 86,7% до програмного показника 2023 року (71,9% до 2022 року), валовий збір у вазі після доробки складає 548,2 тис. тонн (у 2022 році – 690,2 тис. тонн) при урожайності – 30,3 ц/га (у 2022 році – 27,4 ц/га).

Технічні культури по усіх категоріях господарств зібрано на площі 146,6 тис. га або 106,7% до прогнозного показника 2023 року, у тому числі соняшник зібрано на площі 130,4 тис. га (126,3% до відповідного періоду 2022 року), намолочено насіння в обсязі 252,6 тис. тонн (у 2022 році – 182,7 тис. тонн) при урожайності – 19,4 ц/га (у 2022 році – 17,7 ц/га).

Площа зібраної картоплі по усіх категоріях господарств складає 15,0 тис. га (96,8% до програмного показника). Валовий збір картоплі становить 169,8 тис. тонн, що на 21,7% більше відповідного періоду минулого року, при урожайності 113,2 ц/га (на 25,8 % більше).

Овочеві культури відкритого ґрунту по усіх категоріях господарств зібрано на площі 6,6 тис. га, що становить 97,1% до прогнозного показника 2023 року. Отримано 98,0 тис. тонн овочів (94,5% до прогнозу) при урожайності – 148,8 ц/га (на 29,6% більше відповідного періоду 2022 року).

Плодові та ягідні культури по усіх категоріях господарств зібрано з площі 3,3 тис. га, тобто 83,4% до програмного показника, в обсязі 32,1 тис. тонн (61,4% до прогнозу), урожайність складала 98,7 ц/га (на 17% менше відповідного періоду 2022 року).

В складних умовах, що склалися у зв'язку з військовою агресією Російської Федерації проти України, агровиробниками області проведено посів озимих культур восени 2023 року.

За оперативними даними під урожай 2024 року по всіх категоріях господарств посівна площа озимих культур на зерно складає 102,9 тис. га або 144,5% до минулого року (у 2022 році – 71,2 тис.га), у тому числі:

озимої пшениці – 98,9 тис. га (у 2022 році – 70,1 тис. га);

озимого ячменю – 3,74 тис. га (у 2022 році – 1,12 тис. га);

озимого жита – 0,27 тис. га (у 2022 році – 0,03 тис. га).

Крім того, посіяно озимого ріпаку на зерно 14,5 тис. га (у 2022 році – 9,3 тис. га), озимої гірчиці – 0,442 тис. га.

2. Вплив на навколишнє середовище

Внесення мінеральних і органічних добрив на оброблювані землі та під багаторічні насадження

У зв'язку із активними бойовими діями на території Донецької області та знищення виробничих потужностей Донецької філії державної установи «Інститут охорони ґрунтів України», ґрунтово-агрохімічні обстеження та спостереження за змінами унаслідок господарської діяльності на землях сільськогосподарського призначення не проводилися, інформація щодо внесення мінеральних і органічних добрив на оброблювані землі та під багаторічні насадження на момент підготовки щорічної доповіді про стан навколишнього природного середовища Донецької області у 2023 році відсутня.

Використання пестицидів

У зв'язку із активними бойовими діями на території Донецької області статистична інформація щодо використання пестицидів буде сформована та оприлюднена після припинення чи скасування воєнного стану або стану війни відповідно до положення Закону України «Про захист інтересів суб'єктів

подання звітності та інших документів у період дії воєнного стану або стану війни».

Зрошення та осушення земель

Наслідком меліорації, як правило, є суттєва зміна елементів водного балансу, особливо випаровування та річковий стік. Необхідність меліорації земель визначається кліматичними умовами території. Тривале зрошення спричинює низку екологічних проблем. Головна з них – це вторинне засолення ґрунтів, що виникає через надмірне зрошення і високий рівень ґрунтових вод.

Із зрошенням пов'язана проблема раціонального використання води.

За даними державної звітності за формою 2ТП-водгосп (річна) протягом 2023 року в межах області використання водних ресурсів на потреби зрошення здійснювали 3 водокористувачі: КП «ГРОМАДА», ТОВ «ПЕРСПЕКТИВА» та ТОВ «АГРОФІРМА «СВІТАНОК». Обсяг забраної води становив 1,045 млн м³.

Станом на 01.01.2024 загальна площа зрошувальних земель в межах області становить 56,4 тис.га, у тому числі площа зрошуваних земель, на якій фактично здійснювалося зрошення протягом 2023 року становить 0,1 тис. га.

Відомості щодо площ земель із задовільним меліоративним станом по рівнях ґрунтових вод та засоленню відсутні.

Тенденції в тваринництві

За оперативними даними за 2023 рік обсяг вирощування сільськогосподарських тварин складає 44,0 тис. тонн, тобто 56,4% до програмного показника (57,4% до відповідного періоду 2022 року).

У звітному періоді за оперативними даними по господарствах усіх категорій реалізовано на забій худоби та птиці (у живій вазі) 38,5 тис. тонн, що становить 60% до програмного показника (на 51,3% менше відповідного показника минулого року).

В галузі свинарства працюють 8 підприємств, які утримують 47,3% (192,3 тис. голів) від загального поголів'я свиней станом на 01.01.2022 (406,6 тис. голів).

На звітну дату, по всіх категоріях господарств спостерігається збільшення поголів'я свиней на 49,2%, у порівнянні з відповідним періодом 2022 року (133,5 тис. голів), в тому числі по сільгосппідприємствах - зростання цього показника складає 44,4% (192,2 тис. голів), за рахунок власного відтворення стада свиней.

З метою збереження поголів'я свиней два підприємства галузі свинарства здійснили релокацію поголів'я до безпечних областей України, а саме: фермерське господарство Г.Ф. Дем'яненко Очеретинської громади до Синельниківського району Дніпропетровської області та СФГ «Артем» Костянтинівської громади до Чернівецької області.

Станом на 01.01.2024 в області здійснює виробництво яєць одне підприємство – С(Ф)Г «Олександрівське».

За оперативними даними валове виробництво яєць у 2023 році склало 114,5 млн штук або 74,1% до програмного показника та 48,3% відповідно аналогічного показника 2022 року.

За оперативними даними, станом на 01.01.2024 в усіх категоріях господарств утримується 794,1 тис. голів птиці, що становить 87,9% до програмного показника 2023 року (що на 2,25% більше рівня 2022 року).

Галузь молочного скотарства представлена 10 племінними заводами, 6 племінними репродукторами та 2 племінними заводами, а також 2 племінними репродукторами у м'ясному скотарстві.

Станом на 01.01.2024 по господарствах усіх категорій поголів'я великої рогатої худоби складає 10,0 тис. голів, що на 37% більше ніж було на початок 2022 року (на 5,3% більше програмного показника), у тому числі поголів'я корів – 5,4 тис. голів (135% до рівня 2023 року), з них по господарствах населення – 4,1 тис. голів, або 41% від загальної кількості.

За звітний період валове виробництво молока по усіх категоріях господарств становить 32,1 тис. тонн (оперативні дані), в тому числі по господарствах населення – 23,6 тис. тонн (73,5% від загального обсягу).

Всі підприємства галузі молочного скотарства продовжують роботу в складних умовах воєнного стану. Підприємствами проводиться ідентифікація та реєстрація молодняку великої рогатої худоби, реалізація молока на переробку підприємствам Донецької та Дніпропетровської областей, а також здійснюється виробництво молочних продуктів у власних переробних цехах господарств для постачання продукції мешканцям області.

З метою збереження поголів'я великої рогатої худоби з високим генетичним потенціалом, 5 підприємств галузі скотарства здійснили переміщення худоби до Київської, Івано-Франківської, Харківської та Дніпропетровської областей.

З метою збереження поголів'я великої рогатої худоби з високим генетичним потенціалом, до безпечних областей України релоковано близько 3550 голів великої рогатої худоби, в тому числі – 1755 голів корів.

На кінець звітного періоду поголів'я овець та кіз зменшилося на 20,6% і становить 5,0 тис. голів, яке утримується у господарствах населення. Обсяг виробництва вовни становить 8,0 тонн (50% до програмного показника).

З метою збереження поголів'я овець та кіз здійснено переміщення до Волинської області близько 500 голів овець гіссарської породи та 150 голів кіз.

3. Органічне сільське господарство

На території області за цим напрямком здійснювали господарську діяльність 2 органічних оператори: ФОП Тітомир Наталія Вікторівна (сертифіковано діяльність в галузі рослинництва, м. Краматорськ) та ТОВ «АФ «Гермес» (сертифіковано діяльність з виробництва добрив, м. Краматорськ).

Внаслідок пошкодження (знищення) виробничих потужностей підприємств через проведення бойових дій на території області, у зв'язку із

збройною агресією Російської Федерації, суб'єкти господарювання, які займались виробництвом органічної сільськогосподарської продукції, призупинили свою діяльність.

4. Державна політика та заходи з екологізації сільського господарства

Серед галузей економіки сільське господарство належить до найбільш впливових і чутливих до змін навколишнього середовища, оскільки організовує своє виробництво на великих територіях, а кінцевий результат позначається на якості сільськогосподарської продукції.

Екологізація є напрямом розвитку сільського господарства, що базується на освоєнні екологічних методів господарювання, раціонального залучення до господарського обороту і підвищення ефективності використання природних, матеріальних і трудових ресурсів сільської місцевості.

Зокрема, екологізація сільського господарства передбачає:

забезпечення екологічної та біологічної безпеки в процесі сільськогосподарської виробничої діяльності;

раціональне використання земельних та інших природних ресурсів у аграрному виробництві;

виведення частини угідь з інтенсивної сільськогосподарської обробки;

забезпечення пріоритетності вимог екологічної безпеки у використанні земельних ресурсів над економічними інтересами;

впровадження агротехнічних заходів, спрямованих на поліпшення родючості й відновлення ґрунту;

збільшення обсягів інвестицій в сільське господарство;

запровадження альтернативних методів обробки ґрунтів (наприклад технології No-Till, яка дозволяє знизити енергоємність, збільшувати утримання вологи в ґрунті, покращувати доступність води, знижувати ерозію ґрунтів);

упровадження найефективніших методів господарювання, зокрема поширення застосування методів органічного виробництва;

зменшення або повну відмову від використання синтетичних мінеральних добрив, пестицидів та інших хімічних засобів;

підвищення рівня знань і вдосконалення практичних навичок ведення сталого сільського господарства.

Відповідно до Закону України «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року» (далі – Стратегія) забезпечення сталого використання та охорони земель, покращення стану уражених екосистем та сприяння досягненню нейтрального рівня деградації земель, підвищення рівня обізнаності населення, землевласників і землекористувачів щодо проблем деградації земель є одними із стратегічних завдань державної екологічної політики.

На виконання реалізації Стратегії прийнято Національний план дій з охорони навколишнього середовища на період до 2025 року (розпорядження Кабінету Міністрів України від 21.04.2021 № 443-р), який передбачає, зокрема удосконалення економічного стимулювання охорони земель, виконання

добровільних національних завдань та допоміжних заходів щодо досягнення нейтрального рівня деградації земель.

Для підвищення ефективності реалізації державної політики у сфері боротьби з деградацією земель та опустелюванням, виконанню пріоритетних завдань, зміцненню інституціональної спроможності та покращенню координації діяльності уповноважених органів у відповідній сфері розпорядженням Кабінету Міністрів України від 30 березня 2016 р. № 271-р затверджено Національний план дій щодо боротьби з деградацією земель та опустелюванням.

Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 20.10.2021 № 1363-р схвалено Стратегію екологічної безпеки та адаптації до зміни клімату на період до 2030 року (далі – Стратегія), завданнями якою, зокрема, передбачається забезпечення розвитку органічного сільського господарства, застосування практик ощадливого обробітку земель із збереженням та підвищенням органічної речовини ґрунту.

Реалізація Стратегії здійснюватиметься шляхом виконання заходів, визначених:

операційними планами реалізації Стратегії екологічної безпеки та адаптації до зміни клімату на період до 2030 року, які схвалюватимуться розпорядженнями Кабінету Міністрів України на трирічний період;

Національним планом дій з охорони навколишнього природного середовища на період до 2025 року, затвердженим розпорядженням Кабінету Міністрів України від 21 квітня 2021 р. № 443-р, та Національним планом дій з охорони навколишнього природного середовища на період до 2030 року.

12. Енергетика та її вплив на навколишнє природне середовище

1. Структура виробництва та використання енергії

У 2023 році на території, що підконтрольна українській владі, в області працювала 1 теплова електростанція (ТЕС) та дві теплоелектроцентралі (ТЕЦ).

ТОВ «Краматорськтеплоенерго» була включена в роботу 01 листопада 2023 року. В опалювальний період 2023/2024 рр. працювала лише на відпуск теплоенергії, генерацію електроенергії не здійснювала. Закінчила опалювальний період 01 квітня 2024 року. Орієнтовна загальна вартість втраченого, знищеного та пошкодженого майна станом на 01.01.2024 (починаючи з 24.02.2022) становить 90,01 млн грн.

Курахівська ТЕС ТОВ «ДТЕК Східенерго» (м. Курахове Покровського району) у 2023 році забезпечувала виробництво електричної енергії. Протягом 2023 року ТЕС неодноразово зазнавала ворожих обстрілів з різних типів озброєння, внаслідок чого значних руйнувань завдано будівлям та обладнанню. Вугілля і мазут для роботи теплоелектростанції забезпечує компанія ДТЕК. Газ відключений (замість нього використовують мазут). Внаслідок суттєвого пошкодження обладнання Курахівська ТЕС ТОВ «ДТЕК Східенерго» протягом 2023 року працювала на одному-двох енергоблоках з семи. Навантаження близько 100-255 МВт. Використовувала близько 17% встановленої потужності. Обсяг виробництва електроенергії за 2023 рік склав 2144,137 млн кВт годин (падіння на 48% відносно аналогічного періоду 2022 року). Пошкоджень зазнають також і електромережі, завдяки яким забезпечується зв'язок Курахівської ТЕС з Об'єднаною енергетичною системою України. Ремонтні роботи з ліквідації наслідків обстрілів орієнтовно оцінені в суму понад 45,7 млн грн.

Слов'янська ТЕС ПАТ «Донбасенерго» (м. Миколаївка Краматорського району) у 2023 році використовувала близько 30% встановленої потужності через дефіцит газу в трубі (в області відновлено газопостачання за резервною схемою, з дефіцитом газу).

Вартість знищеного або пошкодженого майна з 24 лютого 2022 року по 31 грудня 2023 року становить 660,774 млн грн.

За 2023 рік виробництво електроенергії на Слов'янській ТЕС склало 1640,403 млн кВт годин, що на 82,4% нижче відповідного періоду минулого року. Збиток від товарної продукції по цій ТЕС - 1282,5 млн грн.

В цілому по області за 2023 рік виробництво електроенергії склало 3792,156 млн кВт годин, що на 34,7% менше відповідного періоду минулого року.

Виробництво електроенергії в області по роках

Таблиця 12.1

	2016 рік	2017 рік	2018 рік	2019 рік	2020 рік	2021 рік	2022 рік	2023 рік	Темп приросту (зниження) 2023 до 2020 року
Електроенергія, млрд кВт*год	23,7	14,2	15,3	14,3	12,9	11,2	5,8	3,6	-70,5%

Враховуючи умови, що склалися під час воєнного стану, проекти реконструкції на ТЕС і ТЕЦ області, спрямовані у тому числі на покращання екологічних показників, призупинені та не реалізуються.

За рахунок вкрай низького використання генеруючих потужностей області їх вплив на екологію в області суттєво знизився.

2. Ефективність енергоспоживання та енергозбереження

У 2023 році в області спожито 2624,3 МВт годин електроенергії, що на 31,8% нижче відповідного періоду минулого року.

Різде зменшення енергоспоживання пов'язано з активними бойовими діями на території області та довготривалими відключеннями світла.

Динаміка використання паливно-енергетичних ресурсів

Таблиця 12.2

	2000	2015	2017*	2018*	2019*	2020*	2021*	2022*	2023*
Споживання електроенергії, млн. кВт.г (вся територія області)	18535,4	20829,6	11468,581	12241,639	9102,257	8901,484	10550,1	3845,46	2624,3
Темп приросту % до обсягу 2000 р.	-	+12,3	-38,2	-34,0	-50,9	-52,0	-43,1	-79,3	-85,8

*територія, підконтрольна українській владі.

Інформація про структуру споживання електроенергії в розрізі основних видів діяльності в області у 2023 році відсутня.

3. Вплив енергетичної галузі на навколишнє природне середовище

Теплоелектростанції здійснюють виробництво електроенергії та теплової енергії. На території області функціонували дві станції:

ТОВ «ДТЕК КУРАХІВСЬКА ТЕС» та СО ПАТ «ДОНБАСЕНЕРГО» «СЛОВ'ЯНСЬКА ТЕС».

Під час спалювання рідкого і твердого палива відбуваються викиди у вигляді твердих частинок, які, потрапляючи в атмосферу, утворюють так звані аерозолі. Аерозолі можуть бути нетоксичними (зола) і токсичними (наприклад, частинки вуглецю, на поверхні яких може адсорбуватися бенз(а)пірен). Газові викиди також можуть бути токсичними (NO_2 , SO_2 , NO , CO та ін.) і нетоксичними (CO_2 і H_2O). Сукупний вплив газових і аерозольних викидів енергетичних об'єктів призводить до появи небезпечних та кризових ситуацій у біосфері, зокрема: погіршення прозорості атмосфери, утворення опадів і кислотних дощів, парникового ефекту.

Інформація про розподіл обсяги викидів забруднюючих речовин від процесів вироблення та постачання електроенергії наведена таблиці 12.3.

Викиди забруднюючих речовин стаціонарними джерелами
від процесів вироблення та постачання електроенергії у 2023 році¹

Таблиця 12.3

	Код за КВЕД- 2010	Обсяг викидів, т	Крім того, діоксиду вуглецю, т
Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	D	61617,5	3391986,6
Виробництво електроенергії	35.11	61023,9	3219615,9
Розподілення газоподібного палива через місцеві (локальні) трубопроводи	35.22	2,2	210,8
Постачання пари, гарячої води та кондиційованого повітря	35.3	591,4	172159,9

¹ – Інформація сформована на основі фактично поданих підприємствами звітів (рівень звітування становив 62,2%) та проведених дооцінок показників. Дані можуть бути уточнені.

Примітка. Інформація наведена без урахування тимчасово окупованих Російською Федерацією територій та частини територій, на яких ведуться (велися) бойові дії.

За даними звітності № 2ТП-водгосп (річна) забір води з природних водних об'єктів за відповідним КВЕД здійснювали 2 підприємства (СО ПАТ «Донбасенерго» «Слов'янська ТЕС» та ТОВ «ДТЕК «Курахівська ТЕС» з об'ємом 235,966 млн м³.

Скид до поверхневих водних об'єктів здійснювали 2 водокористувачі з об'ємом 233,963 млн м³, з них:

233,920 млн м³ (99,9 %) нормативно-чистих без очистки скидається СО ПАТ «Донбасенерго» «Слов'янська ТЕС»;

0,043 (0,01 %) млн м³ нормативно-очищених на очисних спорудах, з яких 100 % скидається ТОВ «ДТЕК Курахівська ТЕС».

Зі зворотними водами до поверхневих водних об'єктів Донецької області підприємствами електроенергетичної галузі було скинуто 0,03 тис. т (без сухого залишку) забруднюючих речовин, у тому числі: БСК₅, завислі речовини, залізо, нафтопродукти, нітрати, сульфати, фосфати, хлориди та ХСК.

4. Використання відновлювальних джерел енергії та розвиток альтернативної енергетики

Донецька область має значний потенціал для розвитку альтернативних джерел енергії. Природно-кліматичні умови Донецької області давали можливість досить ефективно використовувати поновлювальні джерела енергії, зокрема, сонячну та вітрову енергію.

З початком повномасштабного вторгнення РФ більшість об'єктів на базі альтернативних, відновлювальних джерел енергії зазнали руйнувань, знищені або перебувають на тимчасово окупованих територіях.

5. Державна політика та заходи щодо зменшення впливу енергетики на навколишнє природне середовище

Державна політика в електроенергетиці відповідно до Закону України «Про ринок електричної енергії» спрямована на захист навколишнього природного середовища та сприяння виробництву електричної енергії з альтернативних джерел енергії.

Враховуючи умови, що склалися під час воєнного стану, проєкти реконструкції на ТЕС і ТЕЦ області, спрямовані у тому числі на покращання екологічних показників, призупинені та не реалізуються.

13. Транспорт та його вплив на навколишнє середовище

1. Транспортна мережа Донецької області

Структура та обсяги транспортних перевезень

Сучасна транспортна мережа та структура транспортних перевезень склалися в процесі економічного розвитку області. Транспорт забезпечує зв'язки між галузями, підприємствами, населеними пунктами. У системі транспортного комплексу Донецької області функціонує залізничний та автомобільний транспорт.

Залізничний транспорт. Забезпечення функціонування системи централізованого управління залізничними перевезеннями у регіоні та використання майнового комплексу здійснюється регіональною філією «Донецька залізниця» АТ «Укрзалізниця» (далі – Філія). Філія розташована на території Донецької, Луганської, частково Дніпропетровської, Запорізької та Харківської областей.

В регіональній філії в межах Донецької області здійснювали виробничу діяльність 56 структурних підрозділів. Роботу 48 структурних підрозділів призупинено через активні бойові дії, а також тимчасову окупацію місць їх дислокації.

Протягом 2023 року виробничу діяльність здійснювали 8 структурних підрозділів регіональної філії: Лиманська дирекція залізничних перевезень (ДН-2), локомотивне депо Лиман (ТЧ-1), вагонне депо Лиман (ВЧД Лиман), Лиманська дистанція сигналізації та зв'язку (ШЧ-2), Лиманська дистанція електропостачання (ЕЧ-1), Лиманська дистанція колії (ПЧ-3), станція Лиман (ДС Лиман), дільниця з утримання та поточного ремонту станції Лиман структурного підрозділу «Служба експлуатації будівель і споруд».

З метою реалізації стратегічних ініціатив за напрямком вдосконалення організації вантажних перевезень у лютому 2023 року був створений пункт концентрації обробки перевізних документів Покровськ (далі – ПКОПД Покровськ).

До ПКОПД Покровськ прикріплено 42 вантажних станції регіональної філії: Покровськ, Добропілля, Гродівка, Новогродівка, Пласти, Михайлівка, Желанна, Родинська, Курахівка, Удачна, Просяна ім. Приклонського, Демурине, Мерцалове, Легендарна, Межова, Цукуриха, Роя, Красногорівка, Авдіївка, Очеретине, Близнюки, Гаврилівка, Барвінкове, Гусарівка, Бантишеве, Слов'янськ, Шидловська, Слов'янськ вітка, Слов'янський Курорт, Придонецька, ім. Кожушко О. М., Електрична, Краматорськ, Шпичкине, Костянтинівка, Дружківка, Кіндратівка, Часів Яр, Кривий Торець, Фенольна, Лиман, Святогірськ.

На полігоні обслуговування регіональної філії «Донецька залізниця» знаходяться залізничні вокзали, які входять до структури філії «Вокзальна компанія» АТ «Укрзалізниця» в місті Слов'янськ, Краматорськ, Костянтинівка, Покровськ, Лиман.

Залізничні вокзали в місті Маріуполь, Бахмут, Волноваха знаходяться на тимчасово окупованій Російською Федерацією території України.

За характером вантажної роботи регіональна Філія є навантажувально-вивантажувальною. Основні вантажі – вугілля, вогнетриви.

Експлуатаційна довжина головних колій - 732,5 км, у тому числі експлуатаційна довжина електрифікованих колій – 643,12 км. Розгорнута довжина головних колій - 1169,0 км. Розгорнута довжина станційних колій – 685,3 км, розгорнута довжина під'їзних колій – 155,4 км.

Донецьку область з іншими областями з'єднує 1 пара швидкісних пасажирських поїздів (Інтерсіті+), 4 пари швидких пасажирських поїздів цілорічного курсування, 7 пар приміських поїздів.

Діють 470 договорів про надання послуг з організації перевезень вантажів залізничним транспортом.

Перелік підприємств у Донецькій області, які обслуговувала філія
«Донецька залізниця» АТ «Укрзалізниця» у 2023 році

Таблиця 13.1

№ з/п	Найменування вантажовідправника	Станція навантаження	Кількість вагонів за 2023 рік
Вантаж вугілля			
1	ТОВ «ДТЕК Курахівська ЦЗФ»	Курахівка	14 486
2	ТОВ «Збагачувальна фабрика «Свято-Варваринська»	Удачна	44 853
3	ТОВ «Шахта 1-3 «Новгородівська»	Гродівка	9 260
4	ДП «ВК «Краснолиманська»	Родинська	12 018
5	АТ «ДТЕК Добропільська ЦЗФ»	Добропілля	27 914
6	ТДВ «Шахта «Білозерська»	Добропілля	14 955
7	ДП «Добропіллявугілля-видобуток»	Добропілля	7 665
Вантаж глина			
8	ПРАТ «Веско»	Мерцалове	4 350

Середньодобове навантаження по регіональній філії за 2023 рік склало 467 вагонів – 31,532 тис. тонн, територіально по Донецькій області – 455 вагонів – 31,294 тис. тонн.

Середньодобове вивантаження по регіональній філії за 2023 рік склало 351 вагон, територіально по Донецькій області – 350 вагонів.

В приміському сполученні відправлено в межах регіональної філії: Дніпропетровська область – 7,2 тис. пасажирів; Донецька область – 139,5 тис. пасажирів; Харківська область – 44,0 тис. пасажирів.

В прямому сполученні відправлено в межах регіональної філії: Донецька область – 346,4 тис. пасажирів; Харківська область – 5,4 тис. пасажирів.

В місцевому сполученні відправлено в межах регіональної філії: Донецька область – 0,7 тис. пасажирів; Харківська область – 1,2 тис. пасажирів.

Автомобільний транспорт. У зв'язку із веденням бойових дій на території області рух приміського і міжміського транспорту автомобільними перевізниками було частково скасовано.

Інформація про функціонування транспорту в Маріупольському, Донецькому, Кальміуському та Горлівському районі відсутня у зв'язку із тимчасовою окупацією Російською Федерацією території України.

У зв'язку з тим, що територія Волноваського, Краматорського, Покровського, Бахмутського районів частково тимчасово окупована Російською Федерацією, відсутня можливість організувати стабільне пасажирське сполучення у цих районах.

У відповідності до розпорядження Кабінету Міністрів України від 2 серпня 2022 р. № 679-р «Про проведення обов'язкової евакуації населення Донецької області» на Донеччині тривають заходи з евакуації мешканців до територіальних громад більш безпечних регіонів країни.

Внаслідок бойових дій пасажиропотік в області зазнав значного перерозподілу і значно знизився. Станом на сьогодні система громадського авто- та електротранспорту функціонує в обмеженому режимі.

Продаж квитків у 2023 році на автобусні рейси здійснювався з приплатформових кас у містах Слов'янськ, Краматорськ, Дружківка, Костянтинівка, Мирноград, Покровськ, Добропілля або за допомогою сервісу онлайн продажу квитків через мережу «Інтернет».

Заходи з відновлення регулярного пасажирського сполучення на міжміських і приміських автобусних маршрутах загального користування, будуть здійснені після проведення ремонтних робіт дорожнього покриття та за умови закінчення гострої фази активних бойових дій, а також здійснення розмінування.

Міський автотранспорт функціонує у містах Слов'янськ, Краматорськ, Дружківка, Костянтинівка, Покровськ, Мирноград, електротранспорт – у містах Дружківка (трамваї), Слов'янськ (тролейбуси), Краматорськ (тролейбуси).

Як повідомило Головне управління статистики у Донецькій області, згідно з підпунктом 1 пункту 1 Закону України «Про захист інтересів суб'єктів подання звітності та інших документів у період дії воєнного стану або стану війни» (далі – Закон) фізичні особи, фізичні особи-підприємці, юридичні особи подають облікові, фінансові, бухгалтерські, розрахункові, аудиторські звіти та будь-які інші документи, подання яких вимагається відповідно до норм чинного законодавства в документальній та/або в електронній формі, протягом трьох місяців після припинення чи скасування воєнного стану або стану війни за весь період неподання звітності чи обов'язку подати документи.

Статистична інформація щодо вантажних та пасажирських перевезень за 2023 рік буде оприлюднена після завершення терміну для подання статистичної та фінансової звітності, встановленого Законом.

Склад парку та середній вік транспортних засобів

На балансі структурного підрозділу «Служба вагонного господарства» регіональної філії «Донецька залізниця» обліковується 1349 вагонів, з яких 1158 – знаходяться у робочому парку (із них 3 платформи, 2 цистерни, 1148 ПВ, 5 інших), 191 вагон – виключені з інвентарного парку (184 ПВ, 7 цементовозів).

На балансі локомотивних депо знаходиться тяговий рухомий склад (далі – ТРС) (локомотиви) наступних серій:

ТЧ-1 Лиман

Серія ТРС	На балансі	ТРС у справному стані	ТРС, які потребують ремонту	Знаходяться у ремонті
ВЛ8	60	38	22	0
ДЕ1	20	7	12	1
2ЕЛ4	4	1	3	0

ТЧ-2 Слов'янськ

Серія ТРС	На балансі	ТРС у справному стані	ТРС, які потребують ремонту	Знаходяться у ремонті
ЧМЕЗ	67*	33	15	0
ТЕМ18ДМ	1	1	0	0

19*- тепловозів знаходиться на інших регіональних філіях

ТЧ-4 Покровськ

Серія ТРС	На балансі	ТРС у справному стані	ТРС, які потребують ремонту	Знаходяться у ремонті
2ТЕ116	7,5	5	1	1,5
ЧМЕЗ	43	33	7	3

Інвентарний парк моторвагонного рухомого складу складає: електропоїзди – 105 вагонів, з яких на тимчасово окупованій території знаходиться 12 вагонів (середній вік вагонів електропоїздів складає 32 роки); дизель-поїзди – 34 вагони, з яких на тимчасово окупованій території знаходиться 25 вагонів (середній вік вагонів електропоїздів складає 39 роки).

2. Вплив транспорту на навколишнє середовище

Порівняно з іншими видами транспорту залізничний має найнижчі показники впливу на навколишнє середовище. Структура негативного впливу залізничного транспорту на земельні ресурси пов'язана із порушенням стійкості природних ландшафтів, що сприяє розвитку ерозій і зсувів, забрудненню землі нафтою, свинцем, продуктами вивітрювання й осипання сухих вантажів (вугілля, руда, цемент).

З метою протидії негативному впливу та у рамках охорони й раціонального використання земель Філія щорічно здійснює заходи щодо захисту земель від водної та вітрової ерозії, підтоплення, заболочування, забруднення відходами виробництва; негативного впливу небезпечних речовин, в тому числі розливів паливномастильних матеріалів, від негативних чинників, які впливають на процеси руйнування ґрунтів.

Попри труднощі Філією у 2023 році продовжувалися роботи щодо недопущення нафтових забруднень та попередження причин, що сприяли виникненню такого негативного впливу. Протягом року проводився інструментально-лабораторний контроль за викидами забруднюючих речовин в атмосферне повітря від пересувних джерел (автомобілів, тракторів, будівельної техніки).

3. Державна політика та заходи щодо зменшення впливу транспорту на навколишнє природне середовище

Національною транспортною стратегією України на період до 2030 року, схваленою розпорядженням Кабінету Міністрів України від 30.05.2018 № 430 (зі змінами) з метою зменшення впливу транспорту на довкілля передбачено виконання, зокрема, таких завдань:

забезпечення пріоритетності вимог екологічної безпеки, обов'язковості додержання екологічних стандартів, нормативів та лімітів використання природних ресурсів під час провадження господарської, управлінської та іншої діяльності;

впровадження механізму економічного стимулювання переходу вантажних та пасажирських перевезень на більш екологічно чисті залізничний та водний види транспорту;

впровадження системи дорожніх зборів з користувачів автомобільних доріг залежно від екологічного класу автомобіля;

впровадження економічних та інших заходів стимулювання використання в містах екологічно більш чистих видів транспорту, зокрема електромобілів, міського електричного транспорту;

впровадження механізму економічного стимулювання перевізників для зменшення викидів забруднюючих речовин та парникових газів, зниження рівня шумів від транспортних засобів;

стимулювання використання альтернативних джерел енергії, а також екологічних видів транспорту та спецтехніки;

здійснення комплексу регуляторних і фінансових заходів, зокрема запровадження міжнародних екологічних норм для транспортних засобів, удосконалення механізму використання альтернативних моторних палив, впровадження економічних стимулів під час введення в експлуатацію транспортних засобів більш високого екологічного рівня;

впровадження новітніх технологій тестування транспортних засобів за екологічними параметрами.

14. Стале споживання та виробництво

1. Тенденції та характеристика споживання

Однією з визначальних умов сталого економічного і соціального розвитку регіону є охорона навколишнього природного середовища, раціональне використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки.

Для Донецької області характерне істотне навантаження на навколишнє середовище. Промисловість Донецької області є основою регіональної економіки. До початку повномасштабного вторгнення РФ регіон посідав лідируючі позиції серед регіонів країни за обсягом викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних джерел забруднення, накопичених відходів та скидання забруднених зворотних вод у поверхневі водні об'єкти. Ситуація ускладнювалася через недостатнє використання сучасних технологій зменшення впливу на довкілля на промислових підприємствах та в аграрному секторі.

Однією з найгостріших екологічних проблем в Донецькій області є проблема поводження з відходами. Накопичені в області у великих обсягах промислові відходи чинять на навколишнє природне середовище техногенний вплив. Наявність в області підприємств хімічної, коксохімічної, машинобудівної промисловості, чорної та кольорової металургії та інших призвела до значних обсягів утворення і накопичення відходів та забруднення територій міст. Тому особливої уваги потребує удосконалення системи збору і перероблення твердих побутових відходів та управління промисловими відходами.

Актуальною і гострою проблемою для Донецької області залишається негативний вплив на навколишнє природне середовище наслідків багаторічного інтенсивного видобутку вугілля і закриття у стислі терміни десятків глибоких нерентабельних шахт, діяльність яких призвела до незворотних змін у геологічному середовищі на великій території.

Виробнича діяльність гірничодобувних підприємств призводить до погіршення екологічної ситуації в області. Виключно важливого значення в області набувають раціональне та економне використання природних ресурсів, скорочення шкідливих викидів в атмосферу та ефективне використання електричної та теплової енергії. Проблема полягає в неприпустимо низькій ефективності використання паливно-енергетичних ресурсів. Тому необхідно приділити увагу підвищенню трансформації вугільної промисловості та підвищенню ефективності управління традиційними енергетичними ресурсами та стимулювання розвитку альтернативної енергетики.

З початком бойових дій більшість великих і середніх підприємств, які здійснювали виробництво промислової продукції, призупинили свою діяльність. Незначна частина підприємств передислокувала свої виробничі потужності до інших регіонів.

Наслідками бойових дій в області стало припинення стабільної діяльності більшості великих і середніх підприємств, які здійснювали виробництво

промислової продукції, порушення логістичних ланцюжків, втрата постачальників, ринків збуту продукції, відсутність сировини для реалізації продукції, а також втрата кадрового потенціалу.

2. Запровадження елементів сталого споживання та виробництва

Стратегію розвитку Донецької області на період до 2027 року та Планом заходів на 2021-2023 роки з її реалізації, затвердженим розпорядженням голови облдержадміністрації, керівника обласної військово-цивільної адміністрації від 17.02.2020 № 147/5-20, передбачено досягнення Стратегічної цілі 4 «Екологічна безпека та збалансоване природокористування».

Для досягнення цілі «Екологічна безпека та збалансоване природокористування» заплановані наступні заходи та проекти:

- удосконалення публічного екологічного управління та моніторингу;
- підвищення екологічної свідомості населення;
- захист водних ресурсів від виснаження та забруднення;
- зниження навантаження на атмосферне повітря;
- збереження біологічного та ландшафтного різноманіття, родючості земель
- удосконалення механізму збору та перероблення твердих побутових відходів;
- сприяння зменшенню об'ємів утворення твердих побутових відходів;
- удосконалення системи управління промисловими відходами.

Виконання зазначених заходів, направлених на зменшення викидів у атмосферне повітря, водні об'єкти, збереження біологічного та ландшафтного різноманіття, родючості земель, спрямоване на зменшення антропогенного навантаження на довкілля.

15. Державне управління у сфері охорони навколишнього природного середовища

1. Національна та регіональна екологічна політика України

Пріоритети екологічної політики України визначені Законом України «Про основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року» (далі – Стратегія) та Національним планом з охорони навколишнього природного середовища на період до 2025 року, затвердженим розпорядженням Кабінету Міністрів України від 21 квітня 2021 р. № 443-р.

Цілі і завдання Стратегії спрямовані на досягнення стабілізації екологічної ситуації та досягнення істотних зрушень щодо покращення стану навколишнього природного середовища в країні.

Основною метою національної екологічної політики є забезпечення конституційного права громадян на безпечне навколишнє природне середовище.

Реалізацію національної екологічної політики на регіональному рівні забезпечує департамент екології та природних ресурсів Донецької обласної державної адміністрації (далі – департамент).

З метою реалізації національної екологічної політики на території області департаментом розроблені наступні регіональні програми:

Регіональна програма моніторингу стану довкілля в Донецькій області на період 2020-2024 роки, затверджена розпорядженням голови обласної державної адміністрації, керівника обласної військово-цивільної адміністрації від 13.01.2020 № 20/5-20.

Міжвідомча регіональна програма «Екологічна просвіта та інформування для сталого розвитку Донеччини на 2020-2025 роки», затверджена розпорядженням голови обласної державної адміністрації, керівника обласної військово-цивільної адміністрації від 13.01.2020 № 21/5-20.

2. Удосконалення нормативно-правового регулювання у сфері охорони навколишнього природного середовища

Постановою Кабінету Міністрів України від 24 січня 2023 року № 63 внесено зміни до Порядку проведення робіт, пов'язаних з видачею дозволів на викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами, обліку суб'єктів господарювання, які отримали такі дозволи (далі – Порядок), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 13 березня 2002 року № 302.

Порядок приведено у відповідність до Закону України «Про внесення змін до деяких законів України щодо удосконалення механізму регулювання викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря» та викладено в новій редакції.

Таким чином у Порядку деталізовано процес підготовки суб'єктом господарювання документів, необхідних для отримання дозволу на викиди, визначено чіткий механізм та регламентовані строки його отримання.

Крім того, вказаними змінами до Порядку, встановлено покрокові інструкції прийняття участі громадськості в процесі видачі дозволу на викиди та проведення публічного обговорення.

З метою удосконалення та спрощення процедури підготовки суб'єктами господарювання документів, у яких обґрунтовуються обсяги викидів, для отримання дозволу на викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами, наказом Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України від 27.06.2023 № 448 затверджено у новій редакції Інструкцію про вимоги до оформлення документів, в яких обґрунтовуються обсяги викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами.

Відповідно до законів України «Про адміністративні послуги», «Про управління відходами», «Про місцеві державні адміністрації», розпорядження Кабінету Міністрів України від 16 травня 2014 року № 523-р «Деякі питання надання адміністративних послуг через центри надання адміністративних послуг», враховуючи наказ Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України від 18 серпня 2023 року № 578 «Про визнання такими, що втратили чинність, деяких наказів», зареєстрований в Міністерстві юстиції України 04 вересня 2023 року за № 1553/40609, з метою упорядкування надання облдержадміністрацією адміністративних послуг, розпорядженням голови облдержадміністрації, начальника обласної військової адміністрації від 30 листопада 2023 року № 587/5-23 внесено зміни до розпорядження голови облдержадміністрації, керівника обласної військово-цивільної адміністрації від 18 травня 2016 року № 405 «Про впорядкування надання облдержадміністрацією деяких адміністративних послуг», якими з Переліку адміністративних послуг облдержадміністрації, які надаватимуться через Центр надання адміністративних послуг виконавчого комітету Краматорської міської ради виключено пункт 24 «Затвердження паспорта місць видалення відходів» та пункт 25 «Затвердження реєстрових карт об'єктів утворення, оброблення

3. Державний нагляд (контроль) у сфері охорони навколишнього природного середовища

Відповідно до пункту 1 постанови Кабінету Міністрів України від 13.03.2022 № 303 «Про припинення заходів державного нагляду (контролю) і державного ринкового нагляду в умовах воєнного стану» (зі змінами) припинено проведення планових та позапланових заходів державного нагляду (контролю) і державного ринкового нагляду на період воєнного стану, введеного Указом Президента України від 24.02.2022 № 64/2022 «Про введення воєнного стану в Україні».

Державною екологічною інспекцією у Донецькій області (далі – ДЕІ) у 2023 році здійснювався державний нагляд (контроль) по напрямкам.

Контроль у сфері поводження з відходами.

У 2023 році ДЕІ за порушення вимог природоохоронного законодавства у сфері поводження з відходами до адміністративної відповідальності

державними інспекторами притягнуто 1 особу, складено 1 протокол та винесено 1 постанову на загальну суму 0,340 тис. грн.

Контроль у сфері охорони земельних ресурсів.

За порушення вимог природоохоронного законодавства у сфері охорони земель за 2023 рік протоколи про адміністративні правопорушення не складались.

За пред'явленим у 2021 році розрахунком КП Слов'янської міської ради «БЛАГОУСТРІЙ» у 2023 році сплачено частину претензії на суму 50,0 тис. грн.

Контроль у сфері охорони рослинних ресурсів.

За 2023 рік ДЕІ передано 76 матеріалів до правоохоронних органів (Національної поліції, органів прокуратури, СБУ та інших) з ознаками кримінального правопорушення за фактами рубки дерев на території Донецької області на загальну суму 21 830 644,4 тис. грн (двадцять один мільйон вісімсот тридцять тисяч шістсот сорок чотири грн 40 коп.).

Контроль за додержанням режиму територій та об'єктів природно-заповідного фонду.

За 2023 рік передано 4 матеріали до правоохоронних органів (Національної поліції, органів прокуратури, СБУ та інших) з ознаками кримінального правопорушення щодо порушення вимог природоохоронного законодавства, які відбулись на території ПЗФ на загальну суму 5 246 973,68 тис. грн (п'ять мільйонів двісті сорок шість тисяч дев'яtsel'ятсот сімдесят три грн. 68 коп.).

Державний нагляд у сфері охорони та використання водних живих ресурсів

Фахівцями Донецького рибохоронного патруля у 2023 році постійно здійснювалися рибохоронні заходи на рибогосподарських водних об'єктах, розташованих в районі діяльності Управління.

За результатами рибохоронної роботи Управління за період з 01.01.2023 по 31.12.2023 виявлено 433 правопорушень природоохоронного законодавства, з яких:

ст. 85 ч. 3 КУпАП – 66 од.;

ст. 85 ч. 4 КУпАП – 242 од.;

ст. 85-1 КУпАП – 7 од.;

ст. 88-1 КУпАП – 65 од.;

складено актів виявлення та вилучення майна, власник якого не встановлений – 53 од.

Крім того, за даними правопорушеннями:

передано до суду для притягнення до адміністративної відповідальності – 314 справ;

накладено штрафів за 179 справами на суму 50 201 грн;

нараховано збитків за 59 справами на суму 1 897 833 грн;

вилучено водних біоресурсів – 817,55 кг;

вилучено знарядь лову – 302 од.;

вилучено знарядь лову за актами виявлення та вилучення майна, власник якого не встановлений – 101 од.

Також протягом 2023 забезпечено контроль за дотриманням суб'єктами господарювання вимог природоохоронного законодавства в частині використання та відтворення водних біоресурсів у рибогосподарських водних об'єктах, що розташовані в районі діяльності Управління.

У звітному періоді інспекторським складом відділу охорони водних біоресурсів Донецького рибоохоронного патруля проведено рибоохоронних рейдів на 22 водних об'єктах, що використовуються відповідно до Режимів спеціальних товарних рибних господарств.

За результатами цих проведених рейдів фактів грубих порушень природоохоронного законодавства не встановлено.

4. Виконання регіональних природоохоронних програм

У 2023 році на території Донецької області було заплановано виконання 2 регіональних природоохоронних програм.

Регіональні природоохоронні програми, які виконувались на території Донецької області у 2023 році:

Регіональна програма моніторингу стану довкілля в Донецькій області на період 2020-2024 роки, затверджена розпорядженням голови обласної державної адміністрації, керівника обласної військово-цивільної адміністрації від 13.01.2020 № 20/5-20.

Міжвідомча регіональна програма «Екологічна просвіта та інформування для сталого розвитку Донеччини на 2020-2025 роки», затверджена розпорядженням голови обласної державної адміністрації, керівника обласної військово-цивільної адміністрації від 13.01.2020 № 21/5-20.

Інформація про виконання у 2023 році регіональних природоохоронних програм.

Таблиця 15.1

№ з/п	Назва програми	Обсяг фінансування програм у 2023 році		
		Затверджені обсяги фінансування, тис. грн.	Фактично профінансовано, тис. грн.	%
1	Регіональна програма моніторингу стану довкілля в Донецькій області на період 2020-2024 роки	385,435	385,435	100
2	Міжвідомча регіональна програма «Екологічна просвіта та інформування для сталого розвитку Донеччини на 2020-2025 роки»	8 000,00	7 950,00	99,38

5. Регіональна політика у сфері моніторингу навколишнього природного середовища

З 2016 року до повномасштабного вторгнення Російської Федерації на територію України на території Донецької області функціонувала розвинута система моніторингу навколишнього природного середовища.

З метою забезпечення функціонування регіональної системи моніторингу навколишнього природного середовища на території області в управлінні департаменту екології та природних ресурсів Донецької облдержадміністрації створено комунальне підприємство Донецької обласної ради «ЦЕНТР МОНІТОРИНГУ ДОВКІЛЛЯ» (далі – КП ДОР «ЦМД»).

З початком повномасштабного вторгнення Російської Федерації з метою забезпечення цілісності та справності обладнання та устаткування автоматизованої системи моніторингу більшу частину матеріально-технічної бази КП ДОР «ЦМД» евакуйовано на територію України, де не проводяться активні бойові дії.

Частина обладнання та устаткування автоматизованої системи моніторингу, яка залишилася на тимчасово окупованій території, ймовірно знищена та/або пошкоджена внаслідок бойових дій.

Через постійні обстріли та пошкодження будівель лабораторні дослідження не здійснюються Бахмутською, Лиманською, Мар'їнською та Торецькою філіями державної установи «Донецький обласний центр контролю та профілактики хвороб Міністерства охорони здоров'я України». Волноваська, Мангушська, Маріупольська філії зазначеної установи знаходяться на тимчасово окупованих територіях.

Метеорологічна станція у м. Бахмут Донецького регіонального центру з гідрометеорології, яка знаходилася під постійними обстрілами, вірогідно знищена. Пошкоджено метеорологічну станцію у м. Покровськ.

Гідрометеорологічна обсерваторія у м. Маріуполь та метеорологічна станція у м. Волноваха знаходиться на тимчасово окупованій території, внаслідок чого Донецьким регіональним центром з гідрометеорології не виконані:

Програма спостережень за забрудненням атмосферного повітря на 2023 рік;

Програма діагностичного моніторингу масивів поверхневих вод району басейну річок Приазов'я та Нижнього Дніпра у 2023 році;

зведений план рейдових, експедиційних гідрометеорологічних та гідрохімічних спостережень на Азовському морі та в морських гирлах річок на 2023 рік.

Діяльність державного регіонального геологічного підприємства «Донецькгеологія» та Донецької філії державної установи «Інститут охорони ґрунтів України» призупинено. Моніторинг підземних вод та ґрунтів на території Донецької області не здійснюється.

З березня 2022 року у зв'язку з веденням бойових дій та тимчасовою окупацією частини території області програму державного моніторингу вод

скорочено. В 2023 році Сіверсько-Донецьким басейновим управлінням водних ресурсів державний моніторинг масивів поверхневих вод здійснюється тільки в місцях, де дозволяє оперативно-військова ситуація.

З огляду на триваючий характер конфлікту та відсутність доступу до частини території для проведення повноцінного обстеження обмежено набір джерел інформації, внаслідок чого, аналіз ситуації на території області ускладнено.

6. Оцінка впливу на довкілля

Оцінити вплив на довкілля планованої діяльності, у разі якщо дана діяльність підпадає під дію Закону України «Про оцінку впливу на довкілля» (далі – Закон), можливо в процесі проходження процедури оцінки впливу на довкілля, яка здійснюється з дотриманням вимог законодавства про охорону навколишнього природного середовища, з урахуванням стану довкілля в місці, де планується провадити плановану діяльність, екологічних ризиків і прогнозів, перспектив соціально-економічного розвитку регіону, потужності та видів сукупного впливу (прямого та опосередкованого) на довкілля, у тому числі з урахуванням впливу наявних об'єктів, планованої діяльності та об'єктів, щодо яких отримано рішення про провадження планованої діяльності або розглядається питання про прийняття таких рішень.

Відповідно до частини першої статті 3 Закону здійснення оцінки впливу на довкілля є обов'язковим у процесі прийняття рішень про провадження планової діяльності, визначеної частинами другої і третьою статті 3 цього Закону. Така планова діяльність підлягає оцінці впливу на довкілля до прийняття рішень про провадження планової діяльності.

Згідно з пунктом 3 частини першої статті 1 Закону планова діяльність – планова господарська діяльність, що включає будівництво, реконструкцію, технічне переоснащення, розширення, перепрофілювання, ліквідацію (демонтаж) об'єктів, інші втручання в природне середовище.

Протягом 2023 року департаментом екології та природних ресурсів Донецької облдержадміністрації було видано 1 висновок з оцінки впливу на довкілля про допустимість провадження планової діяльності з облаштування майданчика ТОВ «КОАЛЕНЕРЖИ» під сортування та збагачення корисних копалин за адресою: Донецька область м. Добропілля, вул. Миру, буд. 90.

Згідно з інформацією Єдиного державного реєстру з оцінки впливу на довкілля Міністерством захисту довкілля та природних ресурсів України для здійснення планованої діяльності на території Донецької області у 2023 році видано 2 висновки з оцінки впливу на довкілля про допустимість провадження такої планованої діяльності, як:

механічна переробка рядового вугілля у Донецькій обл., м. Слов'янськ;

розширення меж відпрацювання запасів вогнетривких і тугоплавких глин Русинівського родовища (ділянки Русинівська, Північна, Ділянка-2) та пісків, як спільно залягаючої корисної копалини, ділянки Русинівська Русинівського родовища Краматорського району Донецької області.

7. Економічні засади природокористування

Економічні механізми природоохоронної діяльності

Інформація щодо виконання окремих показників місцевих бюджетів області по територіях, які підконтрольні державній владі

Таблиця 15.2

Найменування бюджету	Залишок коштів місцевих фондів ОНПС станом на 01.01.2023, тис. грн.	Надходження до місцевих фондів охорони навколишнього природного середовища за січень-грудень 2023 року, тис. грн.			Фактично спрямовано на природоохоронні заходи у 2023 році, тис. грн
		Екологічний податок	Збір за забруднення навколишнього природного середовища	Грошові стягнення за шкоду, заподіяну порушенням законодавства про охорону навколишнього природного середовища	
1	2	3	4	5	6
Бюджет Авдіївської міської територіальної громади	7 929,566	0,001			
Бюджет Андріївської сільської територіальної громади	23,912	6,298		33,365	
Бюджет Бахмутської міської територіальної громади	792,580	4,115			
Бюджет Білозерської міської територіальної громади	503,090	5,804		0,704	
Бюджет Великоновоселківської селищної територіальної громади	244,147	1,480		4,182	
Бюджет Волноваської міської територіальної громади	897,757	0,118			
Бюджет Вугледарської міської територіальної громади	1 254,978	0,001			
Бюджет Гродівської селищної територіальної громади	165,354	26,907			
Бюджет Добропільської міської територіальної громади	4 348,825	1 699,181		8,981	2 403,292
Бюджет Дружківської міської територіальної громади	120,910	63,194			143,100

Продовження таблиці 15.2

1	2	3	4	5	6
Бюджет Іллінівської сільської територіальної громади	121,779	14,679		0,288	
Бюджет Кальчицької сільської територіальної громади		0,012			
Бюджет Комарської сільської територіальної громади	46,621	2,361			99,500
Бюджет Костянтинівської міської територіальної громади	295,019	123,770		2,500	247,422
Бюджет Краматорської міської територіальної громади	1 343,430	429,520		16,237	1 611,669
Бюджет Криворізької сільської територіальної громади	36,379	0,778			36,000
Бюджет Курахівської міської територіальної громади	27 831,266	16 165,848		43,071	45,390
Бюджет Лиманської міської територіальної громади	165,124	1,449		0,172	1 104,929
Бюджет Мангушської селищної територіальної громади	270,100	0,025			
Бюджет Маріупольської міської територіальної громади	16 711,100	0,392		11,670	8 837,956
Бюджет Мар'їнської міської територіальної громади	67,632	1,059			
Бюджет Миколаївської міської територіальної громади	36 429,569	220,595		0,186	5 147,616
Бюджет Мирненської селищної територіальної громади	774,637	0,120			
Бюджет Мирноградської міської територіальної громади	544,649	256,929			
Бюджет Нікольської селищної територіальної громади	68,461	0,016			
Бюджет Новодонецької селищної територіальної громади	171,027	9,393		27,079	
Бюджет Новогродівської міської територіальної громади	73,282	40,024			50,000
Бюджет Олександрівської селищної територіальної громади	61,935	1,477		12,042	
Бюджет Очеретинської селищної територіальної	2 351,600	0,172			

Продовження таблиці 15.2

1	2	3	4	5	6
громади					
Бюджет Покровської міської територіальної громади	5 420,236	2 617,848		18,894	5 354,134
Бюджет Сартанської селищної територіальної громади	34 155,747	0,023			
Бюджет Святогірської міської територіальної громади	133,602	0,875		1,925	244,488
Бюджет Селидівської міської територіальної громади	1 278,185	231,090			3 900,000
Бюджет Сіверської міської територіальної громади	35,082	0,007			3 600,000
Бюджет Слов'янської міської територіальної громади	440,000	82,847		710,955	736,293
Бюджет Соледарської міської територіальної громади	243,525	0,038			
Бюджет Торецької міської територіальної громади	1 325,481	52,148		0,009	
Бюджет Удачненської селищної територіальної громади	19 727,802	5 059,123			99,593
Бюджет Часовоярської міської територіальної громади	110,848	0,078			
Бюджет Черкаської селищної територіальної громади	168,622	3,041			
Бюджет Шахівської сільської територіальної громади	267,597	16,014			
Обласний бюджет Донецької області	510 808,360	32 565,935		356,903	58 100,525

Програмою економічного і соціального розвитку Донецької області на 2023 рік (далі – Програма), затвердженою розпорядженням голови облдержадміністрації, начальника обласної військової адміністрації від 31.01.2023 № 41/5-23 (зі змінами), за напрямом «Охорона навколишнього природного середовища» було передбачено виконання 25 природоохоронних заходів, на фінансування яких передбачено 106 119,3 тис. грн, у тому числі з обласного фонду охорони навколишнього природного середовища (далі – обласний фонд ОНПС) 68 452,26 тис. грн.

За 2023 рік в ході виконання Програми реалізовано природоохоронних заходів на загальну суму 62 772,95 тис. грн. Зазначені кошти були направлені, в тому числі, на такі заходи, як:

«Утримання регіональних ландшафтних парків «Клебан-Бик», «Краматорський», з обласного фонду ОНПС профінансовано 20 948,25 тис. грн;

«Обслуговування функціонування автоматизованої системи моніторингу довкілля», з обласного фонду ОНПС профінансовано 385,43 тис. грн;

«Забезпечення екологічно безпечного збирання, перевезення, зберігання, оброблення, видалення і захоронення відходів, а саме: здійснення заходів із локалізації і ліквідації несанкціонованих та неконтрольованих звалищ відходів, що утворилися внаслідок тимчасової окупації, на території Лиманської міської територіальної громади Донецької області», з обласного фонду ОНПС профінансовано 1 055,00 тис. грн;

«Забезпечення екологічно безпечного збирання, перевезення, зберігання, оброблення, видалення і захоронення відходів, а саме: здійснення заходів із локалізації і ліквідації несанкціонованих та неконтрольованих звалищ відходів, що утворилися внаслідок тимчасової окупації, на території Святогірської міської територіальної громади Донецької області», з обласного фонду ОНПС профінансовано 244,49 тис. грн;

«Придбання машини для збору, транспортування побутових та інших відходів, а саме: самоскиду», з обласного фонду ОНПС профінансовано 3 600,00 тис. грн.;

«Проведення заходів щодо пропаганди охорони навколишнього природного середовища на тему «Екологічними стежками рідної України», з метою психологічної підтримки в природі та покращення ментального здоров'я дітей, які перебувають/перебували на територіях, на яких ведуться (велися) бойові дії», з обласного фонду ОНПС профінансовано 7 950,00 тис. грн.

Також, у 2023 році в ході виконання Програми було проведено фінансування заходів, за якими роботи були завершені та не профінансовані у 2022 році через військову агресію Російської Федерації проти України на території України та введення воєнного стану відповідно до Указу Президента України від 24 лютого 2022 року № 64/2022 «Про введення воєнного стану в Україні».

Стан фінансування сфери охорони навколишнього природного середовища

Зведені показники розділу «Охорона навколишнього природного середовища» Програми економічного і соціального розвитку Донецької області на 2023 рік

Таблиця 15.3

Назва напрямку	Кількість заходів/проектів	Витрати на реалізацію заходів розділу «Охорона навколишнього природного середовища» Програми економічного і соціального розвитку Донецької області на 2023 рік, тис. грн.	
		Заплановані обсяги фінансування, тис. грн.	Фактично профінансовано, тис. грн.
Охорона і раціональне використання водних ресурсів	2	25 229,87	25 229,86
Охорона і раціональне використання природних рослинних ресурсів, ресурсів тваринного світу та збереження природно-заповідного фонду	5	49 063,60	24 308,17
Раціональне використання і зберігання відходів виробництва і побутових відходів	8	19 248,37	4 899,49
Наука, інформація, освіта, моніторинг навколишнього природного середовища	10	12 577,46	8 335,43
РАЗОМ	25	106 119,30	62 772,95

8. Технічне регулювання у сфері охорони навколишнього природного середовища, використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки

Відповідно до Закону України «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року» основними інструментами реалізації державної екологічної політики серед інших є: технічне регулювання та облік у сфері охорони навколишнього природного середовища, природокористування та забезпечення екологічної безпеки, які дають змогу впровадити науково обґрунтовані та безпечні для навколишнього природного середовища і здоров'я населення вимоги до процесів, товарів та послуг, які відповідатимуть європейським нормам/вимогам.

Відповідно до статті 1 Закону України «Про технічні регламенти та оцінку відповідності» технічне регулювання – правове регулювання відносин у сфері визначення та виконання обов'язкових вимог до характеристик продукції або

пов'язаних з ними процесів та методів виробництва, а також перевірки їх додержання шляхом оцінки відповідності та/або державного ринкового нагляду і контролю нехарчової продукції чи інших видів державного нагляду (контролю).

Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища» зазначає, що державні стандарти в галузі охорони довкілля є обов'язковими для виконання і визначають поняття і терміни, режим використання і охорони природних ресурсів, методи контролю за станом довкілля, вимоги щодо запобігання його забрудненню та інші питання, пов'язані з охороною навколишнього природного середовища та використанням природних ресурсів.

Стандарти є одними з інструментів реалізації державної екологічної політики. Відносяться до категорії «нормативний документ» і встановлюють єдині правила, вимоги, методи контролю та випробувань, маркування. Відповідно до міжнародної практики, європейського та національного законодавства, об'єктами стандартизації є технічні комітети стандартизації, які створюються відповідним органом стандартизації.

Екологічні стандарти та екологічне нормування – регулятор антропогенного навантаження на екосистеми. Завдяки встановленню екологічних норм і нормативів визначаються межі впливу господарської діяльності на навколишнє природне середовище і забезпечуються належні умови для існування людини

Екологічна безпека це такий стан навколишнього природного середовища, при якому забезпечується попередження погіршення екологічної обстановки та виникнення небезпеки для здоров'я людей. Екологічна безпека територій і акваторій є складовою загальної безпеки життєдіяльності.

Головними принципами забезпечення екологічної безпеки є дотримання встановлених державою та органами влади допустимих рівнів впливу на людину та природне середовище; здійснення раціонального природокористування; своєчасне виявлення, відновлення порушених екологічних систем і природних комплексів; розробка комплексних показників оцінки екологічної безпеки територій та акваторій, прогнозування, виявлення зон екологічної кризи, лиха, катастрофи.

Основи екологічного регулювання вводяться в дію законами про охорону навколишнього природного середовища. Управління діяльністю щодо охорони довкілля та раціонального використання природних ресурсів забезпечується постійно діючою та поновлюваною системою нормативної документації контролю за забрудненням атмосферного повітря, водних об'єктів і ґрунтів, а також для нагляду за викидами у природне середовище. Закон України «Про метрологію та метрологічну діяльність» відносить до сфери державного метрологічного нагляду контроль стану навколишнього природного середовища, а вимірювання в цій сфері повинні виконуватися атестованими, відповідно до «Правил уповноважень та атестації у державній метрологічній системі».

Згідно з підпунктом 18 пункту 4 Положення про Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України, затвердженого постановою Кабінету

Міністрів України від 25.06.2020 № 614 «Деякі питання Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів», Міндовкілля відповідно до покладених на нього завдань здійснює технічне регулювання у сфері охорони навколишнього природного середовища, використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки.

9. Державне регулювання природокористування

Департаментом екології та природних ресурсів Донецької обласної державної адміністрації у 2023 році не видавались дозволи на викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами згідно з Порядком проведення робіт, пов'язаних з видачею дозволів на викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами, обліку суб'єктів господарювання, які отримали такі дозволи, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 13.03.2002 № 302 (в редакції постанови Кабінету Міністрів України від 24 січня 2023 р. № 63) (далі – Порядок).

Міністерством захисту довкілля та природних ресурсів України у 2023 році в межах території Донецької області було видано 2 дозволи на викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами відповідно до вимог Порядку.

Крім того, у період воєнного стану право на провадження господарської діяльності може набуватися суб'єктами господарювання на підставі безоплатного подання до органів ліцензування, дозвільних органів та суб'єктів надання публічних (електронних публічних) послуг декларації про провадження господарської діяльності (далі – декларація), без отримання дозвільних документів (документів дозвільного характеру, ліцензій або інших результатів надання публічних послуг), що передбачено постановою Кабінету Міністрів України від 18 березня 2022 року № 314 «Деякі питання забезпечення провадження господарської діяльності в умовах воєнного стану».

Протягом 2023 року суб'єктами господарювання Донецької області через Єдиний державний веб-портал електронних послуг (Портал Дія) до департаменту екології та природних ресурсів Донецької обласної державної адміністрації подано 8 декларацій про провадження господарської діяльності щодо дозволу на викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами.

Протягом 2023 року здійснено розгляд 52 заяв про визначення обсягу стратегічної екологічної оцінки до проєктів документів державного планування, звітів про стратегічну екологічну оцінку та повідомлень про оприлюднення цих документів у відповідності до вимог Закону України «Про стратегічну екологічну оцінку».

Крім того, у 2023 року розглянуто 85 заяв щодо незначних змін до документів державного планування, щодо яких раніше здійснювалася стратегічна екологічна оцінка.

Серед документів державного планування, що надходили на розгляд до департаменту у 2023 року, переважну більшість документів становили програми соціального та економічного розвитку громад на відповідний рік та містобудівна документація місцевого рівня.

Спеціальне використання природних ресурсів відбувається в межах встановлених лімітів.

Спеціальне використання природних ресурсів у межах територій та об'єктів природно-заповідного фонду загальнодержавного значення здійснюється відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 10 серпня 1992 р. № 459 «Про порядок видачі дозволів на спеціальне використання природних ресурсів у межах територій та об'єктів природно-заповідного фонду і встановлення лімітів використання ресурсів загальнодержавного значення» (із змінами).

Протягом 2023 року департаментом екології та природних ресурсів Донецької облдержадміністрації видано 4 дозволи на спеціальне використання природних ресурсів у межах територій та об'єктів природно-заповідного фонду загальнодержавного значення, а саме:

дозвіл № 1 від 28.03.2023 на спеціальне використання природних ресурсів у межах територій та об'єктів природно-заповідного фонду загальнодержавного значення Національного природного парку «Святі Гори» - ДП «Лиманське лісове господарство»;

дозвіл № 2 від 13.04.2023 на спеціальне використання природних ресурсів у межах територій та об'єктів природно-заповідного фонду загальнодержавного значення Національного природного парку «Святі Гори» – ДП «Слов'янське лісове господарство»;

дозвіл № 3 від 26.10.2023 на спеціальне використання природних ресурсів у межах національного природного парку «Святі Гори» – національному природному парку «Святі Гори»;

дозвіл № 4 від 30.11.2023 на спеціальне використання природних ресурсів у межах територій та об'єктів природно-заповідного фонду загальнодержавного значення Національного природного парку «Святі Гори» – ДП «Слов'янське лісове господарство».

Порядок затвердження лімітів використання природних ресурсів у межах територій та об'єктів природно-заповідного фонду місцевого значення затверджений розпорядженням голови облдержадміністрації, керівника обласної військово-цивільної адміністрації від 01.08.2017 № 880, зареєстрованим в Міністерстві юстиції України 28 серпня 2017 року за № 150/2357.

Протягом 2023 року затвердження лімітів та видача дозволів на спеціальне використання природних ресурсів у межах територій та об'єктів природно-заповідного фонду місцевого значення не проводились.

У 2023 році департаментом екології та природних ресурсів Донецької облдержадміністрації затвердження паспортів місць видалення відходів та внесення щорічних змін до них здійснювалося відповідно до вимог постанови Кабінету Міністрів України від 03.08.1998 № 1216 «Про затвердження Порядку

ведення реєстру місць видалення відходів» (далі – Порядок) та Інструкції про зміст і складання паспорта місць видалення відходів, затвердженої наказом Мінекобезпеки України від 14.01.1999 № 12, зареєстрованим в Міністерстві юстиції України 03.02.1999 за № 60/3353 (із змінами).

У 2023 році було розглянуто матеріали та внесено зміни до 19 паспортів місць видалення відходів за підсумками діяльності суб'єктів господарської діяльності за 2022 рік.

На підставі пункту 20 Порядку, за даними паспортів місць видалення відходів, результатами спостережень, контрольних замірів, додаткових робіт тощо у 2023 році було підготовлено 10 висновків щодо рівня екологічної безпеки місць видалення відходів.

Затвердження реєстрових карт об'єктів утворення, оброблення та утилізації відходів та внесення щорічних змін до них здійснювалося відповідно до вимог постанови Кабінету Міністрів України від 31.08.1998 № 1360 «Про затвердження порядку ведення реєстру об'єктів утворення, оброблення та утилізації відходів» та Інструкції щодо складання реєстрових карт об'єктів утворення, оброблення та утилізації відходів, затвердженої наказом Мінекобезпеки України від 17.02.1999 № 41, зареєстрованої в Міністерстві юстиції України 18.03.1999 за № 169/3462 (із змінами).

У 2023 році було внесено зміни до 13 реєстрових карт об'єктів утворення, оброблення та утилізації відходів за підсумками діяльності суб'єктів господарської діяльності за 2022 рік.

Відповідно до пункту «і» статті 20 Закону України «Про відходи» у 2023 році департамент здійснював складання і ведення обласних реєстрів об'єктів утворення відходів (ОУВ), об'єктів утворення оброблення та утилізації відходів (ООУВ), місць видалення відходів (МВВ).

В реєстр об'єктів утворення відходів внесено 124 реєстрові карти ОУВ (за 2023 рік внесено дані 13 реєстрових карт ОУВ).

В реєстр об'єктів утворення оброблення та утилізації відходів внесено 11 реєстрових карт ООУВ (за 2023 рік внесено дані 1 реєстрової карти ООУВ).

В реєстр місць видалення відходів внесено 182 паспорта МВВ (за 2023 рік внесено дані 19 паспортів МВВ).

З 09.07.2023 втратив чинність Закон України «Про відходи» та набрав чинності Закон України «Про управління відходами» (далі – Закон). Статтею 25 Закону, якою визначені повноваження обласних державних адміністрацій у сфері управління відходами, ведення реєстру МВВ, реєстру ОУВ та ООУВ обласними державними адміністраціями не передбачено.

10. Стан та перспективи наукових досліджень у сфері охорони навколишнього природного середовища

У сфері збереження біорізноманіття протягом 2023 року працівниками УСПЗ НАН України опубліковано:

Лиманський С. В. Використання території відділення «Крейдова флора» УСПЗ НАН України у російсько-українській війні з 2014 року // Дике поле:

природа, історія, культура: Матеріали історико-культурного онлайн фестивалю-конференції «Дике поле. Шлях до Європи — 2023» (27 липня 2023 р.) / наук. ред. С. В. Алексєєв. — Краматорськ: ДОКМ, 2023. — С. 4–9. — Бібліогр.: 10 назв.;

Лисенко Г. М., Яровий С. С. Степи України: раніше і тепер // Дике поле: природа, історія, культура: Матеріали історико-культурного онлайн фестивалю-конференції «Дике поле. Шлях до Європи — 2023» (27 липня 2023 р.) / наук. ред. С. В. Алексєєв. — Краматорськ: ДОКМ, 2023. — С. 10–13.;

Подпрятков О. О. Знахідки рослин Червоної книги України на території Розівського району Запорізької та Нікольського району Донецької областей (Північне Приазов'я) // Поширення раритетних видів біоти України / (Серія: «Conservation Biology in Ukraine». — Вип. 27, Т. 2). — Чернівці: Друк Арт, 2023. — С. 246–247. — Бібліогр.: 1 назва.;

Яровий С. С. Історія створення та функціонування Українського степового природного заповідника НАН України // Дике поле: природа, історія, культура: Матеріали історико-культурного онлайн фестивалю-конференції «Дике поле. Шлях до Європи — 2023» (27 липня 2023 р.) / наук. ред. С. В. Алексєєв. — Краматорськ: ДОКМ, 2023. — С. 18–26. — Бібліогр.: 6 назв.;

Яровий С. С. Знахідки видів вищих судинних рослин і тварин, занесених до Червоної книги України, в межах Бойківського (Тельманівського) району Донецької області // Поширення раритетних видів біоти України / (Серія: «Conservation Biology in Ukraine». — Вип. 27, Т. 2). — Чернівці: Друк Арт, 2023. — С. 302–303.;

О. О. Podpriatov. 2023 IOP Conf. Ser.: Earth Environ. Sci. 1254 012022;

Подпрятков О. О. Подпряткова Н. О. Проблеми функціонування Українського степового природного заповідника НАН України в умовах війни та післявоєнного часу // Актуальні проблеми охорони біорізноманіття та наукових досліджень в умовах воєнного та післявоєнного часу: Матеріали всеукр. наук.-практ. конф. присвяч. 100-річчю Мелітопольського держ. пед. ун-ту ім. Богдана Хмельницького (м. Запоріжжя, 28–29 вересня 2023 р.) — С. 55–58. — Бібліогр.: 2 назви.

Протягом 2023 року науковими працівниками національних природних парків проводилась обробка здобутої у 2021 році інформації і наукових спостережень для підготовки чергового тому Літопису природи.

Працівниками наукового відділу національного природного парку «Меотида» у 2023 році було опубліковано:

Vynokurov, D., Goncharenko, I., Borovyk, D. & Bronskova, O. (2023): Classification of dry grasslands of the Berda River Valley (Ukraine). — *Tuexenia* 43: 159–182.;

Бронсков О.І. Відновлення гніздування колоніальних гідрофільних птахів на Білосарайській косі Азовського моря (Український орнітологічний журнал «Беркут»);

Бронсков О.І. Затока та коса Білосарайська у 2018 р. // Бюлетень РОМ. Вип. 16. Підсумки міжнародних зимових обліків водно-болотних птахів (IWC)

в Україні в 2018-2022 рр. / Під ред. Ю.О. Андрющенка, В.А. Костюшина. – 2023. – С. 14;

Бронсков О.І., Дядічева О.А. Приазов'я Північне у 2019 р. // Бюлетень РОМ. Вип. 16. Підсумки міжнародних зимових обліків водно-болотних птахів (IWC) в Україні в 2018-2022 рр. / Під ред. Ю.О. Андрющенка, В.А. Костюшина. – 2023. – С. 27;

Бронсков О.І. Приазов'я Північне у 2020 р. // Бюлетень РОМ. Вип. 16. Підсумки міжнародних зимових обліків водно-болотних птахів (IWC) в Україні в 2018-2022 рр. / Під ред. Ю.О. Андрющенка, В.А. Костюшина. – 2023. – С. 40;

Бронсков О.І. Приазов'я Північне у 2021 р. // Бюлетень РОМ. Вип. 16. Підсумки міжнародних зимових обліків водно-болотних птахів (IWC) в Україні в 2018-2022 рр. / Під ред. Ю.О. Андрющенка, В.А. Костюшина. – 2023. – С. 53;

Бронсков О.І., Дядічева О.А. Приазов'я Північне у 2022 р. // Бюлетень РОМ. Вип. 16. Підсумки міжнародних зимових обліків водно-болотних птахів (IWC) в Україні в 2018-2022 рр. / Під ред. Ю.О. Андрющенка, В.А. Костюшина. – 2023. – С. 67;

Князева Т. М. Вплив наслідків ушкодження ґрунтів внаслідок бойових дій на здоров'я людини та нейтралізація цих наслідків: постановка проблеми (на прикладі Національного природного парку «Меотида») // European scientific congress. Proceedings of the 2nd International scientific and practical conference - Barca Academy Publishing. Madrid, Spain. 2023. Pp. 262-265;

Князева Т.М. Рекреаційний потенціал НПП «Меотида» та фізичнопсихологічна реабілітація людей після війни (постановка проблеми) // Актуальні проблеми дослідження довкілля: Матеріали X Міжнародної наукової конференції (Суми-Тростянець, 25-27 травня 2023 р.,) / Ред. кол.: Корнус А. О., Міронець Л. П., Литвиненко Ю. І. та ін. Суми : Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка, 2023. – С. 164-165;

Князева Т. М. Фестивальний туризм в повоєнному розвитку громад (постановка проблеми) // Дике поле: природа, історія, культура. Матеріали історико-культурного онлайн фестивалю - конференції «Дике поле. Шлях до Європи – 2023», 27 липня 2023р. / наук. ред. С.В. Алексєєв. – Краматорськ-Дрогобич : Посвіт, 2023.- С. 80-82.;

Князева Т.М. Задачі та перспективи інклюзивного туризму в повоєнній Україні: постановка проблеми // Abstracts of the VI International Scientific and Practical Conference «Human problems and ways to solve them», October 23-25, 2023, Rome, Italy. Pp. 275-277. URL: <https://eu-conf.com/ua/events/human-problems-and-ways-to-solve-them/>.

Проведена робота щодо узагальнення даних, отриманих при проведенні наукових досліджень на території національного природного парку «Меотида» до 2022 року. Продовжувалася обробка здобутої інформації і наукових спостережень для відображення у Літопису природи. Велася обробка літературних даних з ботаніки та зоології, що відносяться до регіону розташування Парку.

За 2023 рік було направлено до друку статті:

Бронсков О.І. Перша зустріч побережника великого *Calidris tenuirostris* (Horsfield, 1821) в Україні (Український орнітологічний журнал «Беркут»);

Бронсков О.І. Відновлення гніздування колоніальних гідрофільних птахів на Білосарайській косі Азовського моря (Український орнітологічний журнал «Беркут»);

Бронскова О.М., Бронсков О.І. Реєстрації рослин Червоної книги України в Надазов'ї в 2016-2021 рр. (Матеріали Шостої міжнародної науково-практичної конференції "Регіональні аспекти флористичних і фауністичних досліджень", 12-13 жовтня 2023 р., смт. Путила);

Бронскова О.М., Бронсков О.І. Реєстрації видів рослин Червоної книги України на території Південної Бессарабії (Матеріали Шостої міжнародної науково-практичної конференції "Регіональні аспекти флористичних і фауністичних досліджень", 12-13 жовтня 2023 р., смт. Путила);

Бронсков О.І., Бронскова О.М. *Tamarix laxa* (Tamaricaceae) – новий вид флори України (Український ботанічний журнал).

Зібрані працівниками науково-дослідного відділу РЛП «Краматорський» протягом 2023 року дані, в тому числі фото- та відеоматеріали були використані для створення наукових публікацій у відповідних друкованих виданнях та науково-популярних публікацій у мережі Інтернет.

Отримано доступ до супутникових знімків на сайті Planet, з метою застосування ГІС-методів щодо оцінки впливу військових дій на навколишнє середовище в межах Донецької, Харківської та Луганської областей, переважно на крейдові відслонення.

Підготовлено та опубліковано/передано до публікації у відповідних профільних виданнях наукові статті:

«Досвід залучення студентської молоді до флористичних та фауністичних досліджень на території регіонального ландшафтного парку «Краматорський» – у збірці матеріалів III Всеукраїнської науково-практичної конференції «Проблеми та перспективи розвитку природничої освіти»;

«Сучасні ГІС-методи моніторингу пожеж у природних екосистемах» – у збірці наукових праць ДонНАБА, № 2;

«Щодо розробленої методики розрахунку площі лісових насаджень пошкоджених пожежами за даними дистанційного зондування земної поверхні, на прикладі соснових культур національного природного парку «Святі гори» – у науковому журналі «Науковий вісник: Цивільний захист та пожежна безпека»;

«Зустрічі деяких охоронюваних видів риб та земноводних в басейні р. Казенний Торець» – у збірці матеріалів наукової конференції, присвяченої 100-річчю Канівського природного заповідника;

«Акустичний моніторинг фонових видів птахів: методика, проблеми та попередні результати» – у збірці матеріалів наукової конференції, присвяченої 100-річчю Канівського природного заповідника;

«Созологічна цінність байрачних дібров в околицях міста Краматорськ» – у збірці матеріалів Шостої Міжнародної науково-практичної конференції

«Регіональні аспекти флористичних і фауністичних досліджень» на базі НПП «Черемоський»;

«Результати моніторингових обстежень ділянки річки Сухий Торець» у збірці матеріалів Шостої Міжнародної науково-практичної конференції «Регіональні аспекти флористичних і фауністичних досліджень» на базі НПП «Черемоський»;

«Перші результати пасивного акустичного моніторингу фонових видів птахів в Українських Карпатах» – у науковому журналі «Біорізноманіття, екологія та експериментальна біологія»;

«Погляд на відновлення малих річок Донеччини: існуючі проблеми і перспективи їх вирішення» – у матеріалах краєзнавчої конференції «Криволуцькі читання 2023. Минуле, відроджене війною. Люди, об'єкти, події...»;

«Щодо біології адвентивного виду богомола *Hierodula transcaucasica*» – у матеріалах IV Міжнародної науково-практичної конференції «Природничі науки: проекти, дослідження, перспективи»;

«Переміщення шуліки чорного з передавачем з України» – у матеріалах Українського центру досліджень хижих птахів.

Створено та опубліковано (у Facebook – група науково-дослідного відділу, сторінка парку, сторонні спеціалізовані ресурси тощо), загалом 173 авторських тематичних нариси (загалом 1487 публікацій), а саме:

«Псевдоскорпіони (*Pseudoscorpiones*)»; «Дрізд-горобинник, або Чикотень (*Turdus pilaris*)»; «Сич хатній (*Athene noctua*)»; «Мокриці (*Oniscidea*)»; «Ропуха Ага (*Rhinella marina*)»; «Щиглик чорноголовий (*Carduelis carduelis*)»; «Про особливості розмноження деяких Тарганів»; «Тениці (*Scyaridae*) у зимовий період»; «Повзик звичайний (*Sitta europaea*)» та ін.

Взято участь у роботі:

III Всеукраїнській науково-практичній конференції «Проблеми та перспективи розвитку природничої освіти»;

краєзнавчій конференції «Криволуцькі читання 2023. Минуле, відроджене війною. Люди, об'єкти, події...» (доповідь «Погляд на відновлення малих річок Донеччини: наявні проблеми і перспективи їх вирішення»);

наукової конференції, присвяченої 100-річчю Канівського природного заповідника (доповідь «Акустичний моніторинг фонових видів птахів: методика, проблеми та попередні результати»;

Шостої Міжнародної науково-практичної конференції «Регіональні аспекти флористичних і фауністичних досліджень» на базі НПП «Черемоський» (доповідь «Созологічна цінність байрачних дібров в околицях міста Краматорськ»;

Всеукраїнської орнітологічній конференції (доповідь «Перші результати пасивного акустичного моніторингу фонових видів птахів в Українських Карпатах» (м. Харків));

IV Міжнародній науково-практичній конференції «Природничі науки: проекти, дослідження, перспективи» (2 доповіді за темами: «Досвід роботи

науково-дослідного відділу РЛП «Краматорський» у дистанційному режимі» та «Щодо біології адвентивного виду богомола *Hierodula transcaucasica*».

у вебінарі на тему: «Чи можливо адаптувати штучне лісовідновлення до глобальних кліматичних змін» організованому ГО «Лісові ініціативи і суспільство»;

в онлайн-заході LIFE 2021 Strategic Integrated Projects and Strategic;

у вебінарі на тему: «Втрати деревного покриву в Україні за даними Global Forest Watch» організованому ГО «Лісові ініціативи і суспільство»;

у роботі IX Всеукраїнського форуму взаємодії та розвитку ГО «Let's do it, Ukraine»;

у роботі Всеукраїнської науково-практичної конференції здобувачів вищої освіти та молодих учених «Перспективні напрями сучасної науки та освіти»;

у науково-практичній конференції «На ековарті Сіверського Дінця» в рамках відзначення Дня Сіверського Дінця – 2023;

в інформаційному дні для учасників Дунайської регіональної програми 2021-2027, який проводився Департаментом координації міжнародної технічної допомоги Секретаріату Кабінету Міністрів України;

в інформаційному дні популяризації можливостей Програми Interreg Europe, організованого Секретаріатом Кабінету Міністрів України разом з Органом управління Програми;

у Міжнародному семінарі «Адаптація природних парків України в умовах військових дій».

Працівниками регіонального ландшафтного парку «Клебан-Бик» протягом 2023 року підготовлена доповідь «Організація та результати досліджень орнітофауни регіонального ландшафтного парку «Клебан-Бик» на наукову конференцію, присвячену 100-річчю Канівського природного заповідника.

11. Участь громадськості у процесі прийняття рішень з питань, що стосуються довкілля

Право на участь громадськості у процесі прийняття рішень з питань, що стосуються навколишнього природного середовища, є одним із важливих екологічних прав, спрямованих на раціональне використання природних ресурсів та охорони довкілля.

З часу ратифікації Україною Орхуської конвенції, яка передбачає вільний доступ громадськості до екологічної інформації та участі у прийнятті екологічно вагомих рішень з питань охорони довкілля, це стало обов'язковою складовою реалізації державної екологічної політики в регіоні.

З метою забезпечення сприятливих умов для вирішення екологічних проблем на регіональному рівні, ширшого залучення громадськості до співпраці у підготовці та прийнятті важливих рішень, представники громадськості брали участь у проведенні заходів екологічного напрямку.

Протягом лютого-травня 2023 року фахівці департаменту екології та природних ресурсів Донецької облдержадміністрації (далі – департамент) взяли участь у циклі вебінарів, які було організовано та проведено громадською

організацією «ЛіС» за підтримки офісу Міжнародних програм Лісової служби США: «Як відрізнити нелегальні рубки від легальних та допомогти зберегти ліс», «Чи можливо адаптувати штучне лісовідновлення до глобальних кліматичних змін», «Втрати деревного покриву за даними Global Forest Watch», «Використання вогню у мандрівках та екстремальних ситуаціях».

Протягом звітнього періоду на виконання статті 7 Закону України «Про оцінку впливу на довкілля» було проведено 2 громадських обговорення планованої діяльності, а саме: 1 у формі надання письмових зауважень і пропозицій (у тому числі в електронному вигляді) та 1 в режимі відеоконференції.

Сіверсько-Донецьке басейнове управління водних ресурсів (далі – СДБУВР) традиційно активно залучає громадськість до процесів прийняття рішень з питань охорони довкілля, заходів з екологічної освіти, виховання.

15.02.2023 відбулось онлайн-обговорення у форматі відеоконференції презентації звіту «Стан питної води у Слов'янську в умовах повномасштабної війни» за результатами дослідження якості джерел водопостачання громади міста Слов'янськ у надзвичайних умовах війни. Захід організовано Українською мережею підтримки громадських досліджень «Довкола» у партнерстві з учасниками спільнот Осередку громадянського суспільства «Друкарня» та Наукового товариства «ECODIT» кафедри «Екологічна та цивільна безпека» Дніпровського інституту інфраструктури і транспорту Українського державного університету науки і технологій.

21.09.2023 відбулась онлайн-конференція з нагоди відзначення Дня Сіверського Дінця 2023 під гаслом: «На ековарті Сіверського Дінця». На заході, організованому СДБУВР для громадськості, в якості спікерів, серед інших, виступили активісти громадських організацій «Чорноморський жіночий клуб», «Сіверський Донець – відродження», «SCIENCE AT RISK Emergency Office» тощо.

На виконання постанови Кабінету Міністрів України від 03.11.2010 № 996 «Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики» при Донецькій облдержадміністрації діє громадська рада – постійно діючий колегіальний виборний консультативно-дорадчий орган, утворений для забезпечення участі громадян в управлінні державними справами, здійснення громадського контролю за діяльністю органів виконавчої влади, налагодження ефективної взаємодії зазначених органів з громадськістю, врахування громадської думки під час формування та реалізації державної політики.

Положення про громадську раду при облдержадміністрації затверджено розпорядженням голови обласної державної адміністрації, керівника обласної військово-цивільної адміністрації № 483/5-20 13.05.2020 «Про затвердження Положення про громадську раду при облдержадміністрації».

Персональний склад громадської ради при облдержадміністрації затверджено розпорядженням голови облдержадміністрації, керівника обласної військово-цивільної адміністрації від 20 грудня 2021 року № 1267/5-21 (із змінами у редакції розпорядження голови облдержадміністрації, начальника обласної військової адміністрації від 29.08.2023 № 412/5-23).

У 2023 році проведено 4 засідання громадської ради при облдержадміністрації, питання охорони навколишнього природного середовища під час засідань не розглядались.

У Донецькій області у 2023 році також діяли 13 громадських рад при виконавчих комітетах органів місцевого самоврядування.

12. Екологічна освіта та інформування

Екологічні проблеми, які стоять перед сучасним суспільством, можуть бути вирішені лише за умов високої екологічної культури, громадської свідомості кожної людини, відповідального ставлення до природного середовища, формування нового еколого-економічного світогляду. Саме тому потребують розвитку різноманітні форми і види екологічної освіти.

Формуванню екологічного стилю мислення підростаючого покоління сприяє організація діяльності факультативів, гурткової, клубної роботи в загальноосвітніх та позашкільних навчальних закладах міста, а також використання інноваційних форм позакласної та позаурочної роботи.

Впродовж 2023 року, незважаючи на умови воєнного стану, заклади освіти Донецької області брали активну участь у різноманітних акціях, конкурсах та інших заходах екологічного спрямування.

На базі закладів загальної середньої освіти проходили численні тематичні уроки, виховні години, дискусійні майданчики, спрямовані на виховання в учнів екологічної свідомості, на активне залучення школярів до природоохоронної діяльності.

Заходи проходили в онлайн форматі, проте, залучили велику кількість учасників. Діти показали свою зацікавленість екологічними проблемами та шляхами їх вирішення.

Інформація
про заходи з екологічної освіти, які були реалізовані
в закладах загальної середньої освіти області у 2023 році

Таблиця 15.4

№	Назва, тематика	Тип заходу	Кількість учасників
1	2	3	4
Всеукраїнські акції, конкурси, проекти			
1	«Стоп сміття»	Всеукраїнська акція	6957
2	«Енергія і середовище»	Всеукраїнський конкурс молодіжних проєктів з енергозбереження	32
3	«Земля-наш спільний дім»	Всеукраїнський конкурс	3062
4	Екологічний проєкт «Дослідження наслідків бомбардувань, маневрів військової техніки та пожеж для ґрунту на території Сіверської громади»	Всеукраїнська олімпіада з екології	4

Продовження таблиці 15.4

1	2	3	4
5	«Годівничка своїми руками»	Всеукраїнський природоохоронний конкурс	5322
6	«Колосок»	Інтерактивний природничий конкурс	6278
7	«Ластівка міська - птах року 2023»	Всеукраїнський природоохоронний конкурс	3388
8	«Zero Waste School Ukraine»	Всеукраїнський проект	104
9	Тиждень енергозбереження та енергоефективності	Всеукраїнська акція	6762
	Усього		31 909
Локальні акції			
1	«Еко-STEM-майстерка»	обласна природоохоронна акція	16
2	«Проліска»	обласна природоохоронна акція	5954
3	«Допоможемо зимуючим птахам»	обласна природоохоронна акція	5345
4	«Замість ялинки-зимовий букет»	обласна природоохоронна акція	7305
5	«Донбас заповідний»	обласний еколого-краєзнавчий рух	5911
6	«Посади дерево для майбутнього України»	природоохоронна акція	1311
7	«Жовте листя»	акція екологічної реклами	2254
8	«Чисте село, чисте подвір'я»	природоохоронна акція	1484
9	«Заощаджуй ресурси вдома»	районна природоохоронна акція	1857
	Усього		31 437
Тематичні заходи до міжнародних знаменних дат			
1	День Довкілля	Комплекс заходів	4782
2	День Землі	Комплекс заходів	2678
3	День Води	Комплекс заходів	3104
4	Всесвітнього дня прибирання	Комплекс заходів	4578
5	Дня енергозбереження	Комплекс заходів	7325
6	День оточуючого середовища	Комплекс заходів	5107
7	Міжнародний день пам'яті Чорнобиля	Комплекс заходів	9468
8	Всесвітній день бездомних тварин	Комплекс заходів	2612
	Усього		39 625
Конкурси, проекти, вікторини, виставки			
1	«Особливості та наслідки природокористування у своїй місцевості»	Конкурс навчальних проєктів	172
2	«TURBO озеленення західного схилу терикону шахти «Добропільська»»	Учнівський проєкт учнів Добропільської ЗОШ №19	12
3	«Знай люби свій рідний край»	Обласний квест	1854
4	«Природа і творчість»	Обласний конкурс	2342
5	«Подумаймо про майбутнє сьогодні!»	Конкурс екологічних плакатів	123
6	«Природа очима дітей»	Конкурс дитячих малюнків	566
7	«Зберігаймо енергію разом!».	Конкурс плакатів, малюнків	1587
8	«Знай, люби, бережи»	Конкурс плакатів, малюнків	884
9	«Відповідальний споживач»	Конкурс проєктів	527
10	«Утилізація електричних ламп, проблеми та їх розв'язання»,	Конкурс проєктів	55
11	«Менше сміття - краще життя»	Конкурс листівок	58
12	«Друге життя відходам»	Онлайн-виставка	3582

Продовження таблиці 15.4

1	2	3	4
13	«Збережімо ґрунти рідної України»	Конкурс дитячих малюнків	2549
14	«Моя улюблена тваринка»	Фоточелендж	352
	Усього		14 663
<i>Дискусійні майданчики, круглі столи</i>			
1	«Техногенні проблеми суспільства. Види виробництв та їх вплив на екосистему.	Круглий стіл	56
2	«Природа та навколишнє середовище» (три R — reduce, reuse i recycle)	Дискусійний майданчик	184
	Усього		240

Крім того, у багатьох закладах освіти області регулярно проводяться тематичні уроки та виховні години з екологічної та природоохоронної тематики. Так, протягом 2023 року під час проведення заходів розглянуто, зокрема, такі теми:

- «Водні ресурси, шляхи їх раціонального використання та охорони»;
- «Альтернативні джерела енергії»;
- «Сортуй заради майбутнього»;
- «Переваги та недоліки використання відновлюваних джерел енергії»;
- «Земля – наш спільний дім»;
- «Тварини – наші друзі»;
- «Будь природі другом»;
- «Збережемо первоцвіти»;
- «Наша планета – це не смітник»;
- «Як я впливаю на моє довкілля»;
- «Як сортують та перероблюють відходи»;
- «Друге життя речей або художня переробка сміття»;
- «Зробимо світ кращим»;
- «Природа, людина: пошук гармонії»;
- «Як зберегти неповторним світ?».

У 2023 році робота з екологічної просвіти дітей та молоді в області здійснювали 2 заклади позашкільної освіти еколого-натуралістичного напрямку у дистанційному режимі, в яких працювали 43 групи/22 гуртки (725 дітей), а саме:

Донецький обласний еколого-натуралістичний центр (далі – ДОЕНЦ):
38 груп/17 гуртків, 655 вихованців;

Еколого-натуралістичний центр Великоновосілківської селищної ради:
5 груп/5 гуртків, 70 вихованців.

В Еколого-натуралістичному центрі Мар'їнської міської військово-цивільної адміністрації освітній процес призупинений з 01 липня 2022 року. З закладом позашкільної освіти «Донський еколого-натуралістичний центр», який здійснював свою освітню діяльність у межах Волноваської міської територіальної громади, з лютого 2022 року зв'язок втрачений.

Реалізація Плану обласних організаційно-масових заходів з дітьми та учнівською молоддю на 2023 рік (за основними напрямками позашкільної освіти) здійснювалась у дистанційному форматі. Усього педагогами ДОЕНЦ

організовано і проведено 25 обласних заходів, до участі у яких долучилися понад 21000 здобувачів освіти.

Інформація щодо обласних організаційно-масових заходів з дітьми та учнівською молоддю, які були проведені ДООЕНЦ у 2023 році

Таблиця 15.5

№ з/п	Назва заходу	Термін проведення	Кількість учасників
1	2	3	4
1	Обласна науково-практична конференція учнівської та студентської молоді «Біологічні дослідження та винахідництво»	Січень 2023 року	42
2	Обласний етап Всеукраїнського заочного конкурсу фоторобіт юних фотоаматорів «Моя країна – Україна!»	Упродовж 2023 року за 4 циклами (зимовий, весняний, літній, осінній)	4215
3	Обласний конкурс у рамках Всеукраїнського юнацького фестивалю «В об'єктиві натураліста»	25.01-01.03.2023	475
4	Обласний відкритий Чемпіонат з інтернет-вікторини «Знай, люби, бережи»	Лютий - жовтень 2023 року	2736
5	Обласний етап V Всеукраїнського конкурсу творчих робіт школярів «Гуманне ставлення до тварин»	Жовтень 2022 року - березень 2023 року	42
6	Обласний етап природоохоронного конкурсу «Годівничка»	Грудень 2022 року - березень 2023 року	425
7	Обласний етап Всеукраїнського конкурсу дитячого малюнку «Зоологічна галерея»	Січень - березень 2023 року	257
8	Обласна природоохоронна акція «Проліска»	Березень –квітень 2023 року	430
9	Обласний етап Всеукраїнського конкурсу «Земля – наш спільний дім»	24-28.04.2023	66
10	Обласний природоохоронний конкурс «День Землі»	Квітень 2023 року	288
11	Обласний етап Всеукраїнського юннатівського природоохоронного руху «Зелена естафета»	13.03-21.04.2023	8
12	Обласна екологічна експедиція	12.06-05.08.2023	80
13	Обласний етап Всеукраїнської дитячо-юнацької еколого-патріотичної гри «Паросток»	13-31.10.2023	144
14	Конкурс квіткових композицій та бліц-конкурс українського патріотичного смайла до Дня українського козацтва та Дня захисника і захисниці України	04.09-06.10.2023	1425
15	Обласний етап Всесвітнього дня прибирання «World Cleanup Day»	17.08-16.09.2023	300
16	Обласний конкурс календарних хліборобських обрядів «Коло Сварога»	08.09-13.10.2023	391
17	Обласний етап Всеукраїнського конкурсу зовнішнього озеленення закладів освіти «Парад квітів біля школи»	06.09-30.11.2023	84
18	Обласний етап Всеукраїнського конкурсу внутрішнього озеленення закладів освіти «Галерея кімнатних рослин»	10.09-30.11.2023	83

Продовження таблиці 15.5

1	2	3	4
19	Обласний етап Всеукраїнського природоохоронного конкурсу «Птах року-2022»	01.02-15.10.2023	411
20	Обласний Конкурс юних майстрів народних ремесел «Природа і творчість»	18.09 -10.11.2023	1790
21	Обласна природоохоронна акція «Стоп, сміття»	02.10-30.11.2023	872
22	Обласний фестиваль юних екологів та натуралістів «Природничий калейдоскоп»	01-25.12.2023	87
23	Обласний етап Всеукраїнської виставки-конкурсу «Український сувенір»	13.11-22.12.2023	736
24	Обласний етап Всеукраїнського конкурсу «Новорічна композиція»	06.11-29.12.2022	3119
25	Регіональний осередок Всеукраїнської дитячої спілки «Дитячий екологічний парламент»	Щомісяця упродовж навчального року	80

Попри всі обставини, які пов'язані з введенням воєнного стану, учнівська молодь Донеччини активно залучалась до участі у різних всеукраїнських заходах та має вагомі досягнення:

XIV Всеукраїнський конкурс юних зоологів і тваринників – II, III місце;

Всеукраїнський конкурс винахідницьких і раціоналізаторських проєктів еколого- натуралістичного напрямку (16-23 роки) – I, II місце;

Всеукраїнський конкурс молодіжних проєктів з енергозбереження «Енергія і середовище» – II, III місце;

Науково-технічний конкурс «Еко-Техно Україна» – III місце;

Всеукраїнський заочний конкурс робіт юних фотоаматорів «Моя країна – Україна!» – I, II, III місце;

VI Всеукраїнський конкурс творчих робіт школярів «Гуманне ставлення до тварин» – I, II, III місце;

Всеукраїнська виставка-конкурс «Український сувенір» – I, II, III місце;

Всеукраїнський конкурс внутрішнього озеленення закладів освіти «Галерея кімнатних рослин» – II, III місце;

Всеукраїнський конкурс зовнішнього озеленення закладів освіти «Парад квітів біля школи» – III місце;

Всеукраїнський бліц-конкурс «Український орнамент Перемоги» – I місце;

Всеукраїнський конкурс есе патріотично-громадянської тематики «Єднанням сильні!» – I, II, III місце;

Всеукраїнський юнацький фестиваль «В об'єктиві натураліста – 2023» – II, III місце;

Всеукраїнський конкурс дитячого малюнка «Зоологічна галерея» – I, II, III місце;

Всеукраїнська інтернет-олімпіада «Крок до знань - 2023» – I, II, III місце;

Всеукраїнський художній конкурс «Календар GLOBE 2023» – I, II, III місце;

Всеукраїнський конкурс «Земля-наш спільний дім» – III місце;

Всеукраїнський Фестиваль патріотичних дій – I місце;

Всеукраїнський бліц конкурс патріотичного плакату на тему «Україна жива і вічно буде жити!» – I, II місце;

Творчий конкурс екологічної тематики на найкраще відео з елементами анімації «Збережемо красу моєї Батьківщини» – I місце;

Всеукраїнський конкурс з флористики та фітодизайну «Барви нації» – I, III місце;

Всеукраїнський онлайн фото конкурсу «Україна яблунева 2023» – I, II, III місце;

Всеукраїнський родинний конкурс-виставка «Хліб – найбільший скарб», до 90-тої роковини Голодомору 1932-1933 років в Україні – I, II, III місце;

Всеукраїнський художній конкурс «Календар GLOBE 2024» – I, II, III місце;

Всеукраїнська акція віртуального музею зоології «Моя улюблена тварина» – I, II, III місце;

Всеукраїнський конкурс «День юного натураліста» – I, II, III місце;

Всеукраїнський конкурс «Мартин звичайний – птах року 2023» – I, II, III місце;

Всеукраїнський природоохоронний конкурс «Годівничка» – I, II, III місце;

II етапу Всеукраїнського чемпіонату з інформаційних технологій «Екософт2023» – I, II місце;

Всеукраїнський біологічний форум учнівської та студентської молоді «Дотик природи 2023» – II, III місце;

Всеукраїнський екологічний конкурс «X REALITY ECOLOGICAL HACK-2023» (Еco-Hackathon) – I, III місце;

Всеукраїнська дитячо-юнацька еколого-патріотична гра «Паросток» – I, II місце.

Вихованці ДООЕНЦ взяли участь у міжнародному конкурсі еколого-валеологічної спрямованості (тема у 2023 році – «Душа села») та зайняли I, II, III місце.

У 2023 році учнівська молодь Донеччини взяла участь у 53 заходах міжнародного (4 заходи) та всеукраїнського (49 заходів) рівнів. У порівнянні з 2022 роком зросла кількість переможців у міжнародних та всеукраїнських заходах – це свідчить про якісний показник надісланих робіт. Взагалі охоплення по всіх проведених заходах становить біля 28000 осіб.

Педагоги та вихованці ДООЕНЦ долучилися до акції «World Cleanup Day» (понад 300 учасників).

Влітку 2023 року з метою залучення молоді до науково-дослідницької та експериментальної роботи ДООЕНЦ проведено обласну екологічну експедицію. Учнівська молодь Донеччини презентувала фенологічні спостереження, захищала творчі ошибани, виконувала низку робіт за запропонованими майстер-класами, які заздалегідь підготували педагоги. В експедиції взяли участь 80 осіб.

З 13 по 31 жовтня 2023 року пройшов обласний етап Всеукраїнської дитячо-юнацької еколого-патріотичної гри «Паросток» (далі – Гра) у режимі онлайн. До участі у Грі долучилося 48 команд, а це 144 учасників загалом з

21 територіальної громади Донецької області. Гра мала 3 основних етапи (складові): патріотична, екологічна та формування життєво важливих вмінь та навичок (орієнтування на місцевості). Різноманітні випробування включали теоретичні завдання, інтелектуальні та творчі роботи. Для комунікації з учасниками використано застосунки Google (Meet та Classroom).

З метою виховання ціннісного ставлення до оточуючого середовища, проведення широкої просвітницької роботи, залучення учнів до природоохоронної діяльності та виховання дбайливого ставлення до природи рідного краю, з 02 жовтня по 30 листопада 2023 року ДООНЦ провів у заочному форматі обласну природоохоронну акцію «Стоп, сміття». В акції взяли участь творчі об'єднання, учні закладів освіти з 30 територіальних громад Донецької області. 872 особи взяли участь у заході.

Протягом звітного періоду значна увага приділялась питанням забезпечення та якості позашкільної освіти в умовах карантинних обмежень та воєнного стану.

Сучасні діти зацікавлені у віртуальних навчальних ресурсах, тому успіхом користувалися обласні віртуальні інтерактивні вікторини «Знай, люби, бережи», що проходили тричі на рік у трьох вікових категорій за різними темами. У заході взяли участь 2736 особи.

З 01 по 25 грудня 2023 року з метою підтримки обдарованих дітей та молоді Донеччини, які займаються природоохоронною та просвітницькою діяльністю в екологічній сфері, було проведено обласний фестиваль юних екологів та натуралістів «Природничий калейдоскоп». 87 учасників заходу відзначені грамотами ДООНЦ, керівники – подяками.

Упродовж 2023 року велася плідна робота Регіонального осередку Всеукраїнської дитячої спілки «Дитячий екологічний парламент». Усього проведено 9 засідань у режимі онлайн-конференцій за участю фахівців-екологів, журналістів, представників громадськості, залучено 80 осіб. Під час засідань обговорено проблеми збереження біорізноманіття регіону, корисні справи по збереженню навколишнього середовища, фіксація еко-злочинів Російської Федерації. Здобувачі освіти ведуть еко-блогінг на TikTok і таким чином популяризують еколого-натуралістичну діяльність.

З метою залучення учнівської молоді закладів загальної середньої, позашкільної освіти Донецької області до дослідницько-експериментальної роботи еколого-натуралістичного напрямку, поширення знань і підвищення обізнаності щодо цінностей біологічної та ландшафтно-різноманітності, формування екологічної свідомості та виховання поваги до природи, продовжила свою роботу школа юних дослідників «Науковий пошук», до викладацької діяльності у якій залучені провідні фахівці Регіональних ландшафтних парків Донеччини – «Краматорський» та «Клебан-Бик».

Педагогічний колектив та вихованці ДООНЦ ініціювали запуск екожурналу «Стежками України». Перебуваючи у різних куточках, діти вивчали особливості краю та робили відео, викладаючи матеріал на інтерактивну мапу.

Національний еколого-натуралістичний центр учнівської молоді Міністерства освіти і науки України, враховуючи величезний досвід

практичної природоохоронної роботи, у 2023 році нагородив в.о. директора ДООЕНЦ Галину Мирну відзнакою – свідоцтвом «Я еко-громадянин України».

У 2023 році на виконання Програми та в рамках Всеукраїнської програми ментального здоров'я «Ти як?» за рахунок коштів обласного фонду охорони навколишнього природного середовища реалізовано захід «Проведення заходів щодо пропаганди охорони навколишнього природного середовища на тему «Екологічними стежками рідної України», з метою психологічної підтримки у природі та покращення ментального здоров'я дітей, що перебувають/перебували на територіях, на яких ведуться (велися) бойові дії» (далі – захід).

Треба зазначити, що захід проводився в Донецькій області вже сьомий рік, до участі у ньому за ці роки залучено більше 9000 осіб.

Метою заходу у 2023 році зазначено надання психологічної підтримки дітям, які постраждали від російської збройної агресії, через використання потенціалу природних екосистем та рекреаційних можливостей природно-заповідних територій; формування у дітей звички піклуватися про своє ментальне здоров'я; ознайомлення дітей та молоді Донеччини з природною, культурною та історичною спадщиною України; впровадження навичок психологічної стійкості.

В рамках заходу проведено еколого-освітні подорожі за 6 тематичними маршрутами: «Карпатські мандрівки», «Житомирське Полісся: в гості до оселі Миклухо-Маклая», «Літні спостереження: національний природний парк «Медобори», «Таємниці Холодного Яру», «Природна та культурна спадщина Черкащини», «Київ – моя столиця».

Учасниками заходу є діти шкільного віку з Донецької області, що перебувають/перебували на територіях, на яких ведуться (велися) бойові дії. Загальна кількість учасників заходу у 2023 році склала 750 осіб.

Під час подорожей діти знайомились з природними заповідними об'єктами, історико-культурними пам'ятками різних регіонів України. Також була передбачена виховна програма та просвітницькі заходи, зокрема: інтерактивні семінари, тренінги з формування активної патріотичної позиції у захисті довкілля, дослідницькі екологічні проекти, пізнавальні квести, спеціалізовані тренінги для педагогів з питань організації природоохоронної роботи з дітьми під час навчального року. Особлива увага приділялась формуванню у учасників заходів національних цінностей, поваги до історії України, вшанування її героїв.

В рамках заходу з дітьми працювали кваліфіковані психологи, які застосовують сучасні методи психологічної підтримки, адаптовані до вікових категорій дітей:

психологічні тренінги «Життя без страху», «Світ моїх емоцій», «Етика взаємодії у період стресу», «Як вижити під час надзвичайної ситуації та в умовах війни»;

казкотерапія (використання казок та оповідок для розвитку уяви, розширення свідомості та вдосконалення взаємодії із зовнішнім світом);

лялькотерапія (використання психокорекційного впливу ляльки та інших іграшок у взаємодії дитини і дорослого);

довкіллєві практики – дослідницькі екологічні проєкти, екскурсії у природу, тренінги з формування активної патріотичної позиції у захисті рідного краю, практичні заняття з виховання лідерських якостей, засвоєння екологічно дружніх навичок життя у природі;

творчі практики – робота творчих гуртків, відвідування історико-культурних заповідників, художніх музеїв, творчі конкурси;

танцювальна терапія (використання руху і танцю для подальшої емоційної, фізичної та соціальної реабілітації особистості);

акватерапія (плавання, купання в басейні, водні процедури);

програми фізичного гартування та оздоровлення;

розважально-виховні заходи тощо.

Проведено тренінги для педагогів, які працюють з дітьми, щодо можливостей та методики психологічної реабілітації у природі.

Для убезпечення учасників заходу було дотримано вимог чинних нормативних документів щодо створення безпечного середовища в умовах військових дій. Перед початком проведення заходів проводився інструктаж для учасників щодо реагування на небезпечні ситуації, загрози, дій в екстремальних ситуаціях. Інформація щодо маршрутів, програми заходів, місцезнаходження учасників не розміщувалась та не розповсюджувалась на сторінках інтернет ресурсів та засобів масової інформації. Для надання невідкладної медичної допомоги під час проведення заходів, учасників супроводжували медичні працівники.

З метою забезпечення широкого доступу населення до екологічної інформації оперативне висвітлення діяльності департаменту у 2023 році велось за наступними напрямками:

розміщення відповідної інформації на вебсайті Донецької облдержадміністрації <https://dn.gov.ua>;

розміщення інформації про діяльність департаменту в соціальних мережах, зокрема, мережі Facebook;

надання коментарів фахівців департаменту представникам засобів масової інформації стосовно актуальних екологічних питань регіону.

Традиційно значну увагу заходам з екологічної освіти, виховання та інформування громадськості традиційно приділяє в своїй діяльності СДБУВР.

У 2023 році проведено п'ять виховних інформаційно-просвітницьких занять в онлайн та офлайн форматі, організованих фахівцями СДБУВР для учнівської молоді Донеччини з нагоди Всесвітнього дня водних ресурсів (22 березня), а також флешмоб дитячих малюнків на тему: «Хочеш змінити світ – почни із себе! Стань тими змінами, які ти хочеш бачити у світі!».

Крім того, три виховні інформаційно-просвітницькі заняття в офлайн форматі були проведені для юних донеччан з нагоди Дня Сіверського Дінця (21 вересня), Всесвітнього дня моніторингу води (18 вересня) та Міжнародного дня чистих берегів (третя субота вересня).

13. Міжнародне співробітництво у сфері охорони навколишнього природного середовища

У 2023 році на території області продовжено реалізацію низки проєктів по міжнародному співробітництву у сфері охорони навколишнього природного середовища, а саме:

проєкт «Забезпечення доброго врядування завдяки участі громадськості та підвищенню якості надання послуг і захисту довкілля на сході України»;

проєкт «Підтримка ЄС для Сходу України – відновлення, зміцнення миру та урядування»;

проєкт «Підтримка структурних змін у вугільних регіонах України».

Щодо реалізації проєкту «Забезпечення доброго врядування завдяки участі громадськості та підвищенню якості надання послуг і захисту довкілля на сході України».

Основним напрямком проєкту «Забезпечення доброго врядування завдяки участі громадськості та підвищенню якості надання послуг і захисту довкілля на сході України» є сприяння роботі зі стратегічного планування відновлення регіону. Але, масштабне військове вторгнення в Україну спричинило значну екологічну шкоду й необхідні дослідження для оцінки шкоди, завданої війною навколишньому середовищу, з метою правильного планування подальшого відновлення та територіального природокористування в області ПРООН розпочато роботу щодо поширення своєї діяльності у сфері моніторингу стану повітря, землі та води, управління побутовими відходами, оцінки шкоди та управління навколишнім середовищем в громадах регіону.

Проте, згідно з річним звітом, наданого ПРООН, заходи екологічного компоненту не були розповсюджені на територію Донецької області.

Відповідно до звітів та наявних даних про розвиток місцевого самоврядування та зростаючий попит на ефективне надання послуг у постраждалих від конфлікту громадах, проєкт Шведського агентства з питань міжнародної співпраці та розвитку зосереджується на досягненні спільного блага місцевих територіальних громад в Україні, зокрема щодо захисту навколишнього середовища.

Щодо реалізації проєкту «Підтримка ЄС для Сходу України – відновлення, зміцнення миру та урядування»

Після повномасштабного вторгнення Російської Федерації на територію України ПРООН була вимушена перепланувати частину активностей з метою реагування на нагальні потреби цільових громад та партнерів.

У 2023 році велика частина активностей зазначеного проєкту була зосереджена на посиленні стійкості місцевих органів влади та інституцій для подолання наслідків воєнних дій.

В ході реалізації проєкту «Підтримка ЄС для Сходу України – відновлення, зміцнення миру та урядування» 21-22 червня 2023 року організовано та проведено міжрегіональний навчально-практичний форум «Ліси України: Європейська інтеграція, війна, зміна клімату та сучасні реформи», участь в якому взяли представники комунального підприємства

Донецької обласної ради «Центр моніторингу довкілля» та 2 громадських організацій, а саме: «Донбас» (м. Краматорськ) та «Відновлення» (м. Слов'янськ).

Щодо реалізації проєкту «Підтримка структурних змін у вугільних регіонах України»

Проєктом «Підтримка структурних змін у вугільних регіонах України» передбачено досягнення визначених основних очікуваних результатів, зокрема:

територіальні громади, які зазнали негативного впливу через закриття вугільних підприємств, за участі бізнесу й організацій громадянського суспільства створили нові форми та інституції міжмуніципальної співпраці та застосували їх для представництва на національному рівні своїх інтересів, пов'язаних зі структурними змінами, а також для спільного розроблення та реалізації стратегій, планів заходів і програм для впровадження структурних змін;

підготовлено та реалізовано пілотні проєкти та посилено місцеві й регіональні інституції з впровадження структурних змін

За результатами реалізації проєкту «Підтримка структурних змін у вугільних регіонах України» виконком Мирноградської міської ради Покровського району Донецької області та Мирноградська міська військова адміністрація Покровського району Донецької області отримали:

- фільтрувальну станцію для очистки води (продуктивністю 2м³/год) - 1 од.;
- зарядну станцію Jackery (500Вт) - 3 од.;
- зарядну станцію EcoFlow Delta Pro - 6 од.;
- сонячну панель (400Вт) - 6 од.

Також, в рамках зазначеного проєкту розроблено Стратегію трансформації вугільних громад Донецької області на період до 2030 року.

Висновки

Активні бойові дії на території Донецької області вплинули на кожний компонент довкілля – повітря, водні ресурси, тваринний і рослинний світ, ґрунт.

Ситуація з інтенсивним забрудненням повітряного басейну Донецької області складалася в процесі становлення і розвитку промисловості протягом минулих десятиріч. При будівництві і експлуатації промислових об'єктів екологічному аспекту приділялася дуже незначна увага, незважаючи на те, що концентрація промисловості в Донецькій області була найбільш високою на території України.

Основними забруднювачами атмосферного повітря в регіоні залишаються підприємства добувної промисловості та підприємства – виробники електроенергії.

Ведення активних бойових дій на території Донецької області при наявності великої кількості екологічно небезпечних підприємств та об'єктів значно збільшує ризики виникнення аварійних ситуацій на промислових підприємствах та інфраструктурних об'єктах, що призводить до додаткового хімічного забруднення атмосферного повітря.

Крім того, негативно впливає на стан атмосферного повітря надходження значної кількості продуктів згорання боєприпасів, руйнування цивільної та військової техніки, об'єктів інфраструктури, а також інших видів впливу (наприклад, забруднення довкілля паливно-мастильними матеріалами, виникнення пожеж, виток шкідливих газів тощо).

Особливе місце займають степові і лісові пожежі, які можуть виникають в результаті бойових дій. Вони характеризуються великими площами займання та відсутністю можливості їх оперативної локалізації під час гасіння. Крім того, на тимчасово окуповані території та території проведення активних бойових дій обмежений доступ, що виключає можливість проведення заходів з виявлення, локалізації та ліквідації пожеж.

В період ведення активних бойових дій та внаслідок надзвичайних ситуацій, обумовлених саме збройною агресією Російської Федерації, може спостерігатись додаткове значне збільшення концентрацій забруднюючих речовин в атмосферному повітрі населених пунктів області.

Багато забруднюючих речовин, що потрапляють до навколишнього середовища таким чином, можуть залишатися в ньому протягом тривалого часу, та переміщуватися ланцюгами харчування біологічних організмів і становити безпосередню загрозу для населення через свою токсичність, канцерогенність і мутагенність.

У 2023 році актуальними екологічними проблемами у сфері охорони і раціонального використання водних ресурсів залишалися забруднення ґрунтів, поверхневих та підземних вод.

У зв'язку зі збройною агресією Російської Федерації на тимчасово окупованих територіях Донецької області одним з найбільш ймовірних

факторів переходу в стан надзвичайної техногенної ситуації є ризик масового некерованого затоплення вугільних шахт та вихід на поверхню шахтних вод.

Внаслідок значних пошкоджень через постійні обстріли з боку Російської Федерації протягом 2023 року зафіксовано численні випадки відключення гірничодобувних підприємств від електропостачання, а в деяких випадках й повна зупинка виробничої діяльності та роботи водовідливних комплексів та порушення в роботі водовідведення шахтних вод.

Наслідками підйому підземних вод до поверхні можуть стати затоплення значних територій та прилеглих населених пунктів, просідання поверхні на забудованих територіях, залізницях, автомагістралях, мостах, забруднення поверхневих і підземних водозаборів внаслідок некерованих витоків забрудненої води.

Також, проблемою, що вимагає вирішення на загальнодержавному рівні, залишається необхідність вирішення питання щодо оздоровлення басейну річки Сіверський Донець.

Проблемами басейну річки Сіверський Донець та її приток є наявні ризики транскордонних водно-екологічних ускладнень особливо у промислово розвинених містах, на території яких розташовані екологічно-небезпечні об'єкти.

Причинами незадовільного стану річок є застарілі технології очищення стічних вод, фізична та моральна зношеність підприємств водопровідно-каналізаційного господарства, неналежне забезпечення очищення зворотних вод підприємствами вугільної та металургійної галузей промисловості, розташування об'єктів господарської діяльності, житлової забудови, розорювання земельних ділянок в межах водоохоронних зон та прибережних захисних смуг.

Частина річок області відноситься до категорії брудних і дуже брудних, що є «заслугою» не тільки підприємств області. До цього привело і скидання значної кількості неочищених зливових вод з територій населених пунктів і сільськогосподарських угідь, а також багаторічна акумуляція забруднюючих речовин в донних відкладеннях.

У населених пунктах області зливі каналізації, що знаходяться в комунальній власності територіальних громад, не обладнані очисними спорудами. Окрім забруднення вод це призводить до значного замулювання водних об'єктів, тобто погіршення гідрологічного режиму і санітарного стану.

Замулення водойм, в свою чергу, призводить до підтоплень прилеглих до них територій.

До проблем місцевого значення належить неефективна робота каналізаційних очисних споруд, зумовлена застосуванням застарілих технологій, що потребує:

реконструкцію існуючих фізично та морально застарілих каналізаційних очисних споруд та будівництво нових в сільських населених пунктах;

відновлення систем централізованого водовідведення та роботи каналізаційних очисних споруд на деокупованих територіях.

Незадовільна ефективність роботи очисних споруд, фізична та моральна застарілість обладнання, несвоєчасне проведення поточних та капітальних ремонтів, недостатня їх завантаженість, призводить до недостатньої очистки каналізаційних стоків та забруднення поверхневих вод регіону. Вкрай незадовільний стан споруд біологічної очистки, розташованих у сільській місцевості, які взагалі не працюють або працюють неефективно.

У зв'язку з активними бойовими діями на території Донецької області відбуваються руйнування/пошкодження/припинення діяльності очисних споруд, що очищують стоки перед скиданням у водні об'єкти, руйнування гідротехнічних споруд, водогосподарських систем та систем зливової каналізації, що призводить до потрапляння у водні об'єкти неочищених стічних вод.

Окрім того, внаслідок активних бойових дій відбувається руйнування гребель, дамб та інших гідротехнічних споруд, що призводить до втрат води та підтоплення населених пунктів. Це створює суттєвий вплив на екосистему басейнів річок та завдає збитків водогосподарській інфраструктурі і водним об'єктам області.

З метою інтегрованого управління водними ресурсами в межах річкового басейну, планів управління ризиками затоплення, вирішення інших екологічних проблем у сфері водних ресурсів, відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 18.05.2017 № 336 «Про затвердження Порядку розроблення плану управління річковим басейном», з 2018 року здійснюється розробка Планів управління річковим басейном, який є документом державного планування загальнодержавного рівня, де визначені основні екологічні цілі для поверхневих, підземних вод і зон (територій), які підлягають охороні, та комплекс заходів для їх досягнення за басейновим принципом.

Відповідно до Порядку розроблення планів управління річковим басейном відокремленими підрозділами Держводагентства протягом 2023 року завершено розробку всіх 11 розділів Планів управління річковим басейном Дону, Нижнього Дніпра та річок Приазов'я у встановлені терміни.

Враховуючи наявність в області великих обсягів накопичених промислових та побутових відходів, відсутність потужностей для їх знешкодження чи утилізації, а також місць для їх видалення, у сфері поводження з відходами для Донецької області першочерговим пріоритетом є забезпечення утилізації та знешкодження накопичених впродовж тривалого часу відходів та тих, що щорічно утворюються, забезпечення екологічно безпечного видалення відходів.

З урахуванням заходів, які вже здійснюються, сфера управління відходами в області вимагає цілеспрямованої роботи з метою вирішення зазначених проблемних питань. Основними напрямками вирішення пріоритетних проблем у сфері поводження з відходами є:

забезпечення суб'єктами господарської діяльності максимального зниження обсягів утворення відходів, їх подальшу утилізацію чи знешкодження та екологічно безпечне складування, ліквідації накопичувачів

високотоксичних відходів хімії та коксохімії з вирішенням питання утилізації накопичених відходів;

забезпечення екологічно безпечного зберігання непридатних для використання пестицидів, накопичених в області, з подальшим їх знешкодженням;

створення потужностей з утилізації та знешкодження небезпечних відходів, у тому числі з використанням діючих потужностей підприємств;

закриття (після будівництва регіональних полігонів ТПВ, сміттеперевантажувальних та сміттесортувальних станцій) полігонів та сміттєзвалищ області, на яких не забезпечується захист довкілля, та їх подальша рекультивация;

запровадження роздільного збирання побутових відходів в населених пунктах області;

підвищення якості надання послуг населенню з вивезення побутових відходів за рахунок оновлення сміттєвозного парку, оновлення контейнерного господарства;

ліквідація несанкціонованих і неконтрольованих звалищ відходів;

розроблення та затвердження Регіонального плану управління відходами в Донецькій області до 2030 року.

Враховуючи проведену роботу по збереженню природно-заповідного фонду, охороні та раціональному використанню лісових ресурсів, тваринного і рослинного світу, в області основними напрямками вирішення проблемних питання є:

збір та фіксація фактів заподіяння шкоди та збитків, завданих територіям та об'єктам природно-заповідного фонду та лісовим ресурсам Донецької області внаслідок збройної агресії російської федерації проти України та ліквідація її наслідків;

збільшення площі природно-заповідного фонду Донецької області;

встановлення меж територій об'єктів природно-заповідного фонду загальнодержавного та місцевого значення;

розроблення та затвердження місцевих схем формування екологічної мережі, складання Переліку територій та об'єктів екологічної мережі Донецької області;

забезпечення ефективної охорони, належного захисту, раціонального використання та відтворення лісів Донецької області, доведення показника лісистості області до оптимального (12%).